

Hans Christian Andersen: Rozprávky

OBSAH

PRINCEZNÁ NA HRÁŠKU
KRESADLO
CISÁROVE NOVÉ ŠATY
STATOČNÝ CÍNOVÝ VOJAČIK
MALÁ MORSKÁ VÍLA
LIETAJÚCI KUFOR
PASTIER SVÍŇ
SLÁVIK
MRZKÉ KÁČATKO
ŠŤASTNÁ RODINKA
SNEHOVÁ KRÁĽOVNÁ
PASTIERKA A KOMINÁRIK
DETSKÉ PLETKY
TIEŇ
SMREK
PRASIATKO NA PENIAZE
ROPUCHA
DIVÉ LABUTE
OLE ZATVOROČKÁ
MIKUŠKO A MIKUŠ
IDUŠKINE KVETY
SUSEDIA
PÄŤ Z HRACHOVÉHO STRUKU
PRIATEĽ NA CESTÁCH
POSLEDNÝ SEN STARÉHO DUBA
SNEHULIAK
STARÁ LAMPA
DIEVČATKO SO ZÁPALKAMI
HLÚPY JANO
POLIEVKA Z KLOBÁSOVÉHO DRIEVKA
ČOSI
BEŽCI
DOBRÁ NÁLADA
ROZPRÁVKY SLNEČNEJ ŽIARY
MOTÝĽ
DVA KOHÚTY
RUŽA Z HOMÉROVHO HROBU
PERO A KALAMÁR
SLIMÁK A RUŽOVÝ KER
MAJSTRI V SKOKU
ČO ROBÍ STARKÝ, TO JE VŽDY SPRÁVNE
BÁBKAR
SEDMOKRÁSKA
HRDLO FLÁŠKY
VŠETKO NA PRAVÉ MIESTO
PRADEDO

Princezná na hrášku

Bol raz jeden princ, ktorý sa chcel oženiť s princeznou, ale chcel, aby to bola naozajstná princezná. A tak precestoval celý svet, aby takú princeznú našiel, no všade mu prišla do cesty voľajaká prekážka. Princezien bolo dosť, nikdy však nemohol naisto vypátrať, či sú to naozajstné princezné, vždy sa našlo voľačo, čo nebolo v poriadku. Vrátil sa teda domov veľmi zarmútený. Raz večer bola strašná búrka. Hromy a blesky sa sypali, dážď sa lial, bolo to hrozné! Tu zaklope voľakto na mestskú bránu a starý kráľ išiel otvoriť.

Pred bránou stála princezná. Strach pomyslieť, ako vyzerala v tom daždi a búrke! Voda jej tiekla z vlasov a šiat, vtekala jej priehlavkom do topánok a pätou zasa vytekala, ale ona predsa povedala, že je naozajstná princezná.

„Dobre, presvedčíme sa o tom“ pomyslela si stará kráľovná, no nič nepovedala. Odišla do spálne, vzala z postele všetko, čo na nej bolo. Potom položila na samučičké dno postele hrášok, vzala dvadsať matracov, položila ich na hrášok a na matrace nastlala ešte dvadsať perín z kajčieho páperia. To bola posteľ pre princeznú. Ráno sa jej spýtali, ako sa vyspala.

„Ach, veľmi zle!“ povedala princezná. „Celú noc som takmer oka nezažmúnila! Bohvie, čo som to mala v posteli! Ležala som na čomsi tvrdom, po celom tele mám sinky a pluzgiere! To je strašné!“

Teraz videli, že je to naozajstná princezná, keď cez dvadsať matracov a dvadsať perín z kajčieho peria cítila hrášok. Taká jemná môže byť jedine naozajstná princezná. Princ si ju vzal za ženu, lebo už vedel, že má naozajstnú princeznú, a hrášok sa dostal do múzea, kde ho môžeme dodnes vidieť, ak ho ktosi neukradol. Hľa, to je pravá rozprávka!

Kresadlo

Po hradskej si vykračoval vojak: Raz, dva! Na chrbte mal batoh a po boku šablú; bol na vojne a teraz sa vracal domov. Tu stretne na hradskej bosorku. Bola stará a ohyzdná, spodná pera jej visela až na prsia. | „Dobrý deň, vojačík!“ prihovorila sa mu bosorka. „Akú máš peknú šablú a veľký batoh. Si pravý vojak! A ak budeš chcieť, dostaneš toľko peňazí, koľko sa ti len zažiada!“

„Ďakujem ti, stará bosorka!“ odvetil vojak.

„Vidíš ten veľký strom?“ spýtala sa bosorka a ukázala na strom, ktorý stál vedľa nich. „Znútra je celkom prázdny. Vylezieš naň, zhora uvidíš v kmeni diery, cez ktorú sa prešmykneš a vojdeš hlboko do stromu. Okolo pása ti uviazem povraz, aby som ťa mohla vytiahnuť, keď na mňa zavoláš!“

„Po čo mám ísť do toho stromu?“ opýtal sa vojak.

„Po peniaze!“ riekla bosorka. „Aby si vedel, keď sa spustiš na dno stromu, ocitneš sa vo veľkej chodbe. Je v nej dosť svetla, lebo tam horí vyše sto lúč. Potom uvidíš troje dvere. Môžeš ich otvoriť, kľúče sú v nich. Keď vojdeš do prvej miestnosti, uvidíš tam naprostriedku veľkú truhlicu a na nej sedí pes. Má oči veľké ako čajové šálky, ale na to nedbaj! Dám ti svoju belaso-kockovanú zásteru, prestri ju na zem. Potom rýchlo vezmi psa, posad' ho na svoju zásteru, otvor truhlicu a naber si odtiaľ medených päťákov, koľko sa ti len zachce. No ak máš radšej striebro, chod' do ďalšej izby. Lenže tam sedí pes, ktorý má oči veľké ako mlynské kolesá. Ale na?, to nedbaj, posad' ho len na svoju zásteru a naber si peňazí! Ak by si však chcel aj zlato, môžeš ho mať toľko, koľko len unesieš. Zlato je v tretej miestnosti. No pes, ktorý tam sedí na truhlici s peniazmi, má oči veľké ako Okružla veža v Kodani. Uvidíš, je to ozrutné psisko! Ale na to nedbaj! Posad' ho len na svoju zásteru, nič ti neurobí, a naber si z truhlice zlata, koľko len chceš!“ „To by nebolo zlé!“ povedal vojak. „Ale čo T mám za to priniesť tebe, stará bosorka? Nadarmo ma tam neposielaš, viem, že aj ty budeš voľačo chcieť!“ „Nie,“ povedala bosorka, „nechcem ani deravý groš! Priniesieš mi len staré kresadlo, čo tam zabudla moja stará mať, keď tam bola posledný raz.“ „No, tak mi opáš povraz!“ povedal vojak. „Tu je,“ riekla bosorka, „a tu máš svoju belaso-kockovanú zásteru.“

Potom vojak vyliezol na strom, spustil sa do diery a zastal vo veľkej chodbe, v ktorej, ako vravela bosorka, horelo vyše sto lúč.

A už otvoril prvé dvere. Hó! Sedel tam pes a gánil na neho okáľmi veľkými ani čajové šálky.

„Ty si mi chlapík!“ zhíkol vojak. Hneď ho posadil na bosorkinu zásteru, nabral si medených päťákov, až mal plné vrecká, zatvoril truhlicu, posadil na ňu psa a šiel do druhej izby. Hí! Tam sedel pes s okáľmi ani mlynské kolesá.

„Len na mňa toľko negáň!“ zahriakol ho vojak. „Ešte by ťa mohli rozbolieť oči!“ Posadil psa na bosorkinu zásteru, a keď videl v truhlici hľbu strieborných peňazí, odhodil všetky medené, čo mal, a naplnil si vrecko i batoh samým striebrom. Potom šiel do tretej miestnosti. - Juj, to bolo hnusné! Pes mal naozaj oči veľké ani Okružla veža! A krútili sa mu v hlave ako kolesá! „Dobrý večer!“ pozdravil vojak a dvíhol ruku k čiapke. Veď takého psa v živote ešte nevidel. Ale keď sa naňho chvíľu pozeral, pomyslel si, že to hádam postačí, a dal ho na zásteru, potom otvoril truhlicu a - ach, panebože! Koľko tam len bolo zlata! Bol by za to kúpil celú Kodaň i perníkarkino cukrové prasiatko, všetkých cínových vojačíkov, biče a hojacie koníky z celého sveta. Tam veru bolo peňazí! - Nuž poodhadzoval strieborniaky, ktorými si naplnil všetky vrecká i batoh, a namiesto nich si nabral zlata a znova si naplnil vrecká i batoh, čiapku i čížmy, že sotva nohy vliekol! Psa posadil zasa na truhlicu, zatvoril dvere a zakričal:

„Nože ma vytiahni, stará bosorka!“

„Vzal si kresadlo?“ opýtala sa bosorka.

„Ozaj,“ spomenul si vojak, „celkom som naň zabudol.“ A vrátil sa poň. Potom ho bosorka vytiahla a o chvíľu stál zasa na hradskej - čížmy, batoh i čiapku mal plnú peňazí.

„Čo budeš robiť s kresadlom?“ opýtal sa vojak.

„Čo ťa po tom!“ odpovedala bosorka. „Svoje peniaze máš, daj mi to kresadlo!“

„Láry-fáry!“ rečie vojak. „Alebo mi hneď povieš, načo ti bude kresadlo, alebo vytiahnem šablú a zotnem ti hlavu!“

„Nepoviem!“ odvetí bosorka.

Vojak jej teda zoťal hlavu, tam leží v prachu. Potom si nasypal všetky peniaze do bosorkinej zástery, prehodil šiju ako nosu cez plecica, kresadlo vložil do vrecka a vybral sa rovno do mesta.

Bolo to krásne mesto. Vojak vošiel do najlepšieho hostinca a objednal si najkrajšie izby i najvyberanejšie jedlá, lebo teraz bol veľmi bohatý, keď mal toľko peňazí.

Sluha, ktorý mu čistil čížmy, si pomyslel, že taký bohatý pán má veru napodiv starú obuv, lebo vojak si zatiaľ ešte nestačil kúpiť novú. Na druhý deň si vojak zadovážil nové topánky i pekné šaty. Teraz už bol z neho vznešený pán a ľudia mu rozprávali o všetkej nádhre v meste, o svojom kráľovi i o tom, aká krásna je princezná, kráľova dcéra.

„Kde by som ju mohol vidieť?“ spýtal sa vojak.

„Nikto ju nesmie vidieť!“ vraveli všetci. „Býva v medenom zámku, obklopenom množstvom múrov a veží! Nik okrem kráľa sa k nej nedostane, lebo podľa veštby sa má vydať za celkom obyčajného vojaka, a to sa kráľovi nepáči.“

„Chcel by som ju vidieť,“ pomyslel si vojak, ale vedel, že by mu to vôbec nedovolili.

Nuž si žil veselo, chodieval do divadla, vozil sa po kráľovskej záhrade a chudobným dával veľa peňazí. A to bolo od neho pekné! Pamätal si ešte, ako zle sa mu žilo bez jediného groša vo vrecku. - Teraz bol bohatý mal pekné šaty i veľa priateľov. Všetci o ňom vraveli, že je vzácny Človek ozajstný gavalier, a to sa vojakovi páčilo! Ale pretože každý deň peniaze len míňal a nijaké nedostával, prišiel deň, keď mu zostali už iba dva groše a musel sa vysťahovať z krásnych izieb, kde býval, do maličkého komôrky celkom pod strechou. Sám si musel čistiť topánky a zašívaj ich, a nikto z jeho priateľov už k nemu neprišiel, lebo ta viedlo veľa schodov.

Bol temný večer a vojak už nemal ani na sviečku; tu si spomenul, že malý ohorok sviečky je na kresadle, čo vzal z dutého stromu, kam mu bosorka pomohla vojsť. Vytiahol kresadlo so zvyškom sviečky, no len čo zakresal a z kameňa vyskočila iskra, otvorili sa dvere a v nich pes, s očami veľkými ani čajové šálky, ten, čo ho videl v strome. I povie pes: „Čo rozkáže môj pán?“

„Čože!“ povie vojak. „To je znamenité kresadlo, keď pomocou neho môžem získať, čo chcem. Prines mi dáke peniaze!“ povedal psovi. A hup, pes už bol aj preč. Hup, už tu bol zasa, v papuli veľké vrecko, plné peňazí.

Teraz už vojak vedel, aké je to vzácne kresadlo. Keď zakresal raz, prišiel pes, čo sedel na truhlici s medenými peniazmi, keď zakresal dva razy, prišiel ten, čo mal strieborné peniaze, a keď zakresal tri razy, prišiel ten, čo mal zlato. - Potom sa vojak zasa nastahoval do pekných izieb a obliekal sa do krásnych šiat. Opäť sa k nemu hlásili všetci jeho priatelia a veľmi ho mali radi.

Tu si raz pomyslí: Predsa len je to smiešne, že tú princeznú človek nesmie vidieť. Vraj je krásna, všetci tak vravia. Ale čo z toho, keď musí večne sedieť vo veľkom medenom zámku s množstvom veží. - A či ju naozaj nemôžem vidieť? - Kde mám kresadlo? Zakresal - a hup - už tu bol pes s očami ako čajové šálky.

„Už je čierna noc,“ povedal vojak, „ale veľmi rád by som videl princeznú, čo len na okamih!“

Pes zaraz zmizol a vojak sa ani nenazdal, už tu bol aj s princeznou. Spala mu na chrbte tak krásne, že každý v nej musel poznať ozajstnú princeznú. Vojak sa nijako nemohol zdržať, musel ju pobozkať, lebo to bol pravý vojak.

Potom zanesol pes princeznú naspäť. Ale ráno, keď kráľ s kráľovnou pili čaj, povedala princezná, že mala v noci veľmi čudný sen o psovi a vojakovi. Niesla sa vraj na psovi a vojak ju pobozkal. „To je teda podarená história!“ povedala kráľovná. Tej noci mala stará dvorná dáma bdiť pri princeznej, aby sa videlo, či to bol ozaj sen, alebo či sa to zakladá na pravde.

Vojakovi sa veľmi žiadalo zasa vidieť krásnu princeznú, a tak pes v noci prišiel, vzal princeznú a utekal, ako len vládol. Ale dvorná dáma si obula čarovné topánky a utekala mu v päťach. Keď videla, že sa stratil vo veľkom dome, pomyslela si, že už vie, kde to je, a kusom kriedy urobila krížik na bráne. No pes zbadal, že na bráne, kde vojak býva, je krížik, a aj on vzal kus kriedy a načiaral krížiky na všetky brány v meste. A múdro urobil, lebo teraz, keď všade boli krížiky, dvorná dáma nemohla nájsť pravú bránu.

Kráľ s kráľovnou, stará dvorná dáma i všetci dôstojníci išli sa včasráno pozrieť, kde bola princezná.

„Tam je to!“ povedal kráľ, keď zazrel prvú bránu, označenú krížikom.

„Nie, je to tu, muž môj drahý!“ ozvala sa kráľovná, keď videla inú krížikom označenú bránu.

„Ale krížik je tamto i tuto!“ vraveli všetci. Kam sa len pozreli, všade bol na bráne krížik. Tak sa presvedčili, že by márne hľadali.

Kráľovná však bola veľmi múdra žena a dokázala viac než voziť sa v koči. Vzala svoje veľké zlaté nožnice, nastrihala veľký kus hodvábu na kúsky a ušila z neho peknučké malé vrecúško. Potom ho naplnila drobnou, jemnou pohánkovou krupicou, priviazala ho princeznej na nočný kabátik, a keď to urobila, vystrihla na vrecúšku malú dierku, aby sa krupica sypala po celej ceste, kadiaľ princezná pôjde.

V noci pes zasa prišiel, vzal princeznú na chrbát a bežal s ňou k vojakovi, ktorý ju veľmi ľúbil a rád by bol princom, aby sa s ňou mohol oženiť.

Pes vôbec nespozoroval, ako sa krupicové zrnká sypú od zámku až k vojakovmu obloku, kam po múre vybehol s princeznou na chrbte. Kráľ a kráľovná ráno videli, kde bola ich dcéra, a hneď vojaka chytili a zatvorili do žalára.

A tak sedel. Och, ako tam bolo temno a utupno, a navyše mu ešte povedali: „Zajtra budeš visieť.“ Takýto chýr ho veru nepotešil, najmä keď zabudol doma svoje kresadlo. Ráno cez mreže v malom okienku videl veľa ľudí. Náhlili sa von z mesta, aby videli, ako ho budú vešať. Počul bubny a videl pochodovať vojakov. Bežali ta všetci ľudia. Medzi nimi bol aj ševcovský učeň v koženej zástere a pantofliach. Tak bežal, až mu pantofľa z nohy odletela rovno na múr, kde vojak vyzeral spoza mreží.

„Hej, ševčík, čože tak utekáš?“ prihovoral sa mu vojak. „Aj tak z toho nič nebude, pokým ta ja neprídem! No ak mi zabehneš po kresadlo do hostinca, kde som býval, dám ti štyri groše. Ale vezmi nohy na plecia!“ Ševcovský učeň neohrdil štyri groše a zabehol po kresadlo, dal ho vojakovi a - no, teraz počujme!

Za mestom bola postavená šibenica, okolo nej stáli vojaci a mnohotisícový zástup ľudí. Kráľ s kráľovnou sedeli na skvostnom tróne, práve naproti sudcovi a celej rade.

Vojak už stál na rebríku, ale keď mu mali hodiť slučku na krk, povedal, aby odsúdenému, ako to vždy bývalo, pred vykonaním trestu splnili posledné nevinné želanie. Rád by si vyfajčil fajku tabaku, veď to už bude jeho posledná fajka na tomto svete.

To mu kráľ nemohol odoprieť, a tak vytiahol kresadlo a zakresal raz, dva, tri! A už tu stáli traja psi, jeden s očami veľkými ako čajové šálky, druhý s očami ako mlynské kolesá, a aj ten, čo mal oči ako Okružla veža.

„Pomôžte mi, aby ma neobesili!“ povedal vojak. A psi sa pustili do sudcov a celej rady, toho chytili za nohy, toho za nos, vyhadzovali ich do výšky na veľa laktov, takže keď spadli, celkom sa dobili.

„Mňa nie!“ volal kráľ, ale najväčší pes schmatol jeho i kráľovnú a šmaril ich za ostatnými. Tu sa vojaci naľakali a všetci ľudia začali kričať: „Buď naším kráľom, vojačík, a vezmi si krásnu princeznú!“

Potom vojaka posadili do kráľovského koča a všetci traja psi tancovali pred ním a volali mu na slávu, chlapci pískali na prstoch a vojaci mu vzdávali poctu. Princezná vyšla z medeného zámku a stala sa kráľovnou, a to sa jej páčilo! Svadba trvala osem dní a za stolom sedeli aj psi a vyvažovali oči.

Cisárove nové šaty

Pred dávnymi rokmi žil cisár, ktorý mal tak nesmierne rád pekné nové šaty, že všetky peniaze vydával na parádu. Nestaral sa o svojich vojakov, nedbal o divadlo ani o poľovačky, stále sa ukazoval v nových šatách. Každú hodinu mal iný odev, a ako sa obyčajne hovorí o kráľovi, že zasadá v rade, tak tu sa vždy vpravelo: „Cisár je v obliekárni!“

Vo veľkom meste, kde cisár býval, žilo sa veselo, každý deň prichádzalo veľa cudzincov.

Raz sem prišli dvaja šibali. Vydávali sa za tkáčov a vraveli, že vedia utkať najkrajšiu látku, akú si len možno predstaviť. Táto látka bude mať nielen neobyčajné farby a vzorku, ale šaty z nej budú mať podivuhodnú vlastnosť. Budú neviditeľné pre každého, kto nie je súci pre svoj úrad alebo kto je nevýslovné hlúpy.

„To by boli znamenité šaty“, pomyslel si cisár. „Ak by som si ich obliekol, hneď by som spoznal, ktorí ľudia v mojej ríši nie sú schopní zastávať im zverený úrad. Mohol by som rozoznať hlúpych od múdrych! Ba veru, tú látku mi musia zaraz utkať!“ A hneď vyplatil šibalom hrbu peňazí, aby sa mohli pustiť do práce.

Tí hneď postavili svoje krosná a tvárili sa, akoby pracovali, ale osnovy boli prázdne. Bez dlhého premýšľania si vypýtali najjemnejší hodváb a najkrajšie zlato. Všetko si schovali do vlastných vreciek, a potom dlho do noci tkali na prázdnych krosnách.

„Teraz by som rád vedel, koľko toho natkali!“ pomyslel si cisár. Akosi čudne sa mu zovrelo srdce, keď si pomyslel, že kto je hlúpy alebo celkom nesúci pre svoj úrad, nemôže látku vidieť. O sebe bol presvedčený, že sa nemusí báť. Niekoho však predsa pošle, nech sa pozrie, ako to vyzerá.

Ľudia v meste vedeli, akú podivuhodnú silu má látka, a všetci túžili? vidieť, aký neschopný alebo hlúpy je ich sused.

Pošlem ku tkáčom svojho starého statočného ministra! rozhodol sa cisár. „On najlepšie posúdi, ako látka vyzerá, lebo má rozum a nikto nezastane svoj úrad lepšie ako on!“

Šiel teda starý dobrý minister do sály, kde dvaja šibali pracovali na prázdnych krosnách. „Bože na nebi!“ pomyslel si starý minister a div si oči nevyočil, „veď ja nič nevidím!“ Ale nahlas nepovedal ani slova.

Obaja podvodníci ho pozývali bližšie a pýtali sa, či látka nemá krásnu vzorku a nádherné farby. Potom ukázali na prázdne krosná a úbohy starý minister otváral oči, div mu z jamôk nevypadli, ale nevidel nič, lebo na krosnách naozaj nič nebolo. „Bože môj!“ zhrozil sa, „vari som hlúpy? To som sa nikdy nenazdal, preto nik sa to nesmie dozvedieť! Vari nie som súci pre svoj úrad? Nie, nikomu nesmiem povedať, že látku nevidím!“

„No, nič nevravíte o látke!“ prihovoral sa šibal, čo tkal. „Ó, je nádherná, čarokrásna!“ povedal starý minister a pozrel cez okuliare.

„Tá vzorka a tie farby! - Veru, musím povedať cisárovi, že sa mi nevýslovné páči!“

„Ach, to nás teší!“ povedali obaja tkáči a vymenovali farby i vzorku podľa názvov. Starý minister pozorne počúval, aby to mohol povedať

cisárovi, keď príde domov. Á tak aj urobil.

Teraz žiadali podvodníci ďalšie peniaze, nový hodváb i zlato, čo potrebovali na tkanie. Všetko vopchali do vlastných vreciek. Na krosná nedali ani vlákenko, ale ako predtým, tak i teraz tkali na prázdnych krosnách.

Čoskoro poslal cisár iného spoľahlivého úradníka pozrieť, ako tkáči pokračujú v práci a či už je látka hotová. Pochodil tak ako minister. Hľadel a hľadel, ale keďže tam boli len prázdne krosná, nemohol nič vidieť.

„No, nie je to pekná látka?“ vraveli šibali, vysvetľovali mu a ukazovali na nádhernú vzorku, ktorá vôbec nejestvovala.

„Hlúpy predsa nie som!“ pomyslel si dvoran, že by som teda nebol súci pre svoj dobrý úrad. To je veru smiešne! No jednako nik to nesmie spozorovať. Potom pochválil látku, ktorú nevidel, a presvedčil ich, že má radosť z takých krásnych farieb a utešenej vzorky.

„Áno, látka je naozaj čarokrásna!“ povedal cisárovi.

Celé mesto rozprávalo o nádhernej látke.

Teraz i sám cisár chcel vidieť látku, pokiaľ je ešte na krosnách. Vybral sa k prešibaným tkáčom s celým zástupom významných mužov, medzi ktorými boli aj obaja starí, spoľahliví úradníci. Šibali teraz tkali ostopäť, lenže zas bez jediného vlákna na prázdnych krosnách.

„Ach, veď je to grandiózne!“ vraveli obaja statoční úradníci. „Pozrite len, vaše veličenstvo, na tú vzorku, na tie farby!“ a ukazovali na prázdne krosná, lebo sa nazdali, že ostatní látku vidia.

„Čože je to!“ pomyslel si cisár, „ja nič nevidím! To je strašné, som vari hlúpy? Alebo azda nie som súci cisár? To by bolo to najstrašnejšie, čoho som sa mohol dožiť!“ - „Ó, látka je pekná!“ povedal cisár. „Som s ňou nanajvýš spokojný!“ prikyvoval a pozoroval prázdne krosná. Nechcel povedať, že nič nevidí. Celý sprievod, čo prišiel s cisárom, pozeral a pozeral, ale nevidel viacej ako ostatní. No všetci vraveli tak ako cisár: „Ó, látka je veľmi pekná!“ a radili mu, aby si šaty z tejto látky vzal na veľkú procesiu, ktorú práve pripravovali. „Je to grandiózne,

úchvatné, excelentné!“ letelo od úst k ústam a všetci boli rozradostnení.

Cisár dal každému šibalovi rytiersky kríž do gombíkovej dierky a titul cisárskeho tkáča.

Pred procesiou celú noc sedeli šibali pri práci a mali zapálených šestnásť svetiel. Ľudia sa mohli presvedčiť, že majú naponáhlo, aby cisárovi šaty zavčas zhotovili. Tvárili sa, akoby vyberali látku z krosien, strihali vo vzduchu veľkými nožnicami, šili ihlou bez cverny a napokon povedali: „Prosím, šaty sú už hotové!“

Sám cisár zašiel ta so svojimi urodzenými gavaliermi a obaja šibali zdvihli ruky do výšky, akoby v nich niečo držali, a povedali: „Hľa, to sú nohavice! A tuto košeľa! Tu zasa plášť!“ a pokračovali ďalej. „Sú ľahké ani pavučinka! Človek by sa temer nazdal, že nemá nič na tele, ale v tom je práve čaro týchto šiat!“

„Áno!“ povedali gavalieri, ale nevideli nič, lebo tam naozaj nič nebolo.

„Vaše cisárske veličenstvo, ráčte si teraz najmilostivejšie vyzliecť šaty!“ povedali šibali. „Potom vám oblečieme nové, tu, pred týmto veľkým zrkadlom!“

Cisár sa vyzliekol a šibali sa tvárili, akoby mu po kúsku obliekali nové šaty, ktoré mu ušili; chytali ho okolo pása, a potom akoby mu niečo priviazali, to mala byť vlečka. Cisár sa obracal a zvrátil pred zrkadlom.

„Ach, či sú krásne! Ako znamenite pristanú!“ vraveli všetci. „Tá vzorka! Tie farby! Je to drahocenný odev!“

„Vonku čakajú s cisárskymi nebesami. V sprievode ich ponesú nad vašim veličenstvom!“ oznámil hlavný ceremoniár.

„Áno, som pripravený!“ povedal cisár.

„Nože, pristanú mi?“ spýtal sa. A potom sa ešte raz obrátil pred zrkadlom, lebo teraz sa chcel tváriť, akoby naozaj obdivoval svoje nádherné šaty.

Komorníci, čo mali niešť vlečku, hmatali po dlážke, akoby vlečku dvíhali. Držali ruky vo vzduchu a netrúfali si prezradiť, že nič nevidia.

A tak šiel cisár v sprievode pod nádhernými nebesami a všetci ľudia na ulici a v oblokách vraveli: „Ach, aké nádherné šaty má cisár! Akú čarokrásnu vlečku na rúchu! Ach, či mu to pristane!“ Nikto sa nechcel prezradiť, že nič nevidí, lebo by nebol súci na svoj úrad, alebo by bol nevýslovne hlúpy. Ani v jedných šatách nemal cisár taký úspech.

„Ale veď je nahý!“ vykričlo ktorési dieťa. „Bože na nebi, čujte ten nevinný hlas!“ povedal otec. A ľudia si šepkali, čo povedalo dieťa.

„Veď je nahý malé dieťa to povedalo, nahý je!“

„Nahý je!“ volal nakoniec všetok ľud. Tu cisára zamrazilo, lebo sa nazdal, že majú pravdu, ale pomyslel si: „Teraz musím vydržať po celý sprievod/ A vykročil si ešte pyšnejšie a komorníci niesli vlečku, ktorej vôbec nebolo.“

Statočný cínový vojačik

Bolo raz dvadsaťpäť cínových vojačikov. Všetci boli bratia, lebo ich uliali zo starej cínovej lyžice. V rukách držali pušky, pozerali rovno pred seba a mali krásne červeno-belasé rovnošaty. Prvé, čo počuli na tomto svete, keď sa otvoril vrchnák škatule, v ktorej ležali, bolo: „Cínoví vojaci!“ Takto zvolal malý chlapec a zatlieskal; dostal ich na narodeniny a porozkladal si ich na stôl. Vojaci boli rovnakí, ani keby si boli z oka vypadli: len jediný sa od ostatných trochu líšil. Mal iba jednu nohu, lebo ho uliali posledného a nezvýšilo na neho už dosť cínu. Ale predsa stál na svojej jedinej nohe tak pevne ako ostatní na dvoch. A práve jemu sa prihodilo niečo nezvyčajné.

Na stole, kde chlapec vojakov porozkladal, bolo ešte veľa iných hračiek. Ale najväčší každého zaujal pekný papierový zámok. Cez malé oblôčky bolo vidieť rovno do sál. Pred zámkom stáli stromčeky okolo malého zrkadla, ktoré malo byť jazierkom. Na ňom plávali voskové labute. Všetko to bolo krásne, ale najkrajšia bola malá bábika v zámokových dverách, tiež vystrihnutá z papiera. Mala však sukienku z najjemnejšieho batistu a hrud' jej prikrývala úzka belasá stužtička s ozdobou veľkou ako jej tvár. Bábika vystierala obidve ruky, lebo bola tanečnica. Jednu nohu mala zdvihnutú tak vysoko, že ju cínový vojačik vôbec nevidel. Myslel si, že bábika je takisto jednonohá ako on.

„To by bola žena pre mňa!“ pomyslel si. „Ale ona je veľmi vznešená, veď býva v zámku, a ja len v škatuli a tam nás je dvadsaťpäť. To nie je nič pre bábiku. No jednako sa musím s ňou zoznámiť!“ Potom si ľahol za tabatierku na šnupavý tabak, čo bola na stole. Odtiaľ práve najlepšie videl malú, jemnú dámu, ktorá stála na jednej nohe a nestrácala rovnováhu.

Večer sa všetci ostatní cínoví vojaci uložili do škatule a ľudia v dome šli spať. Teraz sa hračky začali hrať na návštevy, na vojnu a na ples. Cínoví vojaci v škatuli štrngotali, lebo sa chceli hrať s ostatnými, ale nemohli otvoriť vrchnák. Tílik na orechy robil kotrmelce a grifeľ tancoval po tabuľke. Bol tu taký hurt, že kanárik sa zobudil, začal sa s nimi zhovárať a ešte k tomu vo veršoch. Jediní dvaja, čo sa z miesta ani nepohli, bol cínový vojačik a malá tanečnica. Ona stála vzpriamená na prstoch, s oboma rukami vystretými dopredu, a vojačik stál práve tak statočne na svojej jednej nohe. Ani na chvíľočku nespustil oči z malej tanečnice.

Práve bilo dvanásť hodín a klop! tabatierka sa otvorila; ale nebol v nej tabak, veru nie, lež malý čierny škriatok. Bola to čarodejná vecička.

„Cínový vojak,“ povedal škriatok, „staraj sa ty len o seba!“

Ale cínový vojačik sa tváril, akoby to nepočul.

„No len počkaj do zajtra!“ povedal škriatok.

Ráno, keď deti vstali, dali cínového vojačika do obloka. Či to už zavinil škriatok alebo prievan, oblok sa zrazu otvoril a cínový vojačik vyletel dolu hlavou z tretieho poschodia. Bol to hrozný pád; obrátil sa nohou nahor a dopadol na končitú čiapku, zapichnutý bodákom medzi dlaždicami.

Slúžka s chlapčekom hneď zbehli dolu hľadať ho. Ale hoci na neho bezmála stupili, predsa ho nenašli. Ak by bol cínový vojačik zavolať: „Tu som!“, ľahko by ho boli našli. Jemu sa však nezdalo múdre kričať nahlas, keď bol v rovnošate. Zrazu začalo pršať, čoraz hustejšie, kvapka za kvapkou, až sa spustil poriadny lejak. Keď sa vypršalo, pribehli dvaja chlapci.

„Ľaľa!“ zvolal jeden, „tuto je cínový vojak! Nech sa plaví!“

Potom urobili z novín loďku, doprostred postavili cínového vojačika a už sa plavil dolu jarkom. Obaja chlapci bežali popri jarku a radostne tleskali rukami. Ty môj svete! Aké vlny boli v jarku a aký prúd! Papierová loďka sa kolísala zboka nabok a zavše sa zakrútila, až sa vojačik striasol. Ale bol statočný, ani brvou nepohol, pozeral spriama a pevne zvieral pušku.

Zrazu sa dostala loďka pod široký mostík. Bolo tam tma ako v škatuli, kde vojačik býval.

„Kam sa len dostanem!“ pomyslel si. „Veru, veru, to všetko urobil ten škriatok! O, keby som mal v člnku bábiku, potom by tu mohla byť aj väčšia tma!“

Tu vyšiel veľký potkan, čo býval pod lávkou.

„Máš cestovný pas?“ opýta! sa potkan.

„Ukáž!“

Ale cínový vojačik čušal a ešte pevnejšie zovrel pušku. Loďka pláva ďalej a potkan beží za ňou. Uch! ako škriepal zubami a volal na drienka a slamky:

„Zastavte ho! Zastavte ho! Nezaplatil clo! Neukázal pas!“

Prúd bol čoraz silnejší. Cínový vojačik už videl za mostíkom denné svetlo, ale počul aj šumivý zvuk, ktorý by naľakal i udatného vojaka. Predstavte si, za mostíkom sa voda z jarku rútila rovno do obrovského prieplavu. To bolo pre vojačika práve také nebezpečenstvo ako pre nás spustiť sa nadol veľkým vodopádom.

Už bol tak blízko, že sa nemohol zastaviť. Loďka sa rútila dopredu, úbohý cínový vojačik stál priamo, ako len vládol. Nikto nemohol o ňom povedať, že sa bojí. Bol taký smelý, že ani brvou nepohol. Loďka sa tri--štyrikrát zvrtila, naplnila sa vodou až po okraj; musela sa potopiť. Cínový vojačik stál až po krk vo vode a loďka klesala hlbšie a hlbšie. Papier čoraz viac povoľoval. Voda vystúpila vojačikovi nad hlavu. Tu si pomyslel na malú krásnu tanečnicu, ktorú už naisto nikdy neuvidí. A cínovému vojačikovi zaznelo v ušiach:

Len smelo, smelo, vojačik, smrť na teba čaká!

Tu sa papier roztrhol a vojačik sa zrútil do vody. Ale vtom ho zhltna veľká ryba. Ach, aká tam bola tma! Bolo to ešte horšie než pod mostíkom a potom, bolo tu veľmi tesno. Vojačik bol však statočný, pokojne ležal v rybe, s puškou v ruke.

Ryba plávala ďalej, zrazu sa začala metať na všetky strany. Napokon sa upokojila a najprv bolo šero, potom sa celkom vyjasnilo a ktosi zvolal: „Cínový vojačik!“ Rybár chytil rybu, priniesol ju na trh a predal. Ryba sa dostala do kuchyne, kde ju slúžka prerezala nožom. Dvoma prstami chytila vojačika okolo pása a priniesla ho do izby. Všetci chceli vidieť hrdinu, čo sa plavil v bruchu ryby. Ale cínový vojačik nebol ani trochu hrdý. Postavili ho na stôl a tu - ach, ako to čudne chodí na tomto svete! Cínový vojačik sa ocitol v

tej izbe ako predtým. Videl tu tie isté deti a na stole boli známe hračky, aj nádherný zámok s krásnou malou tanečnicou. Ustavične stála na jednej nohe a druhú mala zdvihnutú do výšky. Aj ona bola statočná! Cínového vojačika to dojalo a skoro sa rozplakal cínovými slzami, ale to sa nepatrilo. Pozrel na tanečnicu a ona pozrela naňho, ale nič si nepovedali. Zrazu ho ktorýsi chlapec chytil a hodil do kachiel, hoci naozaj nemal prečo. To iste zavinil ten škriatok v tabatierke. Cínový vojačík stál v prenikavom svetle a pocítil strašnú páľu. Nevedel, či je to od ohňa, alebo od lásky. Stratil už všetky farby. Nikto však nemohol povedať, kde sa mu to stalo, či na cestách a či od žiaľu. Pozrel na malú bábiku, ona pozrela naňho a pocítil, že sa roztápa; ale ďalej stál statočne s puškou v ruke. Tu sa otvorili dvere a prievan schytil tanečnicu. Ako vzdušná víla vletela rovno do kachiel k cínovému vojačikovi. Vzbĺkla a už jej nebolo. Cínový vojačík sa roztavil. Na druhý deň slúžka vyberala z kachiel popol, namiesto vojačika našla tam malé cínové srdiečko. Z tanečnice zas zostala len ozdoba, a aj tá bola od ohňa celá čierna.

Maláorská víla

Na šírom mori je voda belasá ako najkrajšia nevädza a taká jasná ako najčistejšie sklo. Ale je veľmi hlboká, ani najdlhšie kotevné lano by nedosiahlo na dno. Veľa kostolných veží by sa muselo postaviť od morského dna nahor, aby dosiahli nad hladinu. Tam dolu sídlia morskí ľudia. Mýlil by sa, kto by sa nazdal, že je tam len holé biele pieskové dno. Kdežeby! Tam rastú čudné stromy a rastliny. Ich byle a lístie sú také hybké, že pri najmenšom sčerení vody sa zvrátajú, akoby ožili. Ryby, veľké i malé, sa prehánajú medzi konármi stromov takisto ako vtáky vo vzduchu. V najväčšej hĺbočine je zámok morského kráľa. Múry má z koralov, dlhé končité obloky z najčistejšieho jantáru, ale strecha je z mušlí, ktoré sa otvárajú a zatvárajú podľa toho, ako prúdi voda. Je to prekrásne. Veď v každej mušli je jagavá perla, ktorá by bola skvostnou ozdobou na korune každej kráľovnej.

Morský kráľ bol už dlhé roky vdovcom a jeho staručká mať mu viedla domácnosť. Bola to múdra žena, ale hrdá na svoj vznešený rod, a preto nosila na chvoste dvanásť ustríc, kým ostatné urodzené dámy mohli nosiť len šesť. Inak večná jej chvála, najmä preto, že veľmi ľúbila malé morské princezné, svoje vnučky. Bolo to šesť utešených detí, no najmladšia bola zo všetkých najkrajšia. Pleť mala čistú a skvúcu ani lupienok ruže, oči belasé ako more v najväčšej hĺbke, lenže priam tak ako jej sestry nemala nohy, jej telo sa končilo rybím chvostom.

Po celý deň sa princezné hrávali v zámku, vo veľkých komnatách, kde z múrov vyrastali živé kvety. Keď sa otvorili veľké jantárové okná, priplávali cez ne rybky, ako i k nám prilietajú lastovičky, keď máme otvorené. Ale rybky plávali až k malým princeznám, jedli im z ruky a nechali sa hladkať.

Pod zámkom bola veľká záhrada s ohnivočervenými a temnobelasými stromami, ktorých plody žiarili sťa zlato a kvety ani blíiaci oheň, pretože ich byle a lístie sa ustavične pohybovali. Zem tu bola z najjemnejšieho piesku, no belasá ako sírový plameň. A nad tým všetkým sa vznášal belasý lesk. Skôr by sa nám zdalo, že sme kdesi vysoko vo vzduchu a pod sebou i nad sebou vidíme iba nebo, a nie morské dno. Keď sa voda nehýbala, bolo vidieť slnko ako purpurový kvet a z jeho kalicha vyvieralo všetko svetlo. Každá malá princezná mala v záhrade svoje miestečko, kde si mohla sadiť a pestovať, čo sama chcela. Jedna si urobila hriadku v podobe veľryby, inej sa lepšie páčila hriadka podobná malej morskej panne, ale najmladšia si urobila hriadku okrúhlu ako slniečko a mala na nej iba také kvety, čo žiarili červeno ako slnko. Bolo to čudné dieťa, tiché a zádumčivé. Keď sa ostatné sestry krásili najčudesnejšími vecami zo stroskotaných lodí, ona si okrem ružových kvetov, podobných slnku vo výšinách, všimla len krásnu mramorovú sochu. Bol to utešený chlapec, vytesaný z čistého bieleho kameňa, ktorý sa pri stroskotaní lode dostal na morské dno. Pri soche zasadila ružovú smútočnú vrbu, ktorá nádherne vyrástla. Jej svieže konáre viseli ponad sochu a siahali k belasému pieskovému dnu, na ktorom sa pohyboval fialový tieň zároveň s konármi. Vyzeralo to, akoby sa vrchol stromu a korene spolu hrali a navzájom sa bozkávali.

Nebolo pre ňu väčšej radosti, ako počúvať o ľudskom svete nad morom. Stará mať musela rozprávať všetko, čo vedela o lodiach aj mestách, o ľuďoch a zvieratách. Najmä to sa jej zdalo neobyčajne krásne, že na rozdiel od kvetov na morskom dne sú na zemi kvety voňavé, že lesy sú zelené a ryby, ktoré vidieť medzi konármi stromov, spievajú tak zvučne a prekrásne, až srdce plesá. Rybami nazvala stará mať vtáky, lebo inak by jej princezné nerozumeli, keďže ešte vtáky nevideli.

„Keď budete mať pätnásť rokov,“ povedala stará mať, „môžete sa vynoriť z mora, sedieť v mesačnom svite na skalisku a pozeráť sa na veľké lode, ktoré sa budú okolo vás plaviť, uvidíte lesy a mestá.“

Na budúci rok mala mať najstaršia sestra pätnásť rokov, ale ostatné -ach, ostatné boli každá o rok mladšia, takže najmladšia musela čakať ešte päť rokov, kým bude môcť opustiť morské dno a pozrieť sa, ako to u nás vyzerá. Ale sestry si sľúbili, že budú ostatným rozprávať o najkrajších veciach, ktoré v prvý deň uvidia nad hladinou mora. Veď stará mať im o všetkom nepovedala, a tam hore bolo toho toľko, o čom sa musia dozvedieť.

Ani jedna nečakala tak túžobne ako najmladšia, práve tá, čo mala čakať najdlhšie a čo bola taká tichá a zádumčivá. Nejednu noc prestala

pri otvorení obloky a pozerala sa cez temnobelasú vodu, v ktorej ryby zaberali plutvami a chvostami. Videla mesiac i hviezdy, a hoci ich svetlo bolo veľmi slabé, cez vodu boli oveľa väčšie, než ich vidíme my. Keď pod nimi prekízol čierny tieň, vedela, že nad ňou pláva veľryba alebo azda loď, na ktorej sa plaví veľa ľudí. Iste sa nenazdali, že prelestná maláorská panna pod nimi vystiera biele ruky ku kýlu lode.

Najstaršia princezná bola práve pätnásťročná a mohla vystúpiť nad hladinu mora.

Keď sa vrátila, mala o čom rozprávať, no povedala, že najkrajšie bolo ležať v mesačnom svite na pieskovej plytčine pokojného mora a hľadiť na veľké mesto, kde sa svetlá jagajú ani stovky hviezd, počúvať hudbu, huk a drkotanie vozov a vravu ľudí, vidieť množstvo veží a kupol a počuť, ako zvony zvonja. Práve preto po tomto všetkom najväčšmi túži, lebo sa ta nemôže dostať.

Ach, ako ju len počúvala najmladšia sestra! Keď večer potom stála pri otvorení obloky a hľadela cez temnobelasú vodu, myslela na veľké mesto, na jeho huk a ruch a vtedy sa jej zazdalo, že počuje zvonit zvony. O rok mohla druhá sestra vystúpiť nad hladinu a plávať, kam sa jej zapáči. Vynorila sa, práve keď zapadalo slnko, a zdalo sa jej, že tento pohľad je najkrajší. Vravela, že celé nebo vyzeralo ako zo zlata a oblaky, ach, ani nemohla opísať ich nádheru, ako plávali nad ňou v červených a fialových farbách. No oveľa rýchlejšie než mraky letel nad vodou krdeľ divých labutí, letel ako dlhý biely závoj ta, kde stálo slnko. Plávala za slnkom, ale ono kleslo a ružový jas zhasol v morskej hladine a v oblakoch. Rok nato vyšla nahor tretia sestra. Pretože bola zo všetkých najodvážnejšia, plávala hore širokou riekou, ktorá sa vlievala do mora. Videla krásne zelené pahorky s vinicami, spoza nádherných lesov vykukali zámky a majere. Počula, ako všetky vtáky spievajú, a slnko tak žiarilo, že často musela ponoriť hlavu pod vodu, aby si ochladila rozpálenú tvár. V malej zátok sa stretla s celým kráľom malých ľudských detí. Celkom nahé behali a čapkali sa vo vode. Chcela sa s nimi pohrať, ale vystrašené deti odbehli a ukázalo sa malé čierne zviera. Bol to pes, ale ona ešte nikdy psa nevidela. Rozbrechal sa na ňu tak strašne, že sa zľakla a vrátila sa na širé more. No nikdy nezabudne na prekrásne lesy, zelené pahorky a utešené deti, čo vedeli plávať vo vode, hoci nemali rybí chvost. Štvrtá sestra nebola taká smelá. Zostala uprostred širého

mora a vravela, že práve to bolo najkrajšie. Dovidela na mnoho míľ navôkol a nebo nad ňou sa klenulo ani veľký sklený zvon. Videla lode, ale iba z veľkej diaľky; vyzerali ako čajky. Veselé delfíny robili kotrmelce a veľryby vystrekovali nozdrami vodu do výšky, takže to vyzeralo, akoby vystrekovali navôkol stovky fontán.

Teraz prišla na rad piata sestra. Narodeniny mala práve v zime, preto videla to čo iné sestry po prvý raz nevideli. More bolo celé zelené a okolo plávali veľké ľadovce. Vravela, že každý vyzeral ako perla, a predsa boli oveľa väčšie než kostolné veže, čo stavajú ľudia. Ľadovce sa ukazovali v najčudesnejších podobách a trblietali sa ako diamanty. Sadla si na jeden z najväčších a všetky plachetnice sa s hrôzou vyhýbali ľadovcu, na ktorom sedela s rozviaťtými vlasmi. No podvečer sa nebo zatiahlo mrakmi a čierne more dvíhalo veľké ľadovce do výšky, kde sa trblietali v červených bleskoch. Na všetkých lodiach sťahovali plachty, zavládol tam strach a hrôza, ale ona si pokojne sedela na svojom plávajúcom ľadovci a pozerala, ako sa belasé blesky križujú a miznú v spenenom mori.

Keď sestry vyšli po prvý raz nad hladinu, bola každá nadšená novotami a krásou, čo videla. Ale teraz, keď už ako dospelé dievčatá mohli vyjsť nad hladinu, kedykoľvek sa im zachcelo, bolo im všetko ľahostajné, hneď zasa túžili po domove a o mesiac vraveli, že u nich doma na morskom dne je predsa len najkrajšie a najlepšie.

Nejeden večer sa päť sestier pochytilo za ruky a vystúpili nad hladinu. Mali prekrásne hlasy, krajšie než ľudské, a keď sa zaťahovalo na búrku a ony tušili, že lode stroskotajú, plávali pred nimi a pôvabne spievali, ako krásne je na morskom dne, a vyzývali námorníkov, aby sa nebáli zísť dolu. Ale námorníci im nerozumeli, nazdali sa, že počujú hlasy búrky. Veď krásu na morskom dne ani nemohli zazrieť, lebo keď loď stroskoce, ľudia sa utopia a do zámku morského kráľa by sa mohli dostať len mŕtvi.

Keď takto sestry vystúpili večer ruka v ruku na morskú hladinu, malá sestrička zostala celkom sama a hľadela za nimi. Bolo jej do plaču, ale morská panna nemá slzy, preto trpí oveľa väčšími.

„Ach, keby som už mala pätnásť rokov!“ povedala. „Viem, že si veľmi obľúbim tamten svet hore a ľudí, čo tam žijú.“

Konečne bola pätnásťročná.

„No, tak sme ťa už vychovali,“ povedala jej stará mať. „Pod', nech ťa ozdobím ako tvoje ostatné sestry!“ Dala jej do vlasov veniec z bielych ľalií a v každom lupienku na kvete bolo pol perly. Stará mať jej pripála na chvost osem ustríc, ktoré svedčili o jej vysokom pôvode.

„Joj, ako to bolí!“ vzdychla malá morská panna.

„Nuž, pre parádu treba voľačo vytrpieť!“ odvetila stará mať.

Och, najradšej by bola striasla zo seba všetku tú parádu a odhodila ťažký veniec. Červené kvety z vlastnej záhradky jej pristali oveľa lepšie, no netrúfala si ich už vymeniť. „-S Bohom-!“ pozdravila sa a vznášala sa nahor tak zľahka ako bublina.

Keď vystrčila hlavu nad hladinu, slnko práve zapadlo, ale všetky mraky sa ešte ligotali ružovo a zlatisto, prostred bleďočerveného priestoru jasne a krásne svietila večernica, vzduch bol príjemný a svieži, more nehybné. Zazrela veľkú loď s tromi sťažňami. Bola na nej vytiahnutá len jedna plachta, lebo vládlo úplné bezvetrie, a v lanoví i po stožiaroch posedávali námorníci. Začula odtiaľ hudbu a spev, a keď sa začalo stmievať, zažali tam stovky pestrých svetiel. Vyzeralo to, ani keby tam viali zástavy všetkých národov. Malá morská panna priplávala rovno k oblôčiku kajuty a vždy, keď ju voda podvihla vyššie, videla cez zrkadlovo čistý oblôčik dovnútra. Stálo tam veľa vyparádených ľudí, ale zo všetkých najkrajší bol mladý princ s veľkými čiernymi očami. Iste nebol starší ako šestnásťročný, práve mal narodeniny, a preto tu bolo toľko slávy. Na palube tancovali námorníci, a keď ťa prišiel mladý princ, stovky rakiet vyleteli do vzduchu a svietili, že bolo svetlo ako za bieleho dňa. Malá morská panna sa zľakla a ponorila sa pod vodu, no hneď zasa vystrčila hlavu, a tu akoby sa na ňu sypali všetky hviezdy z neba. Nikdy nevidela taký ohňostroj. Navôkol sa krútili veľké slnká, v belasom vzduchu sa prehadzovali nádherné ohnivé ryby a všetko sa zrkadlilo v jasnom, tichom mori. Na lodi bolo tak jasno, že videla i to najmenšie lano, a ešte lepšie ľudí. Ach, aký bol ten mladý princ pekný, tisol ľuďom ruky, smial sa a usmieval, kým hudba znela do krásnej noci.

Bolo už neskoro, ale malá morská panna nevedela odtrhnúť zrak od lode a od pekného princa. Pestrofarebné svetlá zhasli, rakety už nevyletovali do výšky, neozývali sa ani výstrely z kanónov, ale more v hĺbke šumelo a hučalo. Sedela zatiaľ na vode a hojdala sa hore-dolu, takže mohla nazrieť do kajuty. No loď nabrala rýchlosť, dvíhala sa plachta za plachtou, vlny boli čoraz prudšie, obloha sa zaťahovala veľkými mrakmi, v diaľke sa blýskalo. Joj, to bude strašná búrka! Preto námorníci sťahovali plachty. Veľká loď sa hojdala na divom mori väčšími a väčšími, hladina sa dvíhala, až na nej vyrástli veličinné čierne hory, len-len že sa neprevalili cez sťažňu, no loď sa vynárala medzi vysokými vlnami ani labuť a voda ju opäť vyniesla nahor. Malej morskej panne sa práve to zdalo veľmi zábavné, ale mornárom sa to nepáčilo. Loď vŕzgala a praskala, hrubé dosky sa prehýbali pri prudkých nárazoch vln, sťažňa sa zlomil v prostriedku, ani keby bol z trstia, loď sa naklápala nabok a vnikala do nej voda. Malá morská panna už videla, že sú v nebezpečenstve, a sama si musela dávať pozor na trámy a úlomky z lode, čo plávali po hladine. Na chvíľu nastala taká tma, že nevidela vôkol nič, ale keď sa zablyslo, bolo opäť tak jasno, že videla všetkých na lodi. Každý robil, čo mohol. Hľadala práve mladého princa, a keď sa loď rozpoltila, videla ho, ako klesá do hlbokého mora. Najprv sa potešila, veď teraz príde k nej na morské dno, no potom si uvedomila, že ľudia nemôžu žiť vo vode a že princ sa iba mŕtvy môže dostať do zámku jej otca. Nie, nesmie zomrieť! Preto plávala pomedzi dosky a trámy, čo sa plavili po vode; celkom zabudla, že ju môžu rozdrviť, ponorila sa hlboko pod hladinu a zasa sa dala vyniesť vysoko medzi vlny. Napokon sa dostala k mladému princovi, ktorý takmer nevládal plávať v rozbúrenom mori. Ruky a nohy mu začali meraviť, krásne oči mal zatvorené, bol by musel umrieť, keby nebola prišla malá morská panna. Držala mu hlavu nad hladinou a nechala sa unášať vlnami.

Nadránom sa búrka utíšila. Z lode už neostal ani íverček Červené slnko zažiarilo nad vodou a princove líca akoby pritom ožili, ale oči mal stále zatvorené. Morská panna ho pobožkala na vysoké pekné čelo a zahladila mu mokré vlasy. Zdalo sa jej, že sa podobá mramorovej soche v jej záhradke. Ešte raz ho pobožkala a zažalala mu, aby žil.

Tu zazrela pred sebou zem, vysoké belasé hory a na ich končiaroch sa trblietal biely sneh, akoby tam sedeli labute. Poniže pri pobreží boli krásne zelené lesy a pred nimi kostol alebo kláštor, nevedela, čo to je, no iste to bola daka stavba. V záhrade pri nej rástli citrónovníky a pomarančovníky a pred bránou stáli vysoké palmy. More tu urobilo malú zátoku, celkom nehybnú, ale priestrannú, tiahla sa až ku skale, kde bol naplavený jemný biely piesok. Ta priplávala s pekným princom, uložila ho do piesku a postarala sa, aby mal hlavu vyššie, nech naňho svietia teplé slnečné lúče.

Vo veľkom bielom chráme sa práve rozzvonili zvony a v záhrade sa prechádzalo veľa mladých dievčat. Malá morská panna odplávala za vysoké kamene, čo sa týčili nad hladinou, vlasy a prsia si pokryla morskou penou, nechcela, aby niekto videl jej malú tváričku, a dávala pozor, kto príde k úbohému princovi.

Netrvalo dlho a prišlo k nemu mladé dievča. Zdalo sa, že je celé vystrašené, no len na okamih. Potom priviedlo niekoľko ľudí a morská panna videla, ako princ ožil a usmieval sa na všetkých dookola. No na morskú pannu sa neusmieval, veď nevedel, že ho zachránila. Bola veľmi sklamaná, a keď princa odvedli do veľkého domu, zarmútene sa ponorila pod hladinu a plávala domov, do otcovho zámku.

Vždy bývala tichá a zamyslená, no teraz bola oveľa záдумčivejšia. Sestry sa jej vypytovali, čo videla po prvý raz nad hladinou, ale ona im nič nepovedala.

Neraz večer i ráno vyplávala nad hladinu, tam, kde nechala princa. Videla, ako ovocie v záhrade dozrieva a ako ho oberajú, videla, ako sa topí sneh na vysokých končiaroch, ale princa nevidela, preto sa vracala domov vždy smutnejšia. Jedinú útechu nachádzala vo svojej záhradke, keď tam sedela a objímala peknú mramorovú sochu, ktorá sa podobala na princa, ale svoje kvety nepestovala, rástli divo po chodníčkoch a ich dlhé byle a listy sa zaplietali do konárov stromov, takže tam bolo celkom tma.

Napokon to už nemohla dlhšie vydržať a zverila sa jednej zo svojich sestier a onedlho to vedeli všetky ostatné, ale nik iný okrem nich a ešte niekoľkých iných morských panien, ktoré to povedali len svojim najbližším priateľkám. Jedna z nich vedela, kto je princ, aj ona videla všetku tú nádheru na lodi, vedela, odkiaľ je a kde je jeho kráľovstvo.

„Pod, sestrička,“ povedali jej ostatné princezné. Dali jej ruky na plecía a v dlhom rade vystúpili nad hladinu, tam, kde sa hrdo týčil princov zámok.

Zámok bol postavený zo svetlozltých jagavých kameňov s veľkými mramorovými schodišťami, z ktorých jedno viedlo do mora. Nádherne pozlátané kupoly sa dvíhali nad strechy a medzi stĺpmi, ktoré obklopovali celý dom, boli aj mramorové sochy, ktoré vyzerali ani živé. Cez jasné sklá vo vysokých oblokocho bolo vidieť do hrdých komnát, kde boli rozvešané vzácne hodvábné záclony a závesy a všetky steny boli vyzdobené veľkými maľbami, na ktoré bola radosť pozeráť. Prostred najväčšej sály trblietal sa veľký vodomiet; striekal vysoko ku sklenej kupole povaly, cez ktorú zažiarilo slnko na vodu a na krásne kvety, čo rástli vo veľkom bazéne. Malá morská panna teraz vedela, kde princ býva, a často ta prichádzala po vode večer a v noci. Odvážila sa oveľa bližšie k zemi než ktorákoľvek iná morská panna, ba zaplávala celkom do úzkeho kanála pod skvostnou mramorovou besiedkou, ktorá vrhala na vodu dlhý tieň. Tam sedávala a hľadela na mladého princa, ktorý sa nazdával, že je celkom sám v mesačnom svite.

Neraz večer ho videla, ako sa plaví s hudobníkmi vo svojom prekrásnom člne, na ktorom viali zástavy. Hľadela pomedzi zelené trstie, a keď jej vietor podvihol striebrobiely závoj a voľakto to videl, nazdal sa, že labuť dvíha krídla.

V noci, keď rybári so svetlami lovili na mori, často ich počula, ako rozprávajú veľa dobrého o mladom princovi, a bola rada, že mu zachránila život, keď sa polomŕtvy zmietal vo vlnách. Spomenula si, ako jeho hlava pevne spočívala na jej prsiach a ako vrúcne ho pobožkala. Ale on o tom vôbec nevedel, ani len snívať o nej nemôže.

Mala ľudí stále radšej a čoraz väčšmi si želala, aby mohla ísť medzi nich. Zdalo sa jej, že ich svet je oveľa väčší ako jej. Na lodiach sa môžu plaviť po mori, môžu vystúpiť na obrovské hory vysoko nad mraky a ich kraje s lesmi a poľami sa prestierajú ďalej, než jej oko dohliadne. Toľko sa toho chcela dozvedieť, no sestry jej nevedeli odpovedať na všetko, preto sa spýtovala starej matky, ktorá dobre poznala svet hore a správne ho nazývala zem nad morom.

„Keď sa ľudia neutopia,“ spýtala sa malá morská panna, „môžu žiť večne, neumierajú ako my v mori?“

„Nie!“ odpovedala stará mať, „aj oni musia umrieť, ba ich život je kratší než náš. My môžeme žiť tristo rokov, ale keď sa náš život skončí, zmeníme sa na morskú penu, nemáme ani len hrob medzi svojimi drahými. Nemáme nesmrteľnú dušu a nikdy neožijeme. Sme ako to zelené trstie, keď ho raz postínaš, nikdy sa už nezazelená. Ľudia však majú dušu, ktorá žije večne, žije i potom, keď sa telo dostane do zeme. Stúpa jasným vzduchom k žiariacim hviezdám! Rovnako ako my sa vynoríme z mora a vidíme ľudské kraje, tak i oni sa vynoria na neznáme krásne miesta, ktoré my nikdy neuvidíme.“

„Prečo my nemáme nesmrteľnú dušu?“ povedala zarmútene malá morská panna. „Dala by som všetky roky, čo mám ešte prežiť, za to, aby som čo len jediný deň bola človekom, a potom aby som poznala nebeský svet!“

„Na to nesmieš myslieť!“ varovala ju stará mať. „My žijeme oveľa lepšie a šťastnejšie než ľudia.“

„Teda umriem budem sa vznášať na mori ako pena a nebudem môcť počúvať hudbu vín, pozeráť na krásne kvety a na červené slniečko! A nemôžem urobiť vôbec nič, aby som získala nesmrteľnú dušu?“

„Nie!“ povedala stará mať. „Iba ak by si ťa daky človek tak obľúbil, že by si mu bola viac než vlastný otec a matka, keby sa celou svojou myslou a láskou primkol k tebe a vložil by svoju pravú ruku do tvojej a aj ty by si mohla poznať ľudské šťastie. Dal by ti dušu, a predsa by si svoju zachoval. Ale to sa nikdy nemôže stať! Tu v mori je krásny tvoj rybí chvost, ale ľudia na zemi ho pokladajú za mrzký, nerozumejú tomu. Kto má byť tam pekný, musí mať dva nemotorné stĺpy, ktoré oni nazývajú nohy. Malá morská panna povzdychla a zarmútene pozrela na svoj rybí chvost.

„Tešme sa,“ povedala stará mať, „že môžeme skákať a tancovať tých tristo rokov, čo žijeme, veď je to dosť dlhý čas. Potom môžeme spokojne odpočívať na vlnách. Dnes večer bude dvorný ples!“

Aj to bola nádhera, akú nikdy nevidíme na zemi. Steny a povala vo veľkej tanečnej sále boli z hrubého, ale jasného skla. Niekoľko sto obrovských mušlí, ružových a trávovozelených, stálo v radoch z každej strany s belasými horiacimi faklami, ktoré osvetľovali

celú sálu a žiarili cez steny, takže more navôkol bolo celé osvetlené. Bolo vidieť množstvo rýb, veľkých i malých, ako plávajú ku skleným múrom, niektorým sa šupiny trblietali purpurovou červeňou, iným strieborne a zlato. Uprostred sály tiekol široký prúd, na ktorom tancovali morskí muži i morské panny a sami si spievali. Také pekné hlasy nemajú ľudia na zemi.

Malá morská panna spievala zo všetkých najkrajšie, a keď jej všetci zatlieskali, na chvíľu jej srdce zaplesalo, lebo vedela, že má najkrajší hlas zo všetkých na zemi i v mori. No onedlho zase začala myslieť na svet nad morom. Nemohla zabudnúť na pekného princa a na svoj žal, že nemá nesmrteľnú dušu ako on. I vykradla sa zo zámku svojho otca, a kým tam všetci spievali a veselili sa, sedela zarmútená vo svojej záhrade.

Tu začula cez vodu lesný roh a pomyslela si: „Teraz sa iste plaví nado mnou ten, ktorého ľúbim väčšmi než otca a matku, ten, ku ktorému som sa primkla celou svojou myslou a do ktorého rúk by som chcela vložiť šťastie svojho života. Na všetko sa odvážim, len aby som získala jeho a nesmrteľnú dušu! Kým moje sestry tancujú v otcovom zámku, pôjdem k morskej čarodejnici. Vždy som sa jej tak bála, ale teraz mi azda poradí a pomôže!“

Malá morská panna vyšla zo svojej záhradky a zamierila k divým vírom, kde bývala striga. Nikdy ešte nešla touto cestou, kde nerástli ani len kvety, ani morská tráva, len sivé holé pieskové dno sa tiahlo až k vírom, kde sa voda krútila ako hučiace mlynské koleso a všetko, čo jej prišlo do cesty, strhávala do hĺbky. Musela prejsť pomedzi divé víry, aby sa dostala do striginej ríše. A tam na dlhom kuse cesty nebolo nič okrem bublajúceho bahna, ktoré striga nazývala svojím rašeliniskom. Za ním, uprostred čudného lesa, stál jej dom. Namiesto stromov a kríkov tu rástli polypy, napoly zvieratá a napoly rastliny, a vyzerali ako stohlavé hady, vyrastajúce zo zeme. Namiesto konárov mali dlhé slizké ruky, s prstami ani vrtké červy, a článok za článkom sa pohybovali od koreňa až po samý konček. Všetko, čoho sa v mori zmocnili, zavínuli do svojich chápadiel a nikdy nepustili. Malá morská panna vystrašene pred nimi zastala. Srdce sa jej rozbúšilo od hrôzy, len-len že sa neobrátila na spätočnú cestu, ale potom si spomenula na princa a na ľudskú dušu a opäť bola smelá. Dlhé vejúce vlasy si pevne zaplietla okolo hlavy, aby ju polypy nemohli za ne chytiť, obe ruky si založila na prsia a ako ryba sa hnala vpred pomedzi mrzké polypy, ktoré za ňou ťahovali hybké ruky a prsty. Videla, ako polypy držia svoju korisť, zovretú stovkami chápadiel, ani v železných putách. Ľudia, čo zahynuli na mori a klesli do hĺbky, svietili ako biele kosti v ich rukách. Polypy zvierali aj veslá a debny z lodí, kostry z pozemských zvierat a aj neznámu morskú vílu, ktorú chytili a zahrdúsili. To bolo pre malú morskú pannu zo všetkého najstrašnejšie.

Potom priplávala k širokému slizkému priestranstvu v lese, kde sa prevažovali veľké tučné vodné užovky a ukazovali mrzké bieložlté bruchá. Uprostred priestranstva stál dom z bielych kostí utopených ľudí. Tam sedela morská čarodejnica a krmila ropuchu z vlastných úst, ako ľudia dávajú kanárikovi dŕobať cukor. Mrzké tučné vodné užovky volala svojimi kuriatkami a nechala ich prevažovať sa po svojej hrudi.

„Viem, čo chceš!“ privítala ju morská striga. „Je to od teba hlúposť, ale maj si svoju vôľu. Aj tak ťa privedie do nešťastia, krásna moja princezná! Chcela by si sa zbaviť svojho rybieho chvosta a namiesto toho mať dva stĺpy, na ktorých by si mohla chodiť ako ľudia, aby sa mladý princ do teba zaľúbil, a tak aby si získala jeho i nesmrteľnú dušu.“

Vtom sa striga rozrehotala tak hlasito a mrzko, že ropucha i užovky spadli na zem a tam sa zvíjali. „Prichádzaš práve včas,“ povedala striga. „Keby si prišla zajtra po východe slnka, mohla by som ti pomôcť až o rok. Uvarím ti nápoj. S ním odplávaš pred východom slnka na zem, sadneš si tam na breh a vypiješ ho. Potom sa ti chvost rozdelí a zmení sa na to, čomu ľudia vravia utešené nôžky. Ale to bolí, akoby ti telom prebiehal ostrý meč. Všetci, čo ťa uvidia, budú vraviť, že si najkrajšie dievča, aké kedy videli. Zostane ti plavná chôdza, nijaká tanečnica sa nebude tak vznášať ako ty, ale pri každom kroku budeš cítiť takú bolesť, akoby si stúpila na ostrý nôž a porezala sa do krvi. Ak chceš toto všetko vytrpieť, potom ti pomôžem

„Áno!“ zvolala malá morská panna rozochveným hlasom a myslela pri tom na princa a na to, že získa nesmrteľnú dušu.

„Ale zapamätaj si!“ povedala striga. „Keď raz dostaneš ľudskú podobu, potom sa už nikdy nebudeš môcť stať morskou pannou! Nikdy nebudeš môcť zostúpiť cez vodu k svojim sestrám a do zámku svojho otca. A ak nezískaš princovu lásku, takú, že pre teba zabudne na otca i matku, ak sa k tebe neprimkne celou myslou a nedá kňazovi spojiť vaše ruky, aby ste sa stali mužom a ženou, potom už nezískaš nesmrteľnú dušu! Prvé ráno po jeho svadbe pukne ti srdce a zmeníš sa na penu na vode.“

„Chcem to!“ odvetila malá morská panna bledá ako smrť.

„Ale i mne musíš zaplatiť!“ povedala striga. „A nežiadam málo. Máš najkrajší hlas tu na morskom dne, iste si myslíš, že ním princa očariš. Ale ten hlas musíš dať mne. Najlepšie, čo máš, chcem dostať za svoj nápoj! Vlastnú krv musím dať do tohto nápoja, aby bol ostrý ako dvojsečný meč!“

„Ale keď mi vezmeš hlas,“ povedala malá morská panna, „čo mi potom zostane?“

„Tvoja krásna postava,“ povedala striga, „tvoja plavná chôdza a výrečné oči. Nimi si ľahko podmaníš ľudské srdce. No, stratila si smelosť! Ukáž jazyček, nech si ho vyrežem za odmenu, a ty dostaneš silný nápoj!“

„Nech sa tak stane!“ odvetila malá morská panna.

Striga si postavila kotol, aby uvarila čarovný nápoj. „Čistota je dobrá vec!“ povedala a vydrhla kotol užovkami, zviazanými do uzla. Potom si podriapala prsia a nechala kvapkať do kotla čiernu krv. Para nad hrncom vytvárala najčudesnejšie postavy, ktoré naháňali strach a hrôzu. Každú chvíľu dávala striga do kotla nové veci, a keď v ňom najlepšie vrelo, vyzeralo to, ako keď krokodíl roní slzy. Napokon bol nápoj hotový; vyzeral ako najčistejšia voda.

„Tu ho máš!“ povedala striga a vyrezala jazyk malej morskej panne, ktorá potom ostala nemá, nemohla ani spievať, ani hovoriť.

„Keby ťa na spätočnej ceste cez môj les napadli polypy,“ radila jej striga, „prskni na nich len kvapku tohto nápoja, a ich ruky a prsty sa rozletia na tisíce kúskov!“ Ale nebolo treba, lebo polypy pred malou morskou pannou s hrôzou ustupovali, keď videli žiarivý nápoj, ktorý v jej rukách svietil ani jagavá hviezda. Tak sa chytrý dostala cez les, rašelinisko aj cez hučiace víry.

Videla zámok svojho otca. Vo veľkej tanečnej sále zhasli fakle. Iste už v zámku všetci spia. Teraz sa neopovážila navštíviť ich, keď bola nemá a chcela od nich navždy odísť. Cítila, akoby jej srdce malo puknúť od žiaľu. Vkradla sa do záhrady, odtrhla si po jednom kvete z hriadky každej sestry, poslala k zámku tisíc bozkov a potom sa vznášala nahor temnobelým morom.

Slnko ešte nevyšlo, keď zazrela princov zámok a vystúpila na krásne mramorové schodište. Prieľadný mesiac jasne svietil. Malá morská panna vypila ohnivo tuhý nápoj a cítila, akoby jej jemným telom prešiel dvojsečný meč. Dostala závrat a ležala ani mŕtva. Keď slnko zasvitlo nad morom, zobudila sa a pocítila palivu bolesť. Ale priamo pred ňou stál krásny mladý princ a upieral na ňu uhľovočierne oči takže sklopila zrak a tu videla, že jej rybí chvost sa premenil na dvojce krásnych nôžok, najkrajších, aké kedy dievča malo. Ale bola úplne nahá, preto sa zavinula do svojich dlhých, bohatých vlasov. Princ sa jej opýtal, kto je a ako sa sem dostala. Ona pozrela na neho svojimi temno-belými očami vlúdne, a predsa tak zarmútené, veď nemohla hovoriť. Tu ju chytil za ruku a odviedol do zámku. Ako jej striga predpovedala, pri každom kroku pocítila bolesť, akoby šliapala po pichľavých šidlách a ostrých nožoch, ale rada to všetko znášala. Držiac sa princa za ruku, vznášala sa ako bublina a princ i všetci obdivovali jej pôvabnú plavnú chôdzu.

Dostala vzácne šaty z hodvábu a mušelínu a bola v zámku zo všetkých najkrajšia, ale bola nemá, nemohla ani spievať, ani hovoriť. Prišli krásne otrokyne, oblečené v hodvábe a zlate, a spievali princovi a jeho kráľovským rodičom. Jedna z nich spievala krajšie než všetky ostatné a princ jej zatlieskal a usmial sa na ňu. Malá morská panna sa zarmútila, lebo vedela, že ona by bola spievala oveľa krajšie. Pomyslela si: „Keby len vedel, že preto, aby som bola pri ňom, musela som sa naveky zriecť svojho hlasu!“

Potom otrokyne tancovali pôvabné, ľahučké tance pri krásnej hudbe. Tu malá morská panna zdvihla pekné biele ruky, vztýčila sa na prsty a vznášala sa po dlážke, tancovala tak, ako ešte nik netancoval.

Pri každom pohybe bola jej krása nevidanejšia, jej oči sa prihovárali srdcu hlbšie než spev otrokyň.

Všetci boli nadšení, najmä princ, ktorý ju nazýval svojim najdúchom. A ona tancovala ďalej, hoci vždy, keď sa nohou dotkla zeme bolo jej akoby šliapala po ostrých nožoch. Princ vravel, že musí navždy zostať u neho a dovolil jej, aby spávala pri jeho dverách na zamatovom vankúši.

Dal jej ušitý mužský odev, aby s ním mohla jazdiť na koni. Jazdili spolu po voňavých lesoch, kde sa zelené konáre dotýkali jej pliec a malé vtáčiky spievali za sviežimi listami. Vystupovala s princom na vysokú horu a hoci jej jemné nohy krvácali, že to i ostatní zbadali, ona sa tomu len zasmiala a išla s ním, až videli mraky pod sebou ako krdeľ sťahovavých vtákov, čo letia do cudzích krajov.

Doma na princovom zámku, keď všetci v noci spali, vyšla si na široké mramorové schodište. Tu postála v studenej morskej vode, ochladila si rozpálené nohy a pomyslela si na svojich v morskej hĺbke.

Raz večer prišli jej sestry: držali sa za ruky a ako plávali, spievali tak roztúžene, že im zakývala. Spoznali ju a rozprávali jej, ako ich všetkých zarmútila. Odvtedy ju každú noc navštevovali. Raz v noci videla v diaľke starú mať, ktorá už po dlhé roky nevyšla nad hladinu, a morského kráľa s korunou na hlave. Vystierali k nej ruky, ale neopovážili sa prísť tak blízko k brehu ako sestry.

Zo dňa na deň ju mal princ radšej. Líbil ju, ako môžeme ľubiť dobré, milé dieťa, no ani na um mu nezišlo, aby z nej urobil svoju kráľovnú. Ale ona musí byť jeho ženou, lebo ináč nezíska nesmrteľnú dušu a v jeho svadobné ráno sa zmení na morskú penu.

„Nemáš ma zo všetkých najradšej?“ zdalo sa, že vravia oči malej morskej panny, keď ju vzal do náručia a bozkával ju na pekné čelo. „Hej, si moja najdrahšia,“ povedal princ, „lebo máš srdce najlepšie zo všetkých, si mi najoddanejšia a podobáš sa mladému dievčaťu, čo som kedysi videl, ale iste ho už nikdy nenájdem. Plavil som sa na lodi, čo stroskotala, ale vlny ma odniesli na pobrežie k posvätnému chrámu, kde slúžilo viacero mladých dievčat. Najmladšiu, čo ma našla na pobreží a zachránila mi život, videl som iba dvakrát. Ju jedinu na svete by som mohol ľubiť, ale ty sa jej podobáš, takmer mi vytláčaš z duše jej obraz. Ona patrí posvätnému chrámu, a preto mi dobrý osud poslal teba, nikdy sa nerozídeme!“

„Ach, nevie, že ja som mu zachránila život!“ pomyslela si malá morská panna. „Ja som ho preniesla cez more k lesu, kde bol chrám, ja som prikrytá penou hľadela, či príde dáky človek. Videla som to parne dievča, ktoré má radšej ako mňa!“ a morská panna si hlboko vzdychala plakať nevedela. „Dievča patrí posvätnému chrámu, povedal, nikdy sa nedostane do sveta a nikdy sa nestretnú, ale ja som pri ňom, vidím no každý deň, budem sa o neho starať, ľubiť ho, obetujem mu svoj život!“

Ale teraz sa princ ožení s krásnou dcérou susedného kráľa! vravelo sa, preto pripravuje na cestu tú skvelú loď. Princ odcestuje, aby si prezrel susedné kráľovstvo, tak sa tomu vraví, ale pôjde ta preto, aby videl dcéru susedného kráľa, a pôjde s ním veľký sprievod. No malá morská panna krútila hlavou a smiala sa. Princove myšlienky poznala oveľa lepšie než všetci ostatní.

„Musím odcestovať!“ povedal jej. „Musím sa pozrieť na peknú princeznú, rodičia ma o to žiadajú, ale nemôžu ma nútiť, aby som si ju priviedol domov ako svoju nevestu! Nemôžem ju ľubiť! Nepodobá sa peknému dievčaťu v chráme, ako sa podobáš ty, a keby som si raz mal vybrať nevestu, bola by si to skôr ty, ty môj nemý najdúšik s hovoriacimi očami!“ A pobožkal ju na červené ústa, pohrial sa s jej dlhými vlasmi a priložil si hlavu na jej srdce, ktoré snilo o ľudskom šťastí a nesmrteľnej duši.

„Vari sa len nebojíš, moje nemé dieťaťko!“ vravel, keď stáli na skvelej lodi, ktorá ho mala odviezť do susedného kráľovstva. A rozprával jej o búrkach a bezvetrí, o zvláštnych rybách v hĺbke, ktoré videl potápač, a ona sa smiala jeho rozprávaniu, veď poznala morské dno lepšie než ktokoľvek iný.

Za jasnej mesačnej noci, keď spali všetci okrem kormidelníka, ktorý stál pri kormidle, hľadela z okraja lode cez jasnú vodu a zdalo sa jej, že vidí otcov zámok, na ňom stojí stará mať so striebornou korunou na hlave a hľadá cez priečne prúdy na kýl lode. Potom vyplávali sestry na hladinu, clivo hľadeli na ňu a zalamovali bielymi rukami. Ona im zamávala, usmiala sa a chcela rozprávať, ako všetko dobre a šťastne pokračuje. Ale vtom sa k nej priblížil plavčík a sestry sa ponorili pod hladinu, a on sa nazdal, že to biele, čo videl, bola morská pena.

Na druhý deň ráno loď priplávala do prístavu pri nádhernom meste susedného kráľa. Všetky kostolné zvony sa rozzvonili, z vysokých veží zatrúbili na pozauny a vojaci stáli s vejúcimi zástavami a blýskajúcimi sa bodákmi.

Každý deň chystali voľajakú slávnosť. Ustavične boli plesy a všelijaké iné zábavy, ale princeznú ešte nevideli, vraveli, že ju vychovávajú v ďalekom posvätnom chráme, kde sa učí všetkým kráľovským cnostiam. Konečne prišla.

Malá morská panna túžila vidieť jej krásu a musela uznať, že väčšiu krásu nikdy nevidela. Pleť mala jemnú a skvúcu a za dlhými čiernymi mihalnicami sa usmievalo dvojce temnobelasych verných očí. To si ty!“ zvolal princ. „Ty, ktorá si ma zachránila, keď som ležal na pobreží ani mŕtvy!“ A stisol v náručí červenajúcu sa nevestu. „Ach, som priveľmi šťastný!“ povedal malej morskej panne. „Splnilo sa mi to najlepšie, v čo som sa ani neodvážil dúfať. Ty sa budeš tešiť z môjho šťastia, lebo ma máš zo všetkých najradšej!“ Malá morská panna mu pobozkala ruku a zdalo sa jej, že už cíti, ako jej puká srdce. Jeho svadobné ráno jej prinesie smrť a zmení ju na morskú penu.

Všetky kostolné zvony sa rozzvonili, heroldi jazdili po uliciach a oznamovali zasnúbenie. Na všetkých oltároch horel voňavý olej v drahocenných strieborných lampách. Kňazi hojdali kadidlami, ženích a nevesta si podali ruky a prijali biskupovo požehnanie. Malá morská panna, oblečená v hodvábe a zlate, držala neveste vlečku, ale jej uši nepočuli slávnostnú hudbu, jej oči nevideli posvätné obrady, myslela iba na tú noc, keď jej je súdené umrieť, myslela na všetko, čo stratí na tomto svete.

Ešte v ten večer ženích s nevestou nastúpili na loď, ozvali sa výstrely z kanónov, zaviali všetky zástavy a naprostred lode postavili kráľovský stan zo zlata a purpuru, s najkrajšími vankúšmi, kde mali mladomanželia spať za tichej, chladivej noci.

Plachty sa vo vetre napáli a loď sa zľahka, bez väčšieho hojdania, niesla po jasnom mori.

Keď sa zotmelo, zažali pestré lampy a námorníci tancovali na palube veselé tance. Malá morská panna si spomenula, ako sa po prvý raz vynorila nad hladinu a videla rovnakú nádheru a radosť. Aj ona sa pustila do víru tanca, vznášala sa ako lastovička, keď je prenasledovaná, a všetci jasali nadšením, nikdy netancovala tak nádherne. Do ňoh ani keby ju pichali ostrými nožmi, ale necítila to. Oveľa bolestnejšie ju pichalo v srdci. Vedela, že dnes večer vidí naposledy toho, pre ktorého opustila svojich drahých a svoj domov, vzdala sa svojho krásneho hlasu a každý deň trpí nekonečné múky, hoci na to ani nepomyslí. Je to posledná noc, čo dýcha rovnaký vzduch s ním, vidí hlboké more a hviezdnatú oblohu. Čaká ju večná noc bez myšlienok a bez snov, lebo nemá dušu a nemôže ju ani získať. Na lodi bola samá radosť a veselie ešte dlho po polnoci. Aj ona sa smiala a tancovala s myšlienkou na smrť v srdci. Princ bozkával svoju krásnu nevestu, ona sa hrala s jeho čiernymi vlasmi a ruka v ruke šli spať do skvostného stanu.

Na lodi zavládlo ticho a pokoj, len kormidelník stál pri kormidle. Malá morská panna si položila ruku na zábradlie a hľadela na východ, na ranné zore. Vedela, že prvý slnečný lúč ju zabije. Tu zazrela svoje sestry, ako vystúpili nad hladinu, bledé ako ona. Dlhé vlasy im už neviali vo vetre, mali ich ostrihané.

„Dali sme ich čarodejníci, aby nám pomohla, žeby si nezomrela tejto noci! Dostali sme od nej nôž, tento tu! Vidíš, aký je ostrý? Kým slnko vyjde, musíš ho pichnúť princovi do srdca, a keď ti jeho teplá krv pokropí nohy, zrastú sa ti do rybieho chvosta. Potom sa zase staneš morskou pannou, budeš môcť zostúpiť do vody medzi nás a budeš si môcť žiť svojich tristo rokov, kým sa nezmeníš na mŕtvu slanú morskú penu. Ponáhľaj sa! Pred východom slnka musíš zomrieť buď ty, alebo on! Našej starej matke od žiaľu vypadali biele vlasy, tak ako naše padli pod striginými nožnicami. Zabi princa a vráť sa! Ponáhľaj sa, vidíš tie červené pásy na oblohe? O niekoľko minút vyjde slnko a musíš umrieť!“ Potom si tak čudne vzdychli a stratili sa vo vlnách.

Malá morská panna odhrnula purpurový záves na stane a videla krásnu nevestu, ako spí s hlavou na princovej hrudi. Morská panna sa sklonila, pobozkala princa na pekné čelo a zdvihla hlavu k oblohe, kde ranné zore boli čoraz jasnejšie. Potom pozrela na ostrý nôž a opäť uprela zrak na princa, ktorý zo sna povedal meno svojej nevesty, lebo len na ňu myslel. Nôž sa zatriasol v rukách morskej panny - ale tu ho odrazu hodila ďaleko do vln, ktoré sa sfarbili načerveno tam, kde dopadol. Vyzeralo to, akoby z hladiny vystrekli kvapky krvi. Ešte raz pozrela hasnúcim pohľadom na princa, vzápätí skočila z lode do mora a cítila, ako sa jej telo rozpúšťa na penu. Slnko vystúpilo nad more, teplé a mäkké slnečné lúče dopadali na mŕtvoľné studenú morskú penu, ale malá morská panna necítila smrť. Videla jasné slniečko a nad ňou sa vznášali stovky priesračných, krásnych stvorení. Cez ne videla biele plachty lode a červené mraky na oblohe. Ich hlasy boli ako pieseň, ale také vzdušné, že ľudské ucho ich nemohlo počuť, priam tak ako nijaké pozemské oko ich nemalo vidieť. Bez krídel, vlastnou ľahkosťou sa vznášali vo vzduchu. Malá morská panna videla, že má telo ako ony, a vznášala sa z peny čoraz vyššie.

„Ku komu prichádzam?“ spýtala sa. Jej hlas znel ako hlasy ostatných bytostí, tak vzdušné, že nijaká pozemská hudba ho nemôže napodobniť. „K dcéram vzduchu!“ odpovedali ostatné. „Morská panna nemá nesmrteľnú dušu a môže ju získať, iba ak sa jej dostane ľudskej lásky. Jej večný život závisí od cudzej moci. Ani dcéry vzduchu nemajú večnú dušu, ale môžu si ju stvoriť dobrými skutkami. Odlietame do teplých krajov, kde vlažný vzduch, nakazený morom, zabíja ľudí. Budeme ho ochladzovať. Budeme šíriť vzduchom vôňu kvetov, a tak budeme poskytovať osvieženie a uzdravenie. Keď sa budeme tristo rokov usilovať o dobro, získame nesmrteľnú dušu a spoznáme večné šťastie ľudí. Úbohá malá morská panna, ty si sa z celého srdca usilovala o to isté ako my, trápila si sa a trpela si, až si sa pozdvihla do sveta vzdušných duchov a teraz si môžeš o tristo rokov dobrými skutkami získať nesmrteľnú dušu.“

Malá morská panna zdvihla priesračné ruky k slnku a po prvý raz pocítila slzy. - Na lodi bol opäť čulý ruch, videla princa s peknou nevestou, ako ju hľadajú, ako bolestne hľadia do zvlnenej peny, ani keby vedeli, že skočila do vln. Neviditeľná pobozkala nevestu na čelo, usmiala sa na princa a spolu s ostatnými deťmi vzduchu sa vzniesla na ružový mrak, čo letel vzduchom.

„O tristo rokov sa budeme takto vznášať do večnosti!“ zašepkala jedna z nich. „Neviditeľné vlietame do ľudských príbytkov, kde sú deti, a za každý deň, v ktorom nájdeme dobré dieťa, ktoré je rodičom pre potešenie a zaslúži si ich lásku, skrakuje sa nám čas našej skúšky. Dieťa nevie, že vletíme do izby, a keď sa nad ním od radosti usmejeme, tu sa nám tristo rokov skrakuje o rok. Ale ak vidíme neposlušné a zlé dieťa, musíme plakať slzami žiaľu a za každú slzu nám prirastá jeden deň k času našej skúšky.“

Lietajúci kufor

Bol raz jeden kupec, taký bohatý, že by mohol celú ulicu a ešte uličku pri nej vydláždiť strieborniakmi. Ale neurobil to, svoje peniaze vedel inak použiť. Keď vydal groš, vrátil sa mu namiesto neho toliar - taký to bol obchodník. Jedného dňa však zomrel. Všetky peniaze zdedil po ňom syn a veselo si žil. Chodil každú noc na maškarné plesy, z toliarových bankoviek si robil papierové draky, do mora hádzal žabky strieborniakmi namiesto kamienkami. Tak to šlo s peniazmi dolu vodou. Napokon mu zostali len štyri groše, pár pantoflí a starý župan. Teraz už priatelia o neho nestáli, veď ani po ulici sa s ním nemohli prejsť, taký bol chudobný. Jeden z nich, dobráčisko, poslal mu starý kufor a odkázal, aby si doň všetko pobalil. Dobrá rada, lenže kupcov syn nemal nič, a preto si sadol do kufra sám.

Bol to však čudný kufor. Len čo sa na ňom stisla zámka, kufor sa vzniesol. Tak sa stalo i teraz. Fuk! a už vyletel komínom vysoko ponad mraky a letel čoraz ďalej a ďalej. Dno zavrzgalo a kupcov syn dostal strach, že sa kufor rozpadne. To by bol urobil poriadny kotrmelec! Boh nech by mu bol milostivý! Doletel až do Turecka. Kufor schoval v lese pod napadané lístie a pobral sa do mesta. Mohol si to dovoliť, veď Turci chodili všetci tak ako on, v župane a v pantofliach. Cestou stretol pestúnku s dieťaťom. „Počuj, turecká pestúnka,“ oslovil ju, „akýže je to tam zámok celkom neďaleko mesta, s oblokmi v toľkej výške?“

„Tam býva kráľova dcéra!“ povedala mu pestúnka. „Predpovedali jej, že bude veľmi nešťastná pre milého, a preto k nej nikto nesmie ísť, iba ak v sprievode kráľa a kráľovnej.“

„Ďakujem,“ povedal kupcov syn. Hneď sa vrátil do lesa, sadol si do kufra, vyletel na strechu zámku a oblokom vošiel k princeznej. Princezná ležala na pohovke a spala. Bola taká krásna, že ju kupcov syn hneď pobozkal. Princezná sa zobudila a veľmi sa zľakla. Kupcov syn však vyhlásil, že je turecký Pán Boh a že k nej prišiel zo vzduchu. To sa jej zapáčilo.

Sadli si vedľa seba a on rozprával princeznej rozprávku o jej očiach: sú ako dve krásne tmavé jazerá a myšlienky v nich plávajú ani morské panny. Rozprával o jej čele: je ako snehová hora s čarokrásnymi sálami a obrazmi. A rozprával jej o bocianovi, ktorý nosí malé utešené detúrence.

Ej, boli to krásne rozprávky! Potom požiadal princeznú o ruku a ona hneď prívola.

„Musíte prísť v sobotu,“ povedala mu, „vtedy ku mne prichádza kráľ s kráľovnou na čaj! Boli by veľmi hrdí, keby som dostala za muža tureckého boha. Preto si pripravte peknú rozprávku, lebo moji rodičia majú rozprávky veľmi radi. Mamička chce, aby bola mravoučná a vznešená, oteckovi sa páči zasa veselá, aby sa mohol zasmiať!“

„Dobre, neprinesiem iný svadobný dar ako rozprávku!“ povedal kupcov syn a rozlúčil sa. Princezná mu darovala šabľu, vyzdobenú zlatými peniazmi, ktoré sa mu práve veľmi zišli.

Kupcov syn odletel, kúpil si nový župan. Vrátil sa do lesa a tam skladal rozprávku. Do soboty s ňou musel byť hotový, a to nebolo veru ľahké. Keď rozprávku dokončil, bola práve sobota.

Kráľ a kráľovná čakali u princeznej. Kupcovho syna milo privítali.

„Nože, rozprávajte nám rozprávku!“ riekla kráľovná. „Voľajakú dômyselnú a poučnú!“

„Ale aby sme sa pri nej aj zasmiali!“ dodal kráľ.

„Isteže!“ prisvedčil hosť a začal rozprávať.

A teraz dobre počúvajte!

„Bol raz zväzok zápaliek, ktoré boli veľmi pyšné na svoj vysoký pôvod. V lese rástol veľikánsky starý strom - vysoká borovica. To bol ich kmeň v ktorom každá zo zápaliek tvorila malý íverček. Zápalky teraz ležali na polici medzi kresadlom a starým železným hrncom a rozprávali o svojej mladosti. Keď sme ešte boli na zelenom konári/ rozvraveli sa, vtedy sme žili urodzené! Každé ráno a večer sme dostali diamantový čajík - z rosy. - Celý deň svietilo slnko, a malé vtáčiky nám museli rozprávať rozprávky. Dobré sme vedeli, že sme bohaté, lebo listnaté stromy mali šaty len v lete. Naša rodina si však dovolila zelený šat v lete i v zime. Raz prišli drevorubači - to bola veľká revolúcia - a naša rodina sa rozpáchla na všetky strany. Z kmeňa spravili stožiar na nádhernú loď, ktorá sa mohla plaviť po celom svete. Ostatné konáre sa dostali každý na iné miesto. Naším údelom je zažiháť svetlo prostým ľuďom, preto sme my urodzené, prišli sem do kuchyne.

„No, so mnou je to trochu inak! povedal železný hrniec, ktorý stál pri zápalkách. „Odvtedy, čo som sa dostal do sveta, stále ma drhnú a varia vo mne! Mám na starosti blahobyť a som vlastne prvým v dome. Jedinou mojou radosťou je ležať po varení čistý na polici a rozumne sa zhovárať s kamarátmi. Ale okrem vedra na vodu, ktoré sa zavše dostane na dvor, všetkým sú nám dvere do sveta zatvorené. Iba košík nám prináša chýry, ale ten nás veľmi znepokojuje svojimi rečami o vláde a národe. Stará misa sa nedávno jeho rečí tak naľakala, že spadla a rozbila sa na márne kusy! Len toľko vám vravím, je to voľnomyšlienár!“

„Máš veľa rečí! zahriaklo ho kresadlo a udrelo oceľou do kresacieho kamienka, až sa zaiskriilo. „Neurobíme si veselý večer?“

„Áno, porozprávajme si o tom, kto je najurodzenejší!“ ozvali sa zápalky.

„Nie, o sebe nerada rozprávam,“ povedala hlinená misa. usporiadajme radšej večernú zábavu. Ja začnem; budem rozprávať o čomsi, čo každý už raz zažil. Do toho sa môže každý započúvať, lebo je to veľmi zaujímavé: Pri baltských brehoch, pod dánskymi bukmi...“

„To je nádherný začiatok!“ rozhovorili sa tanieriky, „to bude iste rozprávka, akú máme rady!“

„Áno, tam som strávil svoju mladosť v tichej rodine. Často tam leštili nábytok, drhli dlážku a dávali čisté záclony!“

„Ako zaujímavo rozprávate,“ povedal zmeták. „Hneď poznať, že to rozpráva žena. Je v tom čosi poriadkumilovného!“

„Áno, to sa hneď cíti,“ prisvedčilo vedro a radostne poskočilo, až voda vyšpláchla na dlážku.

Misa rozprávala ďalej a skončila práve tak pekne, ako začala.

Tanieriky sa rozcengali od radosti a zmeták vytiahol z piesku petržlen, aby ovenčil misu; vedel, že tým ostatných nahnevá. Okrem toho si pomyslel: „Ak ťa ja ovenčím dnes, ty ovenčíš zajtra mňa.“, Ja budem teraz tancovať!“ zvolal kutáč a roztancoval sa. Ach,

keby ste videli, ako len dvíhal nohu do výšky. Starému motovidlu v kúte sa z toho hlava zakrútila. „A teraz ma ovenčite!“ povedal kutáč. Veru ho aj ovenčili.

„Je to predsa len bedač! pomysleli si zápalky.

Teraz mal zaspievať samovar, ale vyhovárал sa, že je prechladnutý. Aj tak kým nepríde do varu, nemôže spievať. No to si vymyslel iba pre svoju rodovú slávu. Nechcel spievať inde ako na panskom stole.

Na obloku bolo staré brko, ktorým písavala slúžka. Nebolo na ňom nič pozoruhodné, iba ak to, že sa prihlboko namáčalo do kalamára. Ale práve na tom si veľmi zakladalo.

„Keď samovar nechce spievať“ povedalo brko, „nech nechce! Vonku je klieťka so slávikom, a ten nám zaspieva. Pravda, nenaučil sa ničomu, ale dnes večer ho zato nebudeme kritizovať!“

„Myslím, že by bolo nanajvýš nevhodné“ zastarela sa čajová kanvica, ktorá bola kuchynskou speváčkou a nevlastnou sestrou samovaru, „keby sme počúvali takého cudzieho vtáka! Je to vlastenecké? Nech posúdi košík!“

„Ja sa len zlostím!“ ťažkal si košík. „Tak sa zlostím, že si to ani neviete predstaviť! Či sa to patrí takto tráviť večer? Nebolo by lepšie, keby sme dom obrátili naopak? Každý by prešiel na svoje miesto, a ja by som to všetko dirigoval. To by bolo voľačo inšie!“

„Tí, vyhodíme si z kopýtka!“ zvolali všetci. Vtom sa otvorili dvere. Vošla slúžka a všetko zatíchlo, nik nevydal ani hláska. Ale predsa nebolo tu jediného hrnčeka, ktorý by nevedel, čo všetko si môže dovoliť a aký je vznešený.

„Ej, keby som len chcel“ mysleli si, „veru by to bol naozaj veselý večer!“

Slúžka vzala zápalky a zapálila ich - úha, ako zaprskali a zahoreli plameňom.

„Teraz vidí každý“ pomysleli si, že my sme najvznešenejšie! Aký lesk máme! Aké svetlo! a potom zhoreli.

„To bola krásna rozprávka!“ vzdychla si kráľovná. „Cítila som sa, ani čo by som bola v kuchyni pri zápalkách. Veru, teraz ti dáme našu dcéru.“

„Isteže!“ povedal kráľ. „V pondelok ti dáme dcéru!“

Teraz mu tykali, lebo mal patriť do rodiny.

O svadbe sa už rozhodlo. V predvečer veselí bolo celé mesto slávnostne osvetlené. Po uliciach rozhadzovali žemle a praclíky, uličníci sa za nimi naťahovali a volali na slávu a pískali na prstoch. Bola to nevidanost' nevidaná.

„Ja by som mal tiež niečo spraviť!“ pomyslel si kupcov syn. Nakúpil rakety, búchačky a všetko, čo len bolo treba na ohňostroj. Naložil to do kufra a vyletel do výšky.

Tí! Ako to pukalo a prskalo!

Všetci Turci vyskakovali od nadšenia, až im pantofle ponad hlavy lietali. Také čudo ešte nevideli. Teraz sa mohol presvedčiť každý, že sa princezná vydáva za tureckého boha.

Len čo sa kupcov syn vrátil s kufrom do lesa, pomyslel si: „Pôjdem do mesta vyzvedieť, ako sa to páčilo!“ Náramne ho to zaujímalo. Ako o tom ľudia rozprávali! Každý, koho sa na to spýtal, videl to inak, ale všetci vraveli, že to bolo nádherné.

„Videl som samého tureckého boha,“ povedal jeden. „Oči mal ako žiariace hviezdy a bradu ako spenené more!“

„Letel v ohnivom kaftane,“ povedal iný. „Z jeho záhybov vykúkali utešení anjelici!“

Veru počul veľa nadšených rečí a na druhý deň mal mať svadbu.

Vrátil sa do lesa, aby si sadol do kufra - ale kam sa podel? Kufor zhorel. Zostala v ňom iskierka z ohňostroja, ktorá neskôr vzbĺkla, a z kufra zostal iba popol. Nemohol už lietať, nemohol už prísť k svojej neveste.

Celý deň stála princezná na streche a čakala ho, a možno čaká až dodnes. A ženích chodí po svete a rozpráva rozprávky, ale nie také veselé ako tá o zápalkách.

Pastier sviň

Bol raz jeden chudobný princ. Kráľovstvo mal neveľké, ale vždy ho bolo dosť na to, aby sa mohol oženiť. A ženiť sa chcel. Bolo to od neho trúfanie, že sa odvážil spýtať cisárovej dcéry: „Pôjdeš za mňa?“ Ale mohol si to dovoliť, lebo jeho meno malo chýr široko-ďaleko. A bolo na sto princezien, čo by mu za jeho ponuku boli ešte aj poďakovali; ale pozrime, či to urobila aj táto princezná.

Nuž teda, čujte:

Na hrobe princovho otca rástol krásny ružový ker. Rozkvitol iba raz za päť rokov, a aj vtedy bola na ňom iba jediná ruža. Voňala tak sladko, že pri jej vône človek zabudol na všetky starosti a žalosti. Princ mal slávika, ktorý spieval, ani keby mal v hrdle všetky najkrajšie melódie. Ružu i slávika mala dostať princezná. Oboje uložil do veľkej striebornej skrinky a poslal na cisársky dvor.

Cisár dal oba dary priniesť do veľikánskej sály, kde sa princezná so svojimi dvornými dámami hrala hru „na návštevy“. Inej práce nemali. Princezná zazrela veľkú skrinku s darmi a radostne zatlieskala.

„Ach, keby to bol kocúrik!“ povedala - ale ukázalo sa, že je tam nádherná ruža.

„Ach, aká je len rozkošná!“ vraveli všetky dvorné dámy.

„Viac ako rozkošná!“ povedal cisár. „Je utešená!“

Princezná sa jej dotkla a hneď mala slzy v očiach,

„Fuj, tatko!“ zvolala. „Veď nie je urobená, je naozajstná!“

„Fuj,“ pridali sa všetci dvorania, „je naozajstná!“

„Prv než sa nazlostíme, pozrime ešte, čo je v druhej skrinke!“ mienil cisár. A tu sa ukázal slávik. Spieval tak nádherne, že sa v prvej chvíli nedalo o ňom povedať krivé slovo.

„Superbe! Charmant!“ vraveli dvorné dámy, lebo všetky hovorili po francúzsky. Jedna horšie ako druhá.

„To vtáča mi pripomína hracu skrinku

zosnulej cisárovnej!“ povedal starý gavalier. „Celkom rovnaký tón ten istý prednes.“

„Veru,“ prisvedčil cisár a rozplakal sa ako malé dieťa. „Ja si myslím, že nie je naozajstný!“ povedala princezná. „Báje to naozajstný vták!“ povedali tí, čo ho priniesli. „Tak ho nechajme lietať,“ rozhodla princezná a princa neprijala. Ale princ preto nezvesil hlavu. Začernil si tvár, narazil si čiapku do čela a pobral sa za princeznou.

„Dobrý deň, cisár,“ začal prosto. „Máte pre mňa službu na zámku?“ „Nuž, veľa ľudí chce u nás slúžiť!“ povedal cisár. „Počkajme, počkajme pri sviniach by som potreboval pastiera, lebo sviň máme veľa!“

A tak bol princ prijatý za cisárskeho pastiera sviň. Dostal mrzkú komôрку pri svinských chlievoch a tam musel bývať. Hneď prvý deň sa pustil do práce. Navečer mal už hotový peknučký hrnček, dookola so zvončekmi: Keď sa v hrnčeku varilo, zvončeky krásne hrali starú pieseň:

Ach, môj milý Augustín, Augustín, Augustín. Ach, môj milý Augustín, všetko je preč!

Najväčší dômysel bol v tom, že keď niekto podržal prst v pare nad hrncom, hneď zavoňal, čo sa kde v meste varí. To už bolo voľačo inšie ako ruža!

Princezná si vyšla na prechádzku so všetkými dvornými dámami. Začula pieseň, zastala a hneď sa jej tvár vyjasnila. Veď „Ach, môj milý Augustín“, to bola jediná pieseň, ktorú vedela hrať, aj to iba jedným prstom.

„Veď je to tá, čo ju viem!“ povedala. „To musí byť vzdelaný pastier. Nože, zájdite za ním a spýtajte sa, čo stojí ten nástroj!“

Jedna dvorná dáma ta musela zabehnúť, ale najprv si obula dreváky.

„Čo chceš za ten hrnček?“ opýtala sa dvorná dáma.

„Chcem desať bozkov od princeznej!“ povedal pastier sviň.

„Pre zmlovanie Božie!“ zhrozila sa dvorná dáma.

„Áno, lacnejšie ho nedám!“ uistil ju pastier sviň. „No, čo povedal?“ pýtala sa princezná.

To nijako nemôžem povedať,“ riekla dvorná dáma. „Je to hrozné!“ Jak mi to pošepkaj!“ A dvorná dáma pošepkala. „To je nehanobnosť!“ povedala princezná a hneď šla preč. Len čo urobila niekoľko krokov, zasa sa zvončeky ozvali tak neodolateľne:

Ach, môj milý Augustín, Augustín, Augustín. Ach, môj milý Augustín, všetko je preč!

„Nože,“ povedala princezná, „spýtaj sa pastiera, či by nechcel desať bozkov od mojich dvorných dám!“

„Nie, ďakujem!“ povedal pastier sviň. „Desať bozkov od princeznej, alebo si hrnček nechám.“

„To je mrzuté!“ povedala princezná. „Dobre, ale všetky sa musíte postaviť okolo mňa, aby to nikto nevidel.“

Dvorné dámy sa postavili okolo princeznej, roztiahli si sukne, pastier sviň dostal desať bozkov a princezná si vzala hrnček.

Oj, aká to bola zábava. Celý večer a celý deň v hrnčeku varili. V celom meste nebolo jediného komína, o ktorom by nevedeli, čo sa pod ním varí, či už to bolo u komorníkov a či u obuvníkov. Dvorné dámy tancovali a tleskali rukami.

„Vieme, kto bude mať sladkú polievku a lievance! Vieme, kto bude mať kašu s karbonátkami! Ach, či je to zaujímavé!“

„Nanajvýš zaujímavé!“ povedala hlavná dvormajstrová.

„Ale držte jazyk za zubami, lebo som cisárova dcéra!“

„Božechráň!“ zariekali sa všetky.

Pastier sviň -vlastne princ, ale ony o ňom nič nevedeli, len toľko, že je pastierom sviň - nezaháľal ani chvíľku, a tak urobil zase rapkáč. Keď rapkáčom zakrútil, začal hrať valčíky, skočné a polky, a koľko ich len bolo od stvorenia sveta.,

„Ale to je superbe!“ zvolala princezná, keď šla okolo. „Nikdy som nepočula krajšiu skladbu. Nože sa ho choďte opýtať, čo stojí ten nástroj. Povedzte mu, že bozkávať sa nebudem!“

„Chce sto bozkov od princeznej!“ oznámila dvorná dáma, čo sa šla opýtať.

„Ach, ten o rozum prišiel!“ povedala princezná a šla preč. Ale len čo urobila niekoľko krokov, zasa zastala. „Treba podporovať umenie!“ povedala. „Ja som cisárova dcéra! Povedz mu, že mu dám desať bozkov ako včera a zvyšok dostane od mojich dvorných dám!“

Ale to by sme nerady!“ priechli sa dvorné dámy.

Plané reči!“ povedala princezná. „Ak ho ja bozkám, môžete ho bozkať i vy! Nezabúdajte, že vás živím a platím!“ - Dvorná dáma šla opäť k pastierovi.

„Sto bozkov od princeznej,“ povedal, „alebo si každý necháme svoje!“ „obstaňte ma!“ rozkázala princezná. Dámy ju obstali a pastier začal bozkávať.

„Aký zhuk je to pri svinských chlievoch?“ povedal cisár, ktorý práve vyšiel na balkón. Pretrel si oči a založil okuliare. „Ľaľa, veď sú to dvorné dámy! Idem sa pozrieť!“ - a natiahol si vyčaptané pantofle.

Fí, ten sa ponáhľal.

Len čo zbehol na dvor, šiel potichu ďalej. Dvorné dámy, zaujaté rátaním bozkov, aby bolo všetko spravodlivé a aby pastier nedostal viacej, ani menej, cisára vôbec nespозorovali. Cisár si stal na prsty.

„Čože!“ zvolal cisár, keď videl, že sa bozkávajú. Hodil medzi nich pantofľu, práve si dávali šesťaoosemdesiaty bozk. „Von!“ skríkol cisár, lebo sa veľmi nahneval. Princeznú i pastiera sviň z cisárskej ríše vyhostil.

Princezná žalostne plakala, pastier ju hrešil a dážď sa lial.

„Ach, ja úbohá!“ žialila princezná. „Prečo som sa len nevydala za toho šľachetného princa. Ach, aká som nešťastná!“

Pastier sviň zašiel za strom, umyl si začiernenu tvár, odložil škaredé šaty a zjavil sa v šatách princa. Bol taký nádherný, že princezná sa mu nevdojak poklonila.

„Teraz tebou len pohŕdam,“ povedal. „Nechcela si ísť za statočného princa! Nepáčila sa ti ruža ani slávik, ale pastiera sviň si vedela bozkávať za mizernú hračku! Teraz si môžeš písať!“

Potom odišiel do svojho kráľovstva, zatvoril dvere a zatiahol závoru, takže princezná naozaj mohla stáť vonku a písať si: *Ach, môj milý Augustín, všetko je preč!*

Slávik

V Číne, ako iste viete, je cisárom Číňan a všetci ľudia, ktorých má okolo seba, sú Číňania. Veľa rokov už pominulo od udalosti, o ktorej budem teraz rozprávať. Preto hodno si ju vypočuť prv, ako sa zabudne! Cisárov zámok, to bola najväčšia nádhera na celom svete. Bol celý celučičký z jemného porcelánu, veľmi drahocenného a veľmi krehkého, všetci si museli dávať pozor na každom kroku. V cisárovej záhrade rástli najčudesnejšie kvety. A pri tých najkrajších boli priviazané strieborné zvončeky, ktoré zvonili, aby nikto neprešiel popri nich bez povšimnutia. Veru, v cisárovej záhrade bolo všetko nanajvýš dômyselné. Záhrada sa rozprestierala tak ďaleko, že ani sám záhradník nevedel, kde sa končí. Človek šiel a šiel, dostal sa do krásneho lesa s vysokými stromami a hlbokými jazierkami. Les sa tiahol až k moru, ktoré bolo belasé a hlboké. Veľké lode sa plavili priam popod konáre stromov. V tých stromoch žil slávik. Spieval tak utešene, že aj chudobný rybár, ktorý mal toľko starostí, ticho zastal a počúval ho, keď sa v noci poberal vyťahovať siete. „Bože môj, aké je to krásne!“ povedal. Musel sa však starať o svoje veci, a na vtáčika zabudol. Na druhú noc, keď slávik zasa spieval a rybár vyšiel na more, povedal si tak isto: „Bože môj, aké je to krásne!“

Zo všetkých krajín sveta prichádzali ľudia do cisárovho mesta a obdivovali ho. Cisárov zámok i záhradu chválili, ale keď začuli slávika, všetci hovorili: „To je predsa len najväčšia krása!“

Ľudia sa vrátili domov, o všetkom rozprávali a učitelia napísali veľa kníh o meste, o zámku a záhrade, ale nezabudli ani na slávika a jeho ocenili najvyššie. A tí, čo vedeli písať vo veršoch, napísali najkrajšie básne, všetky o slávikovi v lese, pri hlbokom jazierku.

Knihy nastúpili púť po celom svete a niekoľko z nich sa dostalo raz aj k čínskemu cisárovi. Sedel v zlatom foteli, čítal a čítal. Každú chvíľu pokyvoval hlavou, lebo mal radosť z prekrásnych opisov svojho zámku, mesta a záhrady. „Ale slávik je predsa len zo všetkého najkrajší!“ vravela kniha.

„Čože!“ začudoval sa cisár. „Slávik! Veď o ňom vôbec nič neviem! Že by bol taký vták v mojom cisárstve, a ešte k tomu v mojej záhrade? Nikdy som to nepočul! O takej veci sa musí človek dočítať!“

Zavolať si svojho rytiera, ktorý bol taký vznešený, že keď ho niekto nižšie postavený oslovil alebo sa ho na niečo spýtal, odpovedal mu len „F-f-ff, a to v čínskej reči nič neznamenal.“

Ú nás máme vraj nanajvýš pozoruhodného vtáka, menom slávik!“ povedal cisár. „Vraví sa, že to je vrcholný zjav v celej mojej obrovskej ríši! Prečo ste mi o ňom nikdy nič nepovedali?“

„Nikdy som ešte nepočul, že by ho niekto spomínal!“ povedal rytier. „Nebol predstavený pri dvore!“

Chcem, aby dnes večer prišiel ku mne a zaspieval mi! povedal cisár. Celý svet 'vie, čo mám, len ja to neviem!“

„Nikdy som nepočul, že by ho niekto bol spomínal!“ bránil sa rytier. „Obzriem sa po ňom a nájdem ho!“

Kde ho však nájsť? Rytier behal hore-dolu po všetkých schodoch, po sálach a chodbách. Nikto z ľudí, ktorých stretol, nepočul o slávikovi. Vrátil sa k cisárovi a povedal, že si to iste len tí, čo napísali knihy, vybájili. „Vaše cisárske veličenstvo nesmie veriť všetkému, čo je tam popísané! To sú výmysly a čary, ktorým sa hovorí čierne umenie!“

„Ale knihu, v ktorej som to čítal,“ povedal cisár, „poslal mi všemocný cisár japonský, preto v nej nemôže byť klamstvo. Chcem počuť slávika! Dnes večer tu musí byť! Teší sa mojej najväčšej milosti! A keď tu nebude, dám celému dvoru po večeri naklopať bruchá!“

„Tsing-pe!“ vzdychol rytier behal hore-dolu po všetkých schodoch, po sálach a chodbách. S ním behalo pol dvora, lebo neradi by si boli nechali naklopať bruchá. To bolo vypytovania na čudesného slávika, ktorého poznal celý svet, len pri dvore o ňom nik nevedel.

Napokon stretli v kuchyni malú úbohú slúžtičku. Povedala im: „Ach, Bože, slávik! Dobré ho poznám! Veru, ako len vie spievať. Každý večer môžem zaniest zo stola trocha zvyškov domov mojej úbohej chorej mame. Býva na pobreží. A keď prichádzam z domu, som unavená a odpočívam. Vtedy počujem spievať slávika. Slzy mi pritom vbehnú do očí; je to také krásne, ani keby ma mama bozkávala!“

„Kucháročka!“ povedal rytier. „Zaistím ti stále miesto v kuchyni a povolenie vidieť cisára jesť, len nás zaved' k slávikovi. Dnes večer musí spievať cisárovi.“

Tak šli všetci do lesa, kde slávik zvyčajne spieval. Vybralo sa s nimi pol dvora. Ako tak šli, začala zrazu bučať krava.

„Ó.“ zvolali panoši, „už ho máme! Aká zvláštna sila sa skrýva v takom malom zvieratku. Naisto sme ho už kdesi počuli!“

„Kdeže, to len kravy bučia!“ vysvetlila im slúžtička. „K slávikovi mame ešte ďaleko!“

Vtom zakrčkali žaby v močiari.

„Prekrásne!“ povedal čínsky zámocký kňaz. „Už ho počujem, znie to ani chrámové zvončeky.“

„Ó nie, to sú len žaby!“ povedala slúžtička. „Myslím si, že ho už čoskoro začujeme!“

Tu začal slávik spievať.

„To je on!“ povedala slúžtička. „Čujte, čujte! A tamto sedí!“ ukázala na malé sivé vtáča vysoko v konároch.

„Je to možné?“ čudoval sa cisárov rytier. „Takto som si ho vôbec nepredstavoval! Vyzerá celkom jednoducho! Iste stratil farbu, keď zočil toľkých vznešených ľudí!“

„Sláviček!“ zavolala slúžka. „Náš milostivý cisár si želá, aby si mu zaspieval!“

„Veľmi rád!“ povedal slávik a rozospieval sa až radosť.

„Ako keby sa sklené zvončeky rozozvučali!“ povedal rytier. „Pozrite len na to malé hrdielko, čo dokáže. Čudné, že sme ho nikdy predtým nepočuli! Pri dvore bude mať ohromný úspech!“

„Mám ešte raz zaspievať cisárovi?“ povedal slávik, lebo sa nazdal, že cisár je s nimi.

„Môj znamenitý sláviček!“ povedal cisárov rytier. „Mám to nevýslovne potešenie pozvať vás na dnes večer na dvornú slávnosť. Tam očaríte jeho cisársku milosť svojím milým spevom!“

„Môj spev sa najlepšie vyníma v prírode,“ mienil slávik. Ale šiel s nimi ochotne, keď počul, že si to želá cisár.

V zámku bolo všetko v plnej nádhere. Porcelánové steny a dlážka sa jagali vo svetle tisícich a tisícich zlatých lúčov! Na chodbách boli vystavené najkrajšie kvety, ktoré utešene zvonili. Ľudia tu behali a bol tu prievan. Ale to nič, aspoň zvonili všetky zvončeky, že si ani vlastného slova nik nepočul.

Uprostred sály, kde sedával cisár, postavili zlaté bidielko, na ktorom mal sedieť slávik. Bol tu celý dvor, i malej slúžtičke dovolili stať za dverami, lebo teraz dostala titul naozajstnej kuchárky. Všetci boli v plnej paráde a hľadeli na malého sivého vtáčika, ktorému cisár pokynul.

Slávik spieval tak krásne, že cisárovi sa oči zarosili a slzy mu tiekli po líčach. Tu sa slávik rozospieval ešte krajšie, až jeho spev zaliehal priamo do srdca. Cisár sa rozradostil a vyhlásil, že slávik dostane rad zlatej papuče, ktorý bude nosiť okolo krku. Slávik túto poctu s vďakou odmietol, cítil sa už dostatočne odmenený.

„Videl som slzy v cisárových očiach a to je pre mňa najvyššia odmena. Cisárovi slzy majú zázračnú moc!“ Slávik potom spieval ďalej sladkým, lúbezným hlasom.

„To je najutešenejší spôsob zaliečania!“ vraveli všetky dámy, a keď sa im niekto prihovoral, vždy si nabrali do úst vody, aby mohli klokotať: Nazdali sa, že aj ony sú sláviky. Ba aj lokaji a chyžné vyhlásili, že sú spokojní, a to už čosi znamená, lebo ich je vždy najťažšie uspokojiť. Hej, slávik mal naozaj úspech.

Slávik mal zostať pri dvore, mal dostať vlastnú klietku a právo vyjsť si na vychádzku dva razy cez deň a raz v noci. Spreádzalo ho dvanásť sluhov a každý držal jednu hodvábnu stužku pripevnenú na slávikovej nohe. Z takejto prechádzky nebola nijaká radosť. Celé mesto rozprávalo o čudesnom vtáčikovi, a keď sa stretli dvaja známi, prvý sa nepozdravil inak ako: „Slá-!“, a druhý mu na to odpovedal: „-vik!“, potom si obaja vzdychli a hneď si rozumeli. Ba aj jedenásť kramárskych detí dostalo po ňom meno, ale ani jedno nevydalo poriadny tón.

Jedného dňa dostal cisár balík, na ktorom bol nápis: Slávik. „Tu máme novú knihu o našom chýrnom vtáčati!“ povedal cisár. Ale nebola to kniha, bolo to malé umelecké dielo, uložené v skrinke. Bol to umelý slávik, ktorý sa mal podobáť živému. Mal na sebe plno diamantov, rubínov a zafírov. Keď ho natiahli, spieval umelý vták jednu z piesní ozajstného slávika. Pritom pohyboval chvostom, ktorý sa trblietal striebrom a zlatom. Na hrdielku mal stužku s nápisom: „Slávik japonského cisára je len úbožiak proti slávikovi cisára čínskeho.“

„To je nádherné!“ vzdychli všetci. Ten, čo priniesol umelého vtáka, dostal hneď titul hlavného cisárskeho nadnosiča slávikov.

„Teraz nech zaspievajú spolu, bude to krásne dueto!“

Zanútili spoločne, ale nezhodli sa, lebo ozajstný slávik spieval svojím spôsobom a umelý vták podľa valčekov. „Nemôže za to,“ povedal hlavný dvorný hudec, „presne sa drží taktu, celkom podľa zásad mojej školy!“ Umelý vták spieval teda sám. Vedel práve tak obšťaštní ako naozajstný vták. Okrem toho bolo sa ešte na čo dívať: trblietal sa ako najdrahšie náramnice a najpestrejšie brošne.

Triatridsať ráz spieval tú istú pieseň, a predsa sa neunavil. Ľudia ho chceli počuť opäť. Cisár však mienil, že teraz by už mal zasa spievať aj živý slávik. - Ale kdeže je? Nikto nespozoroval, že otvoreným oblokom vyletel do svojich zelených lesov.

„Nuž ale čože sa to stalo!“ namrzol sa cisár. Všetci dvorania hrešili a hovorili o slávikovi, že je najnevďačnejšie stvorenie. „Ale lepšieho vtáka predsa len máme!“ povedali a umelý vták musel zasa spievať. Štyriatridsiaty raz počuli už tú istú pieseň, ale ešte ju nevedeli naspamäť, pretože bola veľmi ťažká.

Hlavný dvorný hudec vtáka nezvyčajne chválil, všetkých presviedčal, že je lepší než ozajstný slávik, a to nielen čo do šiat s množstvom skvostných diamantov, ale i znútra.

„Veď len uvážte, vážené panstvo a jeho cisárska milosť predovšetkým! Pri ozajstnom slávikovi nikdy nevieme vopred, čo očakávať, ale u umelého je vopred všetko isté! Bude to tak a tak, a nie inak! Môžeme si všetko ujasniť, môžeme si ho otvoriť. Ľudským rozumom pochopiť, ako sú valčeky poskladané, ako sa pohybujú a ako nasleduje tón za tónom!“

„I my uvažujeme celkom tak!“ povedali všetci. Hlavný dvorný hudec dostal potom povolenie na budúcu nedeľu predstaviť vtáka ľudu. „Nech všetci počujú, ako spieva,“ povedal cisár. Ľudia ho počuli a tak sa rozveselili, že vyzerali, ani čo by sa podgurážili čajom, ako sa po čínsky vraví. Všetci povedali: „O!“, vystrčili do vzduchu ukazováčik, ktorému sa vraví aj „maškrtník“, a prikyvovali. Chudobní rybári, čo počuli spievať ozajstného slávika, vraveli: „Znie to pekne, ba aj sa to na slávičí spev ponáša, nuž ale, nevieme, čosi tomu chýba!“

Ozajstného slávika vyhostili z krajiny a ríše.

Umelý vták dostal miesto na hodvábnnej poduške pri cisárovej posteli. Všetky dary, čo dostal, zlato a drahokamy, ležali okolo neho. Čo do titulu povýšili ho na „Vysokého cisárskeho pevca na nočnom stolčeku“ v hodnosti prvého po ľavici. Cisár pokladal za vznešenejšiu tú stranu, na ktorej mal srdce, a srdce má na ľavej strane i sám cisár. Hlavný dvorný hudec napísal o umelom vtákovi päťadväť zväzkov. Boli veľmi učené a obsiahle a boli v nich zhrnuté najťažšie čínske slová. Takže všetci ľudia vraveli, že ich čítali a rozumeli im, lebo inak by ich pokladali za hlúpych a naklopali by im bruchá.

Tak to šlo celý rok. Cisár, dvor i všetci ostatní Číňania poznali naspamäť každý trilok zo spevu umelého vtáka, ale práve preto sa im tak páčil. Sami s ním mohli spievať, a aj spievali. Uličníci spievali: „Ti-ri-ri-klo-klo-klo!“ a cisár spieval takisto! Bolo to veru nádherné! I V jeden večer, keď umelý vták práve najlepšie spieval a cisár v posteli počúval - ozvalo sa zrazu vo vtákovi „puk!“, čosi v ňom poskočilo, „vrr“, všetky kolieska zahrkotali a hudba prestala.

Cisár vyskočil z postele a dal si zavolať svojho osobného lekára, ale akože on mohol pomôcť! Potom poslali po hodinára, ktorý po dlhých riešení a nekonečnom prezeraní ako-tak dal slávika do poriadku. Upozornil, že s ním treba veľmi šetrne zaobchodiť, lebo má celkom vydrané ložiská. Nie je možné ich nahradiť novými s istotou, že bude naďalej hrať. Bol z toho veľký zármutok! Iba raz do roka mohli nechať umelého vtáka spievať, i to bolo preň úmorné! Tu predniesol hlavný dvorný hudec kratšiu reč, plnú vybraných slov o tom, že teraz je to práve také dobré ako predtým. A potom to i muselo byť také dobré ako predtým.

Prešlo päť rokov a celú krajinu postihol veľký smútok, lebo všetci predsa len ľúbili svojho cisára. Teraz ochorel a vrela sa, že mu už dohára svieca. Preto zvolili nového cisára. Ľudia stáli na ulici a vypytovali sa cisárovho rytiera, ako sa vodí chorému.

„F-f-f!“ povedal a pokrútil hlavou.

Studený a bledý ležal cisár vo svojej veľkej, nádhernej posteli. Celý dvor sa nazdával, že zomrel, a každý bežal pozdraviť nového cisára. Komorníci odbehli o tom porozprávať a zámoké slúžky sedeli vo veľkej spoločnosti pri káve. Vo všetkých sálach a chodbách boli koberce, aby nebolo počuť kroky. Preto tu bolo ticho, nevýslovné ticho. Ale cisár ešte nezomrel. Zmeravený a bledý ležal vo svojej nádhernej posteli s dlhými zamatovými záclonami a ťažkými zlatými strapcami. Horný oblok bol otvorený a mesiac svietil na cisára i na umelého slávika.

Úbohý cisár temer ani nedýchal, zdalo sa mu, akoby mu dačo zaľahlo na prsia. Otvoril oči a videl, že na jeho prsiach sedí smrť s jeho zlatou korunou na hlave. V jednej ruke drží cisárovu zlatú šabľu a v druhej jeho nádhernú zástavu. Vôkol neho, zo záhybov veľkých zamatových záclon, vykúkali čudné hlavy. Niektoré boli ohyzdné až strach, iné dobrotivo milé.

Teraz, keď sedela cisárovi smrť na srdci, hľadeli naňho všetky jeho dobré i zlé skutky. A takto vraveli:

„Pamätáš sa?“ šepkali skutok za skutkom. „Pamätáš sa?“ a potom mu toho narozprávali toľko, až mu pot vystúpil na čelo.

„Na to som nikdy nepomyslel!“ povedal cisár. „Hudbu, hudbu, veľký čínsky bubon,“ volal nešťastný, „aby som to nemusel počúvať!“

Skutky rozprávali ďalej a na všetky ich reči smrť prikyvovala ako pravý Čičan.

„Hudbu, hudbu,“ kričal cisár. „Ty úbozný zlatý vtáčik, zaspievajže, zaspievaj!“ volal na umelého slávika. „Dal som ti zlato a skvosty. Sám som ti zavesil okolo krku svoju zlatú papuču, zaspievajže, zaspievaj!“

Ale vtáčik bol ticho, lebo ho nemal kto natiahnúť a inak nespieval. Smrť ďalej pozerala svojimi veľkými prázdnyimi očnými jamkami, a bolo ticho, strašné ticho.

Vtom, celkom pri obluku, ozval sa krásny spev. To si na vetvu sadol malý živý slávik. Počul, že cisár sa má zle, a preto mu prišiel zaspievať, aby ho potešil a dodal mu nádeje. Ako tak spieval, príznaky okolo postele boli čoraz bledšie a bledšie. Ba smrť sa sama započúvala a riekla: „Pokračuj, sláviček, nože pokračuj!“

„Iba ak mi dáš tú nádhernú zlatú šabľu! Daj mi tú krásnu zástavu! Daj mi aj cisárovu korunu!“ povedal slávik.

Smrť mu dala za jedinu pieseň všetky skvosty. A slávik spieval ďalej spieval o tichom cmenteri. Tam kvitnú biele ruže a vonia orgován a čerstvú trávu pozostali polievajú slzami.

Smrť zrazu zatúžila po svojej záhrade a vytratila sa oblukom ako studená biela hmla.

„Vďaka ti, vďaka, ty nebeský vtáčik!“ povedal cisár. „Dobre ťa poznám. Teba som vyhostil z krajiny a z ríše! A predsa si svojím spevom odohnal od mojej postele zlé príznaky. Smrť si mi odlákal zo srdca! Ako sa ti len odmením?“

„Už si sa mi odmenil!“ povedal slávik. „Keď som po prvý raz spieval, z očí ti vypadli slzy, a na to nikdy nezabudnem! To sú skvosty, čo oblažujú spevákovo srdce! Ale teraz spi, aby si bol zdravý a silný! Zaspievam ti.“

Slávik zaspieval - a cisár sladko usnul, príjemným a blaživým spánkom.

Ráno, keď sa cisár zobudil, zdravý a svieži, slnko mu svietilo do oblukov. Nikto z jeho sluhov k nemu ešte neprišiel, lebo všetci sa nazdali, že zomrel, ale slávik mu stále spieval.

„Navždy musíš zostať pri mne!“ riekol mu cisár. „Spievať budeš, len keď sa ti zachce, a umelého vtáka rozbijem na márne kúsky.“

„Nerob to!“ povedal slávik, „veď ti slúžil, pokiaľ len vládla! V zámku nemôžem bývať. Dovoľ mi však prísť, keď budem mať vôľu. Po večierkoch budem sedávať na konári pod oblukom. Budem ti spievať, aby si bol veselý, a aby si sa i zamyslel. Budem ti spievať o šťastných ľuďoch i o tých, čo trpia. Budem ti spievať o zlom i dobrom v tvojej ríši, i o tom, čo pred tebou taja. Malý spevákik zalietla ďaleko, až k chudobným rybárom, pod sedliacke strechy, ku každému, čo je ďaleko od teba a od tvojho dvora. Tvoje srdce ľúbim väčšmi ako korunu, a predsa dýcha z tvojej koruny čosi posvätné! - Prídem ti zase zaspievať - ale jedno mi musíš sľúbiť.“

„Všetko!“ povedal cisár, ktorý sa sám obliekol do cisárskych šiat a teraz tu stál, držiak ťažkú zlatú šabľu na srdci.

„O jedno ťa prosím! Nepovedz nikomu, že máš malého vtáčika, ktorý ti všetko povie. Tak to bude lepšie!“ Slávik odletel.

Sluhovia prišli pozrieť na mŕtveho cisára; zastali zarazení, keď im cisár povedal: „Dobré ráno!“

Mrzké káčatko

Na vidieku bolo krásne - bolo leto! Pšenica žitia, ovos sa zelenal, seno stálo v kôpkach na zelených lúkach. Po lúke sa prechádzal bocian na dlhých nohách a hovoril po egyptsky, lebo tú reč sa naučil od svojej matky. Okolo polí a lúk rástli obrovské lesy a uprostred lesov boli hlboké jazerá. Veru, na vidieku bolo naozaj krásne. Uprostred slnečnej záplavy ležal starý panský dvor s hlbokými priekopami dookola. Od múrov až k vode v priekopách rástli lopúchy, ktoré boli také vysoké, že pod najväčšími mohli stáť malé deti. Rástli tu tak divoko ako v najhustejšom lese.

A tu sedela v hniezde na vajíčkach kačica. Ale už ju to omrzalo, lebo to trvalo pridlho a zriedkakedy ju niekto navštívil. Ostatné kačice plávali radšej po vode, než aby pribehli k nej pod lopúch a porozprávali sa.

Konečne sa začalo nakľúvať vajíčko po vajíčku. „Píp, píp!“ ozývalo sa. Všetky žltka ožili a vytŕčali hlávky.

„Kvá! Kvá!“ zakvákala na ne kačica a káčatka sa ponáhľali, ako len vládali, a obzerali sa na všetky strany pod zelenými listami. Mama ich nechala obzerať sa, koľko len chceli, veď zelené dobre robí očiam.

„Aký je len ten svet veľký!“ vraveli káčatka. Veď teraz mali oveľa viac miesta ako v tesnom vajíčku.

„Myslíte, že to je celý svet?“ povedala im mama. „Ten sa tiahne kdesi ďaleko na druhú stranu záhrady, až do farárovho poľa! Ale tam som nikdy nebola. - Ste už všetky?“ opýtala sa a vstala. „Ale čo, najväčšie vajce tu stále leží. Dokedy to bude trvať? Už ma to zunovalo.“ Znovu sadla do hniezda a sedela.

„No, akože sa máte?“ opýtala sa stará kačica, čo prišla na návštevu. „Jednému vajcu to pridlho trvá,“ povedala kačica na hniezde, „nechce sa nakľúť. Ale pozri na ostatné, sú to najkrajšie káčatka, aké som kedy videla. Všetky sa podali na otca, toho loptoša, čo ma ani pozrieť nepríde.“ „Ukáž mi to vajce, čo sa nechce nakľúť!“ povedala stará kačica. „Veru, bude to morčacie vajce! Aj ja som sa raz tak oklamala a mala som trápenie s tými deťmi. Predstav si, báli sa vody. Nemohla som ich ta dostať. Kvákala som, nútila ich, ale všetko márne! Ukáž mi to vajce! Veruže je morčacie! Nechaj ho tak a uč si ostatné deti plávať!“

„Ešte na ňom trocha posedím!“ povedal kačica. „Keď som už na ňom sedela tak dlho, vydržím ešte chvíľu!“

„Nuž ako sa ti páči!“ povedala stará kačica a odišla.

Konečne sa nakľúlo i veľké vajce. „Píp, píp,“ ozvalo sa mláďa a vyskočilo von. Bolo veľké a nepekné. Kačica naň pozrela. „To je veľmi veľké káčatko!“ povedala. „Ani jedno tak nevyzerá! Vari to len nie je morčacie mláďa? No, veď to hneď uvidíme. Do vody pôjde, aj keby som ho sama zhodila.“

Na druhý deň holo krásne, slniečko vyhrievalo všetky zelené lopúchy. Kačacia mama si vyšla s celou rodinou k priekope. Čľap! a už sa zošmykla do vody „Kvá, kvá!“ zavolala a káčatko po káčatku sa spúšťalo za ňou. Voda sa im zatvárala nad hlavami ale hneď sa zasa vynorili a krásne plávali. Nohy im samy od seba pracovali. Všetky káčatka boli na vode, ba ešte aj to nepekné šedivé plávalo s nimi.

Veď to nie je moriak!“ povedala kačica. „Ľaľa, ako pekne pohybuje nohami ako vzpriamene sa drží! To je moje dieťa! Veď je vlastne celkom pekné treba sa naň len poriadne pozrieť! Kvá, kvá! - podte so mnou, uvediem vás do sveta a predstavím vás na kačacom dvore. Ale držte sa vždy pri mne, aby vás niekto nepristúpil. A pozor pred mačkou!“

Prišli na kačací dvor. Bol tu strašný krik, lebo dve rodiny sa bili o úhoriu hlavu, a nakoniec ju dostala mačka.

„Vidíte, takto to vo svete chodí!“ povedala kačacia mama a olizla si zobák, lebo i jej prišla chuť na úhoriu hlavu. „Pekne kráčajte,“ povedala, „a pridajte do kroku! Pred tamtou starou kačicou zohnite krky, lebo ona je tu zo všetkých najvznešenejšia. Má v sebe španielsku krv, preto je taká silná. Pozrite, okolo nohy má červenú handričku! To je mimoriadne krásne a najväčšie vyznamenanie, akého sa môže kačica dostať. To znamená, že ju nechcú stratiť a že ju má každý poznať, zvieratá i ľudia. Nože pokročte - a nedávajte nohy k sebe! Dobře vychované kača kladie nohy ďaleko od seba, tak ako tatko a mama! Tak, a teraz zohnite krky a povedzte: Kvá!“ A tak aj urobili. Ostatné kačice, čo stáli dookola, pozreli na ne a povedali celkom nahlas: „Ľaľa, ešte táto čvarga nám pribudla! Akoby nás už nebolo dosť! Fuj, ako tamto kača vyzerá! Nebudeme ho tu trpieť!“ Hneď sa jedna kačica rozbehla a uštipla ho do hlavy. „Necháš ho!“ zahriakla ju mama, „veď ti nič neurobilo!“ „Aleje priveľké a čudné,“ povedala kačica, „a tak ho musíme kvákať!“ „Pekné deti sú to,“ povedala stará kačica s handričkou okolo nohy. „Všetky sú pekné, len to jedno sa nevydarilo! Želala by som si, aby ho mama prerobila!“

„To nejde, vaša milosť!“ ospravedlňovala sa kačacia mama. „Pravda, nie je pekné, ale je poslušné a pláva priam tak dobre ako ostatné, ba, povedala by som, ešte o niečo lepšie. Myslím, keď vyrastie, bude pekné a časom bude azda trocha menšie. Pridlho ležalo vo vajci, preto nemá správnu postavu!“ potiahla káčatko za krčik a pohladila mu chrbátik. „A okrem toho je to káčer,“ dodala, „potom na tom tak nezáleží! Myslím, že bude silný a že sa prebije životom!“

„Ostatné káčatka sú chutné!“ povedala stará kačica. „Správajte sa tu ako doma, a ak nájdete úhoriu hlavu, môžete mi ju priniesť!“ Atak boli na kačacom dvore ako doma.

Káčatko, ktoré sa vyklúlo z vajca ako posledné a bolo také mrzké, kačice i kury štípali, gľali, posmievali sa mu. „Je priveľké!“ vraveli všetci. Moriak, ktorý prišiel na svet s ostrohami, a preto sa nazdával, že je cisárom, nadul sa ani loď o plných plachtách. Rozbehol sa rovno do káčatka a hudroval, až mu celá hlava očervenela. Úbohé Káčatko nevedelo, kam ísť, kam sa ukryť, a bolo veľmi zarmútené, že je mrzké, na posmech celému kačaciemu dvoru.

Tak to vyzeralo prvý deň, a potom to bolo čoraz horšie. Mrzké káčatko všetci prehánali, ba aj vlastní súrodenci boli k nemu zlí a stále hovorili: „Keby ťa len mačka chcela schmatnúť, ty strašidlo!“ Aj mama vravela: „Bárs by si bolo kdesi ďaleko!“ Kačice ho gľali, kury dľbali a dievka, čo nosila hydine žrať, zakaždým ho kopla.

Raz sa káčatko rozbehlo a preletelo cez plot. Vtáčiky čo sedeli v kríkoch, vystrašene vzlietli. „To preto, že som také škaredé“ pomyslelo si káčatko, zatvorilo oči a utekalo preč. Tak sa dostalo k veľkému močiaru, kde sídlili divé kačice. Tu preležalo celú noc, také bolo unavené a strápené.

Ráno divé kačice vyleteli z hniezda a pozreli na nového kamaráta. „Ktože si ty?“ opýtali sa ho. Káčatko sa krútilo na všetky strany a pozdravovalo, ako len vedelo.

„Ty si veru ohava!“ povedali divé kačice. „Ale čo nám na tom záleží, len keď sa nemieniš k nám priženiť!“ - Úbožiatko na svadbu naozaj nemyslelo. Stačilo mu, že môže ležať v trstine a napiť sa trocha vody z močiara.

Sedelo tu celé dva dni, potom prišli divé husi, alebo, lepšie povedané dva divé gunáre. Neušlo ešte veľa času, odkedy sa vykluli z vajca, a preto boli priveľmi samopašné.

„Hej, kamarát,“ zavolali, „taký si hnusný, že sa nám celkom páčiš“ Podže k nám ako sťahovavý vták! Hneď v susednom močiaru sú utešené divé húsky, a všetko slečny, hneď by ti povedali: ga-ga! Lahko by si urobil šťastie, i keď si taká ohava!“

„Pif-paf!“ zadunelo nad nimi. Oba divé gunáre spadli mŕtve do trstiny a vodu sfarbili krvou. „Pif-paf!“ zadunelo opäť a celý krdeľ divých husí vyletel z trstia. Znova zahučali výstrely. Bola veľká poľovačka. Poľovníci obkľúčili močiar, niektorí vyliezli na konáre stromov, čo trčali vysoko nad trstinou. Belasý dym sa vznášal v mráčikoch nad tmavými stromami a zostal v diaľke nad vodou. Bahnom bežali poľovnícke psy, čľap, čľap! Trst sa prehýbala na všetky strany. Bola to hrôza pre úbohé káčatko. Obrátilo hlavu, aby šiju schovalo pod krídlo, ale vtom sa zjavil tesne pri ňom ohyzdný pes s vyplazeným jazykom a blýskajúcimi očami. S otvorenou papuľou namieril rovno na káčatko, vyceril ostré zuby - a čľap! plával ďalej a ani sa ho nedotkol.

„Chvála Bohu!“ vzdychlo káčatko. „Som také hnusné, že ma ani pes neuhryzne!“

Zostalo ležať celkom ticho, kým broky svišťali v trstine a trieskal výstrel za výstrelom.

Po dlhom čase nastalo ticho, ale úbohé káčatko sa bálo pohnúť. Čakalo niekoľko hodín, kým sa poobzeralo. Rozbehlo sa z močiara, ako len vládalo. Bežalo cez polia i lúky, oproti silnému vetru, takže sa mu ťažko šlo dopredu.

Navečer prišlo k chudobnej sedliackej chalúpkke. Bola taká biedna, že nevedela, na ktorú stranu spadnúť, a preto zostala stáť. Vietor do káčatka tak dul, že si muselo sadnúť na chvost, aby sa udržalo. Cítilo sa stále horšie a horšie. Káčatko zbadalo, že dvere sú z jedného pántu vyhodené, a škárou, čo tam bola, by vošlo do izbice. Tak aj urobilo.

Bývala tu stará žena s kocúrom a kurou. Kocúr, ktorého starena volala synáček, vedel ježiť chrbát a priasť, ba dokonca aj plakať. Vtedy ho bolo treba hladiť proti srsti. Kura mala malé krátke nôžky, preto ju starena volala Kratinôžka; znášala vajcia a starká ju mala rada ako vlastné dieťa.

Ráno hneď zbadali cudzie kača, a kocúr začal priasť a kura kotkodákať.

„Čože je?“ povedala starena a poobzerala sa. Ale nevidela dobre a nazdala sa, že namiesto káčatka vidí tučnú kačicu, čo zablúdila, „To je dobrá korisť!“ povedala. „Teraz môžem mať od nej kačacie vajcia, len nech to nie je káčer! Musíme to vyskúšať!“

Prijala káčatko na tri týždne na skúšku, ale vajcia neznášalo. Kocúr bol pánom a kura paňou, a vždy vravievali: „My a svet!“, pretože si mysleli, že ony sú polovica sveta, pravdaže, tá lepšia. Kača si myslelo, že možno mať aj inú mienku, ale kura to nestrpela.

„Vieš znášať vajcia?“ opýtala sa.

„Nie!“

„Nuž tak čuší!“

A kocúr povedal: „Vieš ježiť chrbát, priasť a prskať?“

„Nie!“

„Tak potom sa nepchaj so svojou mienkou, keď vravia rozumné tvory!“

Káčatko sedelo v kúte a malo zlú náladu. Tu si spomenulo na čerstvý vzduch a na slniečko. Tak sa mu zachcelo plávať po vode, že napokon sa nemohlo premôcť a povedalo to kúre.

„Čo sa ti robí?“ opýtala sa kura. „Nemáš čo robiť, a tak myslíš len na hlúposti. Znášaj vajcia alebo pradž, tak ti to prejde.“

„Ale to je také krásne plávať po vode!“ povedalo kača. „Krásne je, keď sa mi hladina zavrie nad hlavou a ponorím sa až na dno!“

„Veru, to je veľké potešenie!“ povedala kura. „O rozum si prišlo! Opýtaj sa kocúra, on je najmúdrejší zo všetkých, čo poznám, či rád pláva alebo či by sa chcel potopiť! O sebe už vôbec nehovorím. - Spýtaj sa priamo našej vrchnosti, tuto stareny, nik nie je múdrejší na svete! Myslíš, že by sa jej chcelo plávať a ponárať hlavu pod vodu?“

„Vy mi nerozumiete!“ bránilo sa kača.

„Nuž keď my ti nerozumieme, kto ti rozumie? Ty predsa nikdy nebudeš múdrejšie ako kocúr a starena, o sebe už nehovorím. Len sa nerob dôležitým, dieťa, a buď povďačné za všetko dobré, čo sme pre teba urobili. Či si sa nedostalo do teplej izby a do spoločnosti, kde sa môžeš niečo naučiť? Ale ty si táradlo a zaoberať sa tebou nie je veru zábavné! Uver mi! Myslím to s tebou dobre, i keď ti vravím nepríjemné veci, ale podľa toho môžeš poznať ozajstných priateľov! Hľad' radšej znášať vajčka a nauč sa priasť alebo prskať!“

„Myslím, že pôjdem do širého sveta!“ rieklo káčatko.

„No, len si choď!“ povedala kura.

A tak káčatko odišlo. Plávalo po vode, ponáralo sa, ale všetky zvieratá naň zazerali, lebo bolo mrzké.

Prišla jeseň, lístie v lese ožltlo a zhnedlo, vietor ho unášal, až tancovalo dookola. Bola zima, mraky oťaželi ľadovcom a snehom. Na plote sedel havran a kričal do chladu „krá! krá!“ Veru už myšlienka na zimu poriadne zamrazí. Úbohému káčatku sa vodilo zle.

Raz večer, slnko práve zapadlo, vyletel z krovia krdeľ prekrásnych veľkých vtákov. Káčatko nikdy nevidelo také krásne tvory, bieloskvúce, s dlhými ohybnými krkami. Boli to labute; vyrážali zvláštne zvuky, rozprestierali nádherné dlhé krídla. Chystali sa odletieť z chladoch krajín! do teplejších, k širému moru. Vzlietli vysoko, prevysoko, a mrzké káčatko dostalo zrazu veľmi čudnú náladu. Krútilo sa vo vode ani koleso, naťahovalo za nimi krk vysoko do vzduchu a kričalo tak hlasno a čudne, že sa toho samo nafakalo. Ach, nemohlo zabudnúť na tie prekrásne, šťastné vtáky. Len čo sa mu stratili z očí, ponorilo sa až ku dnu, a keď sa zasa vynorilo, bolo celé bez seba. Nevedelo, ako sa tie vtáky volajú, ani kam letia, ale cítilo k nim takú lásku ako ešte k nikomu. Ani

trochu im nezávidelo - ako by mu to mohlo zísť na um, želať si toľkú krásu, veď jemu by bolo stačilo, keby ho len kačice strpeli medzi sebou - úbohé škaredé zvieratko!

Zima bola veľmi studená. Káčatko muselo ustavične plávať, aby nezamrzlo. Prieluba, v ktorej plávalo, bola každú noc menšia a menšia. Káčatko muselo stále pohybovať nohami, aby voda celkom nezamrzla. Napokon bolo také unavené, že zostalo nehybne sedieť na vode a vmrzlo do ľadu.

Včasráno šiel okolo sedliak, a keď videl, čo sa stalo, drevákom ľad rozbúral a odniesol káčatko žene. Tam ožilo.

Deti sa s ním chceli hrať, ale káčatko sa nazdalo, že mu chcú ublížiť. V strachu skočilo rovno do hrnca s mliekom, až mlieko vyprskalo po izbe. Žena vykričala, zahňala sa rukami a káčatko skočilo do mútovníka, potom do múčnice a zase z nej vyskočilo.

Ach, to vyzeralo! Žena kričala a zaháňala sa naň kutáčom, deti sa potkýnali jedno cez druhé, čo ho chceli chytiť, smiali sa a kričali! - Dobré, že boli otvorené dvere; káčatko vybehlo a skrylo sa do čerstvo napadaného snehu medzi kríky. Tam zostalo ležať v mdlobách.

Bolo by veľmi smutné rozprávať o všetkej biede a utrpení, čo muselo káčatko tej zimy skúsiť. - Keď začalo slniečko hriať, ležalo v machu medzi trstím; škovránok spieval - bola utešená jar.

Zrazu káčatko zdvihlo krídla; zašumeli silnejšie ako predtým a mocne ho niesli vpred. Skôr než si to stačilo uvedomiť, bolo vo veľkej záhrade, kde kvitli jablone a voňal orgován, čo visel na dlhých zelených konároch nad brehmi potôčika. Bola krásna, svieža jar. Rovno pred káčatkom vyšli z krovia tri krásne biele labute. Šuchotali perím a ľahučko plávali po vode. Káčatko spoznalo tie nádherné vtáky a zmocnil sa ho čudný žiaľ. Povedalo si: „Zaletím k tým kráľovským vtákom! Doglbú ma na smrť, že som také ošklivé a odvážim sa k nim priblížiť. Nech ma radšej ony zabijú, ako by ma mali kvákať kačice a gľbať kury, aby ma kopala dievka, čo opatruje hydinu, a v zime aby som mrzlo!“ Káča zletelo do vody a plávalo oproti krásnym labutiam. Labute ho videli a šuchotajúc krídlami zamierili k nemu. „Len ma zabite!“ povedalo úbohé stvorenie a sklonilo hlavu k vode a čakalo na smrť. Ale čo zazrelo v jasnej vode? Svoj vlastný obraz. Nebolo už nepekným ťarbavým čiernosivým vtákom, ale samo labuťou. Nezáleží na tom, či sa niekto narodí na kačacom dvore, ak sa vyľahol z labutieho vajca!

Po všetkej biede a trápení, čo prežila, cítila sa labuť naozaj šťastná. Teraz si vedela vážiť svoje šťastie, všetku nádheru, ktorou bola obdarená. - A veľké labute plávali okolo nej a hladili ju zobákmi.

Do záhrady prišlo niekoľko detí; hádzali do vody chlieb a zrná a najmenšie zvolalo:

„Je tu nová labuť!“ Ostatné deti zajasali s ním: „Áno, prišla nová labuť!“ Od radosti tieskali rukami a tancovali. Potom prišli otec a matka, hádzali do vody chlieb a koláče a všetci vraveli: „Tá nová je najkrajšia! Taká mladá a krásna!“ A staré labute sa jej ukláňali. Tu sa veľmi zahanbila a vopchala hlavu pod krídla; nevedela, čo robiť! Bola nevýslovné šťastná, ale nie pyšná, lebo dobré srdce nikdy nespýšnie. Myslela na to, ako ju prenasledovali a vysmievali sa jej. Teraz však počuje od každého, že je najkrajšia zo všetkých krásnych vtákov. Orgován sa k nej skláňal až na hladinu a slnko svietilo teplo a príjemne. Tu zašuchotala perím, dvihla štíhly krk a z celého srdca zajasala: „O toľkom šťastí sa mi ani neprisnilo, keď som bola mrzkým káčatkom!“

Šťastná rodinka

Najväčšie listy u nás sú dozaista lopúchové. Ak si takýto list podržíme na bruchu, vyzerá ako zástera, a ak si ho dáme na hlavu, poslúži v daždi takmer rovnako dobre ako dáždnik. Taký je obrovský. Lopúch nikdy nerastie osamote, a kde sa zjaví jeden, tam ich vyrastie viac. Je to nevýslovná krása a všetka tá krása je potravou pre slimáky. Pre veľké biele slimáky, ktoré za starých čias dávali urodzení ľudia pripravovať s prívarkom, jedávali ich a vraveli: „Joj, aká je to maškrta!“ Veľmi si na nich pochutnávali, a keďže slimáky sa živili lopúchovými listami, dávali lopúchy siať.

Bolo raz staré panské sídlo, kde už nejedávali slimáky, a tie celkom vymreli, no lopúchy nevyhynuli. Rástli a rástli po všetkých chodníčkoch i hriadkach a nijako sa ich nevedeli zbaviť. Bol to hotový lopúchový les, kde-tu rástla dajaká jablňo alebo slivka, no inak by nikomu na um nešlo, že to bola záhrada. Všade bolo lopúšie - a v ňom bývali dva posledné, prastaré slimáky.

Samy nevedeli, aké sú staré, no dobre sa pamätali, že ich bývalo oveľa viac, že ich rodina pochádza z cudzích krajín a že pre nich a ich rod vysadili celý lopúchový les. Nikdy sa nedostali z neho von, no vedeli, že ešte je na svete čosi, čo sa volá panské sídlo, kde ich varievali, a keď sčernali, položili ich na striebornú misu. No čo sa s nimi robilo potom, to nevedeli.

Aké to je, keď ich uvaria a položia na striebornú misu, to si nedokázali ani predstaviť, no iste to je krásne a nezvyčajne vznešené. Ani chrúst, ani ropucha, ani dážďovka, ktorých sa na to pýtali, nevedeli im odpovedať. Nikoho z nich ešte neuvarili, ani nepoložili na striebornú misu.

Staré biele slimáky boli najvznešenejšie na celom svete, to vedeli. Les tu stál pre ne a panské sídlo tu bolo len preto, aby ich uvarili a položili na striebornú misu.

Žili celkom osamotene a veľmi šťastne, a keďže nemali deti, prijali malého obyčajného slimáčika, ktorého vychovávali ako vlastné dieťa. No malý nerástol, lebo to bol iba obyčajný slimák. Ale starí, najmä slimačia mamička tvrdila, že pozoruje, ako malý rastie, a povedala ockovi, že ak to sám nepozoruje, nech si siahne na jeho slimačí domček, hneď sa presvedčí. A ocko naozaj priznal, že mamka má pravdu.

Raz prišiel veľký lejak. „Počuj, ako to bubnuje na lopúchy!“ povedal slimačí otec.

„Padajú aj kvapky!“ dodala slimačia mamka.

„Stekajú dolu byťou. Uvidíš, ako tu bude mokro! Som rada, že máme každý dobrý domček, ba aj malý má svoj. O nás je veru lepšie postarané než o všetky iné tvory. Každý musí uznať, že my sme na svete páni! Máme svoj dom od narodenia a lopúchy nasiali iba pre nás! Rada by som vedela, ako ďaleko sa lopušina prestiera a čo je ešte sa ňou!“

„Za ňou nie je nič,“ odpovedal slimačí otec. „Nikde na svete nemôže byť lepšie než u nás, a ja nemám vôbec nijaké želanie!“

„Ja hej,“ namietla slimačia mať, „chcela by som sa dostať na panské sídlo, aby ma uvarili a položili na striebornú misu. To sa stalo všetkým našim predkom a ver, že je na tom čosi osobitné!“

„Panské sídlo sa možno rozpadlo!“ mienil slimačí otec. „Alebo ho prerástlo lopúšie, takže sa ľudia nemôžu dostať von. Veď to nesúri, ale tebe je vždy tak strašne naponáhlo a aj ten malý s tým už začína. Či už* tri dni nevylieza hore po byli? Hlava ma rozbolí, keď naňho pozriem!“

„Nesmieš ho hrešiť,“ napomínala ho slimačia mať, „lezie tak rozvážne, až radosť naňho pozeráť, veď my starí už nemáme iné, čomu by sme žili!“ Ale myslel si už na to, kde mu nájde ženu? Čo povieš, nebude voľakde ďaleko v lopúchovom lese dajaká z nášho rodu?“

„Myslím, že čierne slimáky tam budú,“ odpovedal starý, „čierne slimáky bez domčeka, ale to sú len také najobyčajnejšie, a ešte si o sebe namýšľajú. Mohli by sme to zveriť mravcom, tie behajú sem-tam, akoby mali veľa práce, iste budú vedieť o žene pre nášho malého slimáčika.“

„Vieme o najväčšej kráske!“ vraveli mravce. „Ale bojíme sa, že by to nešlo, lebo je to kráľovná!“

„Na tom nezáleží,“ vraveli staré slimáky. „Má dom?“

„Má zámok!“ vychvaľovali ju mravce. „Najkrajší mravčí zámok!“

„Ďakujeme,“ odpovedala slimačia mať, „naš syn nepôjde do mraveniska! Ak neviete o niekom lepšom, tak sa obrátime na biele komáre, tie poletujú v daždi i v slnku a poznajú lopúchový les zhora i zdola.“

„Máme ženu pre neho!“ vraveli komáre. „Na sto ľudských krokov odtiaľto sedí na černicovom kríku malá slimačia slečna s domčekom. Je celkom sama a súca na vydaj. Je to len sto ľudských krokov!“

„Teda nech tá dievka príde k nemu!“ povedali starí. „On má lopúchový les, ona len krík!“

Nuž teda priviedli malú slimačiu slečnu. Trvalo to osem dní, kým prišla, ale práve to bolo na tom zaujímavé a osobitné, tak mohol každý vidieť, že má vznešené správanie.

Potom oslávili svadbu. Šesť svätojánskych mušiek im svietilo čo najlepšie, inak všetko prebehlo v tichosti, lebo staré slimáky nemali rady samopaš a hlučné zábavy. No krásnu reč mala slimačia mať, otec nevládal rečniť, taký bol dojatý. Potom im poručili celý lopúchový les a povedali, ako vždy vravievali, že to je to najlepšie na celom svete, a ak budú statočne a počestné žiť a množiť sa, oni aj ich deti sa raz dostanú do panského sídla, tam ich uvaria a položia na striebornú misu.

Po tomto prejave zaliezli starí do svojich domčekov a nikdy z nich už nevyliezli. Spali. Mladý slimačí párik vládol v lese a mal veľké potomstvo, ale nikdy ich neuvarili a nedostali sa na striebornú misu. Preto usúdili, že panské sídlo sa rozpadlo a všetci ľudia na svete vymreli, a keďže im nikto neprotirečil, musela to byť pravda. Dážď bubnoval na lopúchové listy, aby ich obveslil bubnovaním, slnko svietilo, aby dodalo lopúchovému lesu farbu, a to všetko pre nich. Slimáky boli šťastné, celá rodina bola šťastná, lebo v šťastí naozaj žili.

Snehová kráľovná

rozprávka v siedmich príbehoch

Prvý príbeh, ktorý hovorí o zrkadle a črepoch

Tak začneme! Keď budeme na konci príbehu, budeme vedieť viac, ako vieme teraz, lebo sa dozvieme o zlom čarodejovi. Bol to čarodej zo všetkých najhorší, bol to sám diabol. Jedného dňa mal znamenitú náladu. Podarilo sa mu urobiť zrkadlo, ktoré malo tú vlastnosť, že všetko dobré a pekné, čo sa v ňom odzrkadľovalo, sa zmenšilo tak, že z toho temer nič nezostalo; to, čo nestálo za nič a vyzeralo ohavné, to sa v ňom odzrkadľovalo dôkladne a bolo ešte ohavnejšie. Najkrajšie kraje v ňom vyzerali ako varený špenát a najlepší ľudia v ňom boli škaredí, alebo stáli na hlave. Chýbalo im brucho, tváre mali pokrútené na nepoznanie, a keď mal niekto čo len jednu pehu, mohol si byť istý, že sa mu pretiahne po celom nose i na ústa. „To je znamenitá zábava/ povedal si diabol. Keď niekomu zišla na um dobrá myšlienka, v zrkadle sa zjavila grimasa. Diabol sa musel zasmiať zo svojho umného vynálezu.

Všetci, čo chodili do čarodejníckej školy, rozprávali o tom, že sa stal zázrak. Mysleli si, že len teraz možno vidieť, ako svet a ľudia skutočne vyzerajú. Behali so zrkadlom kdekade. Napokon nebolo krajiny ani človeka, ktorý by v tom zrkadle nebol znetvorený. Potom chceli vyletieť aj do neba. Čím vyššie leteli so zrkadlom, tým škaredšie sa škerilo, až sa zrkadlo zachvelo takou strašnou grimasou, že sa im vyšmyklo z rúk. Spadlo na zem a rozbilo sa na stamilióny, milióny a ešte viac kúskov. A potom prinášalo ešte viac nežšťastia ako predtým. Niektoré kúsky totiž neboli väčšie ako zrníčko piesku a tie poletovali po širom svete. Ak niekomu spadli do oka, zostali tam. Taký človek videl potom všetko naopak alebo zbadal na veciach len zlé stránky. Každému čriepku zostali tie isté vlastnosti, aké malo zrkadlo. Ba niektorým ľuďom padol úlomok zrkadla do srdca, a to bolo strašné, lebo také srdce bolo ako kus ľadu. Niektoré kúsky zo zrkadla boli také veľké, že nimi zasklil obloky, a cez taký oblok nebolo hodno pozrieť na priateľov. Niektoré kúsky použili do okuliarov; a potom sa ľuďom zle vodilo, ak si vzali okuliare, aby dobre videli a boli spravodliví. Diabol sa smial, až sa mu brucho natriasalo; príjemne ho to štekľilo.

Vo vzduchu ešte stále lietajú črepinky zo zrkadla.

Teraz počúvajte!

Druhý príbeh: Chlapček a dievčatko

Vo veľkom meste, kde je toľko domov a ľudí, nie je dosť miesta na to, aby mal každý záhradku, takže väčšina ľudí sa musí uspokojiť s kvetmi v kvetníkoch. Predsa v tom meste bývali dve chudobné deti, čo mali záhradku volaco väčšiu ako kvetináč. Neboli to brat a sestra, ale mali sa tak radi, akoby nimi boli. Rodičia oboch detí bývali naproti sebe v podkrovných komôrkach. Nad miestom, kde sa dotýkali strechy susediacich domov, šiel odkvap s rímsou. Tam vykúkal z každého domu malý oblôčik. Stačilo iba prekročiť odkvap, aby sa dalo prejsť z obloka do obloka.

Pred oba oblôčiky dali rodičia veľkú drevenú debnu. V každej rástla zelenina pre kuchynské potreby a malý ružový krík. V každej debne bol iba jeden a krásne rástol. Rodičia vyhúťali postaviť debny tak, aby siahali z obloka do obloka krížom ponad odkvap, takže vyzerali ako dve hriadky. Hrachové byle viseli z debien a ruže vyhnali dlhé halúžky, ktoré sa vinuli okolo oblokov a skláňali sa k sebe. Vyzeralo to ako slávobrána zo zelených halúzok a kvetov. Debny boli veľmi vysoké a deti vedeli, že nesmú na ne vyliezať. Často im rodičia dovolili, aby si spolu posedeli na malých stoličkách pod ružami, a tam sa im prekrásne hralo.

Pravdaže, v zime sa nemohli takto hrať, obloky boli celkom zamrznuté. Vtedy zohriali na kachliach medenák. Horúci peniaz priložili na zamrznutý oblok a už mali okrúhlučkú dierku na divanie. Z dierok na oboch oblokoch pozerali utešené, milé oči chlapca a dievčatka. Chlapec sa volal Kay a dievčatko Gerda. V lete mali k sebe na skok. Ale v zime museli najprv zísť po mnohých schodoch nadol, a vonku bola fujavica.

„Biele včielky sa roja!“ povedala stará mama. „Len nech príde,“ povedal chlapec, „potom ju dám na teplé kachle a roztopí sa.“

„Aj ony majú kráľovnú?“ opýtal sa chlapček, lebo vedel, že tak je to medzi naozajstnými včelami.

„Pravdaže majú!“ povedala stará mama. „Lieta tam, kde je páper najhustejší. Je zo všetkých najväčšia a nikdy si pokojne nesadne na zem, ale vyletí zasa do čierneho mraku. Za zimných nocí preletuje mestskými ulicami a nazerá do oblokov. Od toho obloky tak čudne zamrznú, ani keby boli na nich kvety.“

„Áno, videli sme to!“ povedali obe deti a teraz vedeli, že je to pravda.

„Môže vojsť Snehová kráľovná aj do domu?“ opýtalo sa dievčatko.

Stará mama ho pohladila po vláskoch a rozprávala o inom.

Večer, keď už bol malý Kay doma a napoly vyzlečený, vyliezol na stoličku pri obloku a dieročkou pozrel von. Spadlo zopár chuchvalcov snehu a jeden z nich, najväčší, zostal ležať na kraji debny s kvetmi. Snehový chuchvalec rástol a rástol. Napokon z neho vyrástla celá ženská postava, oblečená do najjemnejšieho bieleho závoja, ktorý vyzeral, akoby sa skladal z miliónov snehových hviezdíčiek. Žena bola veľmi krásna, ale bola z ľadu, z lesklého oslepievajúceho ľadu, a predsa bola živá. Oči sa jej leskli ako dve jasné hviezdy, ale nebolo v nich ani pokoja ani pohody. Kývala hlavou k obloku a zamávala rukou. Chlapček sa zľakol a skočil zo stoličky. Tu sa mu zazdalo, ako keby okolo obloka preletel obrovský vták.

Na druhý deň bol tuhý mráz a potom nastal odmäk. Prišla jar, slnko sa rozžiarilo, vyskočila zeleň a lastovičky si stavali hniezda. Obloky sa otvárali a dve malé deti opäť sedeli vo svojej záhradke pri odkvape.

Tohto leta ruže prekrásne rozkvitli. Dievčatko sa naučilo nábožnú pieseň, v ktorej sa spievalo o ružiach, a pri týchto ružiach si spomenulo i na svoje. Zaspievalo pieseň chlapčekovi a chlapček spieval s ňou:

Vykvitli ruže v údolí, Ježiško nám tam srdcia otvorí!

Deti sa držali za ruky, bozkávali ruže a pozerali do jasného božieho slniečka a zhovárali sa s ním, akoby tam bol Ježiško. Aké to boli krásne letné dni, ako príjemne sa sedelo pri čerstvých ružiach. Deťom sa zdalo, že nikdy neprestanú kvitnúť.

Kay a Gerda sedeli vonku a pozerali do obrázkovej knihy so zvieratkami a vtáčikmi. A vtedy sa to stalo - na veľkej veži bilo práve päť hodín - Kay povedal: „Ach, v srdci ma pichlo a čosi mi spadlo do oka!“

Dievčatko ho chytilo okolo krku a Kay zažmurkal, nie, v očiach nebolo nič vidieť.

„Myslím, že to už mám vonku!“ riekol. Nebola to pravda. V oku mu zostal práve jeden sklený čriepok, čo sa odlomil zo zrkadla, z toho čarovného zrkadla. Iste sa pamätáte na to sklo, v ktorom sa všetko veľké a dobré odzrkadlilo ako malé a ošklivé. Zlé a škaredé dôrazne vyniklo, takže každá chybička sa hneď odkryla. Úbohý Kay! Do srdca mu padlo také zrníčko. Čoskoro sa mu srdce premení na chladný kus ľadu. Necítil už bolesť, ale čriepky mu tam zostali.

„Prečo plačeš?“ opýtal sa Kay Gerdy. „Aká si pri tom mrzá! Veď mi nič nechýba! Fujha!“ zvolal zrazu. „Do tamtej ruže sa zažral červ! Pozri, táto je celá skrútená! Veď sú to vlastne škaredé ruže! Vyzerajú ako debny, z ktorých vyrastajú.“ Potom surovo kopol do debny a vytrhol obe ruže.

„Kay, čo to robíš!“ zvolala Gerda. A keď videl, ako sa dievčatko zľaklo, odtrhol ešte jednu ružu a odbehol od svojho obloka. Preč od malej dobrej Gerdy.

Raz, keď za ním prišla Gerda s obrázkovou knižkou, povedal jej, že to je knižka pre bábätká. A keď stará mama rozprávala rozprávku, Kay mal k nej vždy dajaké ale. - V nestráženej chvíli si sadol za starú mamu, vzal si okuliare a hovoril ako ona. Čoskoro vedel v reči a v pohyboch napodobniť ľudí z celej ulice. Všetko, čo bolo nápadné a nepekné, vedel Kay napodobniť. Ľudia si vraveli: „Ten chlapec má veru výbornú hlavu!“ To všetko spôsobili tie dva čriepky, čo mu spadli do oka a do srdca. Preto hneval aj malú Gerdu, ktorá ho z celej duše ľúbila.

Jeho hry sa po tom všetkom celkom zmenili, prevládal v nich rozum. Raz v zime, keď padal sneh, zobral si Kay veľké zvážšovicie sklo. Podržal si cíp kabáta vonku, aby mu naň napadal snehový páper.

„Pozri cez sklo, Gerda!“ povedal. Každý snehový páper bol oveľa väčší a vyzeral ako krásny kvet alebo desaťramenná hviezda. Bol to utešený pohľad. „Pozri, aké dokonalé!“ povedal Kay. „Je to oveľa zaujímavejšie ako naozajstné kvety. Jedinej chybičky na nich niet, sú úplne presné, kým sa neroztopia!“

O chvíľu prišiel Kay vo veľkých rukaviciach, so sánkami na chrbte a zakričal Gerde rovno do ucha: „Idem sa sánkovať na veľké námestie!“ A už ho nebolo.

Na námestí si najodvážnejší chlapci často priviazali sane k sedliackemu vozu a dobrý kus cesty sa viezli za ním. Bolo to zábavné. Práve keď sa deti najlepšie hrali, prihnali sa veľké sane. Celé boli biele a sedel v nich ktosi, zahalený do bieleho huňatého kožucha, s bielou huňatou čiapkou. Sane dva razy obišli námestie. Kay si k nim rýchlo pripál svoje sánky a viezol sa s nimi. Šli čoraz rýchlejšie, až zmizli v najbližšej ulici. Žena, čo viedla sane, priateľsky kývla Kayovi. Zdalo sa, že ňu už poznajú. Zakaždým, keď chcel Kay odpnúť sánky, žena mu láskavo pokývla, a tak Kay zostal sedieť, kým neprišli k mestskej bráne. Zrazu začal padať sneh tak husto, že chlapec nevidel ani na krok. Usiloval sa rýchlo odpnúť šnúru od veľkých saní, ale šnúra sa nedala uvoľniť a sánky leteli s vetrom opretek. Tu nahlas zavolať, ale nikto ho nepočul. Sneh sa sypal a sane leteli, chvíľami poskočili, akoby sa hnali ponad priekopy a ploty. Kay strhol hrôzu, chcel sa modliť, ale spomenul si len na veľkú násobilku.

Snehové chuchvalce boli väčšie a väčšie, napokon vyzerali ako veľké biele kury. Odrazu sa veľké sane zastavili a žena, čo ich viedla, vstala. Kožuch a čiapku mala zo samého snehu. Bola to pani, vysoká, štíhla a žiarivo biela, bola to sama Snehová kráľovná.

„Pekný kus sme prešli,“ povedala. „Ale načo by si mrzol! Vlez do môjho medvedieho kožucha!“ Vzala si Kaya do saní, zababušila ho do kožucha. Ej, bolo mu, akoby spadol do snehového záveja.

„Je ti ešte zima?“ opýtala sa a pobozkala ho na čelo. Jej bozk, chladnejší ako ľad, prenikol mu až do srdca a Kayovo srdce zostalo napoly ľadové! Bolo mu tak, akoby mal zomrieť, ale iba na chvíľočku. Potom sa zasa cítil dobre, už necítil zimu okolo seba.

„Moje sánky! Nezabudnime sánky!“ To bolo prvé, na čo si spomenul. Sánky pripevnil na jednu z bielych kúr a kura letela za nimi so sánkami na chrbte. Snehová kráľovná ho ešte raz pobozkala a tu Kay zabudol na Gerdu, na starú mamu a na všetkých doma.

„Teraz ťa už nepobozkám,“ povedala, „lebo by som ťa na smrť ubozkávala!“ Kay na ňu pozrel. Snehová kráľovná bola taká krásna, že si spanilejšiu a múdrejšiu tvár nevedel ani predstaviť. Teraz sa mu už nezdalo, že je z ľadu, ako vtedy, keď mu zakývala spoza obloka. V jeho očiach bola dokonalá a vôbec sa už nebál. Rozprával jej, že vie rátať z hlavy, a to so zlomkami. Vie, koľko má ktorá krajina štvorcových míľ a obyvateľov, a ona sa vždy usmiala. Zazdalo sa mu, že predsa toho ešte nevie dosť, pozrel do výšky do obrovského vzdušného priestoru. Snehová kráľovná letela s ním vysoko nad čierny mrak. Fujavica svištala a pískala, zdalo sa, že spieva staré piesne. Leteli nad lesmi a jazerami, nad mórmi a krajinami, Pod nimi hvízdal studený vietor. Vlci vyli, sneh sa jagal a nad ním poletovali čierne krákajúce vrany. Vysoko nad nimi svietil mesiac, veľký a jasný Kay naň pozeral po celú dlhú predlúhú zimnú noc. Cez deň spal pri nohách Snehovej kráľovnej.

Tretí príbeh: Kvetinová záhrada starency, čo vedela čarovať

Ako sa mala Gerda, keď sa Kay nevrátil? Kde len je? Nikto nevedel, nikto nemohol povedať. Chlapci rozpovedali len toľko, že Kaya videli, ako si priviazal sánky k nádherným veľkým saniam, ktoré zamierili do ulice a potom vyšli mestskou bránou. Nik nevedel, kde je. Veľa síz pre neho vyteklo. Malá Gerda dlho a trpkó plakala. Potom si všetci povedali, že umrel, že sa utopil v rieke, čo tečie pri meste. Ach, pridlhé boli temné zimné dni. Prišla jar s teplejším slniečkom.

„Kay je mŕtvý!“ povedala Gerda.

„Myslím, že nie!“ odpovedalo slniečko.

„Kay je mŕtvý!“ riekla lastovičkám.

„Myslíme, že nie!“ odpovedali lastovičky. Napokon si to už ani Gerda nemyslela.

„Obujem si nové červené topánočky,“ povedala raz ráno. „Tie, čo Kay ešte nevidel, a pôjdem sa opýtať k rieke!“

Bolo veľmi zavčasu. Pobozkala starú mamu, ktorá ešte spala, obula si červené topánočky a samučička-sama vyšla mestskou bránou k rieke.

„Je to pravda, že si mi vzala malého Kaya, s ktorým som sa hrávala? Dám ti svoje červené topánočky, keď mi ho vrátiš!“
Zazdalo sa jej, že rieka akosi čudne prikývla. Tu si Gerda vyzula červené topánočky, to najdrahšie, čo mala, a obe ich hodila do rieky. Ale spadli celkom pri brehu a drobné vlnky ich hneď vyhodili na zem. Vyzeralo to tak, že rieka jej nechce vziať to najdrahšie, čo má, tak ako jej nemôže vrátiť malého Kaya. Gerda si myslela, že topánočky nehodila dosť ďaleko. Preto vliezla do člna, ktorý bol v trstine, prešla na jeho druhý koniec a odhodila topánočky. Čln však nebol priviazaný a odplavil sa od brehu. Gerda to spozorovala a chcela vyjsť z člna. Kým sa dostala na druhý koniec, čln bol už na lakeť od brehu a plavil sa stále rýchlejšie.

Malá Gerda sa veľmi naľakala a pustila sa do plaču. Nik ju však nepočul, iba vrabce. Tie ju nemohli odniesť na breh, preto aspoň leteli popri brehu a čvirikali, akoby ju chceli potešiť: „Tu sme! Tu sme!“ Člnok plával po prúde. Malá Gerda sedela celkom ticho, iba v pančuchách. Jej topánočky plávali pomaly za ňou.

Na obidvoch brehoch kvitli kvety a rástli staré stromy. Na stranách sa pásli ovce a kravy, ale nikde nebolo vidieť ani človečika.

„Možno ma rieka donesie k malému Kayovi,“ pomyslela si Gerda a hneď mala lepšiu vôľu. Vstala a celé hodiny pozerala na pekné zelené brehy. Priplavila sa k veľkej čerešňovej záhrade, v ktorej stála malá chalúpka s čudnými červenými a belasými oblôčkmi. Na chalúpkke bola slamená strecha a pred chalúpkou stáli dvaja drevení vojaci. Tí hneď mierili na každého, kto sa tadiaľ plavil.

Gerda na nich volala, lebo si myslela, že sú živí, ale oni jej neodpovedali. Prúd doniesol člnok k brehu, celkom blízko k chalúpkke.

Dievča zavolalo ešte hlasnejšie. Tu z chalúčky vyšla staručká žena. Opierala sa o palicu a na hlave mala veľký slnečný klobúk pomaľovaný krásnymi kvetmi.

„Ty úbohý dieťaťko!“ povedala starenka. „Ako si sa len dostala do veľkého, silného prúdu?“ Starena vošla do vody, zaprela sa palicou do člnka, pritiahla ho na breh a vytiahla z neho malú Gerdu.

Gerda bola rada, že sa dostala na suchú zem, ale predsa sa len trochu bála starej cudzej ženy. „Podžse sem. Povedz mi, kto si a ako si sa sem dostala!“ povedala starenka.

Gerda jej porozprávala o všetkom. Starena pritom potriasala hlavou a vravela: „Hm, hm!“ Keď Gerda skončila, opýtala sa starenky, či nevidela malého Kaya. „Veruže som ho nevidela,“ riekla starenka. „Ale nebuď také smutné, dievčaťko. Ochutnaj z mojich čerešní a pozri na moje kvety, ktoré vedia rozprávať rozprávky.“

Starenka vzala Gerdu za ruku a vošli do chalúčky. Obloky v chalúpkke boli vysoko a sklá na nich boli červené, belasé a žlté. Denné svetlo tu čudne svietilo vo všetkých farbách. Na stole boli krásne čerešne a Gerda sa ich najedla, koľko len chcela. A kým jedla, česala jej starenka vlasy zlatým hrebeňom. Gerdine vlasy sa vlnili a zlatisto žiarili okolo malej nežnej tváre, okrúhlejšie a krásnejšie ako ruža.

„Po takom malom peknom dievčaťku som túžila!“ povedala starenka. „Teraz uvidíš, ako nám dvom bude dobre.“ Ako ju starenka česala, Gerda čoraz väčšmi zabúdala na svojho kamaráta Kaya. Starenka poznala čary, ale nebola zlou čarodejnicou. Čarovala len pre vlastné potešenie, a teraz si chcela malú Gerdu nechať. Preto vyšla do záhrady, vystrela k ružiam palicu. Všade, kde krásne ruže kvitli, tam klesli pod čiernu zem. Neostalo po nich ani chýru. Starena sa bála, aby Gerda pri pohľade na ruže nemyslela na svojich, nespomenula si na Kaya a neutiekla.

Potom vyviedla Gerdu do kvetinovej záhrady. - Ach, aká tu bola vôňa a krása! Všetliaké kvety, z každého ročného obdobia, tu boli v najkrajšom kvete. Nijaká obrázková kniha nemohla byť pestrejšia a krajšia. Gerda skákala od radosti a hrala sa, až pokým slnko nezapadlo za vysoké čerešne. Po prechádzke si ľahla do utešenej postieľky s červenými hodvábnymi perinami, ktoré boli vypchaté belasými fialkami, a zaspala. Dievčaťku sa snívajú krásne sny ako kráľovnej v svadobný deň.

Na druhý deň sa Gerda zasa hrala s kvietkami na teplom slniečku. Tak prešlo veľa dní. Gerda poznala každú kvietku, ale hoci ich bolo toľko, predsa sa jej zdalo, že jeden tu chýba, lenže nevedela, ktorý. Jedného dňa pozerala na starenkin slnečný klobúk s maľovanými kvetmi. Zbadala ten najkrajší kvet, ružu. Starenka ju zabudla na klobúku, keď ostatné schovala pod zem. Tak to už býva, keď človek nemá všetky myšlienky pokope!

„Čože,“ povedala Gerda, „vari tu nie sú ruže?“ Rozbehla sa medzi hriadky, hľadala a hľadala, ale ani jednu ružu nenašla. Sadla si a rozplakala sa. Jej slzy spadli práve na miesto, kde bol pod zemou ružový ker. Keď teplé slzy zvlažili zem, ker vyrástol a rozkvitol ako predtým. Gerda ho objala, bozkávala kvety a myslela na krásne ruže doma i na malého Kaya.

„Ach, veď som zabudla,“ povedala si dievčaťko. „Veď som chcela nájsť Kaya! - Neviete, kde je?“ opýtala sa ruží. „Myslíte, že zomrel?“

„Nezomrel,“ povedali ruže. „Boli sme pod zemou a tam sú všetci mŕtvi. Ale Kay tam nebol!“

„Ďakujem vám!“ povedala malá Gerda. Dievčaťko šlo k ostatným kvetom, pozeralo im do kalichov a pýtalo sa: „Viete, kde je malý Kay?“ Ale každý kvet sa vyhrieval na slniečku a snívaj vlastnú rozprávku alebo príbeh. Od nich počula malá Gerda mnoho, veľmi mnoho, ale o Kayovi sa nič nedozvedela. A čo povedala ohnivá ľalia? „Počúvaš bubon: bum-bum! Sú to len dva tóny, vždy bum-bum! Počuj smútočný spev žien, počuj volanie kňazov! V dlhej červenej sukni stojí hindská žena na hranici, plamene olizujú ju i jej mŕtveho muža. Ale hindská žena myslí na živého medzi okolostojacími, na toho, ktorého oči žiaria horúcejšie ako plamene, na toho, ktorého oheň zasiahne jej srdce väčšmi než plamene, čo zakrátko premenia na popol jej telo. Či môže plameň srdca zomrieť na plameňoch hranice?“

„Tomu vôbec nerozumiem!“ povedala malá Gerda.

„To je moja rozprávka!“ povedala ohnivá ľalia.

A čo vraví pupenec?

„Nad úzkou poľnou cestou sa vypína starý rytiersky hrad. Hustý brečtan sa vinie po starých červených múroch, lístoček vedľa lístočka až k besiedke, v ktorej stojí krásna deva. Vykláňa sa cez zábradlie a pozerá na cestu. Niet sviežejšej ruže, čo visí z konára, niet jablonoňového kvetu, čo sa väčšmi zachveje, keď ho vietor odnáša zo stromu. Ako šuchoce krásny hodváb jej šiat: „Či ešte nepríde môj milý?“

„Myslíš tým Kaya?“ opýtala sa Gerda.

„Hovorím len svoju rozprávku, svoj sen,“ odpovedal pupenec.

A čo rozpráva malá snežienka?

„Medzi stromami visí na šnúre dlhé brvno, je to hojdačka. Dve utešené dievčatká - šaty majú snehobiele, dlhé, zelené hodvábne stužky im vejú z klobúkov - sedia na nej a hojdajú sa. Brat, ktorý je väčší ako ony, stojí na hojdačke, ruku má zamotanú okolo šnúry, aby sa udržal, lebo v jednej ruke má mištičku, v druhej hlinenú trubičku a vyfukuje bubliny. Hojdačka sa kolíše a bubliny lietajú v krásnych menivých farbách. Posledná ešte visí na trubičke a obracia sa po vetre. Hojdačka sa kolíše. Malý čierny psík, ľahký ako bubliny, stavia sa na zadné nohy a rád by tiež šiel na hojdačku. Hojdačka letí, psík spadne, breše a zlostí sa. Psíka dráždia, bubliny praskajú - hojdačka, marivý obraz peny, to je moja pieseň.“

„Možno je to pekné, čo mi rozprávaš, ale vravíš to tak presmutne, a Kaya vôbec nespomínaš. Čo vravia hyacinty?“ „Boli raz tri krásne sestry, priezračné, čisté a jemné. Jedna mala červenú sukňu, druhá belasú a tretia bieloskvúcu. Ruka v ruke tancovali pri tichom jazierku v jasnom svite mesiaca. Neboli to víly, ale ľudské deti. Šírila sa tam sladká vôňa a dievčiny sa stratili v lese; vôňa zosilnela. Tri truhly, v nich tri krásne devy, šmýkajú sa z lesnej húštavy do jazera; svätojánske mušky svietia vôkol nich ako malé trblietavé sviečičky. Spia tie tancujúce dievčiny, a či umreli? - Vôňa kvetov vraví, že sú mŕtve; večerný zvon mŕtvym zvoní!“

„Celkom si ma rozsmútil,“ povedala malá Gerda. „Tak silno voniaš, že musím myslieť na mŕtve dievčiny. Ach, či je malý Kay naozaj mŕtvy? Ruže boli pod zemou a vravia, že nie!“

„Bim-bam!“ zazvonili kvety hyacintu. „Nezvoníme malému Kayovi, jeho nepoznáme! Spievame len svoju pieseň, jediná, čo vieme!“

A Gerda šla k iskerníku, ktorý žiaril medzi lesklým lístím.

„Ty si milé, jasné slniečko!“ povedala Gerda. „Povedz mi, či vieš, kde nájdem svojho kamaráta-bračka?“

Iskerník krásne zažiaril a pozrel na Gerdu. Ani on nevedel o Kayovi, no porozprával jej svoju rozprávku.

„Bol prvý jarný deň. V malom dvore prekrásne svietilo slniečko. Jeho lúče sa kĺzali po susedovej bielej stene a celkom pri nej rástli prvé žlté kvety na teplom slniečku. Stará mama sedela vonku na stoličke a vnučka, chudobná pekná slúžička, prišla domov na krátku návštevu. Pobožkala starú mamu. V tom šťastnom bozku bolo zlato, zlato srdca. Zlato bolo na ústach, na zemi, na rannej oblohe. Hľa, to je moja rozprávka!“

„Moja úbohá stará mama!“ vzdychla Gerda. „Iste túži po mne a smúti tak ako ja za malým Kayom. Ale ja už čoskoro prídem domov a privediem Kaya. Nič nepomôže vypytovať sa kvetov, tie poznajú len svoje rozprávky nič mi nepovedia!“ Gerda si vyhrnula sukienku, aby mohla rýchlejšie utekať zo záhrady. Ale narcis ju udrhel po nohách, keď ho preskakovala. Tu zastala, pozrela na dlhý žltý kvet a opýtala sa: „Vieš azda dačo?“ a sklonila sa k narcisu. A čo jej povedal?

„Vidím sa, vidím sa,“ povedal narcis. „O, ó, ako voniam! - Hore v podkrovnej komôrke polooblečená stojí malá tanečnica, stojí hneď na jednej nohe, hneď na dvoch, kope do celého sveta; je len na oslepenie očí. Vylieva vodu z čajníka na kus látky, čo drží, je to krinolína - čistota je krásna vec! Biele šaty visia na vešiaku, aj tie si vyprala a usušila na streche. Oblečie si ich, na hrdlo si dá šafranovožltú šatku, potom šaty žiaria belosťou. Noha vo vzduchu! Pozri, ako by sa kolísala na byli! Vidím sa! Vidím sa!“

„To ma vôbec nezaujímá!“ povedala Gerda. „Z toho sa nič nedozviem.“ A potom bežala na kraj záhrady.

Dvere boli zatvorené, ale dievča lomcovalo zhrdzavenou závorou dovtedy, kým nepovolila. Dvere sa otvorili a malá Gerda sa bosá rozbehla do širého sveta. Tri razy sa obzrela naspäť, ale nik nešiel za ňou. Napokon už nemohla utekať a sadla si na veľký kameň. Keď sa rozhliadla, videla, že sa leto pominulo a nastala neskoro jeseň. Toto vôbec nespozorovala v krásnej záhrade, kde stále svietilo slniečko a kvitli kvety všetkých ročných období.

„Bože, ako som sa oneskorila!“ povedala malá Gerda. „Veď je už jeseň. Veru už nesmiem odpočívať!“ Hneď vstala a šla ďalej.

Ach, aké mala nôžky ubolené a unavené, a vôkol nej bola zima a nepohoda. Podlhovasté vrbové lístie bolo celkom žlté a kvapkala z neho rosa. List za listom odpadával. Len na trnke boli ešte plody, ale také trpké, že sťahovali ústa. Ako pusto a nevlúdne bolo v širom svete.

Štvrtý príbeh: Princ a princezná

Keď si Gerda sadla odpočívať, prihopkal po snehu veľký havran. Dlho sedel, pozeral na ňu a krútil hlavou. Potom povedal: „Krá-krá! -brý deň! -brý deň!“ Lepšie to nevedel povedať, ale myslel to s Gerdou dobre. Pýtal sa Gerdy, kam sa vybrala tak sama do širého sveta. Slovu „sama“ Gerda veľmi dobre rozumela a hneď pocítila, koľko je v ňom pravdy. Vyrozprávala havranovi všetko o svojom živote a spýtala sa ho, či nevidel Kaya. Havran zamyslene prikývol a riekol: „Môžbyť! Môžbyť!“

„Naozaj?“ zvolala Gerda a skoro havrana zadusila, tak ho bozkávala. „Len rozumne, len rozumne!“ povedal havran. „Myslím, že by to mohol byť malý Kay! Ale teraz už iste na teba zabudol pre princeznú!“ „Býva u princeznej?“ opýtala sa Gerda.

„Nuž počuj,“ povedal havran, „mne sa ťažko hovorí tvojou rečou. Keby si rozumela havranej reči, potom by som ti mohol lepšie rozprávať!“

„Nie, tomu som sa nenaučila,“ riekla Gerda, „ale stará mama jej rozumela a poznala aj tajnú reč. Keby som sa to len mohla naučiť!“

„To nič!“ povedal havran. „Budem rozprávať najlepšie, ako viem, no predsa to nebude najlepšie!“ A havran vyrozprával Gerde všetko, čo vedel.

„V kráľovstve, kde sme teraz, býva princezná, ktorá je nesmierne múdra. Prečítala všetky noviny sveta a zasa pozabúdala, čo v nich je, taká je múdra. Nedávno, keď sedela na tróne - vraví sa, že to nie je príliš zábavné - pospevovala si pieseň, a to práve tú: „Prečo by sa nevydala?“ – „Nuž, niečo na tom je“, vravela a hneď sa chcela vydať. Zachcelo sa jej mať takého muža, ktorý by vedel na všetko odpovedať. Takého, čo by nestál ako ták a len sa vznešene tváril, lebo to sa jej zdalo mrzuté. Zvolala všetky dvorné dámy a rozpovedala im, čo chce. Všetky to náramne zaujalo. „To sa mi páči,“ vravela každá, „i ja som nad čímśi takým húpala!“ Ver, že ti vravím len čistú pravdu!“ povedal havran. „Mám milú, čo voľne chodí po zámku, a ona mi to všetko rozprávala!“

Hneď vyšli noviny, orámované samými srdiečkami a princezniným monogramom. V nich sa mohli ľudia dočítať o tom, že každý mladý muž, čo dobre vyzerá, slobodne môže prísť na zámok zhovárať sa s princeznou. Toho, ktorý bude hovoriť najlepšie a jeho reči budú hodný počúvania, vezme si princezná za muža! Tak, tak!“ povedal havran. „To vieš, je to také isté, ako tu sedím. K princeznej sa hrnuli zástupy ľudí, bol tam stisk a zmätok, ale nikto nemal šťastie ani prvý ani druhý deň. Všetci vedeli dobre hovoriť, keď boli na ulici, ale keď vošli zámockou bránou a videli stráž v striebre, na schodoch lokajov v zlate a potom veľké osvetlené sály, boli z toho celí ohúrení. A keď sa postavili pred trón, kde sedela princezná, zrazu nepovedali nič, len opakovali jej posledné slovo. To však princeznú nezaujímal. Vyzeralo to, akoby sa pytači v zámku nahltali šnupavého tabaku a chodili omráčení, kým sa zasa nedostali na ulicu. Tam sa im už, pravda, reč vrátila. Stáli tam celé zástupy od mestskej brány až k zámku. Sám som sa bol na to pozrieť!“ rozprával havran. „Vyhľadli a vysmädli, ale zo zámku nedostali ani čiašku odstátej vody. Pravda, tí najmúdrejší si vzali z domu chlieb s maslom, ale nerozdelili sa so svojím susedom, lebo zmýšľali takto: nech radšej vyzerá lačný, tak si ho princezná nevezme!“

„Ale Kay, malý Kay!“ pýtala sa Gerda. „Kedy prišiel? Bol medzi zástupmi?“

„Počkaj! Počkaj! Už sme pri ňom! Až na tretí deň prišiel malý človečik, bez koňa a bez voza, a smelo kráčal k zámku. Oči mu žiarili tak ako tebe, mal prekrásne dlhé vlasy, ale inak bol chudobne oblečený!“

„To bol Kay!“ tešila sa Gerda. „Ó, už som ho našla!“ a zatlieskala. „Na chrbte mal malý batôžtek,“ povedal havran. „Nie, to boli sánky,“ opravila ho Gerda, „lebo odišiel so sánkami!“ „Môžbyť,“ riekol havran, „nevidel som ho tak dobre. Ale to viem od svojej milej, že keď chlapec prešiel zámockou bránou a videl stráž v striebre a na schodoch lokajov v zlate, ani trocha ho to nepomýlilo, kývol im a povedal: ‚To musí byť mrzuté postávať takto na schodoch, ja pôjdem radšej dnu!‘ Sály žiarili svetlom. Tajní radcovia a excelencie slávnostne chodili po prstoch a nosili zlaté misky. Chlapcovi čižmy strašne vrzgali, ale on sa vôbec nebál!“

„To bol istotne Kay!“ povedala Gerda. „Viem, že mal nové čižmy, počula som, ako mu vrzgali v izbe u starej mamy!“

„Hej, vrzgali mu!“ pritakal havran. „Chlapec šiel smelo, rovno pred princeznú, ktorá sedela na perle, veľkej ako koleso z kolovrátk. Dookola stáli všetky dvorné dámy so svojimi slúžkami a so slúžkami svojich slúžok, a všetci gavalieri so svojimi sluhami a sluhami sluhov, ktorí mali ešte svojich podsluhov. Čím bližšie stáli ku dverám, tým pyšnejšie sa tvárili. Sluhovho sluhu podsluha, čo vždy chodí v pantofliach, stál tak pyšne vo dverách, že sa na neho ani pozrieť nedalo!“ „To je hrozné!“ povedala Gerda. „A Kay predsa dostal princeznú?“ „Keby som nebol havran, sám by som si ju vzal, bez ohľadu na to, že som zasnúbený. Chlapec hovoril vraj tak dobre ako ja v havranej reči. Moja milá mi to vravela. Bol smelý a utešený. Vôbec sa neuchádzal o princeznú, prišiel si len vypočuť jej múdrosť, a zapáčila sa mu. Princeznej sa zapáčil zasa on!“

„Zaiste to bol Kay!“ povedala Gerda. „Bol taký múdry, že vedel rátať z hlavy so zlomkami! Ó, zaved' ma do zámku!“

„Hej, to sa ti ľahko povie!“ bránil sa havran. „Ale ako to urobíme? Porozprávam sa o tom so svojou milou, ona nám iste poradí. Vieš, musím ti povedať, že také dievčatko, ako si ty, by nikdy do zámku nepustili!“

„Počkaj ma tamto pri schodoch pod hradbami!“ povedal havran, pokýval hlavou a odletel.

Havran sa vrátil, až keď sa zotmelo. „Prinášam ti od mojej milej veľa pozdravov. Tu máš chlieb, čo vzala v kuchyni. Tam je chleba dosť, a ty si iste hladná. - Do zámku nemôžeš ísť, veď si bosá. Stráž v striebre a lokaji v zlate by ťa nepustili. Ale neplač, jednako sa ta dostaneš. Moja milá vie o zadných schodíkoch, ktoré vedú do spálne. Vie aj o tom, kde vziať od nich kľúč!“

Gerda s havranom vošli do záhrady. Kráčali po veľkej aleji, kde padal list za listom. Zotmelo sa a v zámku pozhasínali všetky svetlá, havran zaviedol Gerdu k zadným dverám, ktoré boli pootvorené.

Ó, ako sa Gerdino srdiečko rozbúšilo strachom a túžbou. Bolo jej, ako keby sa strojila na dačo zlé, a zatiaľ chcela len vedieť, či je tam malý Kay. Naozaj to bude on? Tak živo si spomínala na jeho múdre oči a dlhé vlasy. Jasne si vedela predstaviť, ako sa usmieval, keď sedávali doma pod ružami. Iste sa poteší, keď ju uvidí a keď počuje, akú dlhú cestu kvôli nemu prešla. Ako len doma všetci žiaľili, že sa nevrátil. Ach, ako sa Gerda bála i tešila.

Už boli na schodoch. Na skrini horela malá lampka. Uprostred izbice stála vrana, krútila hlavou na všetky strany a pozorovala Gerdu, ktorá sa ukláňala, ako ju to stará mama naučila.

„Môj snúbenec mi o vás veľmi pekne rozprával, slečinka!“ povedala vrana. „Váš životopis, či ako sa tomu vraví, je veľmi smutný. Nech sa páči, vezmite lampku, a ja pôjdem popredku. Pôjdeme priamo, tak nikoho nestretneme!“

„Zdá sa mi, že za nami niekto ide!“ povedala Gerda a vtom niečo popri nej zašuchotalo. Vyzeralo to ako tiene na stene, cválajúce kone s vejúcimi hrivami, honci, páni a dámy na koňoch.

„To sú len sny!“ povedala vrana. „Ony prinášajú urodzenému panstvu myšlienky o poľovačke. To je dobre, tak si ich v posteli lepšie prezriete. Ak sa vám dostane cti a vážnosti, nezabudnite potom ukázať svoje vďačné srdce!“

„To sú reči!“ durdil sa havran.

Vošli do prvej sály. Steny boli obtiahnuté ružovým atlasom s krásnymi kvetmi. Okolo nich znovu zašumeli sny. Preleteli tak rýchlo, že Gerda nestačila zazrieť vznešené panstvo. Dievčatko si s úžasom prezeralo jednu sálu krajšiu ako druhú. A už boli v spálni. Povala sa tu podobala veľkej palme so sklenými listami. Uprostred izby na silnej stopke viseli dve posteľe, ktoré vyzerali ako ľalie. Jedna bola biela, v nej ležala princezná, a druhá červená, tam mala Gerda nájsť malého Kay a. Odhrnula jeden červený lístoček a zazrela gaštanovú šiju. Ó, to je Kay! Nahlas zavolala jeho meno a podržala pri ňom lampku. - Sny zasa zašumeli v izbe - on sa zobudil, obrátil hlavu a - nebol to malý Kay. Princ sa mu podobal iba odzadu, bol tiež mladý a pekný. Z bielej ľaliovej posteľe vykukla princezná a opýtala sa, čo sa stalo. Tu sa Gerda rozplakala a rozpovedala jej celý svoj príbeh. Hovorila o všetkom, čo pre ňu havran s vranou urobili.

„Ty chudáčko malé!“ povedali princ a princezná. Pochválili vranu a havrana a vyhlásili, že sa vôbec nehnevajú. Za to, čo urobili, dostanú odmenu.

„Chcete žiť na slobode,“ spýtala sa princezná, „alebo chcete mať stále miesto ako dvorné vrany a budete dostávať všetky odpadky z kuchyne?“

Havran s vranou sa poklonili a poprosili o stále miesto. Mysleli na svoju starobu a riekli: „Dobre bude mať dačo na staré krídla,“ ako ony vraveli.

Princ vstal z postele a nechal v nej spať Gerdu. Viac pre ňu nemohol urobiť. Dievča zopälo drobné rúčky a pomyslelo si: „Akí sú len ľudia i zvieratá dobrí!“ Potom zatvorilo oči a spokojne zaspalo. Všetky sny znovu prileteli. Vyzerali ako anjelici a ťahali sánky, na ktorých sedel Kay a kýval jej. To všetko boli len sny, a preto sa stratili.

Na druhý deň vyobliekali Gerdu od hlavy až po päty do hodvábu a zamatu. Chceli, aby zostala v zámku a žila v hojnosti. Gerda odmietla a poprosila princa a princeznú, aby jej dali vozík s koníkom a čižmičky. Chcela ísť do sveta hľadať Kaya.

Dali jej čižmičky a rukávniček. Pekne vyobliekanú Gerdu vyviedli pred zámok. Zrazu zastal pred bránou koč z čistého zlata. Princov a princeznin erb žiaril na ňom ako hviezda. Kočič, sluhovia a dvorania sedeli vyobliekaní a na šatách mali korunky. Sám princ s princeznou pomohli Gerde do koča a želali jej veľa šťastia. Havran z lesa, ktorý sa medzitým oženil, odprevadil ju na tri míle cesty. Sedel vedľa nej, lebo neznášal jazdu, keď sedel obrátený dozadu. Vrana stála a kývala krídlami. Nešla s nimi, lebo odvtedy, čo mala stále miesto a priveľa jedla, bolievala ju hlava. Znútra bol koč obložený cukrovými kolieskami a na sedadle bolo ovocie a marcipán. „-S Bohom! -S Bohom!“ volali princ s princeznou a malá Gerda plakala a havran plakal s ňou. Tu jej dal havran -S Bohom-, bolo to ťažké lúčenie. Vyletel na strom, kýval krídlami, pokým len videl koč, ktorý žiaril ako jasné slnko.

Piaty príbeh: Zbojnícke dievčatko

Prechádzali tmavým lesom, koč ohnivo žiaril, až to zbojníkom šteklo oči.

„To je zlato! To je zlato!“ zvolali a vyrútili sa na nich. Chytili kone za uzdy, zabili jazdcov, kočiša i sluhov, a malú Gerdu vytiahli z koča. „Tučnučká je, peknučká, krmili ju orieškami!“ povedala stará zbojnícka gazdiná s dlhou strapatou bradou a s obočím, čo jej viselo cez oči. „To je peknučké jahniatko! Ach, to bude pochúťka!“ Vytiahla lesklý nôž, ktorý sa blyštal, až naháňal strach. „Au!“ skríkla babizňa. To ju pohryzla na ucho jej dcéruška, čo jej visela na chrbte, divá a samopašná, že bolo radosť na ňu pozrieť. „Ty zlé dieťa!“ povedala mama a od bolesti nemala čas Gerdu zarezať.

„Ona sa bude so mnou hrať!“ povedalo zbojnícke dievčatko. „Dá mi svoj rukávniček, pekné šaty a bude so mnou spávať v posteli!“ Potom mamu znovu pohryzlo, až babizňa vyskočila a vo vzduchu sa otočila. Všetci zbojníci sa rozosmiali a povedali: „Ľaľa, ako sa zvrta s tým deckom!“ „Chcem ísť do koča!“ povedalo zbojnícke dievčatko a od svojho neustúpilo, lebo bolo veľmi rozmazané a priečne. Sadlo si s Gerdou do koča a viezli sa cez pnie a trnie hlbšie do lesa. Zbojnícke dievčatko bolo také veľké ako Gerda, ale silnejšie, plecnatejšie, a malo tmavšiu pleť. Oči malo celkom čierne, vyzerali smutné. Oblapilo Gerdu a povedalo jej: „Nezabijú ťa, kým sa na teba nenahnevám! Si azda princezná?“

„Nie,“ povedala Gerda a vyrozprávala mu všetko, čo zažila a ako ľúbi malého Kaya.

Zbojnícke dievčatko na ňu pozeralo celkom vážne. Trochu pokývalo hlavou a povedalo: „Nezabijú ťa, i keby som sa na teba nahnevala, lebo potom by som to urobila sama!“ Utrelo Gerde slzy a ruky si vložilo do pekného rukávniaka, ktorý bol taký mäkký a teplý. Koč sa zastavil. Boli uprostred dvora zbojníckeho zámku. Od strechy až po zem bol celý rozpukaný. Z puklín vyletovali vrany a havrany. Veľké psy, z ktorých každý vyzeral tak, že by mohol zhltnúť celého človeka, vyskakovali do výšky, ale nebrechali, lebo im to zakázali.

V priestranej starej začadenej sále horel veľký oheň. Dym sa valil k povale a musel si hľadať cestu von. Vo veľkom kotle sa varila polievka a na ražni obracali zajace a králiky.

„V noci budeš spať so mnou, pri všetkých mojich zvieratkách!“ povedalo zbojnícke dievčatko. Dostali jesť a piť a potom šli do kútika, kde bola slama a prikrývky. Nad nimi na doštičkách a bideľkách sedelo do sto holubov, a zdalo sa, že všetky spia, ale keď prišli dievčatká, predsa sa trochu pohli.

„Všetky sú moje,“ povedalo zbojnícke dievčatko. Rýchlo chmatlo najbližšieho holuba, chytilo ho za nohy a triaslo ho, takže zamával krídlami. „Pobozkaj ho!“ zvolalo a podstrčilo ho Gerde pod nos. „Tam sú lesné holuby!“ pokračovalo a ukázalo na prútené mreže vysoko v múre. „Hneď by uleteli, keby neboli poriadne zatvorené. Hľa, tu je môj najmilší paroháč!“ a potiahol za nohy soba, ktorý mal okolo krku lesklý medený krúžok a bol priviazaný. „Aj jeho musíme priväzovať, lebo by utiekol.“

Každý večer ho štekli po hrdle svojím ostrým nožom, hrozne sa ho bojí!“ Dievčatko vytiahlo z pukliny v múre dlhý nôž a hladilo ním soba po hrdle. Úbohé zviera dupkalo nohami od strachu a zbojnícke dievčatko sa smialo. Potom pritiahlo Gerdu do postele.

„Budeš mať nôž pri sebe aj v noci?“ opýtala sa Gerda a trochu bojzlivito pozrela na nôž.

„Vždy spávam s nožom!“ odvetilo zbojnícke dievčatko. „Nikdy sa nevie, kto môže prísť. Povedz mi ešte raz, čo si mi rozprávala o malom Kayovi a prečo si sa vybrala do sveta.“ Gerda jej rozprávala všetko od začiatku a lesné holuby v kletke hrkútali, kým ostatné spali. Zbojnícke dievčatko chytilo jednou rukou Gerdu okolo krku, v druhej ruke držalo nôž a pochrapkávalo. Gerda nemohla ani oka zažmúriť, veď nevedela, či bude žiť a či zomrie. Zbojníci sedeli okolo ohňa, spievali a pili, zbojnícka gazdiná robila kotrmelce. Ach, bol to hrozný pohľad pre malé dievčatko. Zrazu sa ozvali lesné holuby: „Hrkú-hrkú! Videli sme malého Kaya. Biela kura mu niesla sánky, on sedel na saniach Snehovej kráľovnej. Sane sa hnali lesom, keď sme sedeli v hniezde. Snehová kráľovná dýchlala na nás a všetky holuby pomrzli, okrem nás dvoch. Hrkú-hrkú!“

„Čo to vravíte?“ zvolala Gerda. „Kam odletela Snehová kráľovná? Viete niečo o nej?“

„Iste odletela do Laponska, lebo tam je večný sneh a ľad! Len sa opýtaj soba.“

„Tam je ľad a sneh, tam je krásne a dobre!“ povedal sob. „V Laponskú sa slobodne skáče po veľkých žiarivých údoliach! Tam má Snehová kráľovná svoj letný stan. Jej stály zámok je na severnom póle, na ostrove, ktorý sa volá Spicberg!“

„O Kay, Kay!“ zavzdychala Gerda.

„Teraz ticho lež,“ okríklo ju zbojnícke dievčatko, „lebo ti pichnem nôž do brucha!“

Ráno jej Gerda vyzroprávala všetko, čo hovorili lesné holuby, a zbojnícke dievčatko vyzeralo celkom vážne. Kývlo hlavou a povedalo: „Nuž tak! Nuž tak! - Vieš, kde je Laponsko?“ opýtalo sa soba.

„Kto by to mohol vedieť lepšie ako ja!“ povedal sob a oči mu zažiarili.

„Tam som sa narodil a vyrástol, tam som skákal po snehových poliach!“

„Počuj,“ povedalo zbojnícke dievčatko Gerde, „vidíš, že všetci naši chlapi sú preč. Mama tu ešte zostane. Zrána si vypije z veľkej fľašky a hneď zadrieme, potom pre teba niečo urobím!“

Keď sa matka napila z fľašky a zadriemala, prišlo zbojnícke dievčatko k sobovi a povedalo mu: „Mám sto chutí poštekliť ťa ešte raz svojím ostrým nožom. Vtedy si náramne zábavný, ale na tom nezáleží. Odviažem povraz a pomôžem ti na slobodu, aby si mohol zabehnúť do Laponska. Vezmeš nohy na plec a toto dievčatko zanesieš do zámku Snehovej kráľovnej. Tam býva jej kamarát Kay. Dobre si počul, čo rozprávala, lebo hovorila dosť hlasno a ty máš ľahký spánok!“

Sob skákal od radosti. Zbojnícke dievčatko zdvihlo Gerdu na soba. Bolo také opatrné, že ju naň priviazalo, ba ešte jej podložilo vankúšik na sedenie. „Čo na tom záleží,“ povedalo, „tu máš svoje kožené čižmičky, lebo tam bude zima. Rukávnik, ten si nechám, je veľmi pekný! No zato nebudeš mrznúť. Tu máš mamine veľké palčiaky, dosiahnu ti až po lakte, no, chytro šuchni ruky do nich! - Teraz máš presne také ruky ako moja škaredá mama!“

Gerda sa od radosti rozplakala.

„Nemôžem vystáť, keď rumádzgaš!“ povedalo zbojnícke dievčatko. „Práve teraz by si mala byť spokojná. Tu máš dva chleby a šunku, aby si nehladovala.“ Zbojnícke dievčatko otvorilo dvere, privolalo všetkých psov, nožom prerezalo motúz a rieklo sobovi: „Tak bež! Ale daj pozor na dievčatko!“

Gerda vystrela ruky vo veľkých palčiakoch k zbojníckemu dievčatku, dala jej -S Bohom-. Potom sa sob rozbehol cez húštiny a pne, cez veľké lesy, ponad močiare a stepi, cez všetko, čo bolo v ceste. Vlci vyli a krkavce krákali. „Bum, bum!“ ozvalo sa z červeného neba.

„To je moja stará polárna žiara!“ povedal sob. „Pozri, ako žiari!“ Rozbehol sa a bežal ešte rýchlejšie. Bežal dňom i nocou, a keď zjedli chlieb a šunku, boli v Laponsku.

Šiesty príbeh: Laponka a Fínka

Zastavili sa pri malom domci. Vyzeral veľmi biedne, strecha padala až na zem a dvere boli také nízke, že sa muselo vchádzať štvornožky. V domci bola len stará Laponka, ktorá opekala rybu nad lampou s rybím tukom. Najprv jej sob rozprával o svojich osudoch, lebo sa nazdal, že to je oveľa dôležitejšie. Až potom vyzroprával celý Gerdin príbeh. Gerda bola taká premrznutá, že nevládala ani ústa otvoriť. „Ach, vy chudátká!“ poľutovala ich Laponka. „Máte ešte dlhú cestu pred sebou! Musíte prejsť sto míľ až do Fínska, lebo tam sídli Snehová kráľovná. Každý večer tam zapáľuje belasé svetlo. Napíšem zopár slov na sušenú tresku, lebo papier nemám. Dám vám ich pre Fínku, čo býva na tej strane, ona vám poradí lepšie ako ja.“

Gerda sa zohriala, najedia i napila. Laponka napísala zopár slov na sušenú tresku a prikázala Gerde, aby dala na ňu dobrý pozor. Potom priviazala dievča na soba a sob sa rozbehol. „Bum, bum!“ ozývalo sa vo vzduchu a celú noc horela krásna polárna žiara. Prišli do Fínska a zabúchali Fínke na komín, lebo dverí nemala.

Vnútri bolo tak teplo, že Fínka chodila temer nahá. Bola malá a zachmúrená. Gerdu hneď vyzliekla, stiahla jej palčiaky a čižmičky, lebo inak by jej bolo horúco. Sobovi položila na hlavu kus ľadu a začala čítať, čo bolo napísané na treske. Tri razy to prečítala a potom to už vedela naspamäť, takže hodila tresku do hrnca a uvarila ju. Treska sa celkom dobre dala zjesť, lebo Fínka nikdy nič neodhodila.

Sob jej vyzroprával najprv svoj príbeh, potom Gerdin. Fínka žmurkala múdrymi očami, ale nič nevrela.

„Si veľmi múdra,“ povedal sob, „viem, že jedinou nitkou vieš spútať všetok vietor sveta. Viem, že námorník rozviaže jeden uzol, dostane dobrý vietor, keď rozviaže druhý, vietor ostro zaduje, a keď rozviaže tretí a štvrtý, strhne sa taký víchor, že sa lesy vyvracajú. Nemohla by si dať tomuto dievčatku taký nápoj, aby malo silu dvanástich chlapov a premohlo Snehovú kráľovnú?“

„Silu dvanástich chlapov,“ povedala Fínka, „hej, to bude stačiť!“ Podišla k poličke, vytiahla veľkú skrútenú kožu a rozprestrela ju. Na koži boli nakreslené čudné písmená a Fínka čítala, až jej pot vystúpil na čelo. Ale sob sa opäť veľmi prihovárал za Gerdu. Dievča pozeralo na Fínku prosebnými očami, plnými slz, až Fínka opäť zažmurkala. Zatiahla soba do kúta, tam mu šepkala a dávala čerstvý ľad na hlavu.

„Malý Kay je u Snehovej kráľovnej,“ povedala Laponka. „Veľmi sa mu tam páči a nazdáva sa, že to je najkrajšia časť sveta, a to len preto, že má v srdci sklenú črepinku a v oku zrníčko skla. Najprv mu treba skielka vybrať, lebo inak sa nestane človekom. Snehová kráľovná bude ho mať naďalej v moci!“

„A nemáš pre Gerdu niečo, čím by to všetko premohla?“

„Nemôžem jej dať väčšiu moc, ako má! Či nevidíš, aká je to veľká moc? Nevidíš, ako jej ľudia i zvieratá slúžili, ako sa s bosými nohami dostala ďaleko do sveta? My nemôžeme zväčšiť jej moc, ona ju má v srdci, a to preto, že Gerda je krásne, nevinné dieťa. Ak sa sama nedostane ku Snehovej kráľovnej a nevyberie malému Kayovi čriepky z oka a srdca, potom jej my nepomôžeme! Dve míle odtiaľto je záhrada Snehovej kráľovnej, tam dievčatko odnes a zlož ho y snehu pri veľkom kroví s červenými plodmi. Dlho sa nebav a ponáhľaj sa naspäť!“ Fínka vysadila sobovi malú Gerdu na chrbát a sob sa rozbehol, ako len vládla.

„Ach, nemám svoje čižmičky! Nemám svoje palčiaky!“ zvolala Gerda, lebo to hneď pocítila v tej treskúcej zime, ale sob sa nesmel zastaviť a bežal, až prišiel k veľkému kroví s červenými plodmi. Tam Gerdu zosadil a pobozkal ju na ústa. Po lícach mu tiekli veľké lesklé slzy. Zrazu sa rozbehol naspäť, najrýchlejšie, ako vládla. Úbohá Gerda tu stála bez topánok, bez rukavíc, uprostred hroznej ľadovej záhrady.

Rozbehla sa dopredu zo všetkých síl. Zrazu sa prihnal celý šík snehových chuchvalcov. Nepadali však z neba, lebo obloha bola jasná a osvetlená polárnou žiarou. Snehové chuchvalce bežali po zemi, a čím viac sa blížili, tým boli väčšie. Gerda sa dobre pamätala, aké boli veľké a krásne, keď na ne kedysi pozerala cez zvážšovací sklo. Tieto chuchvalce boli inakšie, veľké a hrozné. Boli živé, boli to predné hliadky Snehovej kráľovnej a mali tie najčudnejšie podoby. Niektoré vyzerali ako škaredé obrovské ježe, iné ako celé uzly hadov, iné ako malé tučné medvedíky s naježenou srstou, a všetky boli žiarivo biele. No Gerda bystro kráčala k zámku Snehovej kráľovnej.

Teraz sa pozrime, ako sa má Kay. Nemyslel veru na malú Gerdu, a tým menej na to, že je už tu neďaleko, pred zámkom.

Siedmy príbeh: Čo sa stalo v zámku snehovej kráľovnej a čo sa stalo potom

Zámocké múry boli z chumeliaceho sa snehu, obloky a dvere z ostrých vetrov. Bolo tam vyše sto sál a všetky vyzerali akoby sa tam iba sneh chumelil. Najväčšia sála bola priestanná a tiahla sa na veľa míľ. Všetko osvetľovala polárna žiara. Sály boli veľikánske, desivo prázdne, ľadovo studené a žiarivé. Nikdy sem neprišla radosť. Ani toľko jej tu nebolo čo na medveďom bale, kde duje vietor a ľadové medvede sa stavajú na zadné nohy a vznešene rozprávajú. Nikdy sa tu ani najmenšia spoločnosť nezahrála na schovávačku alebo na zálohy. Ani pri kávičke tu nikdy neposedeli biele slečny líšky. Prázdno, pusto a zima bolo v sálach Snehovej kráľovnej. Polárna žiara horela tak presne, že sa dalo vyrátať, kedy bude najväčšia a kedy najmenšia. Uprostred prázdnej nekonečnej sály bolo zamrznuté jazero. Ľad na ňom bol popukaný na tisíc kúskov ale všetky boli navlas rovnaké. Vyzeralo to ako hotové umelecké dielo. Uprostred sedávala Snehová kráľovná, keď bola doma. Vtedy vravievala, že sedí na zrkadle rozumu a že to je jediné a najlepšie zrkadlo na tomto svete.

Malý Kay bol od zimy celý belasý, ba temer čierny. Ale on to nezbadal, lebo Snehová kráľovná vybozkávala z neho zimomravosť. Srdce mal už ako kus ľadu. Kay ťahal niekoľko kusov ostrého, plochého ľadu, ktoré ukladal najrozličnejšími spôsobmi. Vyzeralo to tak, ako keď sa my pokúšame z drevených kociek zložiť nejakú figúru a volá sa to čínska hra. Aj Kay skladal obrazce, a to veľmi umelecky. Bola to ľadová hra rozumu. V jeho očiach boli obrazce znamenité a nanajvýš dôležité, to všetko spôsobilo sklené zrníčko v jeho oku! Poskladal celé obrazce, ktoré sa podobali písaným slovám. Nikdy sa mu však nepodarilo zložiť slovo, čo si práve želan, a to bolo: Večnosť. Snehová kráľovná mu raz povedala: „Ak zložíš to slovo, budeš svojím pánom, dám ti celý svet a pár nových korčulí.“ Ale Kayovi sa to nepodarilo.

„Zaletím teraz do teplých krajín,“ povedala Snehová kráľovná. „Nazriem tam do čiernych kotlov!“ - To boli hory, čo chrlili oheň, a vraví sa, im Etna a Vezuv. „Musím ich trochu pobieliť, patrí sa! To osoží citrónom a hroznu!“ Snehová kráľovná odletela a Kay zostal vo veľkej prázdnej ľadovej sále. Sedel na kúskoch ľadu, rozmýšľal a rozmýšľal, až mu v hlave brnelo. Sedel celkom nehybne a ticho, až sa zdalo, že zamrzol.

Vtedy malá Gerda vstúpila do zámku veľkou bránou zo štipľavých vetrov. Vetry sa pred ňou uložili, akoby chceli spať. Gerda vstúpila do veľkej prázdnej studenej sály - tu zazrela Kaya, poznala ho, chytila okolo krku, pevne ho objala a volala: „Kay, drahý Kay! Konečne som ťa našla!“

Ale Kay sedel celkom ticho, nehybný a chladný. Gerda sa rozplakala horúcimi slzami, ktoré mu padali na prsia, prenikli mu do srdca, roztopili v ňom ľad a rozpustili sklený čriepok. Kay na ňu pozrel a Gerda zaspievala pieseň:

Vykvitli ruže v údolí,

Ježiško nám tam srdcia otvorí!

Vtedy sa Kay rozplakal; plakal, až sa mu sklené zrníčko vygúľalo z oka, až potom spoznal Gerdu a zajasal: „Gerda! Gerdička drahá! Kde si bola tak dlho? A kde som bol ja?“ Poobzeral sa. „Ako je tu zima! Ako je tu prázdno a pusto!“ Chytil sa Gerdy a ona sa od radosti rozplakala. Bola to taká šťastná chvíľa, že aj kusy ľadu vôkol nich sa roztancovali od radosti. Unavené sa uložili a zložili práve to slovo, ktoré dala Snehová kráľovná zložiť Kayovi. Za to slovo mu Snehová kráľovná sľúbila slobodu a k tomu pár nových korčulí. Gerda pobožkala Kaya na líca, a obe mu rozkvitli. Pobožkala ho na oči, a rozžiarili sa mu ako jej oči, pobožkala ho na ruky a na nohy, a Kay bol zdravý a svieži. Snehová kráľovná mohla prísť domov, Kayova priepustka tu bola napísaná žiariacimi kusmi ľadu. Kay a Gerda sa chytili za ruky a pobrali sa spolu z veľkého zámku. Rozprávali sa o starej mame, o ružiach na streche. Ako šli, vietor sa utíšil a vyskočilo slniečko. Keď sa dostali ku krovu s červenými plodmi, čakal tam na nich sob, bola pri ňom i mladá sobica s plným vemenom. Dala deťom teplého mlieka a pobožkala ich na ústa. Sob i sobica odniesli Kaya a Gerdu k Fínke, kde sa zohriali v teplej izbe a dozvedeli sa, ktorou cestou majú ísť domov! Odtiaľ ich odniesli k Laponke, ktorá im ušila nové šaty a opravila Kayove sane. Sob s mladou sobicou poskakovali vedľa nich a odprevadili ich až na hranice krajiny. Tam ich už privítali prvé zelené konáre. Rozlúčili sa so sobom a s Laponkou. „-S Bohom-!“ povedali si všetci. Malé vtáčiky švitorili, les sa zazelenal a z neho vycvávalo na prekrásnom koni mladé dievča so žiarivo červenou čiapkou na hlave a s pištoľami pred sebou. Bolo to zbojnícke dievča, ktoré Gerda dobre poznala. Doma ho to už omrzelo a chcelo pozrieť najprv na sever, ak sa mu tam nebude páčiť, potom pôjde do iných krajín. Hneď sa s Gerdou zvitli, a bolo to radosti!

„Ty si tulák!“ povedalo malému Kayovi. „Rada by som vedela, či si zaslúžiš, aby za tebou bežal niekto na kraj sveta!“

Gerda ju pohladila po líci a opýtala sa na princa a princeznú. „Odcestovali do cudzích krajín!“ riekla zbojnícka dievčina. „A čo havran?“ opýtala sa malá Gerda.

„O, havran zomrel!“ odvetila. „Jeho skrotená milá je vdovou a chodí s kúskom čiernej vlny okolo nôžky. Veľmi žiali, no to sú všetko len plané reči! Povedz mi, ako si sa mala a ako si ho našla!“ Gerda i Kay rozprávali.

„A láry-fáry, čáry-máry, nech sa nám vždy všetko darí!“ povedalo zbojnícke dievča. Podalo obom ruky a sľúbilo, že až raz pôjde cez ich mesto, tak ich navštívi. Potom odcvávalo do šíreho sveta. A tak Kay s Gerdou šli ruka v ruke, a ako tak šli, bola krásna jar. Všade kvitli kvety a zelenala sa tráva. Zvony zvonili a oni poznali vysoké veže svojho rodného mesta. Vošli do ulíc, potom do starej maminej brány a potom raz-dva hore schodmi, do izby. Tam bolo všetko na tom istom mieste ako predtým, hodiny tikali „Tik-tak!“ a ručičky sa krútili. Ako prechádzali nízkymi dverami, zbadali, že sú už dospelými ľuďmi. Rozkvitnuté ruže nakúkali zo strechy do

otvorených oblokov, pod nimi stáli dve detské stoličky. Kay s Gerdou si sadli každý na svoju a chytili sa za ruky. V tej chvíli na studenú, prázdnu nádheru v zámku Snehovej kráľovnej zabudli ako na ťažký sen. Stará mama sedela na božom slniečku a nahlas čítala z Biblie: „Ak nebudete ako deti, nevojdete do kráľovstva nebeského!“

A Kay s Gerdou si pozerali do očí a zrazu porozumeli starej nábožnej piesni:

Vykvitli ruže v údolí,

Ježiško nám tam srdcia otvorí!

Sedeli tu dvaja dospelí, a predsa deti; bolo leto, teplé, požehnané leto.

Pastierka a kominárik

Zadíval si sa už dakedy na ozaj starú drevenú skriňu, celú čiernu od staroby, zdobenú vyrezávanými ornamentmi a listami? Práve taká skriňa s vyrezávanými ružami a tulipánmi zhora nadol stála v obývacej izbe ako dedičstvo po prababke. Boli tam najčudesnejšie ornamenty a medzi nimi vytŕčali hlavy malé jelene s mnohými parohmi. Uprostred skrine bol vyrezaný človečik, na pohľad smiešny a aj sa škeril, no nedalo sa povedať, že by sa smial; mal kozie nohy, malé rožky na čele a dlhú bradu. Deti v izbe ho volali Kozinoha-seržant najvyššieho generálneho a miestogenerálneho vojnového veliteľa, lebo sa to ťažko vyslovuje a nie mnohí majú taký titul. Ale vyrezať ho - aj to bol pekný kus práce. No teraz bol už tu! Vždy hľadel na stôl pod zrkadlom, lebo tam stála peknučka malá pastierka z porcelánu. Črievičky mala pozlátané, sukňu trošičku podvihnutú a pripätú červenou ružičkou, mala aj zlatý klobúk a pastiersku palicu. Bola krásna!

Hneď vedľa nej stál malý kominárik, čierny ako uhoľ, ale inak aj on bol porcelánový. Bol priam taký čistý ako každý iný a kominára len predstavoval. Celkom dobre mohli z neho urobiť hoci princa, bolo by to jedno!

Stál tam so svojím rebríkom, s bielou tvárou a červenými ružičkami na lícach, a to bola vlastne chyba, lebo trocha začiernený mohol byť. Stál blízko pri pastierke. Obidvoch postavili tam, kde stáli, a keď ich už k sebe postavili, tak sa zasnúbili. Ved' im to spolu pristalo, obaja boli mladí, z toho istého porcelánu a rovnako krehkí.

Pri nich stál ešte jeden panáčik, trikrát toľký ako oni. Bol to starý Číňan, čo vedel kývať hlavou. Aj on bol z porcelánu a vravel, že je malej pastieročke starým otcom, ale nevedel to dokázať. Tvrdil, že má právo jej rozkazovať, a preto prikývol, keď sa o pastierku uchádzal Kozinoha-seržant najvyššieho generálneho a miestogenerálneho vojnového veliteľa.

„Toho dostaneš za muža,“ povedal starý Číňan, Je akiste z mahagónu a môže ťa urobiť Kozinohovou-seržantkou najvyššieho generálneho a miestogenerálneho vojnového veliteľa. Striebra má plnú skriňu a navyše ešte poklady v tajných skrýšach!“

„Nepôjdem do temnej skrine!“ odvetila pastieročka. „Vrávi sa, že tam má už jedenásť porcelánových žien!“

„Tak ty môžeš byť dvanásť!“ povedal Číňan. „Dnes v noci, len čo zapraská stará skriňa, budete mať svadbu. Na to sa môžeš spoľahnúť, a ako že ja som Číňan!“ Potom kývol hlavou a zaspal. Ale pastieročka sa rozplakala a hľadela na svojho milého a vyvoleného porcelánového kominárika. „Budem ťa musieť poprosiť,“ povedala, „aby sme odišli do sveta, lebo tu nemôžeme zostať!“

„Urobím všetko, čo budeš chcieť!“ odvetil kominárik. „Poďme hneď! Myslím, že pri mojom remesle sa užívieme.“

„Len aby sme už boli zo stola dolu!“ vravela. „Nebudem spokojná, pokiaľ neodídeme do širého sveta!“

Kominárik ju utešoval a ukazoval jej, ako má klásť nôžky na vyrezávané hrany a pozlátané lístie na nohe stola. Vzal si na pomoc i rebrík a o chvíľu boli na dlážke.

Ale keď pozreli na starú skriňu, bol tam nevídaný ruch. Všetky vyrezávané jelene dvíhali hlavy, otrčali parohy a ťažovali krky. Kozinoha-seržant najvyššieho generálneho a miestogenerálneho vojnového veliteľa vyskočil vysoko do výšky a zvolal na starého Číňana: „Utekajú! Utekajú!“

Tu sa trocha zľakli a chytro skočili do zásuvky na pódiu. Ležalo tu troje-štvoro hracích karát, ktoré neboli úplné, a malé bábkové divadlo, postavené, ako sa dalo. Hrlo sa divadlo a všetky dámy, krížové i srdcové, kárové i pikové, sedeli v prvom rade a ovievali sa tulipánmi. Za nimi stáli všetci dolníci a ukazovali, že majú hlavu hore i dolu, ako to býva na hracích kartách. Hra bola o dvoch zaľúbencoch, ktorí sa nesmeli vziať, a pastierka sa rozplakala, lebo to bolo ako jej príbeh.

„Nemôžem to vydržať!“ ozvala sa. „Musím vyjsť zo zásuvky!“ Ale keď zišli na dlážku a pozreli na stôl, starý Číňan bol hore a kymácal sa celým telom, lebo zdola bol iba neforemný balvan.

„Už ide starý Číňan!“ zvolala pastierka a spadla rovno na porcelánové kolená, taká bola ustráchaná.

„Voľačo mi zišlo na um!“ povedal kominárik. „Vlezme do veľkej misy s voňavkovou zmesou, čo stojí v kúte. Tam môžeme ležať na ružiach a levanduliach, a keď príde, hodím mu soľ do očí.“

„To by nepomohlo!“ odvetila pastierka. „Okrem toho viem, že starý Číňan bol s misou zasnúbený, a keď mali k sebe taký blízky vzťah, vždy voľačo z neho medzi nimi zostane! Nie, veru niet iného východiska, len odísť do širého sveta!“

„Naozaj si trúfaš odísť so mnou do širého sveta?“ spýtal sa kominárik. „Uvedomila si si, aký je veľký a že sa už nikdy nebudeš môcť vrátiť?“

„Áno, všetko som uvažila,“ uistila ho.

Kominárik sa na ňu zahľadel a povedal: „Moja cesta vedie komínom! Naozaj si trúfaš driapať sa so mnou cez kachle, cez bubon i cez rúru? Potom sa dostaneme do komína, tam sa už viem obracať. Vystúpime tak vysoko, aby sa za nami nedostali, a na samom vrchu je diera do širého sveta!“

Odviedol ju ku dverám do kachleí.

„Vyzerá to tam čierno,“ povedala. Ale predsa šla s ním cez bubon i cez rúru, kde bolo tma ako vo vreci.

„Už sme v komíne!“ zvolal kominárik. „A hľa, hľa! Nad nami svieti krásna hviezda!“

Naozaj, nad nimi svietila hviezda nebeská, akoby im chcela ukazovať cestu. A obaja sa driapali a liezli, bola to namáhavá cesta, tak vysoko--vysoko. Kominárik pastierku dvíhal, nadnášal, držal ju a ukazoval jej najlepšie miesta, kam má klásť porcelánové nôžky. Napokon sa dostali na vrch komína a tam si sadli, lebo boli veľmi ustatí. Veru aj mali byť z čoho.

Nad sebou mali oblohu so všetkými hviezdami, pod sebou všetky strechy mesta. Videli ďaleko navôkol do širého sveta. Neborká pastierka si to takto nepredstavovala, sklonila hlavičku ku svojmu kominárikovi a plakala, až jej popukalo zlato na pásiku.

„To je priveľa!“ vravela. „To nevydržím! Svet je priveľký! Kiež by sme boli zasa na stolíku pod zrkadlom! Nebudem mať radostnej chvíle, pokiaľ sa ta nevrátime! Šla som s tebou do širého sveta, ak ma trochu ľúbiš, teraz poď ty so mnou späť!“

Kominárik ju začal rozumne prehovárať, spomenul jej starého Číňana a Kozinohu-seržanta najvyššieho generálneho a miestogenerálneho vojnového veliteľa, ale pastierka tak veľmi vzlykala a bozkávala svojho kominárika, že ju musel poslúchnuť, hoci to bolo nerozumné.

A potom s veľkou námahou zasa zliezali dolu komínom, cez bubon a rúru, vôbec to nebolo príjemné, a napokon zastali v temných kachliach. Tam nakúkali dvierkami, aby zistili, ako to vyzerá v izbe. Bolo tam celkom ticho. Vykukli - ach, naprostred dlážky ležal starý Číňan; keď chcel bežať za nimi, spadol zo stola a rozbil sa na tri kusy. Odlúpil sa m! celý chrbát a hlava sa mu odgúľala do kúta. Kozinoha-seržant najvyššieho generálneho a miestogenerálneho vojnového veliteľa stál zadumaný tam, kde vždy stával.

„To je strašné!“ vzlykala pastierka. „Starý otec sa rozbil a my sme to zavinili. To neprežijem!“ A zalamovala drobnými rúčkami. „Dá sa ešte zlepiť!“ povedal kominárik. „Celkom dobre sa dá zlepiť! Len nebuď taká citlivá. Keď sa mu zlepi chrbát a do šije sa mu vloží dobrá spona, bude ako nový a môže nám ešte povedať veľa nepríjemností!“

„Myslíš?“ povedala. Potom vyliezli zasa na stolík, kde stáli prv.

„Vidíš, ako ďaleko sme sa dostali!“ povzdychol si kominárik. „Tam sme si mohli ušetriť všetky nepríjemnosti!“

„Len aby už bol starý otec zlepený!“ povedala pastierka. „Bude to drahé?“

A zlepi ho. Rodina mu dala zlepiť chrbát, vložili mu dobrú sponu do šije a bol ako nový, len hlavou už nemohol prikyvovať.

„Akosi ste spyšneli odvtedy, čo ste sa rozbili!“ povedal Kozinoha-seržant generálneho a miesto--generálneho vojnového veliteľa.

„Myslím, že zato veru ešte nemusíte dvíhať hlavu tak vysoko! No dostanem ju, či nedostanem?“

Kominárik a pastierka hľadeli so vzrušením na starého Číňana. Obávali sa, že prikývne. Ale prikývnuť nemohol a bolo mu nepríjemné rozprávať cudziemu človeku, že má navždy sponu v šiji. A tak porcelánové figúrky zostali spolu, blahorečili spone starého otca a ľúbili sa, pokým sa nerozbili.

Detské pletky

Doma u pána veľkoobchodníka sa zišla veľká detská spoločnosť, všetko deti bohatých a vznešených ľudí. Veľkoobchodník sa mal dobre a okrem toho bol aj vzdelaný. Kedysi, vďaka starostlivosti a finančnej podpore svojho pracovitého otca, čestného a usilovného človeka, ktorý začínal len ako obchodník s dobytkom, zmaturoval.

Veľkoobchodník bol múdry a dobrosrdečný, ale o tom sa nehovorilo toľko, ako o tom, koľko má peňazí. Vďaka tomu ho navštevovali ľudia vznešení rodom i bohatstvom alebo vznešení po oboch stránkach, no aj tí, ktorým sa nedostávalo vznešenosti ani takej, ani onakej. Teraz sa tam zišli len deti, nuž a deti povedia všetko, čo im zide na um. Bola tam neobyčajne pekná malá dievčina, no veľmi pyšná, rozmaznávaná služobníctvom, nie rodičmi, na to boli primúdri. Jej otec bol komorníkom a vedela, že to je nesmierne veľa.

„Som komorníkovo dieťa!“ vravela. Pravda, za to vôbec nemohla, veď sa ľahko mohla narodiť aj v pivnici. Potom rozprávala ostatným deťom, že je „rodená“, a zdôraznila, že kto nie je rodený, už ani nebude. Darmo sa bude učiť a usilovať, ničím sa nestane. „A z tých, ktorých meno sa končí na -sen,“ povedala, „nebude nikdy nič! Treba si založiť ruky vbok a týchto „senov“ si držať ďaleko od tela!“ Potom si založila svoje utešené ruky vbok a vystrčila lakte, aby ukázala, ako sa treba správať. Robila to tak graciózne a bola taká pôvabná, že sa nedalo na ňu ani hnevať.

No veľkoobchodníková dcéruška sa nahnevala. Uvedomila si, že meno jej otca sa končí na „-sen“, volal sa Madsen, preto čo najpyšnejšie povedala:

„Môj otecko môže nakúpiť kandizovaného cukru aj za sto toliarov a hodiť ho do priekopy! Môže to urobiť tvoj?“

„Lenže môj otecko,“ ozvala sa dcérka istého literáta, „môže tvojho, aj tvojho, ba všetkých oteckov, dať do novín! Mamička vraví, že sa ho všetci boja, lebo má hlavné slovo v novinách.“

A dievčatko sa pritom vykrúcalo ako naozajstná princezná, ale tá sa už naozaj má prečo vykrúcať.

Za odchýlenými dverami stál chudobný chlapec a nazeral dnu. Bol veľmi biedny, nuž do izby medzi deti nesmel vojsť. Za kúsok maškrtky pomáhal kuchárke krútiť ražnom a teraz mu dovolili spoza dverí pozorovať zábavu panských ratolestí, a to bola pre neho najväčšia odmena.

„Keby som tak patrila k nim“ pomyslel si roztúžene, no keď počul, čo rozprávajú, namrzela sa. Jeho rodičia nemali ani groš, o peniazoch na noviny ani nehovoriac, toľko, že by mohli do nich písať. Ale zo všetkého najhoršie bolo, že otcovo, a teda aj jeho meno, sa končilo na „-sen“! Už je to tak, nikdy z neho nič nebude. To je smutné, zažalostil v duchu. Ale veď aj on je rodený, veď sa predsa riadne narodil! Všetci sa riadne narodili, inak to ani nie je možné...

Veru, v ten večer to vyzeralo tak.

Prešlo veľa rokov, deti vyrástli, dospeli.

V meste v tom čase stál prekrásny dom, plný vzácností. Bol okrasou mesta a všetci ho chceli vidieť; kochali sa ním nielen mešťania, ale aj ľudia zo širokého okolia. Čo myslíte, komu z detí, o ktorých tu bola reč, patrila? Ó, ľahko uhádnuť. Ba nie, nie je to až také ľahké. Patrila práve tomu chudobnému chlapcovi, čo smel pozeráť na deti iba cez škáru v odchýlených dverách. Aj keď sa jeho meno končilo na „-sen“, Thorvald-sen, predsa len voľačo z neho bolo.

A čo ostatné deti - deti rodovej, peňažnej a duchovnej šľachty? Nemajú si čo vyčítať, všetky sú rovnaké - všetky boli šťastné a dobre zaopatrené, veď mali dobrý základ. A čo si vtedy mysleli a hovorili, to boli len - detské pletky.

Tieň

V horúcich krajoch, tam slnko páli! Ľudia zhnednú celkom ako mahagón. A v najhorúcejších krajoch sa opália na černochoch. No istý učenec z chladných krajov prišiel len do horúcich. Nazdával sa, že tam si bude môcť behať ako doma, ale čoskoro zmýšľal inak. On i všetci rozumní ľudia museli sedieť doma, okenice a dvere mali celé dni pozatvárané. Vyzeralo to, akoby celý dom spal, alebo akoby nikto nebol doma. Úzka ulica s vysokými domami, kde býval, bola aj tak postavená, že tam slnko svietilo od rána do večera. Naozaj sa to nedalo vydržať.

Učenec z chladných krajov bol mladý človek, múdry muž, a nazdal sa, že sedí v horúcej peci. Ubúdalo ho, celkom schudol, ba aj jeho tieň sa strácal; bol oveľa menší než doma, aj z neho si slnko vzalo svoju časť. Ožil až vtedy večer, keď slnko zapadlo.

Bolo naozaj potešením sledovať ho. Len čo priniesli do izby svetlo, jeho tieň sa roztiahol po stene, ba až k povale, tak sa predĺžil. Veru aj tieň sa musel povystierať, aby načerpal sily. Učenec sa išiel pretiahnuť na balkón a ako hviezdy vychádzali v príjemnom jasnom vzduchu, cítil sa, sľaby opäť ožil. Na všetky balkóny v ulici - veď v horúcich krajoch je balkón, pred každým oblokom - vychádzali ľudia, lebo vzduchu sa treba nadýchať, hoci si už človek zvykol byť hnedý ani mahagón. Nastal život hore i dolu. Obuvníci a krajčíri, všetci ľudia sa sťahovali na ulicu, vynášali ta stoly a stoličky a zažínali svetlá. Hej, tisíce svetiel svietilo, a ten hovoril, onen zas spieval, ľudia sa prechádzali, vozy hrkotali, somáre drobčili: cilliling! - veď mali zvončeky. Na ulici sa rozprúdil čulý život.

Len v jedinom dome, práve naproti stavaniu, kde býval učený muž z cudziny, bolo celkom ticho. A predsa tam niekto býval, lebo na balkóne boli kvety a v slnečných lúčoch pekne rástli. Nemohli by predsa rásť, keby ich nik nezalieval. Teda niekto ich zalieváť musel; preto aj v tom dome iste bývali ľudia. Dvere sa tam večer otvorili, no vnútri bolo tma, aspoň v prednej izbe, ale odkiaľsi z ďalších vnútorných miestností sa ozývala hudba. Cudziemu učencovi sa zdala nevšedná, pravda, azda si to len namýšľal, lebo tu v teplých krajoch sa mu zdalo všetko nevšedné. Len keby to slnko tak nepieklo. Cudzincov domáci vrazil, že nevie, kto si prenajal dom naproti, veď tam nevidieť nikoho, a pokiaľ ide o hudbu, nazdával sa, že je strašne úbohý.

„Akoby voľakto nacvičoval stále tú istú skladbu, na ktorú nestačí, vždy ten istý kúsok. „Veď ja to zvládnem!“ navráva si, no hocikoľko bude hrať, nikdy sa ju nenaučí.“

Raz v noci sa cudzinec zobudil - spával pri otvorených dverách na balkón. Vietor podvihol záclonu nad nimi a učencovi sa zdalo, že všetky kvety žiaria najkrajšími farbami ako plamene a medzi kvetmi stojí štíhla, pôvabná deva a akoby aj z nej vychádzalo svetlo. Začali ho z toho páliť oči, veď ich aj priveľmi otváral, a vtom precitol. Skokom sa postavil na dlážku a tíško podišiel k záclone, ale deva bola preč a zmizlo aj svetlo; kvety už nežiarili, no stáli tam pekne v poriadku ako vždy. Cez poodchýlené dvere vychádzala znútra hudba, taká nežná a krásna, že by človek pri nej mohol upadnúť do sladkého zasnenia, sľaby v tom bolo priam akési čaro! Nuž ale kto tam býva? A kadiaľ sa ta vlastne vchádza? Na celom prízemí bol obchod vedľa obchodu, tadiaľ sa predsa nedá kedykoľvek voľne prejsť.

Raz večer si cudzinec sadol na balkón, v izbe za sebou mal zažaté svetlo, preto bolo celkom prirodzené, že na stene náprotivného domu videl svoj tieň. Veru, tieň sa uvelebil medzi kvetmi na balkóne naproti, a keď sa cudzinec pohol, pohol sa aj tieň, lebo tak to musí byť.

„Myslím, že môj tieň je jediná živá postava, ktorú tam vidieť,“ povedal si učenec. „Pozrimeže, ako pekne sa usadil medzi kvetmi, dvere za ním sú odchýlené, veru by môj tieň mohol byť taký bystrý, aby vošiel dnu, poobzeral sa tam a potom mi prišiel povedať, čo videl! Hej, mal by si mi poslúžiť!“ zažartoval. „Buď taký dobrý a vojdi dnu! Nože, pôjdeš?“ Potom kývol tieňu a tieň kývol jemu. „No chod', ale nieže sa mi stratíš!“

Cudzinec vstal a vstal aj jeho tieň na balkóne náprotivného domu. Cudzinec sa obrátil a obrátil sa aj tieň. Bystrý pozorovateľ mohol zreteľne vidieť, že tieň vošiel dnu odchýlenými dverami náprotivného domu, práve, keď cudzinec vstúpil do svojej izby a zatiahol za sebou záclonu. V Na druhý deň si učenec vyšiel von vypiť kávu a prečítať noviny. „Čože?“ povedal si, keď vyšiel do slnečných lúčov. „Veď nemám tieň! Teda včera večer naozaj odišiel a už sa nevrátil. To je mrzuté!“

Hnevalo ho to, ale ani nie tak preto, že tieň sa stratil, skôr preto, že vedel o príbehu muža bez tieňa, ktorý doma v chladných krajoch všetci poznajú, a keby učenec rozprával teraz svoj príbeh, povedali by, že len napodobňuje, a o to veru nestojí. Nuž sa rozhodol, že o tom vôbec nebude rozprávať, a bolo to správne predsavzatie.

Večer zasa vyšiel na balkón, pravda, svetlo mal za sebou, lebo vedel, že tieň sa vždy skrýva pred svetlom za svojím pánom, ale nemohol ho prilákať. Krčil sa i naťahoval, no nijaký tieň sa neukazoval. Zvolal: „Hu! Hu!“ Ale nič nepomáhalo.

Bolo to nepríjemné. Lenže v teplých krajoch rastie všetko neobvyčajne chytro, a po ôsmich dňoch na svoje veľké potešenie zbadal, že keď príde na slnko, vyrastá mu od nôh nový tieň, teda korene mu iste zostali. O tri týždne mal celkom priateľný tieň, a kým sa vydal na cestu domov, do severných krajov, tieň ustavične rástol, až bol napokon taký dlhý a veľký, že by mu bol stačil aj polovičný. Tak sa učenec vrátil domov a písal knihy o tom, aká je pravda vo svete, čo je dobré a čo je krásne. Míňali sa dni a roky, až prešlo veľa rokov.

Raz večer sedel vo svojej izbe a voľakto mu celkom tíško zaklopal na dvere.

Vstúpte!“ povedal, ale nik nevstupoval. Šiel teda otvoriť dvere -a pred ním stál človek mimoriadne chudý až sa začudoval. Inak bol oblečený s veľkým vkusom, iste to je urodzený pán.

„S kým mám česť sa zhovárať?“ opýtal sa učenec.

„Nuž, hneď som si myslel,“ povedal urodzený pán, „že ma nebudete poznať! Natoľko som sa stelesnil, že mám na sebe svaly i odev. Iste ste sa nenazdali, že ma uvidíte v takejto vynikajúcej forme. Nepoznávate svoj vlastný tieň? Hej, vy ste si, pravda, nemysleli, že sa ešte vrátim. Mal som sa mimoriadne dobre odvtedy, čo som bol naposledy pri vás, po každej stránke som sa stal veľmi zámožným. Keby bolo treba, môžem sa zo svojej služby vykúpiť!“ A hneď zaštrkotal celým zväzkom vzácnych pečatných prívěskov

na hodinkách, vzal do ruky hrubú zlatú reťaz, ktorú mal okolo krku. Ako sa mu len všetky prsty trblietali diamantovými prsteňmi! A všetko to bolo pravé.

„Nie, neviem sa spamätať!“ poznamenal učenec. „Čo sa to len robí?“ „Pravda, nič všedné to nie je,“ pripustil Tieň, „ale ani vy nie ste všedný človek, a ja, sám to viete najlepšie, od malička som kráčať vždy verne vo vašich šľapajach. Len čo ste zistili, že som zrelý vykročiť sám do sveta, šiel som svojou cestou. Žijem si v najlepších pomeroch, ale zmocnila sa ma akási túžba ešte raz vás vidieť pred smrťou, lebo veď zomriete! Zachcelo sa mi opäť pozrieť aj na tieto kraje, pretože vždy máme radi svoju vlasť. - Viem, že teraz máte druhý tieň, nuž teda, som niečo dlžen jemu, alebo vám? Budte taký láskavý a povedzte mi to.“

„Nuž, ale si to naozaj ty?“ začudoval sa učenec. „To je nanajvýš pozoruhodné! Ani na um by mi nezišlo, že môj vlastný starý tieň sa môže ku mne vrátiť ako človek!“ „Čo vám mám zaplatiť?“ nástojil Tieň. „Nerád by som mal dlžobu!“ „Ako môžeš takto hovoriť!“ ohradil sa učenec. „Ó akom dlhu tu môže byť reč? Buď len slobodný ako každý iný! Veľmi sa teším tvojmu šťastiu. Sadni si, starý priateľ, a rozprávaj mi trocha o tom, ako sa to všetko stalo, a čo si videl u náprotivného suseda v horúcich krajoch!“

„Hej, budem vám o tom rozprávať,“ súhlasil Tieň a sadol si, „ale vy mi za to musíte sľúbiť, že tu v meste, keby ste ma stretli kdekoľvek, nikdy nikomu nepoviete, že som bol vašim tieňom! Chcem sa zasnúbiť. Vyživím viac než svoju rodinu!“

„Môžeš sa spoľahnúť,“ upokojoval ho učenec, „nikomu nepoviem, kto vlastne si. Tu je moja ruka, sľubujem ti to, a slovo robí muža.“ „Slovo robí tieň,“ povedal Tieň, lebo inak to povedať nemohol. Napokon, bolo naozaj pozoruhodné, do akej miery sa stal človekom. Oblečenie mal celé čierne, z najlepšej látky, lakové topánky a cylinder--klak, ktorý sa dal sklapnúť tak, že bol celý rovný ako doštička, nehovoriac o tom, že sme už spomenuli pečatné prívesky, zlatú reťaz okolo krku a prstene s diamantmi. Ba veru, Tieň bol mimoriadne pekne oblečený, a práve to ho robilo človekom.

„Teraz budem rozprávať,“ začal Tieň a nohy v lakových topánkach si rázne oprel o rameno nového učencovho tieňa, ktorý mu ležal pri nohách ako pudlák - či už to urobil z pýchy alebo azda preto, aby ho prinútil k poslušnosti. Ležiaci tieň sa správal ticho a pokojne, aby dobre počul. Iste sa chcel dozvedieť, ako sa môže osamostatniť a stať sa sám sebe pánom. „Viete, kto býval v dome náprotivného suseda?“ spýtal sa Tieň. „Bola to najväčšia krásavica zo všetkých krások - sama Poézia! Pobudol som tam tri týždne, a to znamená toľko, akoby som žil tritisíc rokov a prečítal všetky básne, ktoré boli zložené a napísané, lebo to hovorím ja a to je pravda. Všetko som videl, všetko viem!“

„Poézia!“ zvolal učenec. „Tak, tak - často býva pustovníkom vo veľkých mestách! Poézia! Hej, videl som ju na jediný krátky okamih, ale oči som mal zastreté spánkom! Stála na balkóne a iskrila ako severná žiara. Rozprávaj! Rozprávaj! Bol si na balkóne, vošiel si dverami dnu a potom...“

„Potom som sa dostal do predsieni,“ odpovedal Tieň. „Ako ste sedávali na svojom mieste, vždy ste hľadeli len do predsieni. Tam nebolo vôbec svetlo, ale len akési prítmие, no v celom rade izieb a siení boli otvorené dvere za dverami. Svetilo sa tam a celkom by som bol od toho svetla oslepol, keby som bol vošiel až úplne k Poézii. Lenže pri svojej rozvahe som otáľal, veď tak treba!“

„A čo si videl?“ spytoval sa učenec.

„Videl som všetko a aj vám o tom budem rozprávať, ale - niežeby som bol pyšný, no - ako slobodný a obdarený toľkými znalosťami, ktoré som získal, nehovoriac o svojom dobrom postavení a skvelých pomeroch, želel by som si, aby ste mi vykali!“

„Veľmi sa ospravedlňujem!“ odvetil učenec. „Tá stará obyčaj sa človeka tak drží! Máte úplne pravdu. A budem si to pamätať. Ale teraz mi rozprávajte o všetkom, čo ste videli!“

„Ó všetkom!“ prisvedčil Tieň. „Veď som videl všetko a viem všetko.“

„Ako to vyzeralo vo vnútorných sieňach?“ spytoval sa učenec. „Bolo to ako vo sviežom lese? Bolo to ako v posvätnom chráme? Vyzerali tie siene ako jasná hviezdnatá obloha, keď človek stojí na vysokej hore?“

„Bolo tam všetko!“ odpovedal Tieň. „Pravda, nešiel som celkom dnu, zostal som len v prítmii prvej miestnosti, ale mal som tam mimoriadne dobré miesto, takže som všetko videl a všetko viem! Bol som v predsieni pri dvore Poézie.“ „Ale čo ste videli? Chodili po veľkých sálach všetci starovekí bohovia? Bojovali tam starí hrdinovia? Hrali sa tam ľúbezné dietky a rozprávali si o svojich snoch?“ „Hovorím vám predsa, že som tam bol, a pochopte, že som videl všetko, čo sa dalo vidieť! Keby ste ta boli prišli vy, nestal by sa z vás človek, ale zo mňa sa stal! A pritom som spoznal svoju najvnútornejšiu povahu, ktorú mám vrodenu, svoju spriaznenosť s Poéziou. Pravda, vtedy, keď som bol u vás, nemyslel som na to, ale vždy, veď vy to viete, keď slnko vychádzalo a keď zapadalo, bol som taký neobyčajne veľký. V mesačnom svite som bol takmer zreteľnejší než vy sám. Vtedy som nechápal svoju povahu, ale v predsieni sa mi vyjasnilo! Stal som sa človekom! Vyšiel som von zrelý, no vy ste už neboli v horúcich krajoch. Keď som sa stal človekom, hanbil som sa chodiť tak ako predtým, potreboval som topánky, oblek, celé to vybavenie, ktoré robí človeka človekom. - Vliezol som - hej, vám to poviem, vy o tom nenapíšete do dakej knihy - vliezol som cukrárke pod sukňu, pod ňou som sa ukryl. Tá žena nemala ani potuchy, čo skrýva. Len večer som vyliezol. V mesačnom svite som behal po ulici, naťahoval som sa nahor po múre, ako krásne to štekľilo na chrbte. Behal som hore-dolu, nazeral do najvyšších oblokov do siení a na strechy, pozeral som ta, kam nikto nedoviedol, a videl som čo nik iný nezazrel, čo nik nesmel vidieť. Svet je úbohý od základu! Nechcel by som byť človekom, keby to nebolo už raz tak, že to voľačo znamená! Videl som najneslýchanejšie veci na ženách, mužoch, na rodičoch a milých, ľúbezných detičkách. Vedel som,“ pokračoval Tieň, „čo nijaký človek nesmie vedieť, ale čo by všetci tak radi vedeli - vedel som o susedovej nízkosti. Keby som bol písal do novín, čítali by ich na roztrhanie! Ale ja som písal priamo tým ľuďom a vzbudil som hrôzu vo všetkých mestách, kam som prišiel. Veľmi sa ma báli a nevedeli, čo by mohli pre mňa urobiť. Profesori urobili zo mňa profesora, krajčíri ma ovešali novými šatami, a tak som dobre zaopatrený. Mincmajster razil pre mňa peniaze a ženy vraveli, že som krásavec! Tak som sa stal tým, kým som. A teraz sa vám porúčam! Tuje moja navštívenka, bývam na slnečnej strane a doma som vždy, keď prší.“ Po týchto slovách-Tieň odišiel.

„Je to nanajvýš pozoruhodné!“ konštatoval učenec.

Uplýnul rok a deň, a Tieň prišiel opäť. „Ako sa vodí?“ spýtal sa.

„Ach,“ odpovedal učenec, „píšem o pravde, dobre a krásy, ale nikoho to nezaujíma, som celkom zúfalý, lebo si to tak veľmi pripúšťam!“

„A to ja zase nie!“ vravel Tieň. „Tučniam, a na to treba dbať! Veru, vy neviete žiť. Ochorete z toho. Musíte cestovať! V lete sa chystám na cestu, pôjdete so mnou? Potreboval by som spolucestujúceho. Cestujte so mnou ako môj tieň! Bude mi veľkým potešením, ak pôjdete so mnou, všetky trovy uhradím.“

„Zachádzate príďaleko!“ namietol učenec.

„Nuž, ako sa to vezme!“ nedal sa Tieň. „Cestovanie vám veľmi poslúži! Ak budete mojim tieňom, cesta vás nebude nič stáť.“

„To je pochabosť!“ ohradzoval sa učenec.

„Ale svet je raz taký!“ trval na svojom Tieň. „A taký aj zostane!“

Potom Tieň odišiel.

Učenec veru nemohol povedať, že sa má dobre, starosti a útrapy ho prenasledovali, a čo hovoril o pravde, dobre a krásy, to bolo pre väčšinu poslucháčov ako ruža pre kravu. Napokon vážne ochorel.

„Naozaj vyzeráte ako tieň,“ vraveli mu ľudia. A učenca pritom zamrazilo, lebo si pomyslel svoje.

„Musíte ísť do kúpeľov!“ povedal Tieň, keď ho zasa navštívil. „Iné vám nezostáva! Vezmem vás ta zo starej známosti. Ja zaplatím cestu, vy o nej budete písať, a tak budem mať trochu zábavy. Chcem ísť do kúpeľov, lebo fázy mi nerastú, ako by mali, a aj to je choroba, fúzy treba mať. Buďte rozumný a prijmite moju ponuku, budeme cestovať ako kamaráti!

A tak aj cestovali. Tieň bol pánom a pán bol tieňom. Viezli sa spolu, jazdili na koni a prechádzali sa spolu bok po boku jeden vpredu druhý vzadu podľa toho, odkiaľ svietilo slnko. Tieň si vždy vedel nájsť miesto Dána A učenec na také veci vôbec nemyslel. Bol to veľmi dobrosrdečný, vľúdny a láskavý človek, a tak sa stalo, že raz povedal Tieňu:

Keď teraz spolu cestujeme a vyrastali sme spolu od detstva, mali by sme si potykať, je to tak dôvernejšie

To je váš návrh!“ odpovedal Tieň, ktorý bol teraz vlastne pánom. „Povedali ste to priamo a s dobrým úmyslom, preto aj ja budem rovnako úprimný a otvorený. Ste učenec, teda iste viete, aké môžu byť povahy zvláštne. Niektorí ľudia neznášajú dotyk s tvrdým papierom, hneď im je z toho zle; iným prenikne až do špiku kostí, keď počujú škriptať kliniec po skle Priam taký pocit mám ja, keď počujem, že mi tykáte. Cítim sa zgníavený až k zemi v súvislosti s mojim predošlým postavením u vás. Vidíte, že to je len pocit, nie pýcha. Preto nemôžem súhlasiť, aby ste mi tykali, ale rád budem tykať ja vám, napoly vyhoviem vášmu návrhu.“

A tak začal Tieň tykať svojmu bývalému pánovi.

„Je to predsa len pochabé,“ pomyslel si pán, „že mu musím vykať, a on mi tyká!“ Ale musel sa s tým zmieriť.

Potom prišli do kúpeľov, kde bolo veľa hostí a medzi nimi aj krásna princezná, ktorá mala takú chorobu, že videla pridobre, a veľmi ju to trápilo.

Hneď zbadala, že ten, čo prišiel, je celkom iný než všetci ostatní. „Prišiel sem vraj preto, aby mu lepšie rástli fúzy, ale ja vidím pravú príčinu jeho choroby - nemôže vrhať tieň.“

Pravdaže, bola zvedavá, a na prechádzke hneď nadviazala rozhovor s cudzím pánom. Ako princezná nemusela robiť veľké okolky a povedala mu priamo: „Vaša nemoc je v tom, že nemáte tieň.“

„Zdravotný stav vašej kráľovskej výsosti sa iste značne zlepšil,“ odpovedal Tieň. „Ako viem, vaša choroba je v tom, že vidíte pridobre, ale už ste sa jej zbavili, ste vyliečená. Ja mám totiž nasrže neobyčajný tieň! Nevidíte tú osobu, čo stále chodí so mnou? Iní ľudia majú obyčajný tieň, ale ja nemám rád obyčajné veci. Služobníctvu dávajú ako livrej lepšie šaty, než sami nosia, preto som svoj tieň dal vystrojiť ako človeka. Hej, ako vidíte, dal som mu ešte aj tieň! Je to veľmi nákladné, ale potrpím si na dajakú osobitnú zvláštnosť.“

„Akože?“ pomyslela si princezná. „Vari som sa naozaj uzdravila? Tieto kúpele sú prvotriedne! Voda má v dnešných časoch zázračnú moc. No neodídem, lebo teraz to tu začína byť zábavné. Ten cudzinec ma mimoriadne zaujíma. Len aby mu nenarástli fúzy, lebo by odišiel!“

Večer princezná vo veľkej plesovej sieni tancovala s Tieňom. Zľahka sa nadnášala, ale Tieň bol ešte ľahší, takého tanečníka nikdy nemala. Povedala mu, z ktorej je krajiny, a Tieň tú krajinu poznal. Dostal sa i ta, ale vtedy princeznú doma nezastihol, nazeral cez obloky zhora i zdola, videl to i ono, a tak mohol princeznej odpovedať a robiť narážky, že nevychádzala z údivu.

To je iste najmúdrejší človek na svete! Mala veľkú úctu pred jeho vedomosťami. A keď tancovali zasa, tak sa zaľúbila, až Tieň zbadal, že už nie je schopná vidieť cez neho. Potom tancovali ešte raz a princezná by mu to už bola povedala, ale v svojej rozvážnosti myslela na vlastí i rodné kráľovstvo a na mnohých poddaných, ktorým bude vládnuť.

„Je to múdry muž,“ povedala si, „to je v poriadku! Je aj skvelý tanečník a aj to je v poriadku, ale je rovnako dôležité, aby mal dôkladné vedomosti! Treba ho preskúšať.“ Potom sa ho začala pomaly opytovať na najzložitejšie veci, na ktoré by sama nevedela odpovedať, no Tieň sa tváril veľmi začudovane.

„Na to odpovedať neviete!“ konštatovala princezná.

„To sú učenosti môjho detského veku,“ namietol Tieň, „myslím, že aj môj tieň tamto pri dverách by vedel odpovedať na také otázky!“

„Váš tieň!“ pozastavila sa princezná. „To by bolo pozoruhodné!“

„Nuž, netvrdím to celkom naisto, že by vedel!“ dokladal Tieň. „Ale to predpokladám; keď už toľké roky chodí za mnou a počúva ma, dalo by sa to predpokladať. No ak vaša kráľovská výsosť dovolí, musím vás upozorniť, že je veľmi hrdý na svoju ľudskú podobu, a ak má mať správnu náladu, akú potrebuje na dobré odpovede, treba sa k nemu správať celkom ako k človeku.“

„To sa mi páči!“ súhlasila princezná.

Potom šla za učencom ku dverám a zhovárala sa s ním o slnku a mesiaci, o ľuďoch, ako vyzerajú navonok i o ich vnútri, a učenec jej odpovedal dobre a múdro.

„Aký to len musí byť človek, keď má taký múdry tieň!“ pomyslela si. „Bolo by hotovým požehnaním pre môj ľud a kráľovstvo, keby som si ho vyvolila za muža - a tak aj urobím!“

Princezná s Tieňom sa chytro dohodli, ale nik nesmel o tom vedieť, pokým sa princezná nevráti do svojho kráľovstva.

„Nik, ani len môj tieň!“ sľuboval Tieň a myslel si pritom svoje.

Potom prišli do princezninho kráľovstva, kde vládla, keď bola doma. „Počuj, priateľko,“ povedal Tieň učencovi. „Dosiahol som najvyššie šťastie a moc, ako je to len vôbec možné, preto aj tebe chcem prejavíť svoju mimoriadnu priazeň! Budeš trvalo bývať u mňa v zámku, vozíť sa v mojom kráľovskom koči a dostávať stotisíc toliarov ročne. Ale zato sa musíš dať od každého volať tieňom. Nesmieš povedať, že kedysi si bol človekom, a raz za rok, keď sa ukážem v slnečných lúčoch na balkóne, musíš si mi ľahnúť k nohám, ako sa na tieň patrí. Aby si vedel, ožením sa s princeznou! Dnes večer máme svadbu.“

„Nie, to je naskrze nemožné!“ zvolal učenec. „S tým nesúhlasím a to ani neurobím. To je podvod voči celému kráľovstvu i s princeznou! Poviem všetko - že ja som človek, a ty si tieň za človeka len preoblečený!“ „Nik ti neuverí!“ povedal Tieň. „Buď rozumný, lebo zavolám stráž!“ „Idem rovno za princeznou!“ odpovedal učenec. „Ale ja ta pôjdem pred tebou!“ upozornil ho Tieň. „A teba zavrú do väzenia!“ Tak sa aj stalo, lebo stráž poslúchala toho, koho si princezná vyvolila. „Trasieš sa!“ povedala princezná, keď Tieň prišiel k nej. „Stalo sa niečo? Nesmieš ochorieť dnes večer, keď máme mať svadbu!“

„Postihol ma dnes najstrašnejší zážitok, aký si len viem predstaviť,“ rozprával Tieň. „Predstav si - nuž taký tieňový mozog veľa nevydrží. Predstav si, môj tieň spochabel, nazdáva sa, že je človekom, a ja - pováž - ja že som jeho tieňom!“

„To je strašné!“ zhrozila sa princezná. „A je zatvorený?“ „Áno, je. Obávam sa, že sa z toho nikdy nespamätá.“

„Úbohý tieň!“ poznamenala princezná. „Je veľmi nešťastný. Bolo by ozajstným milosrdenstvom zbaviť ho trápenia života, čo mu ešte zvyšuje. Myslím, že bude najlepšie urobiť to vo všetkej tichosti!“

„Je to naozaj kruté!“ povedal Tieň. „Veď to bol verný služobník!“ A potom ešte aj povzdychol.

„Máte šľachetný charakter!“ usúdila. Večer bolo celé mesto slávnostne osvetlené, kanóny pálili: bum! a vojaci dávali na poctu zbraň. To bola svadba! Princezná a Tieň vyšli na balkón, aby sa ukázali, a ľud im ešte raz zavolať na slávu.

Ale učenec už z toho nič nepočul, lebo ho zbavili života.

Smrek

V lese rástol pekný smriečok. Mal dobré miesto, slnko naň svietilo, aj vzduchu mal dosť. Okolo neho rástlo veľa väčších kamarátov, borovic a jedličiek. Smriečok však veľmi dychtil po tom, aby rástol. Nemyslel na teplé slniečko a na čerstvý vzduch, nevšimol si sedliacke deti, čo chodili okolo neho na jahody a maliny a džavotali. Často prišli s plným hrnčekom alebo s jahodami v kyticke, sadli si k nemu a obdivovali ho: „Jaj, či je to len peknúčký stromček!“ Ale smriečok ich vôbec nepočúval.

O rok bol byťku väčší a o dva ešte väčší, lebo na smriečku sa vždy dá podľa letorastov poznať, koľko má rokov.

„Keby som len bol taký veľký ako ostatné stromy,“ zavzdychal stromček. „Potom by som si rozprestrel doširoka konáre a vrchovcom by som videl do šireho sveta. Vtáky by si stavali hniezda v mojich konároch, a keby zadul vietor, mohol by som sa vznešene pohojdávať ako ostatné stromy!“

Vôbec sa netešil zo slniečka, z vtákov alebo z červených oblakov, ktoré sa vždy ráno a večer vznášali nad ním.

V zime, keď sa všade vôkol neho jagal biely sneh, často okolo bežal zajac a preskočil práve cez smriečok. - Juj, ako ho to len zlostilo! Prešli dve zimy a na tretiu bol už smriečok taký veľký, že ho musel zajac obísť. „Ó rásť, rásť, byť veľký a dospelý, to je jediná radosť na tomto svete“, myslel si stromček.

Vždy na jeseň prišli drevorubači a zoťali niekoľko najväčších stromov. Tak bolo každý rok. Mladý smriečok, ktorý už celkom pekne povyrástol, sa pritom triasol, lebo veľké, nádherné stromy s rachotom a praskotom padali na zem. Konáre im poodsekávali, takže zostali celkom nahé, dlhé a štíhle. Boli temer na nepoznanie, potom ich naložili na vozy a kone ich z lesa odviezli.

Kam idú? Čo bude s nimi?

Na jar, keď prileteli lastovičky a bocian, opýtal sa ich smriečok: „Neviete, kam ich odviezli? Nestretli ste sa s nimi?“

Lastovičky nevedeli nič povedať, ale bocian sa zamyslel, pokýval hlavou a riekol: „Nuž, myslím, že viem. Keď som letel z Egypta, stretol som veľa lodí. Na lodiach boli znamenité stožiare a povedal by som, že to boli ony, lebo voňali smrečinou. Prinášam od nich veľa pozdravov - do výšky sa týčili!“

„Keby som bol taký veľký, aby som mohol plávať po mori!“ vzdychal smriečok. „Aké je vlastne to more a čomu sa podobá?“

Nuž, to ti ťažko vysvetlíme!“ vraveli mu slnečné lúče. „Teš sa sviežemu rastu, teš sa mladému životu!“

Vietor ho bozkával, rosa kropila slzami, ale on tomu nerozumel. Chýlilo sa k Vianociam. Začali vyťínať celkom mladé stromčeky, čo neboli ani také veľké, ani také staré ako smriečok, ktorý nemal pokoja a stále sa bral preč. Mladým stromčekom, a boli to tie najkrajšie, nechali všetky konáre, naložili ich na voz a kone ich odviezli.

„Kam idú?“ pýtal sa smriečok. „Veď nie sú ani toľké ako ja, ba jeden bol medzi nimi oveľa menší. Prečo im nechali všetky konáre? Kam ich vozia?“ „Vieme! Vieme!“ štebotali vrabce. „V meste sme nakukli do oblokov! Vieme, kam ich vozia! Čaká ich najväčší lesk a nádhera, akú si len možno predstaviť. Nakukli sme do oblokov a videli sme, ako ich postavili doprostred teplej izby. Vyzdobili ich najkrajšími vecičkami, pozlátenými jabĺčkami, medovníkmi, hračkami a stovkami sviečok!“

„A potom?“ opýtal sa smriečok a potriasol všetkými konármi. „A potom? Čo sa stalo potom?“

„Nuž, viacej sme nevideli! Bolo to nevýslovne krásne!“ „Vari aj ja budem mať takú skvelú budúcnosť?“ jasal smriečok. „To by bolo ešte lepšie, než sa dostať na more! Ach, ako po tom túžim! Kiežby už boli Vianoce! Teraz som už veľký a rozložitý ako stromy, čo odviezli! - O, keby som už bol na voze. Keby som už bol v teplej izbe, v plnom lesku a nádhre! A potom? Hej, potom príde čosi ešte lepšie, ešte krajšie, prečo by ma inak tak vyzdobili? Ale čo príde? Ach, ako len veľmi trpím! Ako túžim! Sám neviem, čo sa mi robí.“

„Teš sa zo mňa!“ prihovárал sa mu vzduch a slnečné svetlo. „Teš sa zo sviežej mladosti vo voľnej prírode!“

Smrek sa však vôbec netešil! Rástol a rástol, v zime i v lete bol zelený. Vypínal sa v tmavozelenom šate. Keď ho ľudia videli, vraveli: „To je nádherný strom!“ Pred Vianocami bol prvý zo všetkých, ktoré vyťali. Sekera sa mu zaťala hlboko do tela, strom spadol s povzdychom na zem. Pocítil bolesť, slabosť. Nestačil si ani pomyslieť na šťastie. Bol zarmútený, že sa lúči s domovom, s miestekom, kde vyrástol. Teraz vedel, že už nikdy neuvidí svojich starých kamarátov, drobné kriky a kvety vôkol seba, možno ani vtáky. Cesta z lesa nebola veľmi príjemná. Smrek sa spamätal, až keď ho na dvore vyložili s ostatnými stromčekmi. Počul, ako voľajaký muž povedal: „Ten je prekrásny! Len ten si vezmeme!“

Vtom prišli dvaja sluhovia v plnej paráde a odniesli stromček do veľkej

nádhernej sály. Na stenách dookola viseli obrazy a pri veľkom kamennom kozube stáli čínske vázy s plazmi na vekách. Boli tu hojdacie stoličky, hodvábné pohovky, veľké stoly plné obrázkových kníh a hračiek za stotisíc toliarov - tak aspoň vraveli deti. Smrek zastokli do veľkej debničky naplnenej pieskom. - Nik nevidel, že je to len debna, lebo bola celá obtiahnutá zeleným súknom - a položili ju na veľký pestrý koberec. Ó, ako sa stromček chvel! Čo sa len s ním stane! Sluhovia i slečny ho zdobili. Na jeden konár mu zavesili sieťky, vystrihnuté z farebného papiera, a každá sieťka bola plná cukríkov. Pozlátené jabĺčka a vlašské oriešky mu viseli na konárikoch, akoby na nich vyrástli. V konároch mal zastoknutých na sto červených, belasých a bielych sviečok. Bábiky, tie vyzerali ako živé, vznášali sa v jeho zeleni. Na vrchovec mu dali hviezdu z ligotavého zlata.

Bolo to krásne, nevýslovne krásne.

„Dnes večer,“ vraveli všetci, „dnes večer stromček zažiaril!“

„Ó! pomyslel si stromček, keby už bol večer! Keby mi už čo najskôr zažali sviečky! A čo sa stane potom? Prídu sa vari pozrieť na mňa stromy z lesa? Priletia vrabčeka k obluku? Vari tu zapustím korene a budem tu stáť vyzdobený v lete, v zime?“

Veru, stromček si všeličo želal, až ho z toho kôra zaboľela, a bolenie kôry je pre strom také nepríjemné ako pre nás bolenie hlavy. Večer zažali sviečky. Ach, aký lesk, aká nádhera! Smriečku sa od toho všetky konáre rozochveli, až jedna sviečka zapálila smrečinu a sálou sa šíril ostrý pach.

„Panebože!“ zhĺkli slečny a rýchlo zahasili plameň.

Teraz si už smrek netrúfal zachvieť sa. Bolo to hrozné. Báľ sa, aby nestratil niečo zo svojej nádhery. Z toho lesku bol celý zmätený. -Zrazu sa otvorili dvere a do izby sa vrútil krdeľ detí, div že stromček nezrútili. Za nimi rozvážne vošli dospelí.

Deti zastali bez slova, ale len na chvíľočku, potom sa rozjasali, až sa všetko otriasalo. Tancovali okolo stromčeka a rozbaľovali darček za darčekom.

„Čo to robia?“ čudoval sa stromček. „Čo sa teraz stane?“ Sviečky horeli až celkom ku konárom, a keď dohorievali, zhasínali ich. Potom dovolili deťom obrať stromček. Ach, vyrútili sa naň, až mu v konároch zapraskalo. Keby nebol vrchovcom pripevnený k povale, iste by ho boli zvalili.

Deti tancovali okolo s krásnymi hračkami. Nikto už na stromček nepozrel okrem starej pestúanky, ktorá hľadela pomedzi konáre, a to len preto, aby sa presvedčila, či tam nezabudli figu alebo jabíčko.

„Rozprávku, rozprávku!“ volali deti a ťahali malého tučného človečika k stromčeku. Človečik si sadol pod smriečok a povedal: „Pravdaže, lebo teraz sme ako v lese. Aj stromčeku to dobre padne, ak môže počúvať s vami. Poviem vám len jednu rozprávku. Chcete počuť o Šaškovi-Straškovi, a či o ťarbavom Janovi, čo spadol zo schodov, a predsa prišiel na trón a dostal princeznú?“ „Šaško-Straško!“ kričali niektorí. „O ťarbavom Janovi!“ kričali druhí.

Bolo tam krik a vresku, len smrek bol celkom ticho a rozmýšľal: „Mňa medzi seba nepriberá, ja nebudem nič robiť?“ Človečik rozprával o ťarbavom Janovi, čo spadol zo schodov, a predsa prišiel na trón a dostal princeznú. Deti tleskali a volali: „Rozprávaj, rozprávaj!“ Chceli počuť o Šaškovi-Straškovi. Smrek bol celkom ticho a rozmýšľal. „Vtáky v lese nikdy nerozprávajú podobné veci. Ťarbavý Jano spadol zo schodov, a predsa dostal princeznú! Veru, veru, tak to už vo svete chodí!“ pomyslel si smrek a nazdál sa, že sa to naozaj stalo, lebo to rozprával taký pekný človečik. „Tak, tak, ktože vie! Možno i ja spadnem zo schodov a dostanem princeznú!“ Smriečok sa tešil na budúci deň. Myslel si, že ho znovu vyzdobia sviečkami, hračkami, zlatom a ovocím.

„Zajtra sa už nebudem triasť!“ pomyslel si. „Budem sa tešiť svojej nádhere. Zajtra zasa počujem rozprávku o ťarbavom Janovi, a možno aj o Šaškovi-Straškovi.“ Celú noc stromček v tichosti hútal. Ráno prišiel sluha s dievkou.

„Teraz ma zasa ozdobia,“ pomyslel si stromček. Ale kdeže! Vyniesli ho z izby hore schodmi na povalu, a tam ho dali do tmavého kúta, kam nepreniklo ani trochu svetla. „Čo to znamená?“ pomyslel si stromček. „Čo tu budem robiť? Koho tu budem počúvať?“ Oprel sa o múr a potom hútal a hútal. Mal na to čas, lebo sa

míňali dni aj noci a nikto k nemu neprišiel. Ak sa niekto objavil, tak iba preto, aby uložil do kúta niekoľko debien. Stromček tu stál zastrčený, a zdalo sa, že naň celkom zabudli.

„Teraz je vonku zima!“ pomyslel si stromček. „Zem je tvrdá a pokrytá snehom. Ľudia ma nemôžu zasadiť, preto musím počkať až do jari! Aké je to premyslené, akí sú ľudia dobrí! Len keby tu nebolo tak temno a pusto! Ani zajačik tu neprebehne! V lese to bolo predsa len pekné, keď všetko pokrýval sneh, popri mne poskakoval zajačik, ba aj vtedy, keď preskočil cezo mňa, hoci vtedy sa mi to nepáčilo. Tu je pusto až strach!“

„Pi, pi!“ ozvala sa malá myška a pribehla k stromčeku. Za ňou prišla ešte jedna. Oňuchávali stromček a behali mu po konároch.

„Tuje veľká zima!“ vraveli myšky. „Ale ináč je tu krásny život, všakže, starý smrek?“

„Ja vôbec nie som starý!“ bránil sa smrek. „Mnohí sú oveľa starší!“

„Odkiaľ si?“ pýtali sa myšky, „a čo vieš?“ Odrazu boli strašne zvedavé.

„Nože nám rozprávaj o najkrajšom mieste na svete! Bol si tam? Bol si v komore, kde leží na policiach syr a pod povalou visia šunky, kde sa tancuje na lojových sviečkach? Prichádzaš tam chudý, a odchádzaš vykrmený.“

„O tom nič neviem!“ povedal stromček. „Poznám les, kde svieti slnko a spievajú vtáky!“ Stromček im rozprával o celej svojej mladosti. Myšky nikdy neslýchali podobné veci, preto ho pozorne počúvali a napokon povedali: „Ach, koľko si toho videl! Aký si bol šťastný!“

„Nuž,“ povedal smrek a zamyslel sa nad tým, čo rozprával, „veru, boli to vlastne dobré časy!“ Porozprával myškám o vianočnom večere, keď bol vyzdobený cukrovinkami a sviečkami.

„Ó!“ vzdychli myšky, „aký si bol šťastný starý smrek!“

„Vôbec nie som starý!“ bránil sa stromček. „Veď iba tejto zimy som opustil les, som v najlepšom veku, len som trochu rýchlo vyrástol!“

„Ako nádherne rozprávaš!“ vraveli myšky. Na druhú noc prišli so štyrmi inými myškami, ktoré tiež chceli počuť, ako rozpráva. Čím viacej smrek rozprával, tým jasnejšie si na všetko spomínal a myslel si: „Boli to celkom veselé časy! Ešte sa vrátia, ešte sa vrátia. Ťarbavý Jano spadol zo schodov a dostal princeznú, možno aj ja dostanem princeznú! Smrek si pomyslel na malú utešenú briežku, čo rástla v lese. To bola pre smriečok ozajstná nádherná princezná.“

„Kto je to ťarbavý Jano?“ pýtali sa myšky. Tu im smriečok rozpovedal celú rozprávku, veď si ju doslova zapamätal. Myšky to tak bavilo, že by od radosti vyskočili až na vrchovec stromu. Na druhú noc prišlo oveľa viacej myší a v nedeľu aj dva potkany. Ale potkany povedali, že rozprávka nie je zábavná. Myšky to zarmútilo, lebo potom sa už ani im nepáčila.

„Viete len túto rozprávku?“ pýtali sa potkany.

„Len túto,“ odpovedal stromček, „počul som ju v svoj najšťastnejší večer, ale vtedy som nepomyslel na to, aký som šťastný!“

„To je neobyčajne nudná rozprávka!“ vyhlásili potkany. „Neviete ďaku o slanine a o lojových sviečkach? Dajakú rozprávku z komory?“

„Nie,“ odpovedal stromček.

„Nuž tak vám pekne ďakujeme,“ riekli potkany a odišli. Napokon odišli aj myšky a stromček vzdychol: „Bolo to celkom príjemné, keď pri mne sedávali bystré myšky a počúvali ma. Teraz sa už aj to pominulo! Budem sa tešiť na to, ako sa zasa dostanem von!“

Lenže, kedy to bude? Raz ráno prišli ľudia na povalu robiť poriadok. Odniesli debny a potom vytiahli i stromček.

Hodili ho trochu surovo na zem, ale hneď ho jeden sluha zniesol ku schodom, kde svietilo slnko.

„Teraz zasa začínam žiť!“ pomyslel si stromček, keď zacítil čerstvý vzduch a prvé slnečné lúče. Bol už na dvore. Všetko šlo tak rýchlo. Na toľko vecí sa smriečok pozeral, že celkom zabudol pozrieť na seba. Vedľa dvora bola záhrada, v ktorej všetko kvitlo. Ruže viseli cez plôtik a voňali, lipy kvitli a lastovičky poletovali a volali: „Či-ri-ri, muž mi prišiel!“, ale tým nemienili smrek.

„Teraz budem žiť!“ jasal stromček a doširoka vystieral konáre; boli zvädnuté a žlté, a on sám ležal v kúte medzi burinou a prhľavou. Na vrchovci sa mu ešte jagala v slnečných lúčoch hviezda zo zlatého papiera.

Na dvore sa hralo niekoľko veselých detí, ktoré na Vianoce tancovali okolo stromčeka a tešili sa pri ňom. Najmenší chlapček pribehol a strhol zo stromčeka zlatú hviezdu.

„Ľaľa, čo tu ešte bolo na tom škaredom starom vianočnom stromčeku!“ zvolal a skákal po konároch, až mu pod topánkami praskali. Stromček pozrel na sviežu nádheru kvetov v záhrade, potom sa pozrel na seba. Zažiadalo sa mu, aby bol radšej v tmavom kúte na povale. Myslel na svoju jarú mladosť v lese, na veselý vianočný večer a na malé myšky, čo tak rady počúvali rozprávku o ťarbavom Janovi.

„Všetko sa pominulo, všetko sa pominulo!“ vzdychol si úbohý strom. „Keby som sa len bol tešil, keď som mohol! Všetko sa pominulo!“

Potom prišiel sluha a rozsekal stromček na drobné kúsky. Celú otiepku z neho urobil. Položil ju na oheň. Nádherne zapraskotala pod kotlom. Stromček vzdychal tak zhlboka, že každý vzdych znel ako výstrel. Deti, čo sa tu hrali, zbehli sa pri ohni, pozerali doň a volali: „Pif-paf!“ Pri každom zaprasknutí, ktoré bolo hlbokým vzdychom, pomyslel si stromček na jeden letný deň v lese. Na jednu zimnú noc, keď svietili hviezdy. Spomenul si na vianočný večer a na rozprávku o ťarbavom Janovi, jedínú, čo počul a vedel rozprávať - a potom dohorel.

Chlapci sa hrali na dvore a najmenší mal na prsiach zlatú hviezdu, ktorá bola na stromčeku v jeho najšťastnejší večer. Ten večer už dávno pominul, aj stromček sa pominul a rozprávka s ním. Všetko sa pominulo, a tak je to so všetkými rozprávkami!

Prasiatko na peniaze

V detskej izbe bolo veľa hračiek. Na skrini stála pokladnička, bola hlinená a mala podobu prasiatka. Pravdaže, na chrbte mala škáru, ktorá bola nožom rozšírená, aby sa dali do nej vložiť i strieborné toliare, a tam boli už dva okrem mnohých iných drobných peňazí. Prasiatko bolo už také napchaté, že ani len štrkotať nemohlo, a to je najlepšie, čo môže prasiatko na peniaze dokázať. Teraz stálo na samom vrchu skrine a na všetko pozeralo zhora. Dobre vedelo, že za to, čo má v bruchu, môže kúpiť všetko, a to mu dodávalo sebavedomie.

Na to mysleli všetci ostatní, hoci to nepovedali, lebo mali o čom hovoriť. V zásuvke na bielizníku, ktorá bola povytiahnutá, vstala veľká báбка, bola trochu stará, so zlepeným krkom. Vykukla a povedala: „Zahrajme sa na ľudí, to je vždy veľmi zábavné!“ Hneď nastal ruch, ešte i obrazy na stenách sa obracali, aby ukázali, že majú i zadnú stranu, a nie preto, aby prejavili nesúhlas.

Bolo to prostred noci, oblokom im svietil mesiac, a tak mali svetlo bezplatne. Hra sa mala začať a všetci boli pozvaní, ešte i detský kočík, ktorý predsa len patril medzi väčšie hračky. „V každom je čosi dobré!“ povedal. „Všetci nemôžu byť šľachtici. Voľakto musí i robiť, ako sa vraví.“

Prasiatko na peniaze bolo jediné, ktoré dostalo písomnú pozvánku. Nazdali sa, že má privysoké postavenie a nepočulo by ústne pozvanie. A ani neodpovedalo, či príde, veď neprišlo. Ak sa má na zábave zúčastniť, môže ostať len na svojom mieste, ostatní nech sa podľa toho zariadia. A tak sa aj stalo.

Malé bábkové divadlo sa postavilo tak, aby prasiatko doň videlo. Chceli začať komédiou, za ňou mal nasledovať čaj a cvičenia rozumu, a tak hneď začali. Hojdací kôň hovoril o tréningu a plnokrvnosti, detský kočík o železnici a parnej sile, lebo to všetko patrilo k tomu, čo ich zaujíma. Hodiny hovorili o politike - tik-tak! - vedeli, ktorá hodina udrela, ale povrávalo sa o nich, že nejdú dobre. Trstenica bola pyšná na svoju striebornú obrúčku a gombík, veď bola podkutá zdola i zhora. Na diváne boli dve vyšívané podušky, peknučké a hlúpučké - a komédia sa už mohla začať.

Všetci sa pozerali a potom ich požiadali, aby praskali, búchali a hrmotili ako pri dobrej zábave. No jazdecký bič povedal, že nikdy nepráska starým, ale len nezasnúbeným. „Ja strieľam každému!“ povedala káps-Ta. „Voľakde musím byť!“ mienilo pľuvadlo a teraz si všetci mysleli, že sú na komédii. Hra nestála zaveľa, ale zahrali ju pekne. Všetci herci sa obracali pomaľovanou stranou, mohli sa totiž ukázať len z jednej strany, nie z opačnej. A hrali znamenite, až celkom pred javiskom, drôty mali pridlhé, ale tak ich bolo aspoň lepšie

vidieť. Zlepená báбка bola nadšená, že sa rozlepila, a takisto bolo nadšené i prasiatko na peniaze a rozhodlo sa, že niečo urobí pre voľakoho z nich. Dovolí mu, aby raz, keď príde jeho čas, mal s ním spoločný pohreb.

Bol to ozajstný pôžitok, takže si odpustili čaj a zostali pri cvičení rozumu, ako nazývali hru na ľudí. Nebolo v tom nič zlé, lebo sa iba hrali - a každý myslel na seba a na to, na čo myslelo prasiatko. Prasiatko myslelo najďalej dopredu, veď myslelo na testament a na pohreb - kedy k tomu dôjde. - Býva to vždy skôr, než sa nazdáme.

Bum! Prasiatko spadlo zo skrine a ležalo na zemi rozbité na márne kusy. Drobné peniaze z neho tancovali a skákali. Najmenšie sa iba vrteli, veľké sa gúľali, najmä jeden strieborný toliar sa chcel poriadne popozerať po svete. A aj sa obzeral a obzerali sa všetky hračky, no črepy z prasiatka sa dostali medzi odpadky. Ale na druhý deň stálo na skrini nové hlinené prasiatko na peniaze, v ktorom nebol ešte jediný peniaz, preto ani nemohlo štrkotať. V tom sa podobalo starému prasiatku. Taký je vždy začiatok - a ním končíme.

Ropucha

Studňa bola hlboká, preto i povraz bol dlhý. Hriadeľ sa sťažka pohyboval, keď bolo treba preniesť vedro vody ponad okrej studne. Vo vode v studni sa slnko nikdy nezrkadlilo, čo ako jasne svietilo, ale pokiaľ dosiahlo, všade boli zeleňou obrastené kamene. Bývala tam rodina z rodu ropúch, prisťahovali sa sem, vlastne skočili sem dolu hlavou so starou ropuchou-matkou, ktorá ešte žila. Zelené žaby, ktoré tam bývali už dávno predtým a plávali po vode, uznali príbuzenstvo a volali ich „studniční hostia“. Ale hostia tam nepochybne chceli zostať, lebo sa im tam veľmi príjemne žilo na suchu, tak vraveli vlhkým kameňom.

Žabia matka sa raz dostala do vedra, keď ho ťahali nahor, no bolo tam pre ňu priveľa svetla a pálili ju oči. Našťastie sa jej podarilo z vedra vyskočiť, spadla do vody s veľkým čľapnutím, a tak ju od toho rozbolel chrbát, že musela tri dni ležať. Veľa toho nevedela povedať o svete hore, ale vedela, a vedeli to všetci, že studňa nie je celý svet. Ropušia matka by vedela všeličo rozprávať, ale keď sa jej na niečo pýtali, nikdy neodpovedala, preto sa jej radšej nepýtali.

„Je tučná a mrzká, hnusná a nadutá!“ vraveli mladé zelené žabky. „Jej deti budú priam také mrzké.“

„Môžbyť!“ povedala ropušia matka. „Ale jedno z nich má v hlave drahokam, alebo ho mám ja.“

Zelené žabky načúvali a hľadeli, a pretože sa im to nepozdávalo, zaškerili sa a skočili na dno. Ale ropušie deti od pýchy naťahovali zadné nohy. Každé z nich si myslelo, že má drahokam. A tak sedeli, hlavou ani nehli, no napokon sa spýtali, na čo sú pyšné a čo vlastne je ten drahokam.

„To je čosi také krásne a vzácne,“ povedala ropušia matka, „že vám to neviem opísať. To je čosi, čo sa nosí pre potešenie a na čo sa iní zlostia. Ale nepýtajte sa, ja vám neodpoviem.“

„Aha, ja iste nemám drahokam,“ povedala najmenšia ropucha. Bola také mrzká, že už mrzkejšia nemohla byť. „Prečo by som mala mať takú nádhru? A keď sa preto iní zlostia, ani by som sa z nej netešila. Nie, želim si, aby som sa raz mohla dostať zo studne a pozrieť, ako to vyzerá hore. Tam je iste krásne!“

„Zostaň len tam, kde si!“ povedala stará. „Tu sa vyznáš, vieš, kde čo je. Daj si pozor na vedro, aby ťa nerozmiaždilo. A keby si sa doň predsa dostala, vždycky môžeš vyskočiť, ale nie všetci sú takí šťastliví, že im pritom zostanú údy celé a vajcia sa nerozbijú ako mne.“

„Kvak!“ povedala malá, a to je to isté, ako keď my ľudia povieme

„Ach!“.

Tak sa jej žiadalo dostať sa zo studne a pozrieť sa von. Veľmi túžila po zeleni tam hore. A keď sa na druhý deň ráno vedro plné vody začalo dvíhať a na chvíľočku sa zastavilo pri kameni, na ktorom sedela ropucha, zvieratko sa striaslo a skočilo do plného vedra na dno; potom vedro

vytiahli a vodu z neho vyliali.

„Fuj, márnosť!“ zvolal paholok, keď ju zazrel. „To je najväčšia hnusoba, akú som kedy videl!“ a rozohnal sa drevákom po ropuche, ktorá sa len o vlások zachránila skokom do vysokých prhláv. Videla byťku vedľa byťky a pozerala sa nahor. Slnko svietilo na listy, boli to hotové zástavy. Cítila sa ako my ľudia, keď zrazu prideme do veľkého lesa, kde slnko presvitá pomedzi konáre a lístie.

„Tu je oveľa krajšie než v studni! Tu by som chcela zostať po celý život!“ povedala malá ropucha. Ležala tam hodinu, preležala tam dve hodiny. „Ako to vyzerá vonku? Keď som sa už dostala sem, musím ísť ďalej!“ Liezla tak chytro, ako len vedela, a dostala sa na cestu, kde svietilo slnko a kde ju prach zapudroval, keď prechádzala cez hradskú.

„Teraz som ozaj na suchu,“ povzdychla si ropucha. „Už mám dobrého priveľa, prach ma dusí!“ Dostala sa k priekope. Rástli tam nezábudky a tavalníky, celkom pri nich stál živý plot z orgovánu a bieleho hlohu, rástol tu popínavý povojník „Máriine biele rukávce“. Bolo tam vidieť farby a poletoval tam motýľ. Ropucha sa nazdala, že je to kvet ktorý sa odtrhol, aby sa lepšie obzrel po svete, a pokladala to za celkom správne.

„Keby som bola také pohyblivá ako on!“ pomyslela si ropucha. Pri priekope zostala osem nocí a osem dní, jedla tam mala dosť. Ôsmy deň si pomyslela: „Ďalej Ale čo môže byť krajšie? Možno malá ropucha alebo niekoľko zelených žabičiek. Zdalo sa jej, že poslednú noc vietor prinášal hlasy príbuzenstva.“

„Krásne je žiť! Dostať sa zo studne, ležať v prhlavách, liezť po zaprášenej ceste a odpočinúť si vo vlhkej priekope! Ale čo ďalej! Sprobuj nájsť žaby alebo malé ropuchy, bez nich sa nedá žiť, príroda samotná nestačí!“ A zase sa vydala na cestu. Prešla poľom k veľkému rybníku s trstím dookola. Hneď sa ta pobrala.

„Iste tu bude pre vás vlhko,“ povedali jej žaby, „ale pekne vás vítame.“

Potom ju pozvali na večerný koncert, rodinný koncert. Veľké nadšenie a slabé hlásky, to už poznáme. Pohostenie nedávali, iba pitie bolo zadarmo, celý rybník, kto by ho vládal vypiť.

„Teraz pôjdem ďalej!“ povedala si malá ropucha. Vždy túžila po dačom lepšom.

Videla trblietať sa hviezdy, veľké a jasné, videla svietiť nov mesiaca, videla slnko stúpať vyššie a vyššie.

„Iste som ešte v studni, vo väčšej studni, musím sa dostať nahor! Túžba mi nedá pokoj.“ A keď nastal mesačný spln, pomyslelo si úbohé zvieratko: „To isté vedro sa spúšťa nadol, musím doň skočiť, aby som sa dostala hore. A či je slnko to veľké vedro? Aké je veľké, ako žiari, vmestili by sme sa doň všetci! Musím vystihnúť vhodnú príležitosť. Ach, ako mi svieti v hlave! Ani drahokam nemôže svietiť krajšie! Ale ja ho nemám a ani za ním neplačiem, nie, hore, vyššie k lesku a radosti! Viem o tom, a predsa sa bojím. Je to ťažký krok, ale musím sa rozhodnúť. Vpred, rovno na hradskú!“

A vykročila, ako len vedela, a dostala sa na cestu, pri ktorej stáli ľudské príbytky. Boli tu kvetinové aj kapustné záhrady. Odpočinula si pri kapustnej záhrade.

„Koľko je len rozličných stvorení, aké som nikdy nepoznala! A aký je svet veľký a pestrý! Ale treba sa i po ňom obzrieť, nie trčať na jednom mieste.“ A potom skočila do kapustnej záhrady. „Ako je tu zeleno! Ako je tu krásne!“

„To viem,“ povedala húsenica na liste. „Môj list je tu zo všetkého najväčší! Zakrýva pol sveta, ale bez neho sa zaobídeme.“

„Ko-ko!“ ozvalo sa, a prišli kury. Chodili po záhrade. Prvá kura bola ďalekozraká a zazrela húsenicu na liste, d'obla do nej, až spadla na zem a tam sa mrvila a krútila. Kura sa pozrela najprv pravým okom, potom ľavým, lebo nevedela, čo vzíde z toho mrvenia.

„Nerobí to dobrovoľne,“ pomyslela si kura a zdvihla hlavu, aby d'obla ešte raz. Ropucha sa tak zhrozila, že vykročila rovno oproti kúre.

„Tak ona má pomocné vojsko!“ povedala. „Pozrimeže na toho plazu!“ A kura sa obrátila. „Nestojím o tú malú zelenú potravu, darmo by ma štekli v hrdle!“ Ostatné kury si mysleli to isté a odišli.

„Vykrútila som sa z toho!“ povedala húsenica. „Dobre je mať duchaprítomnosť. Ale najťažšie mám pred sebou - dostať sa na kapustnú hlavu. Kde je?“

Malá ropucha prišla k nej a prejavila jej svoju účasť. Tešila sa, že svojou mrzkosťou zahnala kury.

„Čo tým chcete povedať?“ začudovala sa húsenica. „Sama som sa z toho vykrútila. Je veľmi nepríjemné pozeráť sa na vás. Dovoľte, aby som šla domov. Cítim už kapustu. Všade dobre, doma najlepšie. Ale musím ísť vyššie.“

„Áno, vyššie!“ povedala malá ropucha, „vyššie! Cíti rovnako ako ja. Ale dnes nemá náladu, iste preto, že sa zľakla. Všetci sa chceme dostať vyššie!“ A pozerala čo najvyššie. Bocian sedel v hniezde na sedliackom dome. Klopal zobákom a klopala aj bocianica.

„Ako vysoko bývajú!“ pomyslela si ropucha. „Kto sa len dostane tak vysoko!“

V sedliackom dome bývali dvaja mladi študenti. Jeden bol básnik, druhý prírodovedec. Jeden spieval a radostne písal o všetkom, čo je na svete a čo sa zrkadlilo v jeho srdci. Vyspieval to krátko, jasne a ľúbezne vo zvučných veršoch. Druhý sa zaoberal vecami samostatnými, ba rozpitval ich, keď bolo treba. Pozeral na svet ako na veľký matematický príklad, odčítal, násobil, chcel to poznať spredu i odzadu a rozumne o tom hovoriť. Ved' v tom i bolo veľa umu a rozprával o tom radostne a zasvätené. Obaja boli dobrí a veselí ľudia.

„Tam sedí nádherný exemplár ropuchy!“ povedal prírodovedec. „Dám si ju do liehu!“ „Ved' máš už dve ropuchy,“ povedal básnik.

„Nechaj ju, nech si žije!“ „Ale je taká nádherná škaredá!“ namietol priateľ. „Hej, keby sme jej našli v hlave drahokam,“ povedal básnik, „potom by som sám chcel byť pri tej pitve.“ „Drahokam!“ pozastavil sa priateľ. „Pekne poznáš prírodopis!“ „A nie je voľačo pekné na povere, že ropucha, najmrzkejšie zviera, často má v hlave skrytý najvzácnejší drahokam? Či to nie je priam tak i s ľuďmi? Aký drahokam mal Ezop alebo Sokrates?“

Viacej ropucha nepočula a nerozumela z toho ani polovicu. Dvaja priatelia odišli a ropucha sa nedostala do liehu.

„Aj oni hovorili o drahokame“ pomyslela si ropucha. „Dobre, že ho nemám, boli by z toho len nepríjemnosti!“

Ozvalo sa klopanie zo sedliakovej strechy. Bocian prednášal svojej rodine, ktorá hľadela zhora na dvoch mladých ľudí v kapustnej záhrade. „Človek je najmärnomyseľnejšie stvorenie!“ povedal bocian. „Počujte, ako mu ide zobák! A nevie ním ani poriadne zaklepotiť. Vystatuje sa svojou rečou, darom jazyka! Pekná reč! Len čo preletíme deň cesty, už nerozumie, každý hovorí inakšie! Našou rečou sa dorozumieme na celom svete, v Dánsku i v Egypte. A ľudia nevedia ani lietať! Vedia sa teraz pohybovať trocha rýchlejšie na tom novom vynáleze, čo sa volá železnica, ale často si na ňom vylámu krk. Zobák sa mi roztrasie, keď si na to pomyslím. Svet by sa celkom dobre zaobišiel bez ľudí. Nám by nechýbali. Len nech sú žaby a dažďovky!“

„To bola skvelá reč!“ pomyslela si malá ropucha. „To je velikán a sedí tak vysoko, ako som ešte nikoho nevidela. A ako vie plávať!“ zvolala, keď bocian rozprestrel krídla a letel.

I bocianica v hniezde hovorila, rozprávala o egyptskej krajine, o vodách Mu, o krásnom bahne v cudzej krajine. Malej ropuche to znelo celkom novo a lákavo.

„Musím sa dostať do Egypta!“ povedala. „Keby ma tam chcel vziať bocian alebo niektoré z jeho detí. Odslúžim sa mu za to na jeho svadbe. Hej, dostanem sa do Egypta, ved' už som taká šťastná! Celá moja túžba a žiadostivosť sú lepšie než drahokam v hlave.“

A práve ona mala drahokam: večnú túžbu a žiadostivosť ísť nahor, stále nahor. Ona jej v hlave žiarila, žiarila jej radostne a túžobne. Vtom priletel bocian. Zazrel ropuchu v tráve, spustil sa k nej a nie priam najjemnejšie chytil malé zvieratko. Zobák ju zvieral, vietor svišťal, nebolo to príjemné, ale vedela, že ide nahor, nahor do Egypta. Preto jej zažiarili oči, zdalo sa, akoby jej z nich vyletela iskierka: „Kvak, ach!“

Telo bolo mŕtve, ropucha zabitá. Ale kam sa podela iskra z jej očí? Slnčný lúč ju vzal, slnečný lúč odniesol drahokam z ropuchinej hlavy. Kam?

Nepýtaj sa prírodovedca. Opýtaj sa radšej básnika. Povie ti o tom rozprávku. Bude v nej húsenica i bociania rodina. Predstav si: Húsenica sa premení na krásneho motýľa! Bociania rodina preletí cez hory do ďalekej Afriky, a predsa sa najkratšou cestou vráti do rodného Dánska, na to isté miesto, na tú istú strechu! Veru, znie to takmer priveľmi rozprávkovo, a jednako je to pravda! Len sa opýtaj prírodovedca, on ti musí prisvedčiť. A vieš to aj ty sám, lebo si to videl. Ale čo drahokam v ropuchinej hlave? Hľadáj ho v slnku! Pozri naň, ak môžeš!

Žiara slnka je prisilná. Nemáme ešte také oči, aby sme mohli hľadiť do všetkej nádhery, ale raz ich budeme mať, a to bude najkrajšia rozprávka, lebo v nej budeme i my.

Divé labute

Až tam, kde odlietajú od nás lastovičky na zimu, ďaleko odtiaľto, býval kráľ, ktorý mal jedenásť synov a jednu dcéru, Elisu. Jedenásti bratia-princovia chodili do školy s hviezdou na prsiach a so šablou po boku. Písali na zlatú tabuľku diamantovým grifľom, čítali z kníh, učili sa i naspamäť. Takto si obohacovali myšlienky; hneď bolo na nich vidieť, že sú to princovia. Sestra Elisa sedávala na krištáľovom stolčeku a pozerala do obrázkovej knihy, ktorá stála pol kráľovstva.

Oj, tie deti si veľmi dobre žili, ale nezostalo to tak navždy!

Ich otec, ktorý kraľoval nad celou krajinou, oženil sa so zlou kráľovnou, ktorá nemala úbohé deti ani trochu rada. Už v prvý deň to deti spozorovali. V celom zámku bola veľká nádhera a deti sa hrali „na návštevu“. Ale namiesto toho, aby dostali ako inokedy koláče a pečené jabĺčka, dala im kráľovná v čajových hrnčekoch piesok. Povedala im, aby len jedli, že je to dobré.

O týždeň poslala Elisu na vidiek k sedliakom. Netrvalo dlho, nahovorila kráľovi o úbohých princoch toľko zlého, že sa už o nich vôbec nestaral.

„Vyleťte do sveta a starajte sa sami o seba!“ povedala zlá kráľovná.

„Vyleťte ako veľké nemé vtáky!“ Princovia sa zmenili na jedenásť nádherných divých labutí. S čudným krikom vyleteli zámockými oblokmi a leteli ponad park do lesa.

Bolo to ešte zavčas rána, keď leteli nad sedliackym domom, kde spala sestra Elisa. Zakrúžili nad strechou, pokrútili dlhými krkami a zamávali krídlami; ale nikto ich nepočul ani nevidel. Museli letieť ďalej, vysoko k mrakom, ďaleko do širého sveta, ponad veľký tmavý les, ktorý sa rozprestieral až k pobrežiu.

Úbohá malá Elisa! Hrala sa v sedliackovej izbe so zeleným listom, inú hračku nemala. Vypichla v liste dierku a pozerala cez ňu na slnko; tu sa jej zdalo, že vidí jasné oči svojich bratov. Vždy, keď jej teplý slnečný lúč dopadol na tvár, pomyslela si na všetky ich bozky.

Ubíehal deň za dňom. Keď vietor vial medzi veľkými ružovými krami pred domom, šepkal ružiam: „Kto by mohol byť krajší ako vy?“ Ale ruže potriasli hlavami a vraveli: „Elisa je krajšia!“ A keď stará žena sedela v nedeli vo dverách a čítala zo spevníka, obracal vietor stránky v knihe

a prihovárал sa jej: „Kto môže byť zbožnejší ako ty?“ - „Elisa je zbožnejšia“ povedal spevník. A čo povedali ruže i spevník, bola čistá pravda.

Keď Elise minulo pätnásť rokov, mala sa vrátiť domov. Len čo kráľovná videla, aká je pekná, nahnevala sa na ňu a znenávidela ju. Najradšej by ju premenila na divú labuť, ale netrúfala si, lebo kráľ chcel vidieť svoju dcéru.

V ten deň zašla kráľovná včasráno do kúpeľa, ktorý bol z mramoru, vyzdobený mäkkými poduškami a nádhernými kobercami. Vzala tri ropuchy, pobožkala ich a povedala prvej: „Keď príde Elisa do kúpeľa, sadni si jej na hlavu, aby bola taká lenivá ako ty!“ - „Sadni si jej na čelo,“ riekla druhej, „aby bola taká ohyzdná ako ty, že ju ani vlastný

otec nespozná!“ - „Polož sa jej na srdce,“ pošepkala tretej, „aby bola zlomyseľná a trápila sa!“ Potom dala ropuchy do čistej vody ktorá hneď ozelenela. Zavolala Elisu, vyzliekla ju a dala do vody. Elisa sa ponorila a tu si sadla jedna ropucha na vlasy, druhá na čelo a tretia na prsia. Zdalo sa, že dievča to vôbec nespozorovalo. Keď Elisa vstala, plávali na vode tri červené maky. Keby žaby neboli jedovaté a keby ich nebola pobožkala kráľovná - čarodejnica, boli by sa premenili na tri červené ruže. Ale jednako sa premenili na kvety, keď si sadli Elise na hlavu a na srdce. Bola taká zbožná a nevinná, že čary nemali nad ňou moc.

Keď to zlá kráľovná videla, natrela dievča orechovou šťavou, takže jej pleť celkom stmavela, krásnu tvár jej pomazala smradľavou masťou a nádherné vlasy jej dostrapatila. Krásnu Elisu nik nespoznal.

Len čo ju otec zazrel, stúpol hrôzou a povedal, že to nie je jeho dcéra. Nikto sa k nej nepriznal, len pes na reťazi a lastovičky, ale to boli úbohé zvieratá, ktoré nemohli hovoriť.

Tu sa úbohá Elisa rozplakala a spomenula si na svojich jedenástich bratov, ktorí sa podeli nevedno kam. Zarmútená sa vykradla zo zámku; blúdila celý deň po poliach a močiaroch, až prišla do veľkého lesa. Rozžialená nevedela, kadiaľ kráča, túžiac za bratmi, ktorých vyhnaní do sveta. Rozhodla sa ich hľadať dovtedy, kým ich nenájde.

V lese bola iba chvíľočku, a už sa prihnala noc. Nebolo tu jedinej cesty ani chodníčka. Ľahla si do mäkkého machu, pomodlila sa večernú modlitbu a hlavu si položila na peň. Bolo tu ticho, povetrie bolo príjemné. Dookola v tráve i machu svietili stovky svätojánskych mušiek ako zelené ohníčky. Keď sa Elisa dotkla rukou niektorého konára, padali na ňu svietiace mušky ako hviezdy. Celú noc sa jej snívalo o bratoch. Zasa sa hrali ako deti, písali diamantovými grifľami na zlaté tabuľky a pozerali do prekrásnej obrázkovej knižky. Ale teraz nepísali na tabuľku len nuly a čiarky ako predtým, nie. Teraz písali o najodvážnejších skutkoch, čo vykonali, a o všetkom, čo zažili a videli. V obrázkovej knihe všetko ožilo, vtáci spievali, ľudia vychádzali z knihy a prihovárali sa Elise a jej bratom. Keď obrátila stránku, rýchlo zasa skočili nazad, aby medzi obrázkami nenastal zmätok. Ráno, keď sa Elisa zobudila, slnko už bolo vysoko. Ale nemohla ho vidieť, lebo nad ňou sa rozprestierali husté konáre vysokých stromov. Za nimi sa zrkadlili slnečné lúče ako vejúci zlatý záves. Zeleň voňala a vtáci si posadali Elise na plecica. Počula zurčať vodu, lebo tu bolo veľa mohutných prameňov a všetky stekali do jedného jazera s prekrásnym pieskovým dnom. Všade dookola bolo husté krovie, ale na jednom mieste si jelene prekliesnili cestu. Tadiaľ prešla Elisa k vode, ktorá bola taká čistá, že keby vietor nehýbal konármi stromov a krikmi, nazdala by sa, že sú na dne jazierka vymaľované. Tak jasne sa odzrkadľoval každý lístoček vo vode, i ten, čo bol v tieni.

Zazrela si tvár a strpia hrôzou, takú ju mala hneď a ohyzdnú. Ale keď si namočila ruku a pretrela oči a čelo, hneď sa zaskvela jej biela pleť. Vyzliekla si šaty a vošla do sviežej vody. Nebolo už od nej krajšieho kráľovského dieťaťa na tomto svete.

Keď sa opäť obliekla a zaplietla si dlhé vlasy, zašla k zurčiacemu prameňu. Napila sa vody a šla ďalej do lesa, sama nevedela kam. Myslela na svojich bratov, až došla k divým lesným jabloniam. Konáre sa prehýbali pod ťarchou plodov. Tu sa naobedovala, podoprela prehnuté konáre a vošla do najtemnejšej časti lesa. Bolo tam tak ticho, že počula vlastné kroky, počula každý lístok, čo jej zašušal pod nohou. Ani vtáčika tu nebolo vídať, ani jediný slnečný lúč neprenikol cez veľké husté konáre. Vysoké kmene stáli

tu tak blízko, že keď pozrela pred seba, zdalo sa jej, akoby ju obklopovali husté trámové mreže. Bola to samota, akú nikdy predtým nepoznala.

Noc bola veľmi tmavá. Ani jediná svätovánska muška nezasvietila z machu. Zarmútená ľahla si Elisa spať.

Vtedy sa jej zazdalo, že sa rozostúpili konáre nad ňou a malí anjelici sa dívajú na ňu.

Keď sa ráno zobudila, nevedela, či sa jej to snívalo, a či sa to naozaj stalo.

Šla ďalej a sotva spravila pár krokov, stretla starú ženu, ktorá niesla v košíku jahody. Starena jej dala niekoľko jahôd. Elisa sa jej opýtala, či nevidela v lese jedenásť princov na koňoch.

„Nie,“ povedala starká. „Ale včera som videla plávať dolu riekou jedenásť labutí so zlatými korunami na hlavách!“

Starká odvieďla Elisu kúsok ďalej k stráni, pod ktorou sa skrúcala rieka. Stromy na jej brehoch sa dotýkali konármi s bohatým lístím, nakláňali sa k sebe ponad vodu a spleťali si korene.

Elisa sa rozlúčila so starkou a šla pozdĺž rieky až k jej ústiu na veľkom, otvorenom pobreží.

Pred mladým dievčaťom ležalo more v celej svojej kráse. Ale ani jediná plachetnica sa na ňom neukázala, ani jediný čln, na ktorom by sa dostala ďalej. Pozorovala drobné kamienky na pobreží, ktoré voda zaokrúhlila. Sklo, železo, kamene, všetko, čo more vynieslo na breh, dostalo svoju podobu od vody. A predsa voda bola oveľa mäkkšia než Elisine jemné ruky. „More neúnavne všetko obracia, a tak sa musí i tvrdosť poddať. I ja budem taká neúnavná! Ďakujem za vaše poučenie, jasné, valiace sa vlny. Moje srdce mi šepká, že ma raz odnesiete k mojim drahým bratom!“ vravelo si dievča.

Na vyplavenej morskej tráve ležalo jedenásť bielych labutích pierok Elisa ich pozbierala do kytice. Tu zbadala na nich kvapky vody: nik by nepoznal, či to bola rosa, či slzy. Bolo tu smutno, ale Elisa smútok necítila, lebo more sa stále menilo. Ak prišiel veľký mrak, zdalo sa akoby more povedalo: viem byť i temné. Zrazu zadul vietor a na vlnách sa zjavila biela pena. Ale keď mraky červeno zažiarili a vietor utíchol more bolo ako ružový list. Hneď bolo zelené, hneď biele, ale akokoľvek sa zdalo tiché, vždy sa pri brehu trochu hýbalo. Voda sa slabučko dvíhala ako hrud' spiaceho dieťaťa.

Pri západe slnka zazrela Elisa jedenásť bielych labutí so zlatými korunami na hlavách, ako letia k pobrežiu. Leteli labuť za labuťou a vyzeralo to ako dlhá biela stuha. Elisa vyšla na stráň a skryla sa za krík. Labute si sadli blízko nej a bili veľkými, dlhými krídlami.

Slnko zmizlo v mori, odrazu stratili labute svoju podobu. Namiesto nich tam stálo jedenásť princov, Elisiných bratov. Dievča nahlas vykričlo, lebo hoci sa veľmi zmenili, vedela, že sú to oni, cítila, že to musia byť oni. Skočila im do náručia a oslovovala ich po menách. Bratia boli veľmi šťastní, keď uzreli a spoznali svoju sestru, ktorá bola už taká veľká a krásna. Smiali sa a plakali. Teraz pochopili, aká zlá bola macocha ku všetkým.

„My,“ povedal najstarší brat, „lietame ako divé labute, pokým je slnko na nebi, keď zapadne, dostaneme ľudskú podobu. Preto musíme dávať pozor, aby sme vždy pri západe slnka stáli na zemi. Lebo keby sme vtedy vyleteli do mrakov, zrútili by sme sa ako ľudia na zem. Na druhej strane mora leží priam taká krásna krajina, ako je táto. Tam bývame. Cesta do nej je ďaleká, musíme preletieť cez šire more, po celej ceste niet ostrova, kde by sme mohli prenocovať, len uprostred mora vyčnieva osamelé skalisko. Je také malé, že sa tam práve pomestíme, keď sa uložíme tesne vedľa seba. Ak je príboj, vtedy výšplechuje voda vysoko ponad nás. Tam prenocujeme v ľudskej podobe; bez toho skaliska by sme nikdy nemohli navštíviť svoju otcinu. Na to, aby sme preleteli celú cestu, potrebujeme dva najdlhšie dni v roku. Iba raz do roka môžeme navštíviť svoje rodisko. Zostaneme tu desať dní, preletíme ponad veľký les, odkiaľ vidíme zámok, kde sme sa narodili a kde býva otec. Pozrieme na vysokú kostolnú vežu, kde je pochovaná matka. Zdá sa nám, že tu sú stromy i kriky s nami spríbuznené. Tu behajú po rovinách divé kone, ako sme ich vídávali za svojho detstva. Uhliar tu spieva staré piesne, pri ktorých sme ako deti tancovali. Tuje naša vlasť, čo nás volá, a tu sme našli teba, drahá sestríčka! Dva dni tu môžeme ešte zostať. Potom letíme za more, do krásnej krajiny, ale to nie je naša vlasť. Ako ťa zoberieme? Nemáme loď ani čln.“

„Ako by som vás chcela zachrániť,“ povedala sestra. Zhovárali sa spolu takmer celú noc, iba na niekoľko hodín si zdriemli. Elisu zobudil šum labutích krídel, ktoré nad ňou šelestili. Bratia sa opäť premenili na labute. Vznášali sa najprv vo veľkých kruhoch, až napokon odleteli. Jeden z nich, mladší, zostal pri nej. Položil jej hlavu na lono a Elisa mu hladila biele krídla. Celý deň boli spolu. Navečer sa vrátili ostatné labute, a keď slnko zapadlo, dostali zasa svoju prirodzenú podobu.

„Zajtra odletíme,“ povedal jeden z bratov, „a nemôžeme sa vrátiť skorej ako o rok; ale teba nechceme opustiť. Trúfaš si odísť s nami? Ruky mám dosť silné na to, aby som ťa preniesol lesom. Vari by sme všetci nemali dosť silné krídla, aby sme preleteli s tebou more?“

„Áno, vezmite ma,“ povedala Elisa.

Celú noc plietli sieť z hybkej vrbovej kôry a pevnej trstiny. Sieť bola veľká a pevná. Elisa si do nej ľahla. Keď vyšlo slnko a bratia sa premenili na divé labute, vzali sieť do zobákov a vzlietli vysoko do oblakov s drahou sestrou, ktorá ešte spala. Slnko jej svietilo do tváre, preto jedna labuť vyletela nad hlavu, aby ju širokými krídlami tienila.

Boli už ďaleko od zeme, keď sa Elisa prebudila. Myslela, že sa jej sníva, také čudné sa jej zdalo, že sa vznáša vysoko nad morom. Vedľa nej bola halúзка so zrelými plodmi a zväzok chutných korenkov. To nazbieral a položil vedľa nej mladší brat. Elisa sa na neho vďačne usmiala, lebo vedela, že on letí nad jej hlavou a krídlami robí tieň.

Leteli tak vysoko, že prvá loď, čo zazreli, vyzerala ako biela čajka na vode. Za nimi bol veľký mrak, ozrutný ani hora. Na ňom si Elisa videla tieň i tieň veľkých jedenástich labutí. Bol to najkrajší obraz, aký kedy videla. Ako slnko vystupovalo a mrak za nimi zaostával, strácal sa i mihotavý obraz tieňa.

Po celý deň leteli ako šíp svištiaci vzduchom. Teraz, keď niesli sestru, leteli pomalšie ako inokedy. Zmrákalo sa, blížil sa večer. S obavou pozrela Elisa, ako slnko klesá, a osamelé skalisko v mori ešte nevidieť. Zdalo sa jej, že labute začali prudšie mávať krídlami. Ach, ona je na vine, že neleteli dosť rýchlo. Slnko zapadne, ony sa zmenia na ľudí, spadnú do mora a utopia sa. V duchu sa vrúcne

modlila, ale stále ešte nevidela skalisko. Čierny mrak sa blížil, silný vietor veštil búrku, mraky sa zliali do jedinej hrozivej vlny, ktorá sa hnala vpred ani olovená guľa. Na oblohe sa mihotal blesk za bleskom.

Slnko sa už dotýkalo mora. Elise zvieralo srdce. Odrazu sa labute spustili dolu tak prudko, že sa jej zdalo, akoby padali; ale potom sa zase vzniesli vyššie. Slnko už bolo dopoly vo vode. Vtedy zazrela Elisa pod sebou skalú, ktorá nebola väčšia ako tuleň, čo vystrčil hlavu z vody. Slnce rýchlo zapadlo, už bola z neho hviezdica. Vtom pocítila pevnú pôdu pod nohami. V tú chvíľu slnko vyhaslo ako posledná iskierka horiaceho papiera. Videla bratov, ako ruka v ruke stoja okolo nej. More bilo do skaliska a voda na nich padala ako prudký lejak. Nebo horelo jediným plameňom a jednostaj hrmelo.

Sestra s bratmi sa držali za ruky a spievali pieseň, ktorá ich potešila a dodala im odvahy.

Na svitaní bola obloha čistá a vietor utíchol. Len čo vyšlo slnko, labute s Elisou odleteli z ostrovčeka. More sa prudko vlnilo, a keď sa vznášali vysoko nad ním, zdalo sa, že namiesto bielej peny plávajú po čierno-zelenom mori milióny labutí.

Slnko vystúpilo vyššie, vtedy uvidela Elisa hornatú krajinu, ktorá akoby plávala v povetrí. Na vysokých končiaroch sa jagal ľad. Uprostred hôr sa vypínal zámok, iste aj míľu dlhý, so stĺporadiami, postavenými nad sebou. Pod zámkom sa kolísali palmové lesy a nádherné kvety, veľké ako mlynské kamene. Elisa sa opýtala, či je to krajina, do ktorej letia. Labute pokrútili hlavami, lebo to, čo videla, bol nádherný, stále sa meniaci oblačný zámok fatamorgány. Ta nesmeli priniesť nijakého človeka. Elisa naň uprene hľadela. Odrazu sa končiare, hory i zámok zrútili a namiesto nich sa tam zjavilo dvanásť hrdých chrámov. Všetky boli rovnaké, s vysokými vežami a končistými oblokmi.

Zdalo sa jej, že odtiaľ zaznievajú zvuky organa, ale to hučalo more. Už boli celkom blízko pri chrámoch, keď sa odrazu zmenili v obrovské loďstvo, ktoré plávalo nad Elisou. Dievča pozrelo nadol, ale tam bola len tma, čo sa vznášala nad morom. Obrazy sa jej stále menili pred očami. Zrazu zazrela ozajstnú krajinu, do ktorej labute leteli. Do výšky sa tu týčili dva krásne belasé vrchy s cédrovými lesmi, mestami a zámkami. Ešte pred západom slnka sedela Elisa na skalisku pred veľkou jaskyňou, porastenou jemnými zelenými rastlinami, ktoré vyzerali ako vyšívané koberce.

„Uvidíme, čo sa ti tejto noci prisní!“ povedal najmladší brat a ukázal jej komôrku, kde mala spať.

„Kiežby sa mi prisnilo o tom, ako by som vás mohla vyslobodiť!“ povedala Elisa. Stále na to myslela. Zrazu sa jej v spánku zazdalo, že vyletela vysoko do povetria. Do oblačného zámku fatamorgány; tam ju privítala víla, krásna a pôvabná. Predsa len sa podobala starej žene, čo jej dala v lese jahody. Ona jej povedala o labutiach so zlatými korunami.

„Tvojich bratov možno vyslobodiť! Ale máš na to dosť odvahy a vytrvalosti? Pravda, more je mäkkšie ako tvoje ruky a pretvára tvrdé kamene. Necíti pritom bolesti, ktoré pocítia tvoje prsty. Ono nemá srdce a nemusí znášať žiaľ a ľútosť, ktorú budeš musieť vytrpieť. Vidíš túto prhlavu, čo držím v ruke? Veľa jej rastie okolo jaskyne, v ktorej spávaš. Môžeš vziať iba prhlavu odtiaľ, a tú, čo rastie na hroboch v cintoríne. Zapamätaj si to. Musíš jej veľa natrhať, hoci ti poprhli ruky. Nohami ju rozšliap a urob z nej priadzu. Z priadze urobíš jedenásť košiel s dlhými rukávami. Hodíš ich na jedenásť labutí, a tak čary stratia moc. Ale pamätaj, že od chvíle, keď začneš túto prácu, nesmieš prevrátiť, až pokým ju nedokončíš! Hoci by zatiaľ prešli celé roky. Prvé slovo, ktoré by si povedala, zapichlo by sa tvojim bratom do srdca ako smrtiaca dýka. Od tvojho mlčania závisí ich život. Zapamätaj si to!“

Vtom sa dotkla Elisinej ruky prhlavou. Pálila ani oheň a dievča sa hneď zobudilo. Bol biely deň. Celkom vedľa miesta, kde spala, bola prhlava, taká istá, akú videla vo sne. Elisa vyšla z jaskyne a pustila sa do práce.

Jemnými rukami trhala ohyznú prhlavu, ktorá pálila ako oheň. Na prstoch a na rukách mala veľké pupence. Rada však znášala bolesť, len aby zachránila drahých bratov. Prhlavu rozšliapala bosými nohami a spriadla z nej zelené nite.

Pri západe slnka prišli bratia a zľakli sa, keď bola taká zamáknutá. Nazdali sa, že sú to nové čary zlej macochy. Ale keď jej pozreli na ruky, pochopili, že to robí len kvôli nim. Najmladší brat sa rozplakal, a kam padla jeho slza, tam už Elisa necítila bolesť, tam sa jej stratili páliace pupence.

Noc strávila pri práci, lebo nemala pokoja, pokým bratia nebudú zachránení. Celý nasledujúci deň, kým labute boli preč, sedela opustená. Nikdy jej čas neubiehal tak rýchlo. Jednu košeľu mala už hotovú, teraz začínala pracovať na druhej.

Tu sa ozval medzi horami poľovnícky roh. Celkom sa prestrašila. Zvuk sa blížil, počula už brechať psov. Preľaknutá schovala sa do jaskyne, zviazala prhlavu do otiepky a sadla si na ňu.

Odrazu vybehol z kríkov pes, za ním druhý, potom ešte jeden. Prudko brechali, vrátili sa a potom zasa pribehli. O chvíľu stáli pred jaskyňou poľovníci a najkrajší medzi nimi, kráľ tejto krajiny, pristúpil k Elise. Nikdy nevidel krajšiu devu.

„Ako si sa sem dostalo, krásne dieťa?“ prihovril sa jej. Elisa potriasla hlavou, veď nesmela hovoriť. Od toho záviselo vyslobodenie a život jej bratov. Skryla si ruky pod zásteru, aby kráľ nevidel, ako musí trpieť.

„Poď so mnou,“ povedal kráľ, „tu nesmieš zostať. Ak si taká dobrá, ako si pekná, oblečiem ťa do hodvábu a zamatu, dám ti zlatú korunu na hlavu a budeš bývať v mojom najskvostnejšom zámku!“ a vzal ju na svojho koňa. Elisa plakala a zalamovala rukami, ale kráľ jej riekol: „Chcem iba, aby si bola šťastná! Raz mi za to budeš ďakovať!“ Šli pomedzi hory, kráľ ju držal pred sebou na koni a poľovníci cválali za ním. Pri západe slnka sa zjavilo pred nimi nádherné kráľovské mesto s vežami a kopulami. Kráľ ju priviedol do zámku, kde v mramorových sálach šumeli veľké fontány a múry boli vyzdobené krásnymi maľbami; Elisa na to ani nepozrela, len plakala a žiaľila. Bez odporu sa nechala od žien obliecť do kráľovských šiat, zapliesť si perly do vlasov a natiahnuť jemné rukavice na poprhlené prsty.

Keď tam stála v celej nádhere, bola taká oslnivo krásna, že celý dvor sa pred ňou klaňal. Kráľ ju vyhlásil za svoju nevestu, hoci arcibiskup nad tým krútil hlavou a šepkal mu, že tá krásna panna je iste bosorka, ktorá mu pomiatla rozum a začarovala kráľovo srdce.

Ale kráľ ho nepočúval a rozkázal, aby hudba hrala a aby priniesli najlepšie jedlá. Okolo Elisy tancovali najľúbenejšie dievčatá a viedli ju voňavými záhradami do krásnych sál. Kráľ, aby ju potešil, zaviedol ju do komnát. Otvoril malú komôrku vedľa jej spálne.

Bola vyzdobená drahocennými zelenými kobercami, takže vyzerala ako jaskyňa, v ktorej žila predtým. Na dlážke bolo pradené nití, čo upriadla z prhlavy, a pod povalou visela košeľa, ktorú už dohotovila. To všetko vzal z jaskyne jeden z lovcov ako zvláštnosť.

„Tu môžeš snívať o svojom bývalom domove,“ povedal kráľ. „Tu máš prácu, ktorou si sa tam zaoberala. Teraz, pri celej svojej nádhere, bude ťa iste baviť, keď pomyslíš na tie časy.“

Elisa zazrela tieto veci, jej srdcu tak blízke, zjavil sa jej úsmev na tvári a krv sa jej vrátila do líc. Pomyslela na záchranu svojich bratov, pobožkala kráľovi ruku. Kráľ si ju pritisol k srdcu a dal zvoniť na všetkých zvonoch na oslavu svadby. Krásna nemá deva z lesa sa stala kráľovnou.

Tu arcibiskup pošepkal kráľovi do ucha zlé slová, ale tie sa mu nedostali do srdca. Svadba mala byť a sám arcibiskup musel Elisu korunovať. S hnevom a nevôľou vtisol jej na čelo úzku korunu, až ju to zabolelo. Dievčaťu však zvierala srdce tiesnivejšia koruna. Koruna žiaľu nad bratmi; preto ani necítila telesnú bolesť. Ústa mala nemé, veď jediné slovo by bratov pripravilo o život. V očiach sa jej zračila hlboká láska k dobrému, peknému kráľovi, ktorý urobil všetko, aby ju potešil. Deň čo deň ho mala zo srdca radšej. Ach, keby sa mu len mohla zveriť, povedať mu o svojom utrpení. Musela však mlčať a mlčky dovrieť svoju prácu. Preto sa vždy v noci od neho vykradla do svojej komôrky, upravenej ako jaskyňa, a plietla košeľu za košeľou. Ale keď začala pliesť siedmu, nemala už prhlavy.

Vedela, že prhlava, ktorú potrebuje, rastie na cimiteri; ale musí ju natrhať sama. Ako sa ta len dostane?

„Ach, čo je bolesť na prstoch proti mukám, čo cítim v srdci!“ pomyslela si. „Musím sa na to odvážiť!“ Rozochvená strachom, akoby sa strojila na zlý skutok, vykradla sa za mesačnej noci do záhrady. Kráčala dlhými alejami a opustenými cestami k cintorínu. Na najširšom náhrobku zazrela húfik hnusných čarodejní. Elisa musela ísť celkom popri nich.

Čarodejnice na ňu gánili, ale ona sa pomodlila, nazbierala prhlavy a odniesla na zámok.

Len jeden jediný človek videl Elisu. Bol to arcibiskup, bdel, keď ostatní spali. Predsa mal pravdu, keď hovoril, že s kráľovnou to nie je celkom v poriadku. Je to čarodejnica, a preto pobalamutila kráľa i všetok

V spovednici povedal kráľovi, čo videl a čoho sa obával. A keď mu tie tvrdé slová vyšli z úst, vyrezávaní svätí pokrútili hlavami, akoby chceli povedať: nie je tak, Elisa je nevinná! Arcibiskup tomu inak rozumel, myslel si, že svätí svedčili proti kráľovnej a krútili hlavami nad jej hriešnosťou. Kráľovi stiekli po lícach dve ťažké slzy a odišiel domov s pochybnosťami v srdci. V noci sa tváril, akoby spal, ale oči mu nezatvoril pokojný sen. Pozoroval, ako Elisa vstala a vyšla von. Tak sa to opakovalo každú noc. Kráľ ju vždy sledoval a videl, že zakaždým odchádza do svojej komôrky.

Zo dňa na deň bol kráľ zachmúrenejší. Elisa to videla, ale nevedela prečo. Trápilo ju to. Pritom sa sužovala aj pre svojich bratov! Na zamat a purpur jej kráľovského šatu sa rinuli slzy a skveli sa ako jagavé diamanty. Elisa bola už temer hotová so svojou prácou, chýbala jej len jedna košeľa. Ale už nemala ani jedinú prhlavu. Ešte raz, naposledy, musela zísť na cimiter a natrhať zopár hrstí prhlavy. So strachom myslela na cestu a na strašné bosorky, ale predsa sa rozhodla ísť.

Elisa šla, kráľ a arcibiskup ju sledovali. Videli, ako sa stratila za mrežovými vrátami cintorína. Tam na náhrobku sedeli čarodejnice.

Kráľ sa odvrátil, lebo sa nazdal, že medzi nimi je tá, ktorej hlava tohto večera spočívala na jeho hrudi.

„Nech ju súdi ľud!“ povedal. A ľud ju odsúdil, aby zhorela v plameňoch.

Z nádhernej kráľovskej sály ju odvedli do temnej vlhkej diery, do ktorej hvízdavo vbiehal vietor cez zamrežovaný oblok. Namiesto zamaty a hodvábu dali jej otiepku prhlavy, čo nazbierala; tú si mohla položiť pod hlavu. Tvrdé prhliače košeľe, čo uplietla, mali jej byť perinou a lôžkom. Ale nič drahšie jej nemohli dať! Opäť sa pustila do práce. Vonku vyspevovali o nej uličníci posmešné pesničky. Nik ju nepotešil láskavým slovom.

Navečer zašuchotalo labutie krídlo tesne pri mreži. Najmladší brat si našiel sestru. Elisa zavzlykala radosťou, hoci vedela, že noc, čo príde, bude možno posledná v jej živote. Ale teraz už bola s prácou takmer hotová, i jej bratia prileteli.

Prišiel arcibiskup, aby bol pri nej v poslednej hodine, tak to sľúbil kráľovi. Elisa pokrútila hlavou, poprosila ho pohľadom i tvárou, aby odišiel. Tej noci musela predsa dokončiť prácu, inak by všetko vyšlo nazmar, všetka bolesť, slzy a bezsenné noci.

Arcibiskup odišiel, ťažko ju obviňoval, ale úbohá Elisa vedela, že je nevinná, a vytrvala pri svojej práci.

Malé myšky behali po dlážke a prinášali jej k nohám prhlavu, aby aspoň trocha pomohli. Na mrežu obloka si sadol drozd a celú noc spieval, najveselšie, ako len vedel, aby neklesla na mysl.

Práve sa brieždilo, slnko malo vyjsť o hodinu. Pred bránou paláca zastalo jedenásť bratov a žiadalo, aby ich zaviedli ku kráľovi. Odpovedali im, že sa to nedá, lebo je noc. Kráľ ešte spí a neslobodno ho budiť. Bratia prosili, vyhrážali sa dovedy, pokiaľ sám kráľ sa nedá spýtať, čo to má znamenať. Vtom vyšlo slnko a jedenásť bratov zmizlo. Nad zámkom letelo jedenásť bielych labutí.

Z mestskej brány sa valil všetok ľud, lebo chcel vidieť, ako bude čarodejnica upálená. Biedny koník ťahal káru, na ktorej sedela. Dali jej halenu z hrubej vrecoviny. Krásne dlhé vlasy jej viseli rozpustené okolo peknej hlavy, líca mala smrteľne bledé, pery sa jej ticho pohybovali. Prstami plietla zelenú priadzu. Ani cestou na smrť nepustila z rúk začatú prácu; desať košeľ jej ležalo pri nohách, jedenástu práve plietla. Zberba sa jej posmievala, kričala:

„Ľaľa, bosorka, ako si hundre! Spevník nedrží v rukách, kdežby, sedí si so svojím hnusným bosoráctvom, roztrhajte jej to na márne kúsky!“

Všetci sa zhĺkli okolo nej a chceli košeľe roztrhať. Tu priletelo jedenásť labutí, posadalo si okolo nej na káru a trepotalo širokými krídlami. Dav s hrôzou ustúpil.

„To je znamenie z neba! Iste je nevinná!“ šepkali mnohí, ale netrúfali si to nahlas povedať.

Keď ju kat chytil za ruku, hodila náhle jedenásť košeľ na labute. Hneď zastalo pred ňou jedenásť nádherných princov, ale najmladší mal namiesto jednej ruky labutie krídlo, lebo na košeli chýbal jeden rukáv, ktorý už nestačila dohotoviť.

„Teraz môžem vravieť,“ zvolala, „som nevinná!“

Ľud, ktorý videl, čo sa stalo, sklonil sa pred ňou. No ona bez seba klesla bratom do náručia, čo ju tak vyčerpalo napätie, strach i bolesť.

„Áno, je nevinná!“ riekol najstarší brat a potom vyrozprával všetko, čo sa stalo. Kým rozprával, naplnil sa vzduch vôňou, akoby zrazu rozkvitli milióny ruží. To každý horiaci kúsok v hranici zapustil korene, z ktorých vyrástli konáre. Zrazu sa zjavilo vysoké zelené krovie s červenými ružami. Na samom vrchovcí krovia skvel sa ako hviezda biely, žiarivý kvet. Kráľ ho odtrhol a pripäl Elise na hrud'. Tu sa prebudila z mrákot a pocítila v srdci pokoj a blaženosť.

Všetky zvony sa samy od seba rozozvučali a vtáky prilietali vo veľkých krdľoch. Do zámku prichádzal svadobný sprievod, aký ešte ani jeden kráľ nevidel.

Ole zatvoročka

Nik na celom svete nevie toľko rozprávok ako Ole Zatvoročka! On veru vie rozprávať!

Večer, keď deti sedia pekne za stolom alebo na svojom stolčeku, príde Ole Zatvoročka. Prichádza ticho po schodoch, lebo chodí v pančuchách, celkom ticho zatvorí dvere a frk! Striekne deťom do očí trochu sladkého mlieka, jemne a nežne, len toľko, aby nevládali udržať oči otvorené, žeby ho nevideli. Prikradne sa odzadu, fukne im ticho do šije, a deťom hlava oťažie a zaspia, tak veru! Ale to nebolí, lebo Ole Zatvoročka to práve myslí s deťmi dobre. Chce len, aby sa utíšili, a potom ich poľahky dostane do postele. Musia byť ticho, aby im mohol rozprávať rozprávky.

Keď deti spia, Ole Zatvoročka si sadne na posteľ. Je pekne oblečený. Kabát má z hodvábu, ale nedá sa povedať, akej farby, lebo sa leskne zelený červeno i belaso, podľa toho, ako sa obráti. Pod každou pazuchou má dáždňik. Jeden s obrázkami, ktorý rozprestrie nad dobrým dieťaťom, a potom sa mu celú noc snívajú krásne rozprávky. Na druhom dáždňiku nie je nič, a ten rozprestrie nad zlými deťmi, aby sa im zle spalo, a ráno, keď sa zobudia, o snoch nevedia.

Ak teraz počujme, ako Ole Zatvoročka chodieval každý večer po celý týždeň k malému chlapčekomu, ktorý sa volal Hjalmar, a čo mu rozprával! Je to celých sedem príbehov, lebo týždeň má sedem dní.

Pondelok

Nože, daj pozor!“ povedal Ole Zatvoročka večer, keď dostal Hjalmaru do postele. „Teraz urobím výzdobu!“ Vtom všetky kvety v kvetináčoch vyrástli na veľké stromy, rozpínali dlhé konáre po povalu a popri stenách, takže celá izba vyzerala ani prekrásna besiedka, a každý kvet bol od ruže krajší, nádherne voňal a keby si do neho zahryzol, bol sladší než kompót. Ovocie sa lesklo ako zo zlata a boli tu ženie, ktoré sa pukali od hrozienu, bola to nádhera! Ale tu sa ozval strašný nárek zo zásuvky, kde boli Hjalmarove školské knihy.

„Čo je to?“ povedal Ole Zatvoročka. Podišiel k stolu a otvoril zásuvku. Bola to tabuľka, ktorú voľačo gniavilo a hnetlo, lebo do počtového príkladu sa dostalo zlé číslo, a príklad sa chcel rozpadnúť. Grifel poskakoval a tancoval na špagátiku ani psík, chcel príkladu pomôcť, ale nemohol! A potom sa rozplakal Hjalmarov zošit, až bolo strach počúvať! Zhora dolu na každom liste boli všetky veľké písmená, každé s malým po boku, celý rad. To bol vzor. A pri ňom bolo vždy niekoľko písmen, ktoré sa nazdali, že vyzerajú ako vzor, lebo ich napísal Hjalmar. Ale ležali tak, akoby chceli prepadnúť cez linajku, na ktorej mali stáť.

„Pozrite, takto by ste sa mali držať!“ povedal vzor. „Ľafa, takto sa nakloňte, len smelo!“

„Ó, my by sme rady ale nemôžeme,“ povedali Hjalmarove písmená, „s nami je zle!“

„Tak dostanete detský prášok!“ povedal Ole Zatvoročka.

„O, nie!“ zvolali písmená a odrazu stáli rovno až radosť.

„Tak, teraz už nebudeme rozprávať rozprávku!“ povedal Ole Zatvoročka, „teraz ich musím cvičiť! Raz, dva! Raz, dva!“ Tak cvičil písmená a tie potom stáli rovno a vyzerali tak dobre, ako môže vyzeráť len vzor. No keď Ole Zatvoročka odišiel a Hjalmar ráno pozrel na písmená, boli také úbohé ako prv.

Utorok

Len čo bol Hjalmar v posteli, Ole Zatvoročka sa svojou malou čarovnou striekačkou dotkol každého kusa nábytku v izbe a ten hneď začal všetko o sebe rozprávať. Len pľuvadlo mlčalo a hnevalo sa, že všetci sú takí márnomyseľní, hovoria iba o sebe a ani nepomyslia na toho, čo po celý život skromne stojí v kúte a necháva sa oplúvať.

Nad bielizníkom visel veľký obraz v pozlátanom ráme. Bola tam krajina s vysokými starými stromami, kvetmi v tráve a s veľkou riekou, ktorá tiekla poza les, popri mnohých zámkoch až do šíreho mora.

Ole Zatvoročka sa svojou čarovnou striekačkou dotkol obrazu a vtáky na ňom začali spievať, konáre stromov sa pohybovali a mraky sa hnali preč, v kraji bolo vidieť ich tieň.

Potom Ole Zatvoročka zodvihol Hjalmaru a Hjalmar vkročil do obrazu, rovno do vysokej trávy. Pomedzi konáre stromov svietilo na neho slnko. Odbehol k vode a sadol si tam do malého člna, pomaľovaného na červeno a bielo a plachty na ňom sa trblietali ako zo striebra. Šesť labutí, všetky so zlatým okružím okolo krku a žiarivými belasými hviezdami na hlave, ťahalo čln popri zelených lesoch, kde stromy rozprávali o zbojníkoch i bosorkách a kvety o utešených malých škriatkoch a o tom, čo im rozprávali motýle.

Prekrásne ryby so zlatými a striebornými šupinami plávali za člnom a občas vyskočili, až to vo vode čľaplo. Vtáky, červené i belasé, malé i veľké, leteli za člnom vo dvoch dlhých radoch, komáre tancovali. Všetci chceli ísť s Hjalmarom a každý mal rozprávku!

To bol ozajstný výlet člnom! Lesy boli hneď husté a temné, hneď zasa ako najkrajšia záhrada s kvetmi, boli tam veľké zámky, sklené i mramorové. V besiedkach boli princezné, všetko dievčatká, ktoré Hjalmar dobre poznal, lebo sa už prv s nimi hrával. Naťahovali ruky a každá držala krásne cukrové prasiatko, aké môže predať len medovníkárka. Ako sa tadiaľ plavili, Hjalmar chytil prasiatko za jeden koniec, princezná držala druhý, takže každému zostala z prasiatka polovica, Hjalmarovi väčšia, princeznej menšia. Pri každom zámku držali stráž malí princí so zlatými šablami a rozhadzovali hrozienu a cínových vojačikov. Boli to ozajstní princí!

Hjalmar sa hneď plavil cez lesy, hneď akoby bol vo veľkých sálach alebo uprostred mesta. Plavil sa i cez mesto, kde bývala jeho dojka, tá, čo ho chovala, keď bol ešte celkom malý, a mala ho veľmi rada. Kývala mu, mávala a spievala tú pesničku, čo sama zložila a poslala Hjalmarovi:

*Spomienka moja neustála,
Hjalmarík, za tebou blúdi vrelo.
Ústa som ti vždy bozkávala,
červené líca a aj čelo.
Ledva si povedal prvé slová,
Už sme šli svojou cestou každý.*

*No ja ti želim šťastie znova,
Radostný život dnes i navždy.*

A všetky vtáky spievali s ňou, kvety tancovali na stopkách a staré stromy prikyvovali, akoby Ole Zatvoročka aj im rozprával rozprávky.

Streda

Vonku lialo ani z krhly. Hjalmar to počul v spánku. A keď Ole Za-tvoročka otvoril oblok, voda siahala až po obločný rám. Vonku bolo celé jazero a k domu priplávala krásna loď.

„Chceš sa plaviť s nami, Hjalmarík?“ spýtal sa Ole Zatvoročka. „Túto noc by si sa dostal do cudzích krajov a ráno budeš zasa tu.“

A tak sa Hjalmar odrazu našiel vo sviatočných šatách na krásnej lodi. Počasie sa zlepšilo. Plavili sa po uliciach, zakrútili sa okolo kostola, a všade vôkol bola nedohľadná voda. Plavili sa tak ďaleko, že už vôbec nevideli zem. A tu zazreli krdeľ bocianov, ktoré, tak ako oni, sa pobrali z domu a zamierili do teplých krajov. Leteli bocian za bocianom a preleteli už veľký kus cesty. Ale jeden bocian bol taký unavený, že už ho krídla takmer ani neniesli, bol posledný v rade. Čoskoro na kus zaostal, napokon klesal s rozprestretými krídlami čoraz nižšie, niekoľko ráz ešte zatrepotal krídlami, ale nepomáhalo to. Dotkol sa nohami lanovia na lodi, zošmykol sa a bum! Už stál na palube.

Plavčík ho hneď chytil a dal ho do kurína medzi kury, kačice a moriaky. Úbohý bocian stál medzi nimi celkom stratený.

„Skaderuka-skadenoha!“ vraveli kury.

Moriak sa nadul, koľko len vládol, a spytoval sa bociana, čo je zač. A kačice ustupovali a kvákali: „Kráčaj, kráčaj!“

Bocian začal rozprávať o horúcej Afrike, o pyramídach a o pštrosovi, ktorý behá po púšti ako divý kôň. Ale kačice mu nerozumeli a vraveli: „Jen je hlúpy!“

„Pravdaže je hlúpy!“ prisvedčil moriak a začal hudrovať. Tu bocian zamĺkol a myslel na svoju Afriku.

„Máte vy len pekné tenké nohy!“ prihovoral sa moriak. „Po čom je jeden lakeť?“

„Cha-cha-chá!“ vyškierali sa kačice, ale bocian sa tváril, akoby ich nepočul.

„Aj vy by ste sa mohli zasmiať!“ povedal mu moriak. „Veď to bola veľmi vtipná poznámka. A či sa vám to nevidí dosť vznešené? Joj! Aký je zaujatý! Zabávajme sa radšej bez neho!“ Potom sa rozhudroval a kačice kvákali: „Kvá-kvá-kvá!“ Bolo to strašné, hoci im sa to zdalo také krásne.

Ale Hjalmar išiel ku kurínu, otvoril dvere, zavolať na bociana, ktorý vyskočil na palubu za ním. Už si odpočinul a zakýval Hjalmarovi hlavou, akoby mu chcel poďakovať. Potom rozťahol krídla a odletel do teplých krajov. No kury kotkodákali, kačice kvákali a moriak celý očervnel.

„Zajtra si z vás uvaríme polievku!“ pohrozil im Hjalmar a vtom sa zobudil na svojej posteli. Tentoraz mu Ole Zatvoročka pripravil neobyčajnú cestu!

Štvrtok

„Vieš čo?“ povedal Ole Zatvoročka. „Nezľakni sa! Uvidíš malú myšičku!“ A potom mu ukázal ruku, v ktorej sedelo to milé zvieratko.

„Prišla ťa pozvať na svadbu. Tejto noci chcú dve malé myšičky vstúpiť do stavu manželského. Bývajú pod dlážkou v mamičkinej komore, vraj je to krásny byt!“ „Ale ako sa dostanem cez myšiu dieru v dlážke?“ spýtal sa Hjalmar.

„Spoločni sa na mňal!“ odvetil Ole Zatvoročka. „Ja to už zariadim, aby si bol malý.“ Čarovnou striekačkou sa dotkol Hjalmaru, ktorý bol čoraz menší a menší, až napokon nebol väčší ako prst. „Teraz si môžeš vypožičať šaty od cínového vojačika. Myslím, že ti pristanú a rovnošata v spoločnosti vždy vynikne.“

„Dobre!“ povedal Hjalmar a o chvíľu bol oblečený ako cínový vojačik.

„Ráčte si láskavo sadnúť do náprstka vašej mamičky,“ povedala malá myška, „a ja budem mať tú česť, že vás odtiahnem!“

„Ach, vari ma budete ťahať sama, slečna?“ povedal Hjalmar a potom sa dal odviezť na myšiu svadbu.

Najprv vošli pod dlážku do dlhej chodby, ktorá bola taká nízka, že sa do nej zmestil práve náprstok, a bola osvetlená práchnivým drevkom.

„Nie je tu nádherná vôňa?“ upozornila ho myšička, ktorá ho ťahala. „Celá chodba je namazaná kožkou zo slaniny, iná vôňa sa jej nevyrovná!“

Potom prišli do svadobnej sály. Vpravo stáli všetky myši, šepkali si a chichotali sa, akoby si zo seba navzájom robili posmešky. Vľavo stáli myšiaky a labkami si vykrúcali fúziky. Ale uprostred dlážky vo vyhlbenej kôrke zo syra stál svadobný pár. Bozkávali sa pred očami všetkých, veď boli zasnúbení a o chvíľu mali mať svadbu.

Prichádzali stále noví a noví hostia. Myši sa div navzájom nepošliapali a svadobný pár sa postavil do dverí, takže nik nemohol ísť ani dnu, ani von. Takisto ako chodba, celá sála bola namazaná kožkou zo slaniny, a to bolo aj celé pohostenie.

Ako dezert podávali hrášok, na ktorý myšička z príbuzenstva vyhryzla mená svadobného páru, vlastne ich začiatkové písmená. To bolo čosi celkom mimoriadne.

Všetky myši vraveli, že to bola krásna svadba, a rozhovory že sa viedli na vysokej úrovni.

A potom sa Hjalmar odviezol zasa domov. Bol veru vo vznešenej spoločnosti, ale musel sa poriadne skrčiť a zmenšiť a prísť v rovnošate cínového vojačika.

Piatok

„To je neuveriteľné, koľko starších ľudí by ma potrebovalo!“ povedal Ole Zatvoročka. „A práve tí, čo urobili voľačo zlé. „Drahý Ole“ vravia mi, „nemôžeme ani oka zažmúriť. Celú noc iba ležíme a vidíme svoje zlé skutky. Sedia nám na posteli ako zlí duchovia a striekajú na nás horúcu vodu. Príď ich odohnať, aby sme mohli pokojne spať!“ A potom zhlboka povzdychnú: „Radi ti zaplatíme, dobrú noc, Ole! Peniaze ležia na obluku! Lenže ja nepracujem za peniaze,“ povedal Ole Zatvoročka.

„Čo budeme robiť túto noc?“ spýtal sa Hjalmar.

„Nuž, neviem, či by si chcel i túto noc ísť na svadbu. Bude inakšia než včera. Bábika tvojej sestry, čo vyzerá ako muž, volá sa Herman, sa bude ženiť s bábikou Bertou. A bábika má narodeniny, preto dostane darčeky.“

„Hej, to poznám!“ odvetil Hjalmar. „Bábiky vždy potrebujú nové šaty, preto sestra jednoducho povie, že majú narodeniny alebo svadbu. To sa už stalo najmenej stokrát!“

„Hej, ale túto noc bude sto prvá svadba, a keď sa tá sto prvá odbaví, potom bude po všetkom! Preto to bude dnes výnimočne zaujímavé. Len sa pod' pozrieť!“

A Hjalmar pozrel na stôl. Bol tam lepenkový domček s osvetlenými oblokmi a všetci cínoví vojaci stáli pred ním a dávali na počtu zbraň. Svadobný pár sedel na dlážke a opieral sa o nohu stola. Snúbenci vyzerali ustarostené, ale akiste mali na to svoje dôvody. A Ole Zatvoročká v čiernej sukni starej mamy ich sobášil. Keď bolo po sobáši, všetok nábytok zaspieval pieseň, ktorú napísala ceruzka na melódiu večierky:

*Jak vietor spev nás znie
Na počesť mladému páru.
Že sú to kolíky, každý vie
A vidí na nich kožu starú.
Hurá, hurá, trikrát sláva,
Kolík je z dreva, kočka je pravá!*

A potom prijímali darčeky. No prosili, aby im nedávali jedlo, lebo im stačilo, že sa majú rady.

„Pozrieme sa na vidiek, alebo odcestujeme do cudziny?“ opýtal sa ženích. A potom sa radili s lastovičkou, ktorá veľa cestovala, a so starou kurou, ktorá päťkrát vysedela kuriatka.

Lastovička rozprávala o krásnych teplých krajinách, kde je hrozno veľké a ťažké, kde je vzduch príjemný a hory majú nevídané farby.

„Ale nemajú tam našu kapustu,“ povedala kura. „Raz v lete som bola

s kuriatkami na vidieku. Tam bola piesková jama, v ktorej sme mohli hrabať, a okrem toho sme mohli chodiť do kapustnej záhrady.

Ach, aká bola zelená! Nič krajšie si neviem predstaviť!“

„Ale všetky kapustné hlavy vyzerajú rovnako!“ namietla lastovička. „A býva tu často zlé počasie!“

„Hej, ale na to sme si privykli!“ odvetila kura.

„No tu je zima, tu mrzne!“

„To kapuste osoží!“ povedala kura. „Okrem toho i u nás býva teplo. Nemali sme pred štyrmi rokmi leto celých päť týždňov? Bolo tu tak horúco, že sa ani dýchať nedalo! A potom, nemáme jedovaté zvieratá ako v cudzích krajinách! A nemusíme sa báť zbojníkov! Kto nevidí, že naša krajina je najkrajšia, je niktoš! Nezaslúži si, aby tu žil!“ A kura sa rozplakala. „I ja som cestovala. Viezla som sa dvanásť míľ v sude. Cestovanie nie je nijaká radosť!“

„Veru, kura je rozumná!“ povedala bábika Berta. „Aj ja nerada cestujem do hôr, to je iba hore a dolu. Nie, odšťahujeme sa do štrkovej jamy a budeme sa prechádzať po kapustnej záhrade.“

A pri tom zostalo.

Sobota

„Povieš mi rozprávku?“ spýtal sa Hjalmar, len čo ho Ole Zatvoročká dostal do posteľe.

„Dnes večer na to nemáme čas!“ odvetil Ole Zatvoročká a rozprestrel nad ním svoj najkrajší dáždnik. Vyzeral ako veľká čínska misa s belasými stromami a končitými mostmi, na ktorých stáli malí Číňania a pokyvovali hlavami. „Celý svet musíme na zajtra pekne vyzdobiť,“ povedal Ole, „veď je sviatok - nedeľa. Musím sa ísť pozrieť na vežu, či kostolní škriatkovia vyleštili zvony, aby pekne zvonili. Musím sa ísť pozrieť na pole, či vietor sfúkol prach z trávy a z listia. A najväčšiu robotu budem mať s hviezdami, musím ich všetky dať dolu a vyleštiť. Všetky ich pozbierame do zástery. Ale najprv ich musíme očíslovať a aj na diery, v ktorých sú, musím dať čísla, aby sa zasa dostali na svoje miesta, lebo inak by tam nedržali a všetky by popadali dolu.“

„Počujte, pán Zatvoročká!“ ozval sa starý portrét, čo visel na stene nad Hjalmarom. „Som Hjalmarov praded a ďakujem vám za to, že rozprávate chlapcovi rozprávky. Ale nesmiete to popliešť. Hviezdy nemôžete dať dolu a vyleštiť! Hviezdy sú nebeské telesá ako naša Zem, a to je práve na nich dobré!“

„Ďakujem ti, starý praded!“ povedal Ole Zatvoročká. „Ďakujem ti! Si hlava rodiny, si prahlava! Lenže ja som starší ako ty! Som starý pohan, Gréci a Rimania ma nazývali Boh snov! Prichádzal som do najvznešenejších domov a ešte ta prichádzam! Viem, ako sa správať k malým i veľkým! Ale teraz môžeš rozprávať ty!“ A potom Ole odišiel i s dáždnikom.

„Dnes už človek ani nemôže povedať, čo si myslí!“ povzdychol si starý portrét.

A potom sa Hjalmar zobudil.

Nedeľa

Dobrá večer!“ povedal Ole Zatvoročká a Hjalmar mu prikývol, ale hneď vyskočil a obrátil portrét pradeda ku stene, aby sa im nemiešal do reči. „Teraz mi rozprávaj rozprávky O piatich zelených hráškoch v jednom struku, O kohútej kosti, čo dvorila slepačej kosti a O ihle na plátanie, čo sa cítila taká vznešená, akoby bola ihlou na šitie!“

„Pozor, aby dobrého nebolo priveľa!“ odvetil Ole Zatvoročká. „Vieš, radšej ti voľačo ukážem. Ukážem ti svojho brata. Aj on sa volá Ole Zatvoročká, ale nikdy nepríde k človeku viacrát ako raz, a keď príde, vezme ho na svojho koňa a rozpráva mu rozprávku. Vie len dve rozprávky. Jedna je taká krásna, že si to nik na svete nevie predstaviť, a druhá je taká mrzká a strašná, že sa to nedá ani opísať.“ Potom Ole Zatvoročká zdvihol malého Hjalmaru k obloku a povedal: „Tam vidíš môjho brata, druhého Oleho Zatvoročká. Volajú ho aj Smrť. Ale ako vidíš, vôbec nevyzerá tak zle ako v obrázkových knižkách, i kde ho maľujú, akoby bol len zo samých kostí. Nie, šaty má vyšívané striebrom: je to najkrajšia husárska rovnošata! Čierne rúcho mu veje za koňom. Pozri!“

A Hjalmar videl, ako tento Ole Zatvoročká cvála a berie na koňa mladých a starých. Niektorých posadil dopredu, iných dozadu, ale vždy sa spýtal: „Aké máš vysvedčenie?“ „Dobré!“ odpovedali všetci. „Ukáž!“ povedal, a každý mu musel ukázať vysvedčenie. Tí, čo mali „výbornú“ a „veľmi dobrú“, dostali sa dopredu a počúvali peknú rozprávku. No tí, čo mali „dobrú“ a „dostatočnú“, dostali sa dozadu a počúvali mrzkú rozprávku. Triasli sa, plakali, chceli zoskočiť z koňa, ale nemohli, lebo k nemu hneď prirástli. „Ale veď Smrť je najkrajší Ole Zatvoročká!“ zvolal Hjalmar. „Jeho sa nebojím!“ „Ani sa nemusíš!“ povedal Ole Zatvoročká. „Daj si len pozor, aby si mal dobré vysvedčenie!“ „Hej, je to poučné!“ zamumlal pradedov portrét. „Predsa len pomôže, keď človek povie, čo si myslí.“ A bol spokojný. Hľa, to je rozprávka o Olem Zatvoročká! Dnes večer ti azda sám povie viacej.

Mikuško a Mikuš

V istej dedine žili raz dvaja ľudia, ktorí sa volali rovnako. Mikuláš bol ten i onen, ale jeden mal štyri kone a druhý len jedného. Aby ich od seba odlíšili, gazdu so štyrmi koňmi volali ľudia Mikuš, a toho, čo mal len jedného, Mikuško. A teraz počúvajte, ako tí dvaja spolu nažívali lebo to je skutočný príbeh!

Mikuško musel Mikušovi celý týždeň orať a prenechávať mu aj svojho jediného koňa. Zato mu Mikuš pomohol so svojimi štyrmi koňmi, no len raz do týždňa, a to v nedeľu. Hijó! zapukal si Mikuško bičom nad všetkými piatimi koňmi, veď v tento deň akoby kone boli jeho. Slnko utešene žiarilo a všetky zvony zozváňali do kostola. Ľudia, vyobliekam' a so spevníkmi v rukách, šli si vypočuť kňazovu kázeň a cestou pozerali na Mikuška, ktorý oral s piatimi koňmi a bol taký spokojný, že zasa zapraskal bičom a zvolal: „Hijó, koničky moje!“

„To nesmieš vraviť!“ oboril sa naňho Mikuš. „Veď iba jeden kôň je tvoj!“

Ale keď opäť šiel popri nich ktosi do kostola, Mikuško zabudol, že to nesmie vravia, a zvolal: „Hijó, koničky moje!“

„To si vyprosujem, už aj čuši!“ varoval ho Mikuš. „Ak to ešte raz povieš, tak ti koňa po čele opálím, že naskutku zdochne a nebudeš mať nič!“

„Naozaj to už nepoviem!“ zarietal sa Mikuško. No tu zasa šli popri nich ľudia, a keď sa mu pozdravili, Mikuško bol veľmi natešený a nazdal sa, že musí vyzeráť pansky, keď na svojom poli orie s piatimi koňmi. Tu zaplieskal bičom a zvolal: „Hijó, koničky moje!“

„Ja ti dám hijó, koničky moje!“ zahromžil Mikuš. Schytil kyjak a ovalil Mikuškovho koňa po čele tak, že padol a na mieste bolo po ňom.

„Ach, teraz už nemám ani jediného koníka!“ zabadákal Mikuško a rozplakal sa. Potom koňa stiahol a kožu dal vo vetre dobre vysušiť. Len čo vyschla, vopchal ju do vreca, prehodil cez plece a vybral sa ju do mesta predať.

Cestu mal ďalekú, musel ísť cez veličizný, temný les a navyše bolo veľmi zlé počasie, takže poblúdil. Kým sa dostal na správnu cestu, zvečerilo sa, no do mesta mal ešte ďaleko a ani domov by sa už za svetla nevrátil. Celkom pri ceste trónil veľký majer, okenice na oblokokoch boli zavreté, jednako však cez ne presvitalo svetlo. Tam mi istotne dajú nocľah/ pomyslel si Mikuško a hneď šiel zaklopať na bránu.

Otvorila mu gazdiná, ale keď ho vypočula, povedala mu, že nech si ide kadeľahšie, lebo muža doma nemá a sama si predsa nemôže vziať cudzieho človeka na nocľah.

„Teda musím spať vonku,“ zažalil Mikuško a gazdiná mu zatvorila pred nosom.

Nablízku bol veľký stoh sena, od domu ho delila len malá šopa s plochou slamenou strechou.

„Tam si ľahnem,“ povedal si Mikuško, keď zazrel strechu, „veď je to znamenitá posteľ! Bocian ma vari neďobne do nohy.“ Na streche domu naozaj stál živý bocian pri svojom hniezde.

Mikuško teda vyliezol na šopu, ľahol si a prevažoval sa, aby sa dobre usalašil. Okenice zhora dobre nepriliehali, takže videl rovno do izby.

Bol tam prestretý veľký stôl, na ňom víno, pečené mäso a znamenitá ryba. Za stolom sedela iba gazdiná s kostolníkom, inak nik. Gazdiná mu nalievala a kostolník si ujedal ryby. To bolo čosi, na čo si potrpel.

„Jaj, čo len kúštičok z toho okúsiti!“ povzdychol si Mikuško a natiahol hlavu až celkom k obloku. Márnosť, aká cifrovaná torta! Ach, to sú hody!

Zrazu začul na hradskej hrkotať voz. To sa gazdinej vracal domov muž.

Gazda bol dobrák, ale mal tú čudnú chorobu, že nemohol vystáť kostolníkov. Ak mu dajaký kostolník prišiel na oči, bol od zúrivosti celý bez seba. Kostolník zasa navštívil gazdinú preto, lebo vedel, že muža nemá doma, nuž a táto dobrá žena ho počastovala najlepšimi jedlami, čo mala. Keď počuli, že gazda sa už vracia, zľakli sa a žena prikázala kostolníkovi, aby vliezol do veľkej truhlice v kúte. Host ju poslúchol, lebo vedel, že jej muž, neborák, nemôže vystáť kostolníkov. Žena chytro odpratala všetko jedlo i víno do pece, veď keby to muž videl, hneď by sa spýtal, čo to znamená. „Ach tak!“ zavzdychal Mikuško na šope, keď videl, ako sa všetko jedlo trati.

„Kto je tam?“ spýtal sa sedliak a pozrel na Mikuška. „Čo tam ležíš? Pod' radšej k nám!“

A tak mu Mikuško vyrozprával, ako zablúdil, a požiadal ho o nocľah.

„Isteže,“ súhlasil gazda, „ale najprv si musíme zajesť!“

Žena ich oboch prijala veľmi vlúdne, prestrela dlhý stôl a predložila im veľkú misu kaše. Sedliak bol vyhľadovaný a s chuťou jedol, ale Mikuško sa nevedel zbaviť myšlienok na lákavú pečienku, rybu a tortu, keď vedel, že všetko je v peci.

Pod stolom pri nohách mal vrece s konskou kožou, lebo ako vieme, odišiel s ňou z domu, aby ju v meste predal. Kaša mu nijako nešla cez hrdlo, a tu stúpil na vrece, v ktorom suchá koža hlasno zavrzgala.

„Čít!“ tíšil si Mikuško vrece, ale pritom naň zasa stúpil, takže zavrzgalo ešte hlasnejšie ako prv.

„Nuž ale, čo máš v tom vreci?“ opýtal sa gazda.

„Á, to je čarodej!“ odvetil Mikuško. „Vraví, aby sme nejedli kašu, lebo nám vyčaril plnú pec pečienky, ryby a torty.“

„Čože!“ zvolal gazda, a hneď otvoril pec plnú maškrt, čo tam žena schovala. Ale gazda si myslel, že ich vyčaril čarodej vo vreci. Žena si netrúfala nič povedať, len im pochúťky predložila na stôl, a potom jedli rybu, pečienku i tortu. O chvíľu Mikuško zasa stúpil na vrece, až koža zavrzgala.

„Čo zasa raví?“ opýtal sa sedliak.

„Vraví,“ povedal Mikuško, „že pre nás vyčaril aj tri fľašky vína v kúte pri peci!“ Tu musela žena vyrukovať so schovaným vínom a sedliak pil do chuti a dobrej vôle. Takého čarodeja, ako mal Mikuško, hrozne sa mu zachcelo.

„Vie vyčariť aj čerta?“ opýtal sa sedliak. „Čerta by som chcel vidieť, lebo teraz som veselý!“

„Pravdaže,“ uistil ho Mikuško, „môj čarodejník urobí všetko, o čo ho požiadam. No nie je tak, hej ty tam?“ opýtal sa a stúpil na vrece, až zavrzgalo. „Počuješ, ako mi prisvieďča? Ale čert je ohyzda, neradno ho vidieť!“

„Ja sa ho ani trocha nebojím! Ako môže vyzeráť?“

„Nuž, ukáže sa v podobe kostolníka!“

„Úha!“ zaškaredil sa sedliak. „Veru ja kostolníkov nemôžem vystáť. Ale teraz na tom nezáleží, keď viem, že to je čert, budem to ľahšie znášať. Teraz mám guráž. Len nech sa mi veľmi nepribližuje!“

„Opýtam sa čarodeja!“ povedal Mikuško, stúpil na vrece a priložil k nemu ucho.

„Čo vraví?“

„Vraví, že môžete ísť otvoriť truhlicu tamto v kúte a uvidíte v nej učupeného čerta. Ale musíte dať pozor na vrchnák, aby neutiekol!“

„Nože mi ho pomôžte držať!“ povedal sedliak a zašiel k truhlici, kam gazdiná schovala ozajstného kostolníka, čo trpol hrôzou.

Gazda trochu podvihol vrchnák a nakukol dnu. „Uha!“ skríkol a odskočil. „Veru som ho videl, vyzerá celkom ako náš kostolník! Bf, to je strašné!“

To sa muselo zapíť a potom pili ďalej, dlho do noci. I

„Toho čarodeja mi musíš predať!“ povedal sedliak. „Žiadaj zaň, čo len chceš! Ba veru, hneď ti zaň vyplatím celú putienku peňazí!“

„Nie, to nejde!“ bránil sa Mikuško. „Uváž, koľko osohu môžem mať z takého čarodeja!“

„Ach, hrozne sa mi ho zažiadalo,“ dobiedzal sedliak ďalej. „No,“ pristal napokon Mikuško, „že si bol ku mne taký dobrý a prenocoval si ma, dám si aj ja povedať. Maj si čerta za tú putienku peňazí, ale musí byť vrchovatá!“

„Dostaneš ju!“ súhlasil sedliak, „ale aj truhlicu si musíš vziať! Nechcem ju už mať v dome ani chvíľu, lebo človek nemôže vedieť, či tam čert ešte neseďí.“

Mikuško dal sedliakovi vrece s vysušenou kožou a dostal za ňu putienku peňazí, a to vrchovatú! Sedliak ho obdaril ešte aj tragačom, aby mal na čom odviezť peniaze i s truhlicou.

„Zdraví zostávajúte!“ rozlúčil sa Mikuško a odviezol si peniaze i veľkú truhlicu, v ktorej bol kostolník.

Z druhej strany lesa sa hnala veľká a hlboká rieka. Voda sa tam valila tak prudko, že by sotvako uplával proti prúdu. Cez ňu práve postavili veľký nový most. Naprostred mosta sa Mikuško zastavil a nahlas, aby to počul i kostolník v truhlici, povedal:

„Nna, čo s tou mizernou truhlicou? Ťažká mi je, priam sŕbny plná kamenia! Ešte chvíľu sa s ňou plahočím, budem z nej celý utrmácaný. Radšej ju hodím do rieky, a ak sa mi doplaví až k domu, dobre, ak nie, aj tak dobre.“

Potom truhlicu jednou rukou podvihol, akoby ju chcel zhodiť z mosta. „Nie, zadrž!“ zvolal kostolník z truhlice. „Pusť ma von!“

„Uhu!“ striasol sa Mikuško a tváril sa, ako keby sa bál. „Ešte je tam! Do vody s ním, nech sa utopí!“

„Ni-é! Ni-é!“ žalostil kostolník. „Dám ti celú putienku peňazí, ak ma pustíš!“

„To je už iná pesnička!“ ulútosť sa Mikuško a otvoril truhlicu. Kostolník chytro vyliezol, prázdnu truhlicu šťuchol do vody a ponáhľala sa domov. Mikuško dostal od neho celú putienku peňazí; jednu putienku dostal už od sedliaka, takže teraz mal peňazí celý tragač!

„Ľaľa, za toho koňa mi celkom dobre zaplatili!“ povedali si Mikuško, keď prišiel domov a vysypal peniaze naprostred dlážky na veľkú hrbu. „Mikuš sa bude zlostiť, až sa dozvie, ako som zo svojho jediného koňa zbohatol. Lenže nemôžem mu to povedať len tak z mosta doprosta.“ Poslal si teda chlapca k Mikušovi, vypožičať putienku. „Načo to potrebuje?“ pomyslel si Mikuš a namazal putienku na dne kolomažou, aby sa tam prilepilo dačo z toho, čo sa bude merať. Tak sa aj stalo, lebo keď mu putienku vrátili, boli na dne prilepené tri nové strieborniaky.

„Čože?“ zhíkol Mikuš a hneď sa rozbehol k Mikuškovi: „Kde si vzal toľko peňazí?“

„Á, to mám za konskú kožu, včera večer som ju predal!“

„Veruže ti dobre zaplatili!“ začudoval sa Mikuš. Hneď sa rozbehol domov, schytil sekeru, prebil čelo všetkým svojim štyrom koňom, postáhoval z nich kože a odviezol ich do mesta.

„Kože! Kože! Kúpte kože!“ volal po uliciach.

rozbiehali sa ševci i garbiari a vypytovali sa, čo za ne chce.

„Po putienke peňazí za každú!“ hlásil Mikuš.

„Zbláznil si sa?“ pozastavovali sa všetci. „Myslíš, že máme peňazí na putienky?“

„Kože, kože! Kto kúpi kože!“ volal zasa. A všetkým, čo sa ho pýtali, koľko kože stoja, odpovedal: „Po putienke peňazí.“

„Robí si z nás bláznov!“ zlostili sa kupci. Ševci vzali remene, garbiari si odpásali kožené zástery a ťah Mikuša hlava-nehlava.

„Kože, kože!“ posmievali sa mu. „Hej, my ti zmastíme kožu, až ti na nej nabehnú červené klobásky! Prac sa z mesta!“ volali. A Mikuš musel utekať, až sa mu hlava triasla, lebo takú bitku v živote ešte nevystál.

„No počkaj, Mikuško!“ povedal si, keď prišiel domov, „s tebou sa porátam! Za to ťa zabijem!“

Mikuškovi práve umrela stará mater. Bola síce neznášanlivá a často ho sekírovala, no Mikuško nad ňou jednako úprimne žiaľil a uložil mŕtvu do svojej teplej postele, lebo sa nazdal, že tam azda ožije. Chcel ju tam nechať celú noc a sám spal na stoličke v kúte ako už neraz predtým.

Keď tam v noci sedel, otvorili sa zrazu dvere a do izby vběhol Mikuš so sekerou.

Dobre vedel, kde má Mikuško posteľ, šiel priamo k nej a v presvedčení, že tam leží on, začal mŕtvej stareнке rovno do čela.

„Tu máš!“ zasípel. „Teraz si už zo mňa nebudeš robiť blázna!“ A odišiel domov.

„Je to predsa len zlý, surový človek,“ pomyslel si Mikuško, „chcel ma zabiť. Dobre, že už stará mať umrela, inak by ju mal na svedomí.“

Potom starenku sviatočne vyobliekal, od druhého suseda vypožičal koňa a zapriahol do voza. Starú mať uložil posediačky na zadné sedadlo tak, aby nemohla vypadnúť, a vydal sa na cestu lesom. Keď zasvitlo slnko, boli už pri veľkej krčme. Tam Mikuško zastavil a vošiel do krčmy trochu sa potúžiť.

Krčmár mal veľa, strašne veľa peňazí, a bol to aj dobrý človek, ale prudký, hneď vzbĺkol ako slama.

„Dobré ráno!“ privítal Mikuška. „Zavčasu si sa dnes vystrojil!“ „Hej,“ prisvedčil Mikuško, „idem do mesta so starou materou. Sedí vo voze a nemôžem ju dostať dnu. Zaneste jej čiašku medoviny, ale musíte sa s ňou hlasno zhovárať, lebo zle počuje.“

„Dobre, budem!“ sľúbil krčmár a nalial veľkú časť medoviny. Potom ju zanesol babke, uloženej vo voze.

„Tu máte časť medoviny od syna!“ prihovoral sa jej krčmár. No mŕtva, pravdaže, nepovedala ani slovo, len ticho sedela.

„Čo nepočujete?“ volal krčmár, ako len vládal. „Tu máte časť medoviny od syna!“

Ešte raz zavolať to isté a potom ešte raz, ale keď sa starká ani nepohla, krčmár sa nazlostil a šmaril jej časť rovno do tváre, až jej medovina tiekla po nose. Starenka sa zgúlila do voza, lebo bola na sedadle len položená, ale nie priviazaná.

„Teda takto!“ zvolal Mikuško, vybehol von a chytil krčmára za kabát. „Starú mater si mi zabil! Pozri len, akú má na čele diery!“

„Ach, to je nešťastie!“ bedákal krčmár a zalamoval rukami. „Všetkému je na vine len tá moja prudkosť. Mikuško drahý, dám ti putienku peňazí a starej materi zariadim pohreb, akoby bola moja vlastná, len o tom nehovor nikomu, lebo inak by som prišiel o hlavu, a to by bolo zlé!“

Potom Mikuško dostal putienku peňazí a krčmár pochoval starú mater, akoby bola jeho vlastná.

Keď sa Mikuško vrátil domov s toľkými peniazmi, poslal hneď chlapca k Mikušovi, aby mu požičal putienku.

„Čože?“ začudoval sa Mikuš. „Vari som ho nezabil? Sám ta pôjdem pozrieť!“ A hneď zašiel s putienkou k Mikuškovi.

„Nuž ale toto, kde si vzal toľko peňazí?“ spytoval sa, div že si oči nevyočil, keď zazrel celé Mikuškovo bohatstvo.

„Starú mať si zabil, a nie mňa!“ odpovedal Mikuško. „Teraz som ju predal za putienku peňazí.“

„Veruže ti dobre zaplatili!“ povedal Mikuš a hneď odbehol domov. Schytil sekeru, zabil si starú mater, potom ju naložil na voz, odviezol do mesta. Pred lekárnou sa zastavil a opýtal, či by nekúpili mŕtvolu.

„Kto je to a odkiaľ ho máte?“ zajímal sa lekárnik.

„Je to moja stará mať,“ odpovedal Mikuš, „zabil som ju za putienku peňazí!“

„Pre zmlovanie Božie!“ zhrozil sa lekárnik. „Vari neviete, čo rozprávate? To nehovorte, lebo môžete prísť o hlavu!“ - Potom mu dôkladne vysvetlil, akú hroznú vec vykonal, aký je zlý človek a že by mal byť za to potrestaný. Mikuš sa tak vyľakal, že z lekárne vbehol rovno do voza a šibal kone, pokým sa nedostal domov. Lekárnik i všetci ostatní sa nazdali, že nemá dobrý rozum, a nechali ho odísť kadeľahšie.

„S tebou sa porátam!“ povedal si Mikuš, keď sa dostal na hradskú. „Hej, Mikuško, s tebou sa porátam!“ A len čo sa vrátil domov, vzal najväčšie vrece, aké našiel, pribehol k Mikuškovi a zahromžil: „Zasa si ma oklamal! Najprv som si pozabíjal kone, potom aj starú mater. A to je všetko tvoja vina! Ale viac ma už neoklameš!“ Nato schmatol Mikuška za pás a vopchal do vreca, vrece si prehodil cez plece a zavolať: „Idem ťa utopiť!“

K potoku bol dlhý kus cesty, a Mikuško nebol práve najľahší. Cesta viedla popri kostole. Organ hral a ľudia pekne spievali. Tu Mikuš zložil vrece s Mikuškom ku kostolnej bráne a pomyslel si, že by bolo príjemné vypočuť si nábožnú pieseň, kým pôjde ďalej. Veď Mikuško mu z vreca neutecie a ľudia sú všetci v kostole. Vošiel teda dnu.

„Ach, beda mi, beda mi!“ zavzdychal Mikuško vo vreci. Prevaľoval sa a krútil, ale vrece nijako nemohol rozviazať. Odrazu tadiaľ šiel starý pastier so snehobielymi vlasmi a s veľkou palicou v ruke. Hnal celú čriedu kráv a bujakov, ktoré pribehli k vrecu s Mikuškom a prevalili ho.

„Ach, beda!“ zavzdychal Mikuško. „Taký mladý, a už musím ísť do kráľovstva nebeského!“

„A ja, úbožiak,“ povedal pastier, „taký som starý, a stále sa ta ešte nemôžem dostať!“

„Otvor vrece!“ zavolať Mikuško. „Vlez sem namiesto mňa, hneď sa dostaneš do kráľovstva nebeského!“

„Ej, veru s radosťou!“ súhlasil pastier a rozviazal vrece Mikuškovi, ktorý z neho hneď vyskočil.

„A budeš mi opatrovať dobytok?“ popýtal ho starček a vliezol do vreca. Mikuško vrece zaviazal a odišiel s kravami a bujakmi.

O chvíľu vyšiel z kostola Mikuš, hodil si vrece na plece a zdalo sa mu, že akosi odľahčelo, lebo starý pastier bol o polovicu ľahší ako Mikuško. „Ako sa mi teraz ľahko nesie! Veru iste preto, že som počúval nábožnú pieseň!“ pomyslel si a zašiel k rieke, tam, kde bola hlboká a široká, hodil do vody vrece so starým pastierom, o ktorom sa nazdal, že je to Mikuško, a zavolať za ním: „Tu máš! Už si zo mňa blázna robiť nebudeš!“

Potom sa pobral domov. Ale keď prišiel na miesto, kde sa cesty križovali stretol sa s Mikuškom, ktorý hnal čriedu dobytká.

„Čože!“ zvolal Mikuš. „Vari som ťa neutopil?“

„Ba veru,“ prisvedčil Mikuško, „hodil si ma do rieky pred polhodinou.“

„A kde si vzal toľko vyberaného statku?“ spýtal sa Mikuš.

„Joj, to je morský dobytok,“ odvetil Mikuško, „rozpoviem ti, ako to všetko bolo, ale predovšetkým ti ďakujem za to, že si ma utopil, lebo teraz nielenže žijem, ale som aj naozajstný boháč! - Veľmi som sa bál, keď som bol vo vreci, a vietor mi písal okolo uší, ako si ma hodil z mosta do studenej vody. Hneď som klesol na dno, ale som sa neudrel, lebo dno je porastené sviežoučkou mäkkou a hustou trávou. Len čo som dopadol na dno, vrece sa rozviazalo a krásna panna v snehobielych šatách, so zeleným vencom na mokrych vlasoch, ma chytila za ruku a prihovorila

sa mi: Ty si ten Mikuško? Tu máš zatiaľ trochu statku. Darujem ti ešte celú čriedu, je o míľu vyššie na ceste! - Teraz som už videl, že rieka je veľkou hradskou pre morských ľudí. Po dne chodili a vozili sa priamo z mora až celkom do vnútrozemia, kde sa vodný tok končí. Boli tam utešené kvety a svieža tráva, ryby plávali vo vode a brnkali mi okolo uší sťa vtáky vo vzduchu. Akí tam boli krásni ľudia, a ten dobytok pri priekopách a ohradách!“

„Ale prečo si sa hneď vrátil k nám na zem?“ opýtal sa Mikuš. „Ja by som si tam ešte pobudol, keď je tam tak krásne!“

„Veď hej, ale vieš,“ vysvetľoval mu Mikuško, „človek sa musí vyznať. Už som ti hovoril: Morská panna mi vravela, že o míľu vyššie na ceste -a cestou mohla myslieť len riekou, lebo ona nemôže inam - čaká na mňa ešte celá črieda. Ale ja viem, kde rieka robí okľuky, hneď tu, hneď tam, veď to je veľká zachádzka. Preto keď môžem, skrátim si cestu a idem to po zemi, to zasa cez riekou, tak ušetrím najmenej pol míle a ku svojmu morskému dobytku sa dostanem rýchlejšie!“

„Ó, či si len šťastný!“ obdivoval sa Mikuš. „Myslíš, že aj ja dostanem morský dobytok, ak pôjdem na dno rieky?“

„No to si myslím!“ uistil ho Mikuško. „Ale ja by som ťa vo vreci neuniesol až k potoku. Si mi príťažký. Keby si ta sám zašiel a potom vliezol do vreca, hodil by som ťa do vody s najväčšou radosťou!“

„Ďakujem ti!“ súhlasil Mikuš. „Ale ak v rieke statok nedostanem, tak ťa zabijem, na to sa môžeš spoľahnúť!“

„O nie, nebuď taký zlý!“ zaprosil Mikuško. A zišli až k rieke. Keď smädny dobytok zazrel vodu, rozbehol sa k rieke, aby sa napil.

„Vidíš, ako sa ženu!“ povedal Mikuško. „Už túžia dostať sa zasa na dno!“

„Nože mi pomôž,“ súpil ho Mikuš, „lebo ťa zbijem!“ A vliezol do vreca, čo mal jeden z bujakov v čriede prehodené cez chrbát.

„Prilož kameň, lebo sa bojím, že sa neutopím!“ rozkazoval Mikuš.

„O, potopíš sa!“ uistil ho Mikuško, ale predsa len priložil do vreca veľký kameň, pevne ho zaviazal a sotil nadol: Žblnk! Už bol Mikuš v potoku a klesal na dno.

„Obávam sa, že ten dobytok nenájde!“ povedal si Mikuško a pobral sa domov so všetkým, čo mal.

Iduškyne kvety

Moje úbohé kvietky celkom zvädli!“ povedala Iduška. „Včera večer boli také pekné, a teraz im všetky listy zvädli! Prečo je to?“ spýtala sa študenta, ktorý sedel na pohovke. Mala ho veľmi rada. Študent vedel rozprávať prekrásne príbehy a vystrihovať zábavné obrázky: srdiečka, v ktorých tancovali malé dámy, kvety a veľké zámky, na ktorých sa mohli otvárať dvere. Bol to veselý študent!

„Prečo dnes vyzerajú kvety tak zle?“ spýtala sa opäť a ukázala na kyticu.

„Vieš, čo im je!“ povedal študent. „Kvety boli v noci na bale, a preto im ovisli hlávky!“

„Ale veď kvety nemôžu tancovať!“ riekla Iduška.

„Ba hej,“ odvetil študent. „Keď sa zotmie a my spíme, veselo poskakujú. Skoro každú noc majú bál.“

„Deti nemôžu ísť na ich bál?“

„O áno,“ prisvedčil študent, „malé sedmokrásy a konvalinky!“

„Kde tancujú najkrajšie kvety?“ opýtala sa Iduška.

„A či si nechodievala často za bránu k veľkému zámku, kde v lete býva kráľ a kde je veľká záhrada s mnohými kvetmi? Veď si videla labute, ako k tebe plávajú, keď im chceš dať kôrky chleba. Ver mi, býva tam naozajstný bál.“

„Včera som bola v tej záhrade s mamou!“ povedala Iduška. „Ale zo stromov už opadalo všetko lístie a nebol tam nijaký kvietok. Kde sú? V lete som ich tam toľko videla!“

„Sú v zámku!“ povedal študent. „Len čo sa kráľ s dvoranmi presťahuje do mesta, kvietky hneď prebehnú zo záhrady do zámku a veselia sa. Mala by si to vidieť! Dve najkrajšie ruže si sadnú na trón a sú kráľom a kráľovnou. Vedľa nich sa postaví všetky červené plamienky a klaňajú sa; to sú ich pážatá. Potom prídu všetky krásne kvietky a je bál. Belasé fialky, ktoré predstavujú malých námorných kadetov, tancujú s hyacintmi a nechtíkmi a oslovujú ich ‚slečna‘. Tulipány a veľké žlté ľalie, to sú staré panie, ktoré dávajú pozor, aby sa pekne tancovalo a aby bol všade poriadok!“

„Nikto nevyhreší kvietky, že tancujú v kráľovom zámku?“ opýtala sa Iduška.

„O tom vlastne nikto nevie!“ povedal študent. „Niekedy tam, pravda, v noci príde starý kastelán, ktorý opatruje zámok. Nosí veľký zväzok kľúčov, a len čo kvietky začujú štrkotať kľúčmi, hneď stíchnu. Schovávajú sa za dlhé záclony a len hlavičky vystrkujú. ‚Cítim, že sú tu dáke kvety!‘ vraví starý kastelán, ale nevidí ich.“

„To je zábavné!“ povedala Iduška a zatlieskala ručičkami. „Ale ani ja by som nevidela tie kvietky!“

„Ty hej,“ odvetil študent. „Keď vojdeš dnu, pamätaj iba na to, aby si hľadela do obloka, tak ich istotne uvidíš. Ja som dnes tak urobil; na pohovke sa vystierala dlhá žltá ľalia - to bola dvorná dáma!“

„Môžu tam prísť aj kvietky z botanickej záhrady? Ako prejdú takú dlhú cestu?“

„Isteže môžu!“ povedal študent. „Lebo keď chcú, môžu lietať. Či si nevidela pekné motýle, červené, žlté a biele? Vyzerajú skoro ako kvety, a kvetmi raz aj boli. Raz vyskočili zo stopky vysoko do vzduchu, mávali lístkami, ani keby to boli krídelká, a leteli. A keď sa pekne správili, mohli lietať i vo dne. Nemuseli sa vrátiť domov a sedieť na stopke; a tak sa im napokon lístky premenili na ozajstné krídla. Veď si to sama videla! Inak je celkom možné, že kvietky z botanickej záhrady nikdy neboli na kráľovskom zámku a ani nevedia, že tam je v noci tak veselo. Preto ti musím čosi povedať a potom bude poriadne prekvapený profesor botaniky, ktorý býva tam vedľa. Veď iste ho poznáš, však? Keď prídeš do jeho záhrady, povedz niektorému kvietku, že v zámku je veľký bál. On to potom povie ostatným a všetky odtiaľ uletia. Keď príde profesor do záhrady, nebude tam jediného kvietka, a on si nebude vedieť vysvetliť, kde sa len podeli.“

„Ale ako to môže kvietok povedať ostatným? Veď kvietky nevedia hovoriť!“

„Nie, to veru nevedia!“ odpovedal študent. „Ony sa dorozumievajú posunkami! Vari si nevidela, že keď trochu zaduje vetrík, kyvkajú hlavičkami a pohybujú všetkými zelenými lístkami? To je priam také zrozumiteľné, ako keby hovorili!“

„Profesor rozumie tým posunkom?“ opýtala sa Ida.

Pravdaže! Raz ráno, keď prišiel do záhrady, videl veľkú prhlavu, ako sa listami zalieča nádhernému červenému klinčeku. Vravela mu: „Ach, aký si pekný, ako ťa ľúbim!“ Ale také čosi nemohol profesor strpieť a hneď udel prhlavu po listoch, lebo to sú jej prsty. Tá ho však popálila a odvtedy sa prhlavy ani nedotkne.“

„To je zábavné!“ povedala Iduška a zasmiala sa.

„Kto to kedy videl takto dieťa balamutiť!“ povedal mrzutý pán radca, ktorý prišiel na návštevu a sedel na pohovke. Študenta nemohol vystáť a vždy hundral, keď ho videl vystrihovať tie smiešne, podarené obrázky. Hneď človeka, čo visí na šibenici so srdcom v ruke, lebo to bol zlodej srdca, hneď starú ježibabu, čo letí na metle a muža má na nose. Pán radca to nemohol vystáť a hneď povedal tak isto ako teraz: „Kto to kedy videl takto dieťa balamutiť! To je ale hlúpa fantázia!“

Ale Iduška si myslela, že študent jej rozpráva o kvietkoch veľmi zaujímavo. Kvety mali ovisnuté hlávky, lebo boli unavené, keď celú noc tancovali - iste boli choré. Potom šla s nimi k svojim hračkám; pekne stáli na stolíku a v zásuvke bolo plno čačiek. V kočíku spala bábika Žofia. Iduška jej povedala: „Musíš vstať, Žofia, a uskromniť sa, túto noc budeš ležať v zásuvke. Úbohé kvietky sú choré a musia spať v tvojom kočíku. Možno sa tak uzdravia!“ Potom vzala bábiku, ale tá sa mračila a slova nepovedala, lebo bola nahnevaná, že nesmie zostať v kočíku.

Ida dala kvietky do kočíka, prikryla ich a povedala, aby pekne ležali, že im uvarí čaj, aby boli do rána zdravé. Okolo kočíka zatiahla záclonky, aby kvietkom slnko nesvietilo do očí.

Celý večer neprestala myslieť na to, čo jej rozprával študent, a keď si šla ľahnúť, najprv sa pozrela na záclony. Tam mala jej mamička prekrásne kvety, hyacinty i tulipány, a tichučko im zašepkala: „Ja viem, vy idete dnes v noci na bál!“ Ale kvety sa tvárili, akoby nič nepočuli, ani lístočkom nepohli. No Ida vedela svoje.

Keď si ľahla, dlho myslela na to, aké by bolo milé vidieť tie krásne kvietky tancovať v kráľovskom zámku. „Či tam naozaj boli aj moje kvietky?“ rozmýšľala. Ale potom zaspala. V noci sa zobudila; snívalo sa jej o kvietkoch a študentovi, ktorého radca hrešil, že ju balamutí. V spálni, kde ležala Iduška, bolo celkom ticho. Na stole horela nočná lampa, otecko a mamička spali.

„Ležia moje kvietky v Žofiinom kočiку?“ pýtala sa v duchu. „Rada by som to vedela!“ Trochu sa nadvihla a pozrela k pootvoreným dverám. Za nimi boli kvietky a všetky jej hračky. Načúvala a zdalo sa jej, akoby v izbe niekto hral na klavíri. Znelo to celkom tichučko a tak krásne, ako ešte nikdy nepočula.

Jete tam tancujú všetky kvietky!“ povedala si. „Bože, ako rada by som to videla!“ Ale netrúfala si vstať, aby nezobudila otecka a mamičku. „Keby len prišli sem!“ zatúžila. Ale kvietky neprichádzali a hudba utešene hrala. Iduška nevydržala, bolo to krásne. Vyliezla z postieľky, ticho šla k dverám a nakukla do vedľajšej izby. Ach, aký to bol zábavný pohľad.

Lampa tam nesvietila, a predsa bolo svetla dosť; mesiac svietil cez oblok doprostred izby! Bolo tam takmer ako za bieleho dňa. Hyacinty a tulipány stáli na dlážke v dlhých radoch, v okne zostali iba prázdne kvetníky. Všetky kvietky utešene tancovali. Urobili peknú reťaz, a keď sa krútili, držali sa za dlhé zelené listy. Pri klavíri sedela veľká žltá ľalia, ktorú Ida videla v lete, dobre si ju zapamätala. Vtedy študent povedal:

„Namojveru, celkom sa podobá slečne Line!“ No všetci sa mu vysmiali. Teraz sa aj Ide zdalo, že sa ten dlhý žltý kvet naozaj podobá slečne Line, hneď nakláňa podlhovastú žltú tvár na jednu stranu, hneď na druhú. Pokyvuje sa do taktu k krásnej hudbe. Idušku nik nespozoroval. Teraz videla, ako veľký belasý kosatec vyskočil a šiel ku kočiку, odtiahol záclonky. Tam ležali choré kvietky. Hneď vstali a kývali na ostatné, že aj ony chcú tancovať. Starý kominárik, ktorý mal odlomenú spodnú peru, vstal a ukláňal sa pekným kvietkom. Teraz nevyzerali ani trochu choré, zoskočili medzi ostatné a boli veselí.

Vtom niečo spadlo zo stolíka. Iduška sa ta pozrela. To zoskočil starý šibák, lebo sa mu zazdalo, že aj on patrí medzi kvety. Bolo to podarené. Na šibáku sedel voskový panáčik, ktorý mal na hlave skoro taký široký klobúk ako pán radca. Šibák priskákal na troch červených nôžkach medzi kvietky a hlasno podupkával, lebo tancoval mazúrku. Ostatné kvietky nevedeli tento tanec, pretože boli veľmi ľahké a nemohli dupkať. Voskový panáčik na šibáku sa odrazu zväčšil a predĺžil. Krútil sa nad papierovými kvetmi a kričal celkom nahlas: „Kto to kedy videl, takto dieťa balamutí! To je ale hlúpa fantázia!“ Pritom vyzeral celkom tak, ako pán radca so širokým klobúkom. Bol skoro taký žltý a mrzutý. Ale papierové kvety na šibáku ho bili po tenkých nohách, preto sa zasa skrčil a zostal malým voskovým panáčikom. Aké to bolo zábavné! Iduška sa nezdržala smiechu. Šibák tancoval ďalej a pán radca musel tancovať s ním. Nepomohlo mu, že sa urobil veľkým a dlhým, alebo zasa malým voskovým panáčikom s veľkým čiernym klobúkom. Ostatné kvietky sa prihovárali za neho. Najmä tie, čo predtým ležali v kočiку, a potom šibák prestal. Vtedy sa ozval buchot zo zásuvky, kde ležala Iduškina bábika Žofia s inými hračkami. Kominárik zabehol na okraj stola, ľahol si dolu bruchom a zásuvku trochu povytiahol. Tu Žofia vstala a začudovane sa poobzerala dookola: „Prečo mi to nikto nepovedal?“ „Chceš so mnou tancovať?“ opýtal sa kominárik. „Ty si veru pekný tanečník,“ riekla bábika a obrátila sa chrbtom. Potom si sadla na zásuvku a myslela, že niektorý kvietok po ňu príde. Ale nikto neprichádzal. Začala teda kašľať hm! hm! hm!, ale jednako nik neprišiel. Kominárik tancoval sám, a nebolo to najhoršie.

Keďže sa zdalo, že ani jeden kvietok Žofiu nevidí, spustila sa zo zásuvky rovno na zem s veľkým buchotom. Všetky kvietky sa zbehli okolo nej a vypytovali sa, či sa neudrela. Boli veľmi láskavé, najmä tie, v

čo ležali v kočiку. Ale Zóna sa vôbec neudrela. Kvietky ju vzali doprostred izby kde svietil mesiac, a tancovali s ňou. Ostatné kvietky urobili okolo nich kolo. Teraz bola Žofia spokojná! Iduškiným kvetom povedala, aby len zostali v jej kočiку a netrápili sa preto, že ona bude ležať v zásuvke.

Ale kvietky jej povedali: „Veľmi pekne ti ďakujeme, my však už nebudeme žiť! Možno zajtra zomrieme. Povedz Iduške, aby nás pochovala v záhrade, tam, kde leží kanárik. V lete znova vyrastieme a budeme oveľa krajšie!“

„Nie, nesmiete zomrieť!“ povedala Žofia a pobozkala kvietky. Vtom sa otvorili dvere a do izby vtancovalo veľa, preveľa krásnych kvetov. Ida nevedela pochopiť, odkiaľ sú; iste to boli kvety z kráľovského zámku. Najprv šli dve krásne ruže so zlatými korunami, to boli kráľ a kráľovná. Za nimi šli utešené sirôtky a klinčeky a pozdravovali na všetky strany Mali aj hudbu: veľké vlčie maky a pivónie fúkali do hrachových strukov, až boli celé červené. Belasé zvončeky a drobné biele snežienky zvonili, ani keby mali zvonce. Bola to zábavná hudba. Za nimi prichádzali ostatné kvety a tancovali, belasé fialky, ohnivé šalvie, sedmokrásy i konvalinky.

Napokon si kvietky zaželali dobrú noc; aj Ida sa odkradla do postieľky, tam sa jej snívalo o všetkom, čo videla.

Na druhý deň ráno vstala, rýchlo šla k stolíku pozrieť, či tam kvietky ešte sú. Odtiahla z kočička záclonky. Áno, boli tam všetky, ale celkom zvädnuté, oveľa väčšími ako včera. Žofia ležala v zásuvke, kde ju včera položila, a vyzerala veľmi ospalivo.

„Pamätáš si, čo mi máš povedať?“ opýtala sa Iduška, ale Žofia vyzerala celkom hlúpo a nepovedala jediného slovíčka.

„Nie si dobrá,“ povedala Ida, „ony predsa s tebou všetky tancovali.“ Potom vzala papierovú škatuľku, na ktorej boli namaľované utešené vtáčiky, otvorila ju a vložila do nej mŕtve kvietky. „To bude vaša peknučká rakvička,“ povedala, „keď prídu nórski bratanci, potom vás pochováme v záhrade, aby ste do leta vyrástli a boli oveľa krajšie!“

Nórski bratanci boli dvaja veselí chlapci, volali sa Jonas a Adolf. Otec im dal dva nové luky, chlapci si ich vzali, aby ich ukázali sesternici. Ida im rozprávala o úbohých kvietkoch, ktoré zomreli. Dohodli sa, že ich spoločne pochovajú. Obaja chlapci šli popredku s lukmi na pleciah. Za nimi kráčala Iduška s mŕtvymi kvetmi v peknučkej škatuľke. V záhrade vykopali hrobček. Ida najprv kvietky pobozkala, potom ich v škatuľke položila do zeme. Adolf s Jonášom vystrelili nad hrobom z lukov, lebo nemali pušky ani kanóny.

Susedia

Vyzeralo to, akoby sa na rybníčku pri ceste voľačo stalo, ale nestalo sa tam nič. Všetky kačice, práve keď najlepšie plávali po vode - niektoré stáli dolu hlavou, lebo kačice to vedia - odrazu zamierili na breh. V mokrej hline bolo vidieť stopy ich nôh a z diaľky bolo počuť ich kvákame. Voda sa dôkladne sčierila, hoci ešte pred chvíľou bola lesklá ako zrkadlo, takže bolo v nej vidieť každý strom a krík, čo rástol pri nej, i starý sedliacky dom s deravým štítom a lastovičím hniezdom, ale najmä veľký ružový ker, plný kvetov, ktoré viseli z múra takmer až celkom na hladinu a v nej sa všetko odzrkadľovalo ani na obraze, ale všetko hore nohami. A keď sa voda sčierila, celý obraz sa v nej pomiešal a stratil sa.

Dve kačacie pierka, čo vypadli kačiciam, keď utekali, hojdali sa na vode, odrazu vzlietli, akoby bol vietor, ale vietor nebol - o chvíľu zase ticho ležali. Hladina bola opäť zrkadlovo hladká, zreteľne bolo vidieť štít domu s lastovičím hniezdom a ružový ker. Každá ruža sa v nej zrkadlila, a všetky boli také krásne, ale samy to nevedeli, lebo nik im to nepovedal. Slnko im svietilo medzi jemné lupienky a bolo im ako nám, keď sa zabudneme v blažených myšlienkach.

„Aký je život krásny!“ povedali ruže. „Želáme si len, aby sme mohli pobožkať slnko, lebo je také teplé a jasné. Aj ruže vo vode by sme chceli pobožkať, podobajú sa nám, akoby nám z oka vypadli. Chceli by sme pobožkať tie milé vtáčiky v hniezde pod nami, a okrem toho sú aj nad nami! Vystrekujú hlávky a tichučko pískajú. Vôbec nemajú perie ako ich otecko a mamička. Máme dobrých susedov hore i dolu. Ach, aký je život krásny!“

Mláďatá hore i dolu - pravda, dolu bol iba ich obraz vo vode - boli vrabčeka, otec i matka a malé vrabce. Obsadili prázdne lastovičie hniezdo z vlašajška, tam bývali, tam bol ich domov.

„Tamto plávajú kačacie deti?“ spýtali sa vrabčie mláďatá, keď zazreli na vode kačacie pierka.

„Také hlúpe otázky mi nedávajte!“ pohoršila sa vrabčia matka. „Nevidíte, že je to perie, živé šaty, aké mám ja a aké aj vám narastú, lenže naše sú oveľa jemnejšie. Keby sme tie pierka mali radšej v hniezde, tie hrejú! Rada by som vedela, čo tie kačice tak vystrašilo. Iste sa ukázalo voľačo na vode, veď mňa sa predsa nezľakli! Pravda, niekoľkokrát som na vás silne zapípla! Tie tupohlavé ruže by to mali vedieť, ale ony nič nevedia. Vidia len seba a voňajú. Sú to nudní susedia!“

„Počujete tie malé vtáčiky hore?“ vraveli ruže. „Už aj ony by chceli spievať. Ešte nevedia, ale to príde. Aká to musí byť zábava! Je to celkom milé mať takých veselých susedov!“

Pricváľal pár koní, ktoré sa tam mali kúpať. Na jednom z nich sedel chlapec. Vyzliekol sa donaha, nechal si len klobúk, veľký a široký. Chlapec si pískal ako vták a niesol sa na koni do najhlbšej vody. Keď prišiel k ružovému kru, odtrhol si jednu ružu a zastokol si ju za klobúk. Nazdal sa, že je vyparadený, a odišiel. Ostatné ruže hľadeli za svojou sestrou a vypytovali sa jedna druhej: „Kam odchádza?“ Ale ani jedna nevedela odpovedať.

„Chcela by som sa dostať do sveta!“ vraveli si ruže navzájom. „Ale aj tu doma v našej zeleni je krásne. Cez deň je slniečko také teplé a v noci svieti nebo ešte krajšie! Vidíme to cez všetky tie diery, čo sú na ňom.“ O hviezdach si mysleli, že sú to diery v oblohe, lebo tomu nerozumeli. „Dávame domu živosť!“ povedala vrabčia matka. „A lastovičie hniezdo prináša šťastie, vravia ľudia. Preto sú radi, že nás majú. Ale tamtí susedia? Taký ružový ker pri múre udržuje len vlhkosť. Myslím si, že ho dajú preč, aby tam mohlo rásť obilie. Ruže sú iba pre pohľad a pre vôňu, nanajvýš si ich možno zastoknúť za klobúk. Každý rok opadajú, to viem od mojej mamy, potom ich sedliacka zasype soľou a dostanú francúzske meno, ktoré neviem vysloviť a ani sa oň nezaujímam. Potom ich dajú na oheň, keď chcú, aby im voňal dom. A to je celý ich život, sú len pre oko a pre nos. Tak, teraz to viete!“

Keď sa zvečerilo a komáre sa roztancovali v teplom vzduchu a mraky očerneli, priletel slávik spievať ružiam: krásna je ako slnečný lúč na tomto svete, krásna bude žiť večne. No ruže sa nazdali, že slávik spieva o sebe, a to bolo celkom pochopiteľné. Ani na um im nezišlo, že spev patrí im. Ale tešili sa z neha a uvažovali, či aj z malých vrabčiekov budú raz sláviky.

„Dobre som rozumel, čo ten vták spieval,“ povedalo vrabčie mláďa. „Len jednému slovu som nerozumel: Čo je to krásna?“

„To nie je nič!“ odpovedala vrabčia matka. „To znamená, ako kto vyzerá. Na majeri, kde majú holuby svoj dom a kde im každý deň sypú na dvor hrach a zrno - ja som ho jedla a vy sa ta dostanete, lebo - povedz mi, s kým sa stýkaš a ja ti poviem, kto si! - teda na tomto majeri majú dva vtáky so zelenými krkami a s hrebienkom na hlave. Chvost môžu rozprestrieť ako veľké koleso a hrá všetkými farbami, až od toho boha oči. Volajú sa pávy, a to je krásna. Keby ich trocha ošklbali, nevyzerali by inak ako my všetci. Keby neboli také veľké, d'obla by som ich!“

„Ja ich d'obnem!“ ozval sa najmenší vrabček, čo nemal na sebe jediné perečko.

V sedliackom dome bývali mladí manželé. Lúbili sa, boli usilovní a pracovití, pekne to u nich vyzeralo. V nedeľu ráno vyšla mladá žena natrhať kyticu najkrajších ruží, dala ich do pohára s vodou a postavila na truhlicu.

„Teraz vidím, že je nedeľa!“ povedal muž a pobožkal svoju peknú ženu. Potom si sadli, prečítali si žalm a držali sa pritom za ruky.

„Na to nerada hľadím!“ povedala vrabčia matka, ktorá pozerala z hniezda do izby. A odletela.

To isté urobila na budúcu nedeľu lebo každú nedeľu sa dostali do pohára čerstvé ruže a ružový ker kvitol práve rovnako pekne.

Vrabčie mláďatá, ktorým už narástlo perie, boli by rady leteli s ňou, ale matka im povedala: „Zostanete doma!“ A tak zostali.

Stará letela, a možno i neletela, no odrazu sa chytila do oka z konského vlasu, čo chlapci priviazali na konár. Konský vlas sa jej zarezával do nohy, ani keby jej ju mal odrezať. Joj, to bolelo až strach. Chlapci hneď pribehli a chytili vtáka, nešetrne a hrubo.

„Je to len vrabec!“ vraveli, no jednako ho nepustili. Išli s ním domov a vždy, keď zapískal, udreli ho po zobáčku.

Na sedliackom dvore stál starý šibal, čo vedel variť mydlo na holenie a na umývanie, vo veľkom i v malom. Bol to starý veselý tulák. Keď videl, ako chlapci sklamaní prinášajú vrabca, povedal: „Tak ho okrášlime!“ Keď to povedal, vrabčica sa zachvela. Zo svojej debničky, kde mal najkrajšie farby, vytiahol starý šibal kúsky trblietavej pozlátky. Chlapci mu zabehli po vajčko, z ktorého vzal bielko a vtáka ním celého pomazal. Potom prilpil naň pozlátku a vrabec bol pozlátený. Ale vrabčica nemyslela na tú nádhru,

triasla sa na celom tele. Mydlár si z podšívky na kabáte vytrhol červenú handričku, vystrihol z nej kohútí hrebienok a prilepil ho vtákovi na hlavu.

„Teraz uvidíte letieť zlatého vtáka!“ povedal a pustil vrabčicu, ktorá v najväčšej hrôze letela do slnečných lúčov. Joj, ako sa trblietala! Všetky vrabce, ba ešte aj veľká vrana, a nebola tohtoročná, sa jej naľakali, no jednako leteli za ňou, lebo chceli vedieť, aký je to vznešený vták.

„Skadia! Skadia!“ krákala vrana.

„Dočkaj! Dočkaj!“ štebotali vrabce. Ale vrabčica nechcela počkať. V strachu a hrôze letela domov. Len-len že nepadla na zem a stále lietalo okolo nej veľa vtákov, veľkých i malých. Niektoré leteli celkom k nej a ťobali ju. „Čo si zač! Čo si zač!“ kričali všetci.

„Čo si zač! Čo si zač!“ štebotali mláďatá, keď prišla k hniezdu. „To je iste pávie mláďa! Má všetky farby, až z nich oči bolia, ako vravela mama. Píp, to je krása!“ A ťobali do nej malými zobáčikmi, že sa vôbec nemohla dostať dnu. Tak sa naľakala, že sa nezmohla ani na zapípnutie, tými menej, aby povedala: „Ja som vaša mama!“ Všetky ostatné vtáky ju ťobali, až prišla o všetko perie a skrivená spadla do ružového kra. „Úbohé vtáčatko!“ vzdychli ruže. „Poď, skryjeme ťa. Prichýľ sa k nám!“ Vrabčia matka ešte raz rozťahla krídla, potom ich pritiahla k telu a umrela - u susedov, medzi sviežimi peknými ružami.

„Píp!“ vraveli vrabčie mláďatá v hniezde. „Kde len tá mama je! Vari nám neutiekla, aby sme sa museli starať samy o seba. Dom nám nechala ako dedičstvo, ale kto v ňom zostane, keď budeme mať rodinu?“

„Pravda, nemôžem vás tu mať toľkých, keď sa ožením a budem mať deti!“ ozval sa najmladší. „Ja budem mať viac žien a detí ako ty!“ povedal druhý. „Ale ja som najstarší!“ povedal tretí. Všetci sa začali škriepiť, oháňali sa krídlami i zobákmi a bum, vypadli z hniezda jeden za druhým. Ležali na zemi a zlostili sa. Hlavu dali nabok a žmurkali okom, obráteným nahor.

Trocha lietat vedeli a naučili sa ešte viac. Napokon sa dohodli, že keď sa stretnú vo svete, povedia píp a trikrát zahrabú ľavou nohou.

Mláďa, čo zostalo v hniezde, rozťahovalo sa, ako len mohlo. A mohlo si to dovoliť, veď bolo majiteľom domu, ale dlho sa tomu netešilo. V noci zažiaril cez okno červený oheň, plamene vyšľahli na strechu a suchá slama zhorela do posledného stebľa. Vyhorel celý dom a vrabčie mláďa s ním, no mladým manželom sa podarilo šťastlivo utiecť.

Keď na druhý deň ráno vyšlo slnko a všetko vyzeralo svieže ako po dobrom nočnom spánku, zo sedliackeho stavania zostalo len niekoľko čiernych zuhoľnatených trámov opierajúcich sa o komín, ktorý bol teraz sám sebe pánom. Zo zhoreniska sa ešte dymilo, ale pred ním bol svieži, kvitnúci ružový ker a všetky jeho konáre a všetky kvety sa zrkadlili v tichej hladine.

„Jaj, aké krásne ruže pred zhoreniskom!“ zvolal človek, čo tadiaľ šiel. „To je krásny obrázok! Musím ho mať!“ Vytiahol z vrecka knižičku s bielymi ústami a ceruzku, lebo to bol maliar, a nakreslil dymiace zhorenisko a zuhoľnatené trámy, opierajúce sa o naklonený komín, ktorý sa nakláňal čoraz väčšími. Ale celkom vpredu bol veľký kvitnúci ružový ker, ktorý bol ozaj krásny, a jedine preň maliar všetko nakreslil. Neskôršie v ten istý deň leteli tadiaľ tri vrabce, čo sa tam narodili. „Kde je dom?“ vraveli. „Kde je hniezdo? Píp, všetko zhorelo i s naším silnejším bratom! To má zato, že chcel mať hniezdo len pre seba. Ruže z toho vyviazli najlepšie, stále tam stoja s červenými lícami. Nesmútia nad nešťastím susedov. Ani sa s nimi nebudeme zhovárať, je tu mrzko, tak veru!“ A potom odleteli.

Raz na jeseň bol krásny slnečný deň, vyzeralo to takmer ako prostred leta Na dvore pred veľkým schodišťom do panského sídla bolo čisto a sucho Prechádzali sa tam i holuby, čierne, biele aj fialové a v slnečných lúčoch sa ligotali. Stará holubia mama sa nadúvala a vravela mladým: „Buďte spolu! Buďte spolu!“ lebo tak je to lepšie.

Kto sú tie malé sivé vtáčiky, čo behajú medzi nami?“ spýtala sa stará holubica s červeno-zelenými očami. „Malé sivé! Malé sivé!“ vravela.

„My sme vrabce! Dobré vtáčiky! Vždy sa o nás vraví, že sme nábožné, a preto môžeme zobkať! Do reči sa nemiešame a pekne hrabeme nôžkami!“ Hej, hrabali, tri razy zahrabali ľavou nohou, ale povedali aj píp a podľa toho sa poznali. Boli to tri vrabce zo zhoreného domu. „Tu sa znamenite najeme!“ vraveli. A holuby sa prechádzali, nadúvali a mysleli si svoje.

„Pozri na toho hrvoliaka!“ povedal holub holubovi. „A vidíš tamtú, ako sa napcháva hrachom? Priveľa nám ujedá! Berie si to najlepšie! Vrkú, vrkú! Pozri, ako jej plzne hrebienok! Vidíš to milé, zlostné vtáčatko? Vrkú, vrkú!“ A všetkým sa oči červeno zaleskli od zlosti. „Buďte spolu! Buďte spolu! Malé sivé! Malé sivé! Vrkú, vrkú, vrkú!“ ozývalo sa neprestajne, ako sa bude ozývať ešte tisíce rokov.

Vrabce sa dobre najedli, pekne počúvali, ba postavili sa aj do radu, ale to im nepristalo. Boli sýte, preto odišli od holubov a pohovárili sa o nich. Preskackali popod záhradný plot, a pretože dvere do besiedky boli otvorené, vyskočil jeden z nich na prah. Brucho mal napchaté, preto si trúfal: „Píp!“ povedal. „Pozrite, kam sa odvážim!“ „Píp!“ ozval sa druhý. „Tam sa odvážim aj ja, a ešte o kus ďalej!“ A vhopkal do miestnosti.

Ľudia tam neboli, to videl i tretí vrabec. Preto zaletel ešte ďalej a povedal: „Celkom dnu, alebo nikam! Ale je to smiešne ľudské hniezdo! A čo je to tam?“

Priamo pred vrabcami kvitli ruže, zrkadlili sa vo vode a ohorené trámy sa opierali o komín na spadnutie! No, čo je to? Kde sa to vzalo v panskom sídle?

A všetky tri vrabce chceli vyletieť na ružu a na komín, ale naleteli len na plochú stenu. Všetko to bol len obraz, veľký a krásny, ktorý maliar namaľoval podľa svojho nákresu.

„Píp!“ vraveli vrabce. „To nič nie je! To len tak vyzerá! Píp! To je tá krása! Vieš to pochopiť? Ja nie!“ Potom odleteli, lebo do miestnosti prišli ľudia.

Prešiel rok a deň. Holuby sa veľa nahrkúta ak nepoviem, že navrchli, tí zlostníci!

Vrabce v zime mrzli a v lete žili na vysokej nohe. Všetky boli zasnúbené alebo ženaté, či ako sa to povie. Mali aj mláďatá a každý mal, pravdaže, dieťa najmúdrejšie a najkrajšie. Ten lietel tu, ten tam, a ak sa stretli, poznali sa podľa zapípnutia a podľa toho, že trikrát zahrabali ľavou nohou. Najstaršia, bola to dievka, nemala ani hniezdo, ani mláďatá. Rada by sa bola pozrela do veľkého mesta, a tak sa rozletela do Kodane.

Stál tam veľký pestrofarebný dom. Stál medzi zámkom a kanálom, kde kotvili veľké lode, naložené jablkami a hrncami. Obloky mal zdola širšie a zhora užšie, a keď vrabce pozreli dnu, každá izba sa im zdala, akoby hľadeli do tulipánu. Boli tam všelijaké farby a závitky a uprostred tulipánu stáli bieli ľudia. Boli z mramoru a niektorí aj zo sadry, ale vrabčiemu oku to bolo jedno. Na dome bol kovový voz s kovovými koňmi a viezla sa na nich bohyňa víťazstva, taktiež kovová. Bolo to Thorvaldsenovo múzeum.

„Ako sa to ligoce! Ako sa to ligoce!“ vravela vrabčia slečna. „To je tá krása! Píp! Ale je väčšia než páv!“ Pamätala sa ešte, akú najväčšiu krásu poznala jej matka. A zaletela rovno do dvora. I tam bolo krásne, po stenách boli namaľované palmy a konáre a uprostred dvora stál kvitnúci ružový ker. Jeho svieže konáre s mnohými ružami sa prehýbali nad hrob. Zaletela ta, lebo tam bolo veľa vrabcov. Píp, a tri zahrabnutia ľavou nohou, takto sa už veľa ráz pozdravila za rok a deň, a nikto tomu pozdravu nerozumel, lebo tí, čo sa rozišli, nestretávajú sa každý deň. Ten pozdrav sa jej stal obyčajou. No dnes tu boli dva staré vrabce a jeden mladý čo povedali píp a zahrabali ľavou nohou.

„Ó, dobrý deň, dobrý deň!“ Boli to traja starí z vrabčieho hniezda a jeden mladý z príbuzenstva. „Teda tu sa stretávame!“ vraveli. „Je to vznešené miesto, ale na jedenie tu toho veľa nie je. To je tá krása, píp!“

Prichádzalo sem veľa ľudí z bočných miestností, kde stáli krásne mramorové sochy. Ľudia prichádzali k hrobu, kde odpočíval veľký majster, čo tvoril mramorové sochy, a všetci, čo prišli, stáli s rozžiarenými tvármi okolo Thorvaldsenovho hrobu. Niektorí zbierali opadané ružové lupienky a schovávali si ich. Boli to ľudia zďaleka. Prichádzali z veľkého Anglicka, Nemecka i Francúzska. Najkrajšia dáma si odtrhla jednu ružu a pripála si ju na prsia. Tu sa vrabce nazdali, že ruže tu vládnu a že celý dom je postavený pre ne. To sa im zdalo priveľa, ale keď všetci ľudia sa správajú k ružiam s toľkou úctou, nechceli ani vrabce zaosť. „Píp!“

vraveli, chvostom zametali zem a jedným očkom hľadeli po ružiach. Ale dlho nehľadeli, čoskoro prišli k presvedčeniu, že to sú ich staré susedky. A bola to pravda. Maliarovi, čo nakreslil ružový ker pri zhorenisku, dovolili neskôr, aby ker vykopal a dal ho staviteľovi Thorvaldsenovho múzea. Tam potom kvitli na Thorvaldsenovom hrobe ako obraz krásy a svoje červené voňavé lupienky dávali návštevníkom na pamiatku, aby si ich odniesli do ďalekých krajín.

„Dostali ste zamestnanie v meste?“ pýtovali sa vrabce. A ruže prikyvovali.

„Aké je to požehnanie žiť a prekviatať, vidieť starých priateľov a každý deň pozeráť na vlúdne tváre! Tu akoby bol každý deň veľkým sviatkom!“

„Píp!“ vraveli vrabce. „Naše staré susedky! Pamätáte si, že pochádzajú z kaluže! Píp! K akej cti sa dostali! Ako slepé kura k zrnku! Veruže neviem, čo je pekné na takom červenom hlúbe! A tamto vidím zvädnutý lupeň!“

Ďobali do lupienka, až odpadol a ker bol o to sviežejší a zelenší. A ruže voňali v slnečných lúčoch na Thorvaldsenovom hrobe a ich krása sa pripínala k jeho nesmrteľnému menu.

Päť z hrachového struku

Bolo raz päť hráškov v jednom hrachovom struku. Boli zelené a zelený bol aj struk, preto sa nazdali, že celý svet je zelený, a bolo to tak dobre. Struk rástol a hrášky rástli v ňom. Prispôsobili sa svojmu obydliu a sedeli pekne v rade. Zvonka svietilo slnko a zohrievalo struk, dážď ho zasa omýval. Bolo tam teplo a útulne, vo dne svetlo, v noci tma, celkom tak, ako to má byť. Hrášky boli čoraz väčšie, a čím dlhšie sedeli v struku, tým väčšími rozmýšľali, niečo predsa robiť museli.

„Vari tu len neostaneme sedieť naveky?“ spytovali sa. „Len aby sme z toho dlhého sedenia nestvrdli. Ktohovie, či je voľačo aj vonku? Zdá sa, že áno!“

Týždne ubiehali. Hrášky zožltli a zožltol aj struk. „Celý svet ožltol!“ vraveli a mali na to právo.

Odrazu strukom čosi zatriaslo. Odrhli ho, dostal sa do ľudských rúk a vložili ho aj s viacerými strukmi do vrecka kabátika. - „Čoskoro nám otvorlia!“ vraveli hrášky a čakali na to.

„Rád by som vedel, ktorý z nás to dotiahne najďalej!“ povedal najmenší hrášok. „Čoskoro sa to už ukáže.“

„Nech sa stane, čo sa musí stať!“ povedal najväčší.

„Puk!“ struk sa otvoril a všetkých päť hráškov sa vykotúlalo na jasné slniečko. Ležali v detskej dlani. Držal ich malý chlapec a vravel, že sú to výborné hrášky do jeho bazovej pušky. Jeden hrášok sa hneď dostal do pušky a vyletel z nej.

„Už letím do šireho sveta! Chyť si ma, kto môžeš!“ A už bol preč.

„Ja,“ povedal druhý hrášok, „poletím k slnku, to je najväčší hrachový struk a ako stvorený pre mňa!“

Vtom zmizol.

„Kam prídem, tam zaspím,“ vraveli ďalšie dva hrášky, „ale kotúľať sa budeme!“ Kým sa dostali do bazovej pušky, kotúľali sa najprv po dlážke. „Dotiahneme to najďalej!“

„Nech sa stane, čo sa musí stať!“ povedal posledný hrášok. Chlapec ho vystrelil do výšky a on letel k starej doske pod oblôčikom v podkrovnej komôrke. Vletel rovno do pukliny, kde bola mäkká hlina a vyrastal z nej mach. Mach sa nad hráškom uzavrel. A tak tam ležal schovaný, ale nie stratený.

„Nech sa stane, čo sa musí stať!“ povedal.

V malej podkrovnej komôrke bývala chudobná žena, ktorá cez deň chodievala vyberať popol z kachiel, píliť drevo a robiť všakovakú ťažkú robotu, lebo bola silná a usilovná, hoci stále rovnako chudobná. Doma v malej komôrke ležala jej jediná dcéra, nežná a útla. Celý rok preležala v posteli a zdalo sa, že nemôže ani žiť, ani umrieť.

Pôjde za svojou sestričkou!“ vravela žena. „Mala som dve deti a ťažko mi bolo vyživiť obidve, keby mi zostalo aspoň toto.“

Ale choré dievčatko neumrelo. Tíško a trpezlivo ležalo celé dlhé dni, kým matka chodila za zárobkom.

Nastala jar a raz, včasráno, matka chcela práve odísť do práce, slniečko pekne zažiarilo cez oblôčik na dlážku a choré dievča pozrelo na dolnú obločnú tabu.

„Čo to je, to zelené, čo vystrkuje hlávku za oblokom? Hýbe sa to vo vetre!“

Matka podišla k oblôčiku a odchyľila ho. „Ach,“ začudovala sa, „veď je to malý hrášok, už sa mu rozvíjajú zelené lístočky. Ako sa len mohol dostať do tej škáry? Tak vidíš, môžeš sa pozeráť na malú záhradku!“

Posteľ chorej prisunula bližšie k obloku, aby lepšie videla na klíčiaci hrach, a odišla do práce.

„Mama, myslím, že sa uzdravujem!“ povedalo večer dievčatko. „Slnko na mňa dnes tak pekne hrialo a malý hrášok dobre prospieva! Aj ja sa iste zotavím a vyjdem von na slniečko!“

„Keby sme mali toľko šťastia!“ povzdychla matka, ale neverila, že sa to stane. No k zelenému kliku, ktorý vzbudil v dievčatku chuť do života, zapichla malý kolík, aby ho vietor nezlomil. Kus povrazu priviazala k podobložnici a k obločnému rámu, aby sa hrachový výhonok mal čoho pridržať a okolo čoho sa vinúť. A veru sa aj vinul. Každý deň bolo na ňom vidieť prírastok.

„No nie, veď začína kvitnúť!“ povedala žena raz ráno a teraz už aj ona začala dúfať a veriť, že sa dievčatko uzdraví. Povšimla si, že v poslednom čase rozpráva dievča živšie a v ostatné rána si sama od seba na posteli sadla a rozžiarenými očami pozerala na svoju záhradku s jediným hráškom. O týždeň chorá po prvý raz vstala a bola hore vyše hodiny. Natešená sedela na teplom slniečku. Oblok mala otvorený a pred ním sa vypínal rozvinutý bielo-červený hrachový kvet. Dievčatko sklonilo hlavu a nežne pobožkalo jemné lístočky. V ten deň akoby bol sviatok.

„Sama šťastena ho zasadila do úrodnej pôdy, aby ti dodala nádej i radosť, moje drahé dieťa, a mne takisto!“ povedala natešená mať a usmiala sa na kvietok ako na dobrého anjela.

A čo sa stalo s ostatnými hráškami? Nuž ten, čo vyletel do šireho sveta a zvolal: „Chyť si ma, kto môžeš!“, vletel do žľabu na streche, odkiaľ sa dostal do holubieho hrvoľa a ležal tam ako Jonáš vo veľrybe. Dvaja lenivci to dotiahli rovnako ďaleko. Aj ich zožrali holuby. Bol z nich primeraný osov. Ale štvrtý, ktorý chcel vyletieť k slnku, padol do jarku a celé dni a týždne ležal v zatuchnutej vode a tam sa poriadne nadul.

„Aký som pekne zaguľatený!“ vravel hrášok. „Puknem z toho a myslím, že ani jeden hrášok nemôže dosiahnuť viac a ani nedosiahne. Ja som najneobyčajnejší zo všetkých piatich z hrachového struku!“

A jarko s ním súhlasil.

Ale malé dievčatko v podkroví stálo pri oblôčiku s rozžiarenými očami, so zdravým rumencom na lícach, svojimi nežnými rúčkami hladilo hrachový kvet a ďakovalo zaň.

Priateľ na cestách

Neborák Janko bol celý užialený, lebo otec mu ťažko ochorel a hodiny života mal už porátané. V izbietke boli len oni dvaja, lampa na stole dohárala a večer pokročil.

„Janko, bol si mi dobrým synom,“ prehovoril chorý otec, „preto ti bude šťastie žiť a uplatniť sa vo svete!“ Vážne a láskavo naňho pozrel, potom sa zhlboka nadýchol a umrel, priam akoby zaspal. Ale Janko plakal, veď teraz už nemal na svete vôbec nikoho, ani otca, ani matku, ani brata ani sestru. Neborák Janko! Kľučal pri posteli a bozkával ruku mŕtvemu otcovi, vyplakal veľa slaných slz, no oči sa mu napokon zavreli a zaspal s hlavou na tvrdej peľasti.

Tu sa mu prisnil zvláštny sen. Videl, ako sa mu klaňajú slnko a mesiac, videl svojho otecka opäť zdravého a sviežeho, počul ho, že sa smeje, ako sa vždy smial, keď sa niečomu tešil. Prekrásne dievča so zlatou korunou na dlhých, utešených vlasoch podalo Jankovi ruku a jeho otec povedal: „Vidíš, akú nevestu si dostal? To je najkrajšia deva na celom svete.“ Nato sa Janko prebudil a všetka krása odrazu zmizla, otec na posteli ležal mŕtvy a studený, nebol pri nich vôbec nik. Neborák Janko!

O týždeň mŕtveho pochovali. Janko šiel za rakvou svojho dobrého otca, ktorého tak ľúbil. Počul, ako hádzu hlinu na rakvu, zazrel z nej ešte posledný roh, ale najbližšia lopata hliny aj ten zakryla a všetko sa stratilo. Srdce mu išlo puknúť, taký bol užialený. Ľudia okolo neho spievali pohrebnú pieseň, znelo to tak dojímavo, až Jankovi vytryskli slzy. Vyplakal sa a to uľahčilo jeho žal. Slniečko tak ľúbene svietilo na zelené stromy, akoby chcelo povedať: Nesmieš toľko smútiť, Janko! Pozri, aká je obloha krásne belasá! Tam voľakde je tvoj otec a postará sa, aby si sa mal vždy dobre!

„Budem vždy dobrý!“ povedal si Janko. „Potom sa aj ja dostanem ta, kde je teraz môj otec. Ach, aké to bude potešenie, keď sa zasa uvidíme! Koľko mu toho len budem musieť porozprávať, a on mi zasa ukáže veľa vecí, naučí ma poznávať nebeské krásy tak, ako ma ich učil poznávať na zemi. Oj, aké to bude potešenie!“

Janko si to všetko predstavoval tak zreteľne, až sa musel usmievať, no slzy mu pritom stekali po lícach. Vtáčiky na gaštanových vetvách štebotali „či-ri, či-ri!“ a boli veľmi spokojné, hoci aj ony sa zúčastnili na pohrebe, no dobre vedeli, že mŕtvy sa dostal do neba, má krídla oveľa krajšie a väčšie než ony a teraz je šťastný, lebo tu na zemi bol vždy dobrý. Janko si všimol, ako vtáčiky odletujú zo zelených konárov kamsi ďaleko do sveta, a aj jemu sa zachcelo letieť s nimi. Ale najprv vyrezal veľký drevený kríž na otcov hrob a keď ho ta večer priniesol, hrob bol ozdobený pieskom a kvetmi. Urobili to cudzí ľudia, lebo si veľmi obľúbili jeho drahého otca. Na druhý deň včasráno si Janko zabalil batôžtek, do opaska si vložil celé svoje dedičstvo - päťdesiat toliarov a dva strieborniaky, s tým sa chcel vydať do sveta. Najprv však zašiel na cintorín, rozlúčiť sa s otcom: „-S Bohom-, drahý otec! Vždy budem žiť ako dobrý človek. Pros za mňa u Pána Boha, aby ma šťastie sprevádzalo!“

Na poliach, kadiaľ Janko šiel, rástli svieže a krásne kvety v hrejivých slnečných lúčoch, pohoďovali sa vo vetre, akoby chceli povedať: „Vitaj u nás v zeleni! No nie je tu utešene?“ Ale Janko sa ešte raz obzrel na starý kostol, kde ho ako malé dieťa pokrstili a kam každú nedeľu chodieval s otcom a spieval nábožné piesne. Tu zazrel vysoko v priezore na veži kostolného škriatka s malou končitou čiapočkou, ako si zastiera rukou oči, aby mu do nich nesvietilo slnko. Janko mu zakýval na rozlúčku a malý škriatok mu zamával červenou čiapočkou, priložil si ruku na srdce a potom mu posielal bozky, aby ukázal, že mu zo srdca žičí, aby ho šťastie sprevádzalo. Janko uvažoval, koľko krásy uvidí v širom svete, a šiel stále ďalej a ďalej až sa dostal tak ďaleko, ako ešte nikdy predtým. Vôbec nepoznal mestá cez ktoré šiel, ani ľudí, ktorých stretával, už bol v cudzom svete. Prvú noc sa musel vyspať v stohu sena na poli, inú posteľ nemal. Ale práve to mu prichodilo príjemné, veď ani kráľ sa nemohol vyspať lepšie. Celá lúka s potokom, stohom sena a belasou oblohou nad hlavou, to bola jeho krásna spáľňa. Zelená tráva s drobnými červenými kvietkami boli kobercom, bazové kríky a divé šípky boli kyticami a ako umývadlo mal celý potok s čírou, sviežou vodou, z nej sa mu klaňalo trstie a prišlo mu dobrý večer i dobré ráno. Mesiac mu poslužil ako naozaj veľká lampa vysoko pod belasou povalou a Janko sa nemusel báť, že podpáli záclony. Mohol spať celkom pokojne a veru aj spal, zobudil sa, až keď vyšlo slnko a všetky drobné vtáčiky navôkol spievali: „Dobré ráno! Dobré ráno! Ešte si nevstal?“

Práve vyzváňali, bola nedeľa. Ľudia šli do kostola a Janko šiel s nimi, spieval nábožné piesne a počúval kázeň, cítil sa priam ako vo svojom kostole, kde ho pokrstili a kde spolu s otcom spievali na slávu Pána.

Na cintoríne bolo veľa hrobov a niektoré obrástla vysoká tráva. Tu si Janko pomyslel na hrob svojho otca, ktorý bude vyzeráť rovnako ako tieto tu, keď ho nemôže opatrovať a zdobiť. Nuž si sadol k hrobom a vytrhával z nich trávu, naprával naklonené alebo vyvrátené drevené kríže, dával vence na hroby, kam patrili, kým ich neodvial vietor, a pritom si myslel, že niekto sa azda rovnako postará o hrob jeho otca, keď on sám nemôže.

Pred bránou cintorína sa starý žobrák opieral o barly. Janko mu dal strieborniaky, čo mal, a potom šťastný a spokojný šiel ďalej do šíreho sveta.

Podvečer sa nad krajom zatiahli chmáry a nastal strašný nečas. Janko sa ponáhľal voľakam pod strechu, no čoskoro sa zotmelo. Tu sa konečne dostal do malého kostolíka, celkom osamoteného na kopčeku. Dvere boli odchýlené, a šuchol sa dnu. Chcel tam vyčkať, pokým sa počasie nezlepší. „Sadnem si voľakam do kútika,“ povedal si, „som už veru ustatý a potrebujem si trochu odpočinúť.“ Potom si sadol, zopál ruky k večernej modlitbe, no ani sa nenazdal a už spal a snil, kým vonku sa blýskalo a hrmelo.

Keď sa prebudil, bola už noc, no nečas prešiel a mesiac naňho presvital cez obloky. Uprostred chrámu bol v otvorenej rakve vystretý mŕtvy. Janko sa ho vôbec nebál, veď mal čisté svedomie a dobre vedel, že mŕtvi nikomu nič neurobia, ale zato živí, zlí ľudia vedia ublížiť. A takíto dvaja živí, zlí ľudia stáli pri mŕtvom, ktorý ležal pred pohrebom vystretý v kostole, a chceli mu ublížiť. Vraveli, že ho nenechajú v rakve, a chystali sa nebožtíka vyhodiť pred dvere chrámu. „Čo to robíte!“ zvolal Janko. „To je nepekne a zlé, dajte mu pokoj!“

„Ech, plané reči!“ riekli skývražníci. „Oklamal nás! Zostal nám dlžen, lebo zaplatiť nemohol, a teraz umrel, takže nedostaneme ani groš. Nuž sa aspoň pomstíme, nech leží pred dverami kostola ako pes!“

„Nemám viac ako päťdesiat toliarov,“ povedal Janko, „to je celé moje dedičstvo. Ale rád vám ich dám, ak mi slúbite na svoju česť, že toho úbohého mŕtveho necháte v pokoji. Zaobídem sa aj bez peňazí, veď mám zdravé, pracovité ruky a pomoc sa vždy nájde.“ „To už hej,“ súhlasili zlí ľudia, „keď nám vyplatíš jeho dlžobu, dáme mu pokoj, na to sa môžeš spoľahnúť!“ Potom prijali od Janka peniaze, rozosmiali sa nad jeho dobrotou a odišli svojou cestou. Janko uložil mŕtveho naspäť do rakvy, zopäl mu ruky, rozlúčil sa s ním a potom si spokojne vykračoval hlbokým lesom.

Všade navôkol, kam mesiac presvitlo pomedzi stromy, videl utešených malých piadimužíkov, ako sa veselo hrajú. Nedali sa vyrušovať, lebo vedeli, že to kráča dobrý, nevinný človek, pretože zlí ľudia piadimužíkov nevidia. Niektorí z nich neboli väčší ako prst a dlhé žlté vlasy mali zopäť zlatými hrebienkami, po dvoch sa hojdali na veľkých kvapkách rosy, ktoré sa usadili na listoch a vo vysokej tráve. Niekedy sa kvapka zgúľala, takže spadli medzi dlhé byle trávy a hneď bolo plno smiechu a radosti medzi drobízgom. Bolo to nevýslovné veselé! Spievali a Janko celkom zreteľne poznával všetky pekné pesničky, ktoré sa naučil. Ako malý chlapec. Veľké pestré pavúky so striebornými korunkami na hlavách museli z kriku na krík pliesť dlhé visuté mosty a paláce, a keď ich ovlažila rosa, vyzerali v jasnom mesačnom svite ako žiarivé sklo. Tak to trvalo až do východu slnka. Potom malí piadimužíci zaliezli do púčikov kvetov a vietor potrhával ich mosty a zámky, ktoré poletovali vo vzduchu ako veľké pavučiny.

Keď Janko vyšiel z lesa, ozval sa za ním pevný mužský hlas: „Hej, kamarát, kam si sa vybral?“

„Do širého sveta!“ odpovedal Janko. „Nemám otca ani matku, som chudobný parobok, ale šťastie žičí spravodlivým!“

„Aj ja idem do širého sveta,“ odpovedal neznámy. „Nuž čo, pôjdeme spolu?“

„Poďme!“ súhlasil Janko a vykročili vo dvojici. Čoskoro nastalo medzi nimi veľké porozumenie, lebo obaja boli dobrí ľudia. No Janko si povšimol, že jeho spoločník je oveľa múdrejší, prešiel takmer celý svet a vedel rozprávať o kadečom.

Slnko už bolo vysoko, keď si sadli pod veľký strom, aby sa naraňajkovali. Vtom prišla k nim starenka. Ach, bola už veľmi stará a celá zohnutá, opierala sa o barlu a niesla na chrbte otiepku raždia, čo nazbierala v lese. Zásteru mala vyhrnutú a zastrčenú za pás a Janko videl, že jej z nej vytŕčajú tri veľké metly z papradia a vrbových prútov. Keď prišla celkom k nim, pošmykla sa, spadla a vykrikla, lebo si zlomila nohu, úbohá starenka.

Janko hneď chcel, aby ju odniesli domov, kde býva, ale jeho spoločník otvoril batoh, vytiahol škatuľku a povedal, že má v nej masť, ktorá jej nohu hneď uzdraví, takže sama bude môcť ísť domov, akoby sa nič nebolo stalo. No žiadal, aby mu za to dala tri metly, ktoré má v zástere.

„Žiadaš priveľa!“ povedala starenka a čudne pokývala hlavou. Nerada by bola prišla o metly, no ani ležať so zlomenou nohou nebolo príjemné. Napokon mu metly dala a len čo jej potrel nohu svojou masťou, hneď vstala a šla oveľa lepšie ako predtým. Taká to bola zázračná masť, ale v nijakej lekárni by si ju nekúpil.

„Načo sú ti tie metly?“ spýtal sa Janko priateľa.

„Sú to tri pekné kytice!“ povedal. „Práve také sa mi páčia, lebo som čudák!“

Potom prešli dobrý kus cesty.

„Hľa, ako sa zaťahuje!“ poznamenal Janko a ukázal dopredu. „Sú to strašne temné mraky!“

„Nie,“ odvetil priateľ, „to nie sú mraky, ale vrchy. Skvelé, mohutné vrchy, keď na ne vystúpiš, dostaneš sa na čerstvý vzduch až celkom nad oblaky! Ver, že je to krásne! Zajtra sa ta už iste dostaneme na našej ceste do sveta.“

Nebolo to tak blízko, ako sa zdalo. Museli ísť celý deň, kým sa dostali k vrchom, kde rástli čierne hory až k nebu a kde boli kamene obrovské ako celé mestá. Bude to veru namáhavá cesta, dostať sa až celkom nahor, preto Janko s kamarátom šli do hostinca, aby si odpočinuli a posilnili sa na zajtrajší pochod.

Vo veľkej miestnosti s výčapom sa zhromaždilo veľa ľudí, lebo ta prišiel bábkár. Práve si postavil svoje malé divadielko a ľudia sedeli navôkol, aby videli pripravovanú komédiu, no celkom dopredu si sadol starý tučný mäsiar na najlepšie miesto. Jeho veľký buldog - ach, ako vyzeral krvilačný - sedel vedľa neho a vyvaľoval okále ako všetci ostatní

Komédia sa začala a bola to pekná hra, v ktorej hral kráľ i kráľovná sedeli na krásnom tróne, na hlavách mali zlaté koruny a dlhé vlečky na šatách, lebo na to mali. Utešené drevené bábkys so sklenými očami a veľkými fúzmi i bradami stáli pri všetkých dverách, otvárali ich a zasa zatvárali, aby sa dostal do komnaty čerstvý vzduch. Komédia bola už v najlepšom a práve keď kráľovná vstala a prechádzala po komnate, tu - nuž, ktovie, čo si to veľké psisko zmyslelo - ale keď ho tučný mäsiar nedržal, pes vyskočil rovno na scénu, zdrapil kráľovnú zubami za štíhly driek, až sa ozvalo chrup-chrup! Bolo to strašné!

Úbohý bábkár sa celý vyľakal a zarmútil pre svoju kráľovnú, veď to bola jeho najkrajšia báбка, a hnusný buldog jej odhryzol hlavu. No keď už ľudia odišli, povedal Jankovi jeho spoločník, že on dá bábkou do poriadku. Potom vytiahol škatuľku a potrel bábkou tou istou masťou, ktorá pomohla úbohej starenke, keď si zlomila nohu. Len čo bábkou pomastil, hneď bola zase celá, ba dokonca sa aj sama pohybovala, takže ju nebolo treba vodiť na povrázkoch. Báбка bola ako živá, len hovoriť nevedela. Bábkár sa veľmi potešil, že má takú bábkou, čo mu zatancuje sama od seba. To nedokázala ani jedna báбка z celej jeho výbavy.

Keď nastala noc a všetci ľudia v hostinci šli spať, odrazu začal voľakto strašne vzdychať a vzdychať neprestával, takže všetci sa začali dvíhať z postelí a vstávali, aby sa pozreli, kto to vzdychá. Bábkár šiel ku svojmu divadielku, lebo vzdychanie sa ozývalo odtiaľ. Všetky bábkys tam ležali pokope, kráľ i jeho drábi, a tie žalostné vzdychy vychádzali od nich. Úpenlivo hľadeli veľkými sklenými očami, lebo aj ony chceli, aby ich trochu potrel masťou ako kráľovnú, aby sa mohli pohybovať sami od seba. Kráľovná si klakla, podávala mu svoju krásnu zlatú korunu a úpenlivo prosila: „Vezmi si ju, ale natri aj môjho muža a mojich dvoranov!“ Tu sa neborák bábkár nemohol zdržať a rozplakal sa, lebo mu ich bolo naozaj ľúto. Hneď slúbil Jankovmu kamarátovi, že mu dá všetky peniaze, ktoré vyberie za predstavenie zajtra večer, ak mu pomaže čo len štyri-päť najkrajších bábok. Ale Jankov priateľ povedal, že nežiada nič iné ako veľkú šablú, ktorú bábkár nosí po boku, a keď ju dostal, naskutku natrel šesť bábok, ktoré v tej chvíli začali tancovať tak utešene, že všetky dievčence, živé dievčence ľudského rodu, ktoré sa na to pozerali, roztancovali sa s nimi. Tancovali aj kočič s

kuchárkou, sluha s chyžnou, všetci hostia i kutáč s lopatkou. Lenže dvaja poslední spadli hneď pri prvom kroku - veru, bola to veselá noc!

Na druhý deň ráno Janko so svojím priateľom od nich odišli a vystupovali hore vrchmi cez šíre smrekové lesy. Dostali sa tak vysoko, že kostolné veže hlboko pod nimi vyzerali napokon ako červené bobuľky v zeleni. Videli do veľkej diaľky, na veľa-veľa míľ, tá, kde ešte nikdy neboli. - Toľko krásy sveta odrazu Janko ešte nikdy nevidel. Slnko ich hrialo z čistej belasej oblohy. Počul aj poľovníkov, ako trúbia na lesných rohoch medzi vrchmi, tak krásne a utešene, až sa mu oči zaliali slzami radosti a nevedel sa zdržať, aby nepovedal: „Ach, Stvoriteľ náš! Vďaka ti zato, že si k nám všetkým taký láskavý a dal si nám toľko krásy, čo sa skrýva v celom svete!“ Aj jeho priateľ stál so zopätými rukami a pozeral ponad lesy a mestá v teplých slnečných lúčoch. Vtom začuli čudesne krásne zvuky nad hlavou a pozreli nahor. Veľká biela labuť sa vznášala vo vzduchu, bola nevýslovné pekná a spievala, ako doteraz ešte nepočuli spievať nijakého vtáka. Ale spev bol čoraz slabší, labuť sklonila hlavu a celkom pomaly klesla k ich nohám mŕtva.

„Hľa, dve krásne krídla,“ poznamenal priateľ, „také biele a veľké, ako má tento vták, sú vzácne, preto si ich zoberiem. Vidiš, aké šťastie, že som získal šabľu!“ Potom jedným úderom odťal mŕtvej labuti obe krídla a odložil si ich.

Prešli veľa, veľa míľ cez hory, až napokon zazreli veľké mesto, kde vyše sto veží žiarilo v slnečných lúčoch ako zo striebra. Uprostred mesta bol skvelý mramorový zámok so strechou z červeného zlata a v ňom sídlil kráľ.

Janko s priateľom nešli hneď do mesta, ale pobudli v hostinci pred mestskými bránami, aby sa mohli vystrojiť, lebo chceli pekne vyzerieť, keď pôjdu cez mesto. Hostinský im rozprával, že kráľ je dobrý človek, ktorý nikdy nikomu neublížil, ale jeho dcéra - ach, pre zmilovanie Božie! - to je zlá princezná. Krásy má nadostač, a ešte oveľa viac, nijaká iná sa jej krásou a pôvabom nevyrovná, ale čo je to platné, keď je to zlomyseľná

a zlá bosorka, ktorá má na svedomí smrť toľkých skvelých princov - uchádzať sa o ňu dovolí každému. Môže prísť ktokoľvek, či princ alebo žobrák, na tom nezáleží, ale musí uhádnuť tri veci, na ktoré sa ho opýta. Ak uhádne, vydá sa za neho a on bude kráľom celej krajiny, keď jej otec umrie. No ak tie tri veci neuhádne, potom ho dá obesiť alebo stať, taká je táto krásna princezná ukrutná a zlá. Jej otec, starý kráľ, je nad tým veľmi zarmútený, ale nemôže jej to zakázať, lebo jej raz sľúbil, že nikdy nezasiahne do toho, ako sa bude správať ku svojim nápadníkom, môže si s nimi robiť, čo chce. Kedykoľvek príde dajaký princ hádať, aby získal princeznú, nikdy neuhádne a potom ho obesia alebo príde o hlavu; veď ho včas varovali, mohol ustúpiť od svojho podujatia. Starý kráľ je taký zarmútený nad toľkým žiaľom a biedou, že raz za rok kľáči so všetkými svojimi vojakmi na kolenách a modlí sa, aby princezná bola dobrá, ale nijako to nepomáha. Staré ženy, tie, čo pijú pálenku, prifarbia si ju najprv celkom na čierne, tak smútia, ale viac urobiť nemôžu.

„Ach, taká zlá princezná!“ pohoršil sa Janko. „Naozaj by si zaslúžila vyšibať, to by ju napravilo. Keby som tak ja bol starým kráľom, veru by tá inak tancovala!“

Vtom začuli, ako ľudia vonku volajú na slávu. Prechádzala tadiaľ princezná a bola naozaj taká krásna, že všetci zabudli, aká je zlá, preto jej volali na slávu. Dvanásť spanilých panien, všetky v bielych hodvábnych šatách a so zlatým tulipánom v ruke, jazdilo na vraných koňoch okolo nej. Princezná sama mala kriedovobieleho koňa, vyzdobeného diamantmi a rubínmi, jazdecký úbor mala z rýdzeho zlata a bič, ktorý držala v ruke, vyzeral ako slnečný lúč. Zlatá koruna na hlave jej svietila sťa malé hviezdičky na oblohe, plášť mala ušitý z tisícero pestrofarebných motýľích krídel. A predsa sama bola oveľa krajšia než všetka paráda, čo mala na sebe.

Keď ju Janko zazrel, krv mu uderla do tváre a ledva zo seba dostal jediné slovo. Princezná vyzerala ako tá prekrásna deva so zlatou korunou, o ktorej sa mu snívalo v tú noc, keď mu umrel otec. Prichodila mu veľmi krásna a nemohol inak, než ľúbiť ju z celého srdca. Isto-iste to nie je pravda, povedal, že je to zlá bosorka, ktorá dáva ľuďom vešať a stínať, ak neuhádnu, čo od nich žiada. „Veď každý má právo uchádzať sa o ňu, ešte aj najchudobnejší žobrák, veruže pôjdem do zámku! Nemôžem inak!“ povedal si.

Každý ho odhovára, aby to nerobil, lebo nepochybne pochodí tak ako všetci ostatní. Aj jeho priateľ ho odrádzal, ale Janko sa nazdal, že všetko sa dobre skončí. Vyčistil si topánky i šaty, umyl si tvár a ruky, vyčesal si pekné žlté vlasy a celkom sám sa vybral do mesta a do zámku.

„Vstúp!“ povedal starý kráľ, keď Janko zaklopal na dvere. Sám si otvoril a starý kráľ, v župane a vyšívaných papučiach, podišiel k nemu. Na hlave mal zlatú korunu, v jednej ruke žezlo a v druhej jablko. „Dočkaj trochu,“ povedal a dal si jablko pod pazuchu, aby mohol Jankovi podať ruku. No len čo začul, že to je nápadník, tak sa rozplakal, až mu žezlo i jablko spadli na dlážku a musel si županom utierať oči. Neborák starý kráľ! „Rozmysli si to!“ povedal. „Pochodíš rovnako ako všetci ostatní. Veď uvidíš!“ Nato odviezol Janka do princezninej záhrady, ktorá vyzerala strašidelné. Na každom strome viseli traja-štyria kráľoviči, čo sa uchádzali o princeznú, ale nevedeli uhádnuť jej hádanku. Keď zadul vietor, všetky kosti zaštrkotali, takže vystrašené malé vtáčiky nikdy do tejto záhrady neprileteli.

„Tak vidiš!“ povedal starý kráľ. „Pochodíš rovnako ako všetci ostatní, ktorých tu vidiš, preto ustúp od svojho predsavzatia! Naozaj budem nešťastný, lebo ma to všetko tak trápi!“

Janko pobožkal dobrému starému kráľovi ruku a povedal, že jeho predsavzatie sa mu iste vydarí, lebo má krásnu princeznú veľmi rád.

Vtom priklusala na nádvorie sama princezná so všetkými svojimi dvornými dámami na koňoch, a Janko s kráľom šli za ňou a pozdravili sa jej. Bola taká milá, podala Jankovi ruku, takže sa do nej zaľúbil ešte väčšmi - zaiste to nemôže byť zlomyseľná, zlá bosorka, ako o nej všetci vravia. Šli do komnaty a malé pážatá im nosili zaváraniny a medovníky, ale starý kráľ bol taký zarmútený že nemohol jesť, a medovníčky mu boli aj pritvrde.

Napokon rozhodli tak, že Janko príde do zámku zajtra ráno, vtedy sa tam zhromaždia i sudcovia a celá rada a vypočujú, ako pochodí v hádaní. Ak uhádne, musí prísť ešte dvakrát, no to sa zatiaľ nepodarilo nikomu, kto hádal prvý raz, lebo všetci prišli o život.

Janko si vôbec nerobil starosti, ako pochodí, bol spokojný a myslel iba na krásnu princeznú. Celkom sa spoliehal, že šťastie bude na jeho strane, no vôbec nevedel ako, a ani na to nechcel myslieť. Vykračoval si po hradskej tanečným krokom, keď sa vracal do

hostinca, kde naňho čakal priateľ. Janko sa nevedel dosýta narozprávať, aká bola k nemu princezná milá a aká je krásna, tak už túžil po zajtrajšom dni, keď pôjde zasa do zámku skúsiť šťastie v hádaní.

Ale priateľ pokrútil hlavou a bol veľmi ustarostený. „Nevýslovné som si ťa obľúbil,“ povedal, „mohli sme byť ešte dlho spolu, no už teraz ťa mám stratiť! Môj milý, úbohý Janko, plakal by som, ale nebudem ťa rušiť v radosti azda v posledný večer, čo sme spolu. Budme veselí, tešme sa! Zajtra, keď ťa nebude, môžem sa vyplakať dosýta.“

Všetci ľudia v meste sa dozvedeli, že k princeznej prišiel nový nápadník, preto nastal veľký zármutok. Divadlo zatvorili, všetky cukrárky oviazali svoje cukrové prasiatka čiernym flórom, kráľ a kňazi kľačali v kostole, zavládol smútok, lebo Janko nemohol pochodiť lepšie než všetci ostatní nápadníci.

Neskoro večer pripravil priateľ veľkú misu punču a povedal Jankovi, že teraz budú veselí a pripijú si na zdravie princeznej. No sotva Janko vypil zo dva poháriky, bol taký ospanlivý že oči nemohol udržať otvorené a zaspal. Priateľ ho potichu zodvihol zo stoličky a uložil do postele. Keď sa potom zotmelo, vzal si dvojce veľkých krídel, čo odťal labuti, priviazal si ich na plecía, najväčšiu metlu, čo dostal od starency, ktorá spadla a zlomila si nohu, zastrčil si do vrečka, otvoril oblok a vyletel do mesta rovno k zámku, kde si sadol do kútika pod oblokom princeznej spálne.

V celom meste sa rozhostilo ticho. Hodiny odbili tri štvrté na dvanásť, oblok sa otvoril a princezná vo veľkom bielom plášti a s dlhými čiernymi krídlami vyletela ponad mesto k veľkej hore. Ale Jankov priateľ sa urobil neviditeľným, takže princezná o ňom nemohla vedieť, letel za ňou, šibal ju metlou a kde princeznú udrel, tam jej tiekla krv. Ach, to bola cesta vzduchom! Vietor jej podfukoval do plášťa, ktorý poletoval na všetky strany ako veľká lodná plachta, a mesiac cezeň presvital.

Aký to padá ľadovec! Aký ľadovec!“ bedákala princezná pri každom údere metlou. A to si zaslúžila. Napokon sa dostala k hore a zabúchala na ňu. Ozvalo sa dunenie, ako keď hrmí, hora sa otvorila a princezná vstúpila dnu. Jankov priateľ ju nasledoval, lebo ho nik nemohol vidieť, bol neviditeľný. Šli cez dlhú, veľkú chodbu, kde sa steny čudesne trblietali, bolo tam na tisíce žiarivých pavúkov, ktoré behali hore-dolu po múroch a svietili ako oheň. Potom sa dostali do veľkej sály, postavenej zo zlata a striebra. Kvety tam boli veľké ako slnečnice, červené a belasé žiarili zo stien. No tieto kvety si nemohol nik odtrhnúť, lebo ich stopky boli mrzké, jedovaté hady, a chrľili z papúľ oheň. Celá povala bola obsypaná svietiacimi svätôjanskými muškami a nebesky belasými netopiermi, ktoré mávali tenkými krídlami. Vyzeralo to čudesne a nezvyčajne. Uprostred siene stál trón na štyroch kostrách koni, ktoré mali opraty z červených ohnivých pavúkov, trón bol z mliečnobieleho skla a vankúše na sedenie - to boli malé čierne myšky, ktoré si navzájom hrýzli do chvostíkov. Nad trónom sa dvíhala striedka z ružových pavučín, zdobená utešenými malými zelenými muškami, jagajúcimi sa ako drahokamy. Uprostred trónu sedel starý strigôň s korunou na mrzkej hlave a žezlom v ruke. Pobožkal princeznú na čelo a ponúkol jej miesto vedľa seba na vzácnom tróne, potom začala hrať hudba. Veľké čierne lúčne koníky hrali na ústnych harmonikách a sova si búchala do hrude, lebo bubon nemala. Aký smiešny koncert! Malí čierni škriatkovia so svetluškami na čiapkach tancovali po sále. Nikto nemohol vidieť Jankovho priateľa, ktorý si stal priamo za trón, takže sám počul a videl všetko. Dvorania, ktorí sem už taktiež prišli, boli uhladení a vznešení, no kto sa dobre díval, povšimol si, ako to s nimi je v skutočnosti. Boli to len rúčky na metly s kapustnými hlavami, v ktorých strigôň vyčaril život a dal im vyšívane šaty. Nuž, ale čo na tom záleží, veď tu boli len na parádu.

Keď si trocha zatancovali, rozprávala princezná strigôňovi, že za ňou prišiel nový uchádzač, a preto sa opýtala, akú má dať hádanku zajtra ráno, keď príde do zámku.

„Vieš čo?“ radil strigôň. „Mysli na niečo celkom jednoduché, lebo na také čosi nepríde. Mysli na svoju črievičku. To neuhádne. Potom ho daj sťať, ale nezabudni, keď zajtra zase prídeš ku mne, prines mi jeho oči, nech ich zjem.“

Princezná sa hlboko uklonila a povedala, že na oči nezabudne. Strigôň otvoril horu a princezná letela domov, ale Jankov priateľ ju nasledoval a šľahal ju metlou tak, že sťažka vzdychala nad ostrým ľadovcom a ponáhľala sa, ako len vládala, cez oblok do spálne. Priateľ sa však ponáhľala do hostinca, kde Janko ešte spal. Odviazal si krídla a aj on si ľahol, lebo veru už aj naňho prišla únava.

Janko sa prebudil včasráno a jeho priateľ vstal s ním a rozprával mu, že túto noc mal veľmi čudný sen o princeznej a jej črievičke, preto ho dôrazne žiadal, aby sa opýtal, či princezná nemyslí na svoju črievičku! Pravda, že práve to počul od strigôňa v hore, o tom nechcel Jankovi rozprávať.

„Môžem sa opýtať priam tak na to ako na čokoľvek iné,“ odpovedal Janko, „možno si mal pravdivý sen, veď vždy som bol presvedčený, že šťastie mi pomôže. No jednako sa s tebou rozlúčim, lebo ak neuhádnem, nikdy ťa už neuvidím!“

Nato sa pobožkali a Janko sa vybral do mesta a do zámku. Sieň bola plná ľudí, sudcovia sedeli vo svojich kreslách, dali si pod hlavy vankúše vypchávané kajčím perím, lebo mali hlavy také plné myšlienok a starostí, div že im nepopraskali. Starý kráľ vstal a poutieral si oči bielou vreckovkou. Tu vstúpila dnu aj princezná, ešte krajšia než včera, vlúdne sa pozdravila všetkým, ale Jankovi podala ruku a povedala: „Dobré ráno ti želim!“

Teraz mal Janko uhádnuť, na čo princezná myslí. Aká len bola k nemu milá! No len čo počula z jeho úst jediné slovo: črievička - tvár jej zbelela ako krieda, roztriasla sa na celom tele, ale všetko márne, lebo Janko uhádol!

Sláva mu! Joj, ako sa starý kráľ potešil. Urobil kotrmelec, až to zadunelo, a všetci ľudia zatlieskali jemu i Jankovi, ktorý uhádol po prvý raz. Aj Jankov priateľ bol spokojný, keď sa dopočul, ako dobre Janko pochodil. No Janko zopál ruky a ďakoval Pánu Bohu, ktorý mu iste pomôže i potom a ešte raz. Veď na druhý deň mal hádať zasa.

Dnes večer to bolo všetko rovnako ako včera. Keď Janko zaspal, jeho priateľ letel za princeznou k hore a bil ju ešte neľútostnejšie než včera, lebo teraz si zobral dve metly. Nik ho nevidel, ale on počul všetko. Princezná bude myslieť na svoju rukavičku, a tak to povedal aj Jankovi, akoby to bol iba sen. Janko zasa uhádol a v zámku nastala veľká radosť. Celý dvor robil kotrmelec priam tak, ako to kráľ robil prvý raz. Princezná však ležala na pohovke a nevedela dostať zo seba jediné slovo. Teraz bude záležať na tom, aby Janko uhádol aj po tretí raz. Ak sa mu to vydarí, dostane krásnu princeznú za ženu a keď starý kráľ umrie, zdedí celé kráľovstvo. No ak neuhádne, príde o život a strigôň zhltnie jeho pekné belasé oči.

Večer predtým si šiel Janko zavčas ľahnúť a pokojne spal. Ale jeho priateľ si pripäľ na chrbát krídla, opásal si šablú, vzal si všetky tri metly a letel k zámku.

Bola čierna noc, dul víchor, až padali zo striech škridlice, a stromy v záhrade, kde viseli kostry mŕtvych, sa klátili ako trstie, keď zadulo. Blýskalo sa každú chvíľu a hromy sa valili, akoby to bol jediný výbuch, ktorý zachvieval celou nocou. Vtom sa otvoril oblok a princezná vyletela von. Bola bledá ako smrť, no smiala sa z nepohody a zdalo sa jej, že víchor ešte nie je dosť ostrý. Jej biely plášť sa trepotal v povetří ako veľká lodná plachta, a Jankov priateľ ju tromi metlami šibal tak, až z nej kvapkala krv na zem, že naostatok ledva vládala letieť. Konečne sa dostala k hore.

„Padá ľadovec a je búrka,“ povedala, „nikdy som nebola vonku v takom nečase.“

„Aj dobrého môže byť niekedy priveľa!“ poznamenal strigôň. Princezná mu potom porozprávala, že Janko uhádol aj druhý raz. Ak uhádne i zajtra, vyhrá, a ona už nikdy nebude môcť odletieť do hory, nikdy nebude môcť robiť také čary ako doteraz. Preto bola ustarostená.

„Nebude môcť uhádnuť!“ uistil ju strigôň. „Vymyslím voľačo, na čo nikdy ani nepomyslel, iba ak by bol lepší čarodejník, než som ja. Ale teraz sa veselme!“ Potom princeznú objal oboma rukami a tancovali so všetkými malými škriatkami a bludičkami, čo boli v sále. Červené pavúky behali priam tak veselo hore-dolu po stenách, vyzerali ako iskriace ohnivé kvety. Sova bubnovala, svrčky cvrlikali a čierne lúčne koníky hrali na ústnych harmonikách. Bol to veselý bál!

Keď sa vytancovali dochuti, princezná sa musela vrátiť domov, lebo inak by ju v zámku hľadali. Strigôň povedal, že ju vyprevadí, tak budú aspoň zatiaľ spolu.

Odleteli v nečase a Jankov priateľ ich tak šibal, až rozbil na ich chrbtoch svoje tri metly. Strigôň ešte nikdy nezažil taký ľadovec. Pred zámkom sa s princeznou rozlúčil a pritom jej do ucha pošepol: „Mysli na moju hlavu!“ Jankov priateľ to však počul a práve vo chvíli, keď sa princezná ťukla cez oblok do svojej spálne a strigôň sa obrátil, schmatol ho za dlhú čiernu bradu a šablou mu odťal mrzkú strigôňsku hlavu. Telo hodil rybám do jazera, hlavu zabalil do svojej hodvábnej šatôčky, potom sa vrátil do hostinca a šiel spať.

Ráno dal šatôčku so strigôňovou hlavou Jankovi, ale povedal mu, aby uzlík nerozviazal, pokým sa ho princezná neopýta, na čo myslí.

Vo veľkej sieni v zámku sa zišlo množstvo ľudí, stáli hlava na hlave ako red'kovky zviazané do zväzočka. Kráľovská rada sedela vo svojich kreslách s mäkkými vankúšmi pod hlavami a starý kráľ si obliekol nové šaty, zlatú korunu a žezlo mal vyleštené, vyzeral utešene. Avšak princezná bola celá bledá, obliekla si uhľovočierne šaty, akoby šla na pohreb.

„Na čo myslím?“ spýtala sa Janka, ktorý hneď rozviazal šatôčku a sám bol celý zhrozený, keď zazrel strigôňovu ohyzdnú hlavu. Všetkých ľudí zamrazilo, lebo to bol strašný pohľad, no princezná sedela ako skamenená a nevládala zo seba dostať jediné slovo. Napokon vstala a podala Jankovi ruku, lebo hádal správne. Nepozrela ani na toho, ani na onoho, len zhlboka povzdychla: „Odteraz si mojím pánom. Dnes večer budeme mať svadbu!“

„To sa mi páči!“ tešil sa starý kráľ. „Tak treba!“ Všetci volali na slávu, kráľovská stráž vyhrávala na uliciach, zvony zvonili a cukrárky stiahli čierny flór zo svojich cukrových prasiatok, lebo teraz nastala radosť. Celé tri opekané voly, naplnené kačicami a kúrami, postavili naprostred rínku a každý si mohol kus odrezať. Z fontán striekalo najlepšie víno a kto si kúpil praclík za grajciar, tomu pekár pridal šesť veľkých žemlí, navyše so sezamom..

Večer bolo celé mesto osvetlené a vojaci strieľali z kanónov, chlapci zase kapsľami, jedlo sa a pilo, v zámku si pripíjali a tancovali, zväťali sa všetci urodzení páni a krásne slečny. Zďaleka bolo počuť, ako spievajú:

*Koľko tu pekných dievčat je,
do tanca všetky zdivené.
Hudba hrá, veď je veselie,
nech smútok starý zaženie.
Tu každý beží do kola,
pri tanci nohy nebolia!*

Ale princezná bola ešte bosorka a Janka vôbec nemala rada. Na to pamätal Jankov priateľ, a preto dal Jankovi tri perá z labutích krídel a fľašku s akýmisi kvapkami. Poradil mu, aby dal postaviť ku svadobnej posteli veľký sud s vodou, a keď si princezná bude chcieť ľahnúť, nech ju trocha posotí, aby spadla do vody, do ktorej ju potom musí trikrát pohrúžiť, ale najprv nech dá do vody perá a kvapky. Tak zbaví princeznú jej zakliatia a ona si ho veľmi obľúbi.

Janko urobil všetko tak, ako mu priateľ poradil. Princezná veľmi kričala, keď ju ponáral do vody, a bránila sa ako veľká čierna labuť s iskriacimi očami. Keď sa dostala nad vodu po druhý raz, bola z nej biela labuť s čiernym golierikom okolo krku. Janko ju ponoril do vody po tretí raz a v tej chvíli sa vták zmenil na prekrásnu princeznú. Bola ešte utešenejšia ako predtým a so slzami vo svojich krásnych očiach mu ďakovala, že ju vyslobodil zo zakliatia.

Na druhý deň ráno prišiel starý kráľ so všetkým svojím dvoranstvom a blahoželania trvali takmer až do poludnia. Napokon prišiel Jankov priateľ na cestách, v ruke mal palicu a na chrbte batoh. Janko ho vybozkával a nástoja, aby neodišiel a zostal u neho, lebo on sa zaslúžil o jeho šťastie. Ale priateľ pokrútil hlavou a láskavo, vládne povedal: „Nie, môj čas sa naplnil. Splatil som len svoj dlh. Pamätáš na mŕtveho, ktorému zlí ľudia chceli ublížiť? Dal si všetko, čo si mal, aby sa mu dostalo v hrobe pokoja. Ten mŕtvý som ja!“

Vtom zmizol. Svadba trvala celý mesiac. Janko a princezná sa veľmi ľúbili a starý kráľ ešte dlhé roky spokojne žil, ich malé deti hojdával na kolenách a hrávali sa s jeho žezlom. A Janko bol kráľom v celej krajine.

Posledný sen starého duba

(Vianočná rozprávka)

Vysoko na stráni v lese pri otvorenom pobreží sa rozpínal naozaj starý dub. Mal práve tristošesťdesiatpäť rokov, ale tento dlhý vek nebol pre strom viac než práve toľko dní pre nás ľudí. My cez deň bdieme, v noci spíme a snívame. Inak je to však so stromom, ktorý bdie tri ročné obdobia a len v zime spí. Zima je obdobím jeho snov, jeho noc po dlhom dni, ktorý sa nazýva jar, leto a jeseň. V nejaký teplý deň tancovala okolo jeho koruny podenka. Žila, vznášala sa a cítila sa šťastná, a ak si toto malé stvorenie v tichej blaženosti na okamih odpočinulo na veľkom, sviežom dubovom lístí, strom vždy povedal:

„Neborka! Celý tvoj život trvá len jedinký deň!“ Aký krátky! Aké je to žalostné!“

„Žalostné?“ začudovala sa vždy podenka. „Čo tým myslíš? Ved' všade je taký nevýslovný jas, také teplo, toľká krása a ja som veľmi šťastná!“

„No len jediný deň, potom sa všetko pomíne!“ v „Pomíne?“ čudovala sa podenka. „Čo sa pomíne? Pomíneš sa aj ty?“

„Nie, ja žijem tisíce tvojich dní, a môj deň trvá tri ročné obdobia! Je to tak dlho, že si to ani nemôžeš predstaviť!“

„To veru nie, lebo ti nerozumiem! Ty máš tisíce mojich dní, ale ja mám tisíce okamihov, v ktorých sa môžem tešiť a byť šťastná! A keď ty zomrieš, potom sa pomíne i všetka krása sveta?“

„Ach, kdeže,“ odpovedal strom, „tá iste potrvá ďalej, oveľa dlhšie, než si viem predstaviť!“

„Nuž teda sa nám dostalo obidvom rovnako, len rátame rozličným spôsobom!“

Podenka tancovala a zvrátila sa vo vzduchu, tešila sa zo svojich jemných, zvláštnych krídel, ich priehľadnosti a hybkosti. Tešila sa v teplom vzduchu, okorenenom vôňou däteliny a šípkových ruží v plote, bazy a zimozelu, nehovoriac o marinke, prvosienke a mäte. Bola to taká prenikavá vôňa, až sa podenke zdalo, že sa jej krúti hlava. Deň bol dlhý a krásny, plný radosti aj sladkých pocitov, a keď slnko zapadlo, malá muška sa cítila príjemne ustatá od toľkej veselosti. Krídla ju už nechceli niesť a celkom ticho sa spustila na mäkké, hojdajúce sa steblo trávy, prikývla hlavou, ako vie kývať len ona, a radostne zaspala -to bola jej smrť. „Úbohá podenka!“ povzdychol dub. „Bol to veru prikrátky život!“ Každý letný deň sa opakoval ten istý tanec, rovnaké príhovory, odpovede, usínanie. Opakovalo sa to celé pokolenia podeniek, no všetky boli rovnako šťastné, rovnako veselé. Dub bdel od svojho jarného rána cez letné poludnie až k jesennému večeru a teraz už čoskoro aj jemu príde obdobie spánku, jeho noc, nastane zima.

Poryvy vetra spievali: „Dobrá noc, dobrá noc! Opadol ti list, opadol ti list! Trháme, trháme! Ta sa do spánku! Uspíme ťa spevmi, ukolíšeme ťa do spánku, ale všakže, to je pohôba pre tvoje staré konáre! V rozkoši pri tom vŕzgajú! Spi sladko, spi sladko! To bude tvoja tristošesťdesiat piata noc, si vlastne len ročné dieťa! Spi sladko! Z mrakov sa sype sneh, bude z neho celá prikrývka, teplá perina na tvojich nohách! Spi sladko, nech sa ti snívajú pekné sny!“

Dub stál zblečený zo svojho lístia a chystal sa odpočívať celú zimu, snívať mnoho snov, vždy o niečom, čo zažil, ako to býva aj v ľudských snoch.

Aj on bol kedysi malý, hej, žalud' mu bol kolískou. Podľa ľudských výpočtov žil už štvrté storočie. Bol to najväčší a najkrajší strom v lese, jeho koruna sa týčila vysoko nad ostatné stromy a bolo ju vidieť zďaleka, slúžil ako znamenie lodiam na šírom mori. Ani len nepomyslel, koľko očí ho hradu Vysoko v jeho zelenej korune hniezdili lesné holuby a kukala v nej kukučka, na jeseň, keď jeho listy vyzerali ako ozdobne spracované medené doštičky, odpočívali na konároch sťahovaví vtáci, prv než preleteli cez more. Ale teraz nastala zima, strom stál bez listov a bolo dobre vidieť, ako sa rozpínajú jeho krivé a hrčovité vetvy. Striedavo prilietali vrany a kavky, sadali si na konáre a zhovárali sa o ťažkých časoch, čo sa práve začali, ako zle je zadovážiť si potravu v zime. Bolo to práve na Vianoce, keď sa stromu prisnil najkrajší sen. Nuž

čujme:

Dub zreteľne cítil, že je sviatočný čas, zdalo sa mu, akoby počul zvonit' zvony zo všetkých kostolov navôkol, navyše bolo krásne ako v letný deň, ticho a teplo. Rozprestieral svoju mohutnú, sviežu, zelenú korunu, slnečné lúče presvitali pomedzi listy a konáre, vzduch bol plný vône kvetov a kríkov. Pestré motýle sa hrali na chytačku a podenky tancovali, akoby tu všetko bolo len preto, aby mohli tancovať a zabávať sa. Všetko, čo strom za dlhé roky zažil a videl okolo seba, prechádzalo popri ňom akoby v slávnostnom sprievode. Videl rytierov a dámy na koňoch, s perom na klobúku a sokolom na ruke - obrázok z dávnych čias - ako jazdia cez les; ozývalo sa trúbenie lesného rohu, psi brechali. Videl nepriateľských vojakov s lesklými zbraňami a v pestrých šatách, s kopijami a halapartňami, ako si stavajú stany a zasa ich skladajú. Strážny oheň blčal, pod rozložitými vetvami stromu spievali a spali. Videl zaľúbencov, ako sa v tichom šťastí za mesačného svitu stretávajú na tomto mieste a vyrývajú svoje mená, ich prvé písmená, so sivozelenej kôry. Citara a Eolova harfa, ktorú kedysi pred dávnymi rokmi zavesili na konáre duba veselí potulní speváci, viseli na nich zase a ľúbežne sa rozozvučali. Lesné holuby hrkútali, akoby chceli vyrozprávať, čo dub pritom cíti, a kukučka kukala, koľko letných dní bude dub žiť.

Odzrazu akoby sa mu nový prameň života rozprúdil od najmenších korienkov až po najvyššie vetvičky, priam až do listov. Dub cítil, že sa pritom vypína, ba korene mu vraveli, aký je aj v zemi život a teplo, pocítil, ako celý mocnie a ako sa dvíha čoraz vyššie. Kmeň vrazil nahor a neprestajne rástol vždy väčší a väčší, koruna bola plnšia a rozpínala sa do široka i do vysoka - a ako strom rástol, rástol aj jeho pocit blaženosti, oblažujúca túžba dosahovať čoraz vyššie, až k žiariacemu, horúcemu slniečku.

Vyrástol už nad mraky a temné krdle sťahovavých vtákov alebo veľkých bielych labutí leteli pod ním.

Každý list stromu videl, akoby mal oči. Hviezdy boli viditeľné za bieleho dňa, tak vyrástli a žiarili, každá z nich sa trblietala ako dvojce očí, nežných a jasných, pripomínajúcich známe láskavé oči detí, oči zaľúbencov, keď sa stretli pod dubom.

Bola to blažená chvíľa, plná rozkoše! A predsa pri všetkej tej slasti zatúžil, žiadalo sa mu, aby sa všetky ostatné lesné stromy pod nim, všetky kríky, rastliny a kvety mohli povzniesť s ním, cítiť a prežívať tú krásu a radosť. Mohutný dub vo všetkej kráse svojho sna nemohol byť úplne šťastný, ak ich všetkých, veľkých i malých, nemal pri sebe, a tento pocit zachvieval jeho konármi a lístím tak vrúcne, tak mohutne ako v ľudskej hrudi.

Koruna stromu sa pohybovala, akoby hľadal a nenachádzal; obzeral sa, a tu pocítil vôňu marinky a o chvíľu ešte prenikavejšiu vôňu zimozelu a fialiek, nazdával sa, že počuje, ako mu odpovedá kukučka.

Áno, ponad mraky sa vystrkujú zelené vrchovce lesa, dub vidí, ako pod ním rastú a dvíhajú sa iné stromy rovnako ako on. Kríky a kvetiny sa povznášajú vysoko nahor, niektoré sa vytrhávajú aj s koreňmi a letia nahor ešte rýchlejšie. Najrýchlejšia je breza, ako biely svetelný lúč šľahá jej štíhly kmeň nahor, konáre sa vlnia sťa zelené závoje a zástavy. Celá lesná príroda, ešte aj trstie s hnedými vrchovcami rastie s ním, vtáci ich so spevom nasledujú a na byli, ktorá ako dlhá zelená hodvábná stuha voľne veje a vznáša sa, sedí kobylka a vyhráva krídlom o nohu. Chrústy bručia a včely bzučia, každý vták spieva, všetko až k oblohe sa mení na radosť a spev.

„Ale aj ten malý belasý kvietok pri vode by sa mal pozdvihnúť nahor s nami!“ povedal dub. „A červený zvonček! A malá sedmokráska!“ - Hej, dub ich chcel mať pri sebe všetkých.

„Sme s tebou! Sme s tebou!“ ozýval sa spev zo všetkých strán.

„No tá pekná marinka z vlaňajšieho leta - a predvlani tu kvitli konvalinky v celom hniezde...! A divá jabloň, aká bola krásna - a všetok pôvab lesa za roky, za dlhé roky! Keby tak ožil, aj on by mohol byť s nami!“

„Sme s tebou! Sme s tebou!“ ozýval sa spev ešte hlasnejšie a zdalo sa, akoby sa už boli vzniesli vysoko nahor.

„Ach, to je na neuverenie krásne!“ jasal starý dub. „Všetci sú pri mne! Veľkí i malí, ani jeden neupadol do zabudnutia! Ako je len možná toľká blaženosť, kto by si to vedel predstaviť!“

„V nebije všetko možné, všetko si vieme predstaviť!“ ozývalo sa. A dub, ktorý stále rástol, pocítil, že sa mu korene vytrhli zo zeme.

„To je zo všetkého najkrajšie!“ zvolal dub. „Teraz ma už nič nepúta! Môžem vzlietnuť nahor k najvyššiemu svetlu a kráse! A všetkých svojich drahých mám so sebou! Veľkých i malých! Všetkých!“ „Všetkých!“

Taký sen mal dub, a kým sníval, prehrala sa vo vianočnej noci strašná búrka nad morom a zemou. Ťažké morské vlny sa valili na pobrežie, dub praskotal a treštal, až sa vytrhol i s koreňmi, práve keď sa mu snívало, že korene sa mu uvoľnili. Padol. Jeho tristošesťdesiatpäť rokov znamenalo priam toľko ako jediný deň pre podenku.

Vo vianočné ráno, keď vyšlo slnko, búrka sa utíšila. Všetky kostolné zvony vyzváňali a z každého komína, ešte aj z toho najmenšieho na domkárovej streche, sa kúdolil belasý dym ako z oltára obetný dym vďaky. More sa utišovalo a na veľkej lodi, ktorá šťastne prežila nočný nečas, vztýčili všetky zástavy na oslavu Vianoc.

„Strom je preč! Starý dub, naše znamenie na súši!“ vraveli námorníci. „Padol v nočnej búrke! Kde nájdeme zaň náhradu? Nikde!“ Takú pohrebnú reč, krátku, ale výstižnú, venovali stromu, ktorý ležal vystretý na snehu pri pobreží. A nad ním sa niesla vianočná pieseň z lode, pieseň o vianočnej radosti a o narodení Spasiteľa:

S radosťou všetci spievajme: Sláva!

Veď k nám dnes prišla nádej pravá!

Ďakovná pieseň svetom nesie sa:

Chvála vám, chvála vám, nebesá!

Tak znela stará pieseň a na lodi sa každý svojím spôsobom cítil povznesený touto piesňou a modlitbou, priam tak, ako sa starý strom povzniesol vo svojom poslednom, najkrajšom vianočnom sne.

Snehuliak

Mrzne, až vo mne praští. Prekrásna zima!“ vrael snehuliak. „Vietor, ten vie vdýchnuť život! A tá okaňa žeravá, ako na mňa gáni!“ Myslel tým slnko, práve zapadalo. „Ale zažmurkať ma neprinúti, svoje oči nesklopím.“ Namiesto očí mal dva veľké trojuholníkové črepy zo škridlice. Ústa mu urobili z kúska starých hrablí, takže mal aj zuby. Narodil sa pri radostnom kriku chlapcov, pozdravovaný spiežovcami saní a praskotom biča.

Slnko zapadlo a svitol mesačný spln, guľatý a veľký, jasný a krásny v belasom vzduchu.

„Už prišla zasa z druhého konca!“ povzdychol snehuliak. Nazdal sa, že sa opäť ukázalo slnko. „Ale som ju už odučil gániť! Nech si tam len svieti, aspoň na seba uvidím. Keby som len vedel, čo robiť, aby som sa mohol hýbať! Tak rád by som chodil! Keby som mohol, išiel by som sa šmýkať na ľad, ako to robia chlapci. Ale neviem behať.“

„Preč, preč!“ brechal starý pes na reťazi. Bol trocha zachrípnutý, to mal odvtedy, čo už neleží pri kachliach ako izbový pes. „Veď slnko ťa naučí behať. Videl som, ako pochodil tvoj predchodca vlni a ešte predtým jeho predchodca. Preč, preč, všetci sú preč!“

„Nerozumiem ti, kamarát!“ povedal snehuliak. „Vari ma tamtá hore naučí behať?“ Myslel tým mesiac. „Pravda, prv naozaj bežala, keď som sa na ňu zahľadel, ale teraz sa prikradla z druhého konca.“

„Nič nevieš!“ povedal pes na reťazi. „No, veď ťa len teraz postavili. Čo vidíš teraz, to je mesiac, a to, čo odišlo, bolo slnko. Zajtra vyjde zasa a naučí ťa behať, až beda. Budeme mať zmenu počasia, cítim to, lebo ma pichá v ľavej zadnej nohe. Naozaj sa zmení počasie.“

„Nerozumiem mu,“ zahundral snehuliak, „ale zdá sa mi, že hovorí voľačo nepríjemné. To, čo tak hľadalo a potom zapadlo, čo tamten nazýva slnkom, ani to mi nie je priateľ, vycítil som to.“ Preč! Preč!“ zabrechal pes, trikrát sa potočil, a potom si ľahol do budy. Naozaj prišla zmena počasia. Nadránom zaľahla nad krajom hustá vlhká hmla a zdvihla sa po rozvidnení. Vietor bol mrazivý, mráz poriadne pritiahol, ale aký to bol pohľad, keď vyšlo slnko! Všetky stromy a kríky boli pokryté inováťou. Vyzerali ako celý les bielych koralov, akoby všetky konáre boli obsypané bieloskvúcimi kvetmi. Nekonečné množstvo malých vetvičiek, ktoré v lete medzi lístím nevidieť, vynikli teraz každá osobitne. Vyzerali ani čipky a tak sa beľeli, akoby z každej vetvičky vyžaroval biely lesk. Smútočná vrba sa pohybovala vo vetre, bolo v nej toľko života ako v stromoch v lete. Bola to nevýslovná krásna! A keď slnko zasvitlo, ach, ako všetko iskriť, ani napudrované diamantovým prachom, a na snehovej prikrývke nad zemou sa jagali veľké diamanty, alebo, dalo by sa povedať, že tam horelo nespočetné množstvo malých sviečok, belších než biely sneh.

„To je krásne!“ povedalo mladé dievča, ktoré si vyšlo s mládencom do záhrady. Zastavili sa práve pri snehuliakovi a hľadeli na trblietajúce sa stromy. „Krajší pohľad nie je ani v lete!“ povedalo a oči mu zažiarili.

„A takého chlapíka ako tamten by sme v lete už vôbec nemali,“ povedal mládenec a ukázal na snehuliaka. „Je skvelý.“

Dievčina sa zasmiala, zakývala na snehuliaka a roztancovala sa s priateľom po snehu, a ten im vŕzgol pod nohami, ani keby chodili po škrobe.

„Kto sú tí dvaja?“ spýtal sa snehuliak psa na reťazi. „Si starší na dvore ako ja, poznáš ich?“

„Pravdaže!“ povedal pes. „Veď ona ma pohladkala a on mi dal mäsom obrastenú kosť. Tých neuhryznem.“

„Ale čo tu robia?“ spýtal sa snehuliak.

„Zaľúbenci!“ odvetil pes. Nasťahujú sa do budy a budú hrýzť spoločnú kosť. Preč! Preč!“

„A neznamenaajú o nič menej ako ty alebo ja?“ spýtal sa snehuliak.

„Oni patria k panstvu,“ povedal pes. „Vieš toho veru ozaj málo, keď si sa narodil iba včera. Vidieť to na tebe. To zasa ja mám vek i vedomosti, tu na dvore poznám každého. A pamätám časy, keď som nestál tu v zime na reťazi. Preč sú, preč!“

„Zima je krásna,“ povzdychol snehuliak. „Rozprávaj, rozprávaj! Ale neštrkoc reťazou, lebo to vo mne treští.“

„Preč je to, preč!“ zabrechal pes. „Bol som šteňa. Malé, utešené, vraeli, keď som ležal na majeri na zamatovej stoličke, ba líhaval som i na lone najväčšiemu panstvu. Bozkávali ma na ňucháč a utierali mi labky vyšívanou vreckovkou. Volali ma Krásavček a Vrtielko, ale potom som im bol priveľký. Dali ma gazdinej a dostal som sa do pivničného bytu. Odtiaľ, kde stojíš, dovidíš rovno do komory. Tam som bol ja pánom, lebo u gazdinej som ním mohol byť. Bolo to skromnejšie miesto než hore, ale tu som sa mal lepšie. Deti ma nestískali a nevláčili ako hore. Jedlo som mal priam také dobré ako prv, ba ešte oveľa viac! Mal som vlastnú podušku a bola tam piecka, to je v tento čas najkrajšia vec na svete! Vliezol som celkom pod ňu, až som sa stratil. Ach, o tejto piecke stále ešte snívam. Preč je, preč!“ „Je piecka také krásna?“ opýtal sa snehuliak. „Podobá sa mi?“ „Tvoj pravý opak! Čierna ako uhoľ, má dlhé hrdlo s mosadzným bubnom. Žerie palivo, až jej oheň šľahá z papule. Treba sa zdržiavať pri nej, celkom pod ňou, to je nevýslovné príjemné! Odtiaľ, kde stojíš, musíš ju vidieť cez oblok.“

Snehuliak pozrel a naozaj videl čierno-lesklú vec s mosadzným bubnom. Žiaril z nej oheň. Snehuliak mal odrazu čudnú náladu. Mal pocit, ktorému sám nerozumel. Pocítil čosi, čo nepoznal, ale čo dobre poznajú ľudia, keď nie sú snehuliaci.

„A prečo si od nej odišiel?“ spýtal sa snehuliak. Vycítil, že to musí byť žena. „Ako si mohol opustiť také miesto?“

„Musel som,“ odvetil pes. „Vyhodili ma a priviazali tuto, na reťaz. Uhryzol som pánom najmenšie dieťa do nohy, lebo mi bralo kosť, čo som obhrýzal. Kosť za kosť, pomyslel som si. Ale oni si to zle vysvetlili. Odvtedy som na reťazi a stratil som svoj čistý hlas. Počuj, ako chripím: Preč! Preč! Tak sa to skončilo.“

Snehuliak ho už nepočúval. Stále hľadel do pivničného bytu gazdinej, do jej izby, kde stála piecka na štyroch nohách, také veľká ako sám snehuliak.

„Tak čudne to vo mne treští,“ povedal. „Nikdy sa ta nedostanem! Je to nevinné želanie, a nevinné želania sa nám musia splniť. Moje najväčšie želanie, moje jediné želanie - bolo by to nespravodlivé, keby sa nesplnilo. Musím sa dostať dnu, musím sa skloniť k nej, keby som mal aj oblok rozbiť!“

„Nikdy sa ta nedostaneš!“ ozval sa pes. „A keby si sa aj dostal k piecke, je s tebou koniec, si preč, preč!“

„Veď som už celý preč,“ odvetil snehuliak. „Vidí sa mi, že sa lámem.“ Celý deň hľadel snehuliak do obloka. Na súmraku bola izba ešte lákavejšia. Piecka tak príjemne svietila, ako nesvieti mesiac, ba ani slnko nie, iba piecka vie tak svietiť, keď je v nej naložené. Kedykoľvek sa otvorili dvere, vyšľahol z nej plameň, takú už mala obyčaj. Snehuliakovi sa rozpálila biela tvár, až v hrudi mu zahorelo. „Nevydržím to!“ vzdychol. „Ako jej to pristane, keď vyplazuje jazyk!“ Noc bola veľmi dlhá, ale nie pre snehuliaka. Zahĺbil sa do svojich ružových myšlienok a vonku mrzlo, až trešťalo. Ráno boli obloky pivničného bytu omrznuté, pýšili sa najkrajšími kvetmi, aké si len snehuliak môže zažiadať, ale piecku zakrývali. Kveti na obločných sklách sa nechceli rozpustiť, a snehuliak nemohol vidieť piecku. Vrždalo a trešťalo, bol mráz, akému sa musí tešiť každý snehuliak, ale on nebol spokojný. Mohol a mal byť šťastný, ale on nebol šťastný, mal takú neobyčajnú „pieckovú túžbu“.

„To je zlá choroba pre snehuliaka,“ povedal pes na reťazi. „Aj mňa tá choroba trápila, ale už ju mám za sebou, preč je, preč! Teraz príde zmena počasia!“

A naozaj prišla zmena počasia, nastal odmäk.

Sneh sa rozpúšťal a rozpúšťal sa i snehuliak. Nič nevrvavel, nežaloval sa, a to bolo dobré znamenie.

Raz ráno sa zrútil. Zostalo po ňom voľačo trčať, čo sa podobalo rúčke z metly, na nej ho chlapci postavili.

„Teraz už chápem, prečo mal takú neobyčajnú túžbu,“ povedal pes na reťazi. „Snehuliak mal v tele kutáč, ten sa v ňom hýbal. Ale už to má za sebou, preč, preč!“

A onedlho sa zima skončila.

„Preč! Preč!“ brechal pes.

A dievčatá na dvore spievali:

*Vypuť a rozkvitaj, marinka voňavá!
Daj, vrba, maňušky, nech kvitne púpava!
Zakukaj, kukučka,
škovránok, zaspievaj!
Prv než nás opustíš,
február, jar nám daj!
Ja spievam s vami:
či-ri-ri, ku-ku!
Príd, drahé slniečko,
podám ti ruku!*

Na snehuliaka si už nikto nespomenul.

Stará lampa

Zvedavý si na rozprávku o starej lampe? Nie je mimoriadne zábavná, no vždy sa dá vypočúť ešte raz.

Bola raz statočná stará pouličná lampa, ktorá už dlhé, predlhé roky slúžila, no prišiel čas, že doslúžila. Posledný večer sa držala na kandelábri a osvetľovala ulicu. Cítila sa ako stará baletka, ktorá vie, že tancuje posledný večer a zajtra sa dostane na smetisko. Lampa mala hrôzu pred zajtrajškom, lebo vedela, že zajtra sa dostane najprv na radnicu, kde si ju prezrie „tridsaťšesť radných pánov“, či sa ešte dá použiť, alebo nie. Tam sa rozhodne, či ju dajú ešte na daktorý most, aby tam svietila, alebo voľakde na vidiek do továrne. Hádám ju odnesú rovno na pretavenie, a potom sa môže stať všeličím. No mučila ju myšlienka, či si aj potom bude pamätať, že bola pouličnou lampou.

Tak či onak, rozhodne sa bude musieť rozlúčiť s lampárom a jeho ženou, ktorých pokladala takmer sa rodinu. Stala sa lampou vtedy, keď sa on stal lampárom. Vtedy sa lampárova žena cítila priveľmi vznešená a iba večer pozrela na lampu, keď išla popri nej, ale nikdy nie cez deň. No zato v posledných rokoch, keď už zostali všetci traja, lampár, jeho žena i lampa, obsluhovala ju aj lampárka, čistila lampu a nalievala do nej oleja. Títo manželia boli statoční ľudia a lampu nikdy neošudili ani o jedinú kvapku.

Dnes je posledný večer na ulici a zajtra sa dostane na radnicu. To boli jej dve čierne myšlienky, a ľahko si môžete predstaviť, ako horela. Ale mala aj iné myšlienky. Toľko toho videla a toľkým posvietila, možno až „tridsiatim šiestim radným pánom“. Ale o tom nevravela, lebo to bola počestná lampa a nikoho nechcela uraziť, rozhodne nie svoju vrchnosť.

Toľko si toho pamätala a občas sa v nej plameň rozhorel, akoby mala pocit: „Hej, i na mňa si spomínajú. Ako ten pekný mladý človek - veru, je to už veľa rokov. Prišiel s listom, bol to ružový papier, taký pekný, ach, taký pekný, so zlatým okrajom a krasopisne napísaný ženskou rukou. Dva razy ho prečítal, pobozkal, a potom zdvihol ku mne oči, ktoré vraveli: „Som najšťastnejší človek!“ Veru, len on a ja sme vedeli, čo sa dočítal v prvom liste od milej. - Spomínam si aj na iné oči, je to čudné, ako tie myšlienky skáču. Tu po ulici išiel krásny pohreb. Mladá pekná žena ležala v rakve na zamatovom pohrebnom voze, bolo tam veľa kvetov a vencov a svietilo toľko fakiel, že som sa pri nich celkom strácala. Celý chodník bol plný ľudí, všetci šli v pohrebnom sprievode. No keď sa fagle stratili z dohľadu a obzrela som sa, voľakto plakal pri mojom kandelábri. Nikdy nezabudnem na tie žalostné oči, čo na mňa hľadeli.“

Veľa takýchto myšlienok mala stará lampa, ktorá dnes večer svietila naposledy. Vojak na stráži, keď strieda, vie, kto bude jeho nástupcom a môže mu povedať niekoľko slov. Ale lampa to nevedela, a predsa mohla všeličo poradiť o daždi a nepohode, o tom, ako mesiac svieti na chodník a z ktorej strany duje vietor.

Na doske cez jarok pri chodníku sa hlásili k lampe traja, čo sa nazdali, že ona sama prideluje svoj úrad nástupcovi. Jedným z nich bola sledia hlava, ktorá svieti v tme. Nazdala sa, že by to bola veľká úspora oleja, keby sa dostala na kandeláber. Druhým kandidátom bolo práchnivé polienko, ktoré takisto svieti a vždy lepšie než rybia hlava, ako samo vavelo. Okrem toho bolo posledným kúskom zo stromu, ktorý kedysi zdobil les. Tretím kandidátom bola svätovánska muška. Kde sa tu vzala, to lampa nevedela pochopiť, no muška bola tu a svietila. Ale práchnivé polienko i sledia hlava prisahali, že svätovánska muška svieti len v určitých obdobiach, preto si ju netreba všímať.

Stará lampa odvetila, že nikto z nich nesvieti tak, aby mohol byť pouličnou lampou. Nikto jej však neveril, a keď počuli, že ona sama úrad neprideluje, povedali, že ich to veľmi potešilo, lebo lampa je už priveľmi vetchá a stará, aby sama mohla niekoho vybrať. Vtom sa prihnal vietor spoza rohu, zasvišťal v komínčeku lampy

1P Počul som, že zajtra odídeš! Je to už posledný večer, čo ťa tu vidím? Teda ti musím dať voľajaký darček! Prefúkam ti hlavu tak, aby si si nielen jasne a zreteľne pamätala všetko, čo počuješ a uvidíš, ale aby šiju mala takú jasnú, že uvidíš aj to, čo sa bude rozprávať alebo čítať v tvojej prítomnosti.“

„Ach, to je nesmierne veľa!“ odvetila stará lampa. „Veľmi ti ďakujem! Len aby ma nepretavili na voľačo iné!“

„To sa ešte nestane,“ povedal vietor. „A teraz ti prefúkam pamäť. Ak dostaneš viacero takých darov, potom budeš mať celkom príjemnú starobu.“

„Len aby ma nepretavili!“ opäť vzdychla lampa. „A či mi aj potom môžeš zaistiť pamäť?“

„Stará lampa, buď rozumná!“ zaskučal vietor. Vtom vyšiel mesiac. „Čo dáte vy?“ spýtal sa vietor.

„Ja nedám nič!“ povedal mesiac. „Teraz ma ubúda, a lampy mi nikdy nesvietili, ale ja svietim im.“ A mesiac sa schoval za mrak, aby ho neunúvali.

Tu spadla rovno na komínik kvapka vody. Vyzerala, akoby odkvapla zo strechy, ale tvrdila, že spadla z mraku ako dar pre lampu, možno zo všetkých najlepších. „Natečiem do teba, aby si raz v noci, keď sa ti zachce, celá zhrdzavela a mohla sa rozpadnúť na prach.“ No lampa to pokladala za zlý dar a rovnako zmýšľal i vietor. „Nemáš nič lepšie, nemáš nič lepšie?“ skučal tak hlasito, ako len mohol. Tu spadol jagavý meteor, urobil dlhý svetelný pás.

„Čo je to?“ zvolala sledia hlava. „Nespadla hviezda? Vidí sa mi, že vletela do lampy! Nuž, ak sa uchádzajú o úrad i tak vysoko postavení, potom sa hneď môžeme stratiť z parády!“ A aj sa stratila a ostatní s ňou.

Ale stará lampa svietila neobyčajne jasne: „To je krásny dar!“ povedala. „Jasné hviezdy, ktoré som vždy tak obdivovala a ktoré svietia tak žiarivo, ako ja nikdy svietiť nedokážem, hoci som sa o to vždy usilovala, všimli si mňa, úbohú starú lampu. Poslali mi neobyčajný dar. Všetko, na čo si spomeniem a čo zreteľne vidím, vidia i tí, ktorých mam rada. Len to je ozajstné potešenie, lebo keď sa oň nemôžem podeliť s ostatným je to iba pol radosti.“

„To je myšlienka hodna úcty!“ povedal vietor. „Lenže nevieš, že k tomu patri aj sviečka. Ak sa v tebe nezažne sviečka, nikto nič neuvidí s tvojou pomocou Na to hviezdy nemysleli. Nenazdali sa, že všetko, čo svieti, musí mať prinajmenej jednu sviečku. Ale už som ustáť!“ vravel vietor. Vojdem si ľahnúť!“ A ľahol si.

Nasledujúci deň - hej, nasledujúci deň môžeme preskočiť. Ale večer potom ležala lampa vo foteli, a kde? U starého lampára. Poprosil „tridsaťšesť radných pánov“, aby si za dlhé roky vernej služby starú lampu mohli nechať. Smiali sa mu, keď o to žiadal, a dali mu ju. Teraz ležala lampa vo foteli, celkom pri teplých kachliach a akoby pritom vyrástla, zaplňala celý fotel. Starí ľudia práve večerali a vľúdne hľadeli na vyslúžilú lampu, ktorej by boli radi urobili miesto pri stole.

Pravda, bývali v pivnici, dva lakte pod zemou. Kto išiel do izby, musel prejsť dláždenou predsieňou, ale bolo tu teplo, lebo dvere mali zapchaté. Vyzeralo to tu pekne a čisto. Mali záclony okolo postelí i na malých oblôčikoch, kde boli položené dva čudesné kvetníky. Námorník Christian ich priviezol z Východnej Indie či zo Západnej Indie. Boli to dva hlinené slony, ktoré nemali chrbát, a z hlíny, čo mali namiesto chrbta, vyrastali rastliny. V jednom rástla krásna pažítka, to bola ich zeleninová záhradka. Na stene visel veľký farebný obraz „Viedenský kongres“, na ktorom mohli vidieť všetkých kráľov a cisárov odrazu! Veľké bornholmské hodiny s ťažkými olovenými závažiami robili tik-tak a stále šli dopredu, ale to je lepšie, než keby sa oneskorovali, vraveli starí manželia.

Teraz večerali a ako sme už povedali, stará lampa ležala vo foteli celkom pri starých kachliach. Bolo jej, akoby sa celý svet obrátil naruby. Ale keď na ňu starý lampár pozrel a začal rozprávať, čo všetko spolu zažili v daždi a pľušti, za jasných krátkych letných nocí i vo fujavici, keď bolo dobre vrátiť sa do pivničného bytu, tu sa stará lampa zase cítila vo svojom živle, jasne videla všetko pred sebou. Veru, vietor jej hlavu pekne prefúkal.

Starí manželia boli dobrí a usilovní, nikdy ani hodinku nezaháľali. V nedeľu popoludní si vzali voľjakú knihu, najradšej cestopis, a starček čítal nahlas o Afrike, o veľkých lesoch a divých slonoch, čo tam žili. Starenka počúvala a pokukovala po hlinených slonoch, čo používali ako kvetináče. „Takmer si to viem predstaviť!“ vravela. A lampa si vrúcne želala, aby zapálili sviečku a dali ju do nej, potom by starenka videla presne všetko tak, ako to lampa vidí, vysoké stromy, husté konáre vpletené do seba, nahých černochovo na koňoch a celé stáda slonov, ako širokými nohami dupú trstie a kríky.

„Čo mi pomôžu všetky moje schopnosti, keď nieto voskovej sviečky!“ vzdychala lampa. „Majú iba olej a loj, a to nestačí!“

Jedného dňa sa dostala do pivničného bytu celá hĺba ohorkov zo sviečok. Najväčšími sviečkami svietili a malými si žena voskovala cvernu, keď šila. Teraz mali voskové sviečky, ale nikomu nezišlo na um, aby dali čo len jediný kúsok do lampy.

„Hliviem tu so svojimi vzácnymi schopnosťami!“ vzdychala lampa. „Je vo mne všetko, a nemôžem sa s nimi podeliť! Nevedia, že biele steny by som zmenila na krásne tapety, na bohaté lesy, na všetko, čo si zaželajú! Nevedia to!“

Inak lampa stála vyčistená a pekná v kúte, tam každému padla do oka. Ľudia vraveli, že je to haraburda, ale starí manželia si to nevšímali, mali lampu radi.

Jedného dňa, starý lampár mal práve narodeniny, prišla starenka k lampe, trošičku sa usmiala a povedala: „Urobím mu slávnostné osvetlenie!“

Lampe zapraskalo v komínčeku, lebo si myslela: „Už mi svitá!“ No nedostala sa do nej sviečka, ale olej, ktorý horel celý večer. Teraz lampa vedela, že dar, ktorý jej dali hviezdy, je najlepší zo všetkých, ale pre tento život je to iba mŕtvy poklad.

Potom začala snívať - veď kto má také schopnosti, môže sniť, že starí manželia umreli a ona sa dostala na pretavenie. Bála sa priam tak, ako keď sa mala dostať na radnicu, aby sa o nej vyjadrilo „tridsaťšesť radných pánov“. No hoci mala schopnosť rozpadnúť sa na hrdzu a prach, kedykoľvek si to zažela, jednako to neurobila. Dostala sa do taviacej pece a premenila sa na najkrajší železný svietnik, do ktorého niekto vloží sviecu. Mal podobu anjela s kyticou v rukách a doprostred kytice bola zastrčená svieca. Svietnik sa dostal na zelený písací stôl v útulnej izbe, kde bolo veľa kníh a krásne obrazy. Izba patrila básnikovi a všetko, na čo si spomenul a čo napísal, sa tu vyjavilo. Izba sa menila na hlboké temné lesy, na slnečné lúky, po ktorých si pyšne vykračuje bocian, na lodnú palubu vysoko nad vzdúvajúcim sa morom!

„Aké mám schopnosti!“ vzdychla stará lampa, keď sa zobudila. „Takmer už túžim, aby ma pretavili! A predsa nie, nesmie sa to stať, pokým starí manželia žijú! Majú ma radi pre mňa samu. Som im ako vlastné dieťa, umývajú ma a dávajú mi olej! A mám sa priam ako „Kongres“, ktorý je taký vznešený!“

Odvtedy už bola spokojná, a to si statočná stará pouličná lampa zaslúžila.

Dievčatko so zápalkami

Zima bola tuhá, padal sneh. Blížil sa tmavý večer. Bolo to v posledný deň v roku, na Silvestra. V tej zime a tme išlo po ulici malé chudobné dievčatko, prostovlasé a bosé. Z domu vyšlo v pantofliach, ale načo mu aj boli také pantofle! Predtým ich nosievala jeho mama, také boli veľké. Ako dievčatko prebiehalo ulicou, aby sa vyhlo dvom rútiacim sa vozom, stratilo ich. Jednu pantofľu nemohlo nájsť a s druhou odbehol akýsi chlapec. Vravieval, že si z nej urobí kolísku, keď bude mať deti.

Teraz šlo dievčatko bosé, s nôžkami od zimy červenými, až belasými. V starej zástere malo hromadu sírových zápaliiek a jeden zväzok držalo v ruke. Po celý deň si od dievčatka nikto nič nekúpil. Nikto mu nedal ani grajciar. Chodilo po uliciach hladné, premrznuté, a vyzeralo, chudá, veľmi úboho. Snehový páper mu padal na dlhé plavé vlásky s peknými kučerami na šiji. Dievčatko však vôbec nemyslelo na to, aké je pekné. Za všetkými oblokmi sa svietilo a po ulici sa šírila vábivá vôňa husaciny. Veď bol novoročný predvečer, a dievčatko myslelo práve na to.

Učupilo sa v kúte medzi dvoma domami, z ktorých jeden trochu vyčnieval do ulice. Drobné nôžky skrčilo pod seba, ale tu mu bola ešte väčšia zima. Domov sa neopovážilo ísť, lebo zo zápaliiek nič nepredalo a nezarobilo ani grajciar. Otec by ho iste vybil. A doma je tiež zima, veď majú sotva strechu nad hlavou a fúka tam, hoci najväčšie diery vypchali senom a handrami. Dievčatku celkom zmeraveli malé rúčky od zimy. Ach, maličká zápalka by ich zohriala! Len keby si mohlo čo len jednu vziať zo zväzoka. Škrtnúť o múr a zohriať si prsty! Vytiahlo zápalku a „škrtnúť“, ako zapraskala, ako horí! Bol to teplý, jasný plameň ako zo sviečky; ktorý hrial, keď nad ním držalo ruku. Aké to bolo zvláštne svetlo! Dievčatku sa zazdalo, že sedí pri veľkých železných kachliach s lesklými mosadznými guľami a mosadznými rúrami. Oheň utešene horel a výborne hrial! - Dievčatko už vystieralo nohy, aby si ich zohrialo, a tu plameň zhasol. Kachle sa stratili, sedelo tu len s vyhoranou zápalkou v ruke.

Škrtno novou zápalkou, ktorá zahorela, zasvietila a na mieste, kam dopadlo jej svetlo, bol múr priehľadný ako závoj. Videlo rovno do izby, kde bol stôl prestretý bielym obrusom. Na ňom stál jemný porcelán a nádherne sa parila pečená hus, plnená slivkami a jabĺčkami. Ešte krajšie bolo to, že hus vyskočila z misy a drobčila po dlážke s vidličkou a nožom v chrbte. Drobčila dovtedy, až sa dostala k chudobnému dievčatku. Zápalka zrazu zhasla a dievčatko videlo len hrubý, studený múr.

Zažalo novú zápalku. Odrazu sa našlo pred nádherným vianočným stromčekom. Bol ešte väčší a vyzdobenejší než stromček, ktorý na posledné Vianoce videlo cez sklené dvere u bohatého kupca. Na zelených konároch horelo tisíce sviečok a z nich sa usmievali na dievčatko pestré obrázky, čo inak zdobia výkladné skrine. Dieťa natiahlo obe ruky - vtom zápalka zhasla. Vianočné sviečky vystupovali stále vyššie a vyššie, až sa dievčatku zdalo, že sú to jasné hviezdy. Jedna z nich spadla a urobila po nebi dlhú ohnivú čiaru.

„Teraz niekto zomiera!“ povedalo si dievčatko. Tak vravievala jeho nebohá stará mať, ktorá jediná zo všetkých ľudí bola k nemu dobrá: Keď padá hviezda, vždy odchádza nejaká duša do neba.

Opäť škrtno o múr zápalkou, ktorá doširoka zasvietila. V jej lesku stála stará mať, nevýslovné jasná a žiarivá, milá a láskavá.

„Stará mama,“ zvolalo dievčatko, „vezmi ma k sebe! Ja viem, že sa stratíš, keď zápalka zhasne. Stratíš sa, tak ako teplé kachle, nádherná husacina a veľký, utešený vianočný stromček!“ - Dievčatko rýchlo zapálilo celý zvyšok zápaliiek v načatom zväzoku, lebo starú mamu chcelo vidieť čo najdlhšie. Zápalky svietili tak jasne, že bolo pri nich svetlejšie než za bieleho dňa. Nikdy predtým nebola stará mama taká pekná a veľká. Vzala si dievčatko do náručia a leteli vysoko, veľmi vysoko, ta, kde niet zimy, hladu ani strachu.

Za studeného rána, v kúte pri dome sedelo malé dievčatko s červenými lícami a s úsmevom na tvári. Bolo mŕtve, zmrzlo v posledný večer starého roka. Novoročné ráno zasvitlo nad malou postavičkou so zápalkami v lone. Jeden zväzok temer vyhorel. „Chcelo sa zohriať“ vraveli ľudia. Ale nikto nevedel, koľkú krásu videlo, v akom jase odišlo so starou mamou do radostí Nového roku.

Hlúpy Jano

Bol raz kdesi na vidieku starý majer a v ňom býval starý statkár, ktorý mal dvoch synov. Boli takí múdri, že by im celkom bola stačila polovica ich múdrosti. Chceli sa uchádzať o kráľovskú dcéru, a v tom im nikto nemohol brániť lebo princezná dala vyhlásiť, že sa chce vydať za toho, kto sa jej svojou rečou najlepšie zapáči. Obaja sa pripravovali týždeň, celý čas, čo im ešte zvyšoval, ale im to stačilo, lebo už mali aké-také znalosti, a to je vždy na ošoh. Starší vedel naspamäť celý latinský slovník a tri ročníky mestských novín, a to odpreda i odzadu. Mladší poznal všetky cechové predpisy a všetko, čo musí vedieť cechmajster, takže mohol, ako sa nazdal, zhovárať sa o štátnych veciach, a okrem toho vedel vyšívvať postroje, lebo bol zručný a vynachádzavý.

„Ja dostanem princeznú!“ povedal každý z nich, a tak dal otec obom krásneho koňa, tomu, čo vedel naspamäť latinský slovník a noviny, vraníka čierneho ako uhol, a tomu, čo bol múdry ako cechmajster a vedel vyšívvať, koňa bieleho ako mlieko. Obaja si namastili kútiky úst rybím tukom, aby boli výrečnejší. Všetko služobníctvo vyšlo na dvor pozrieť, ako nasadajú na kone. Vtom prišiel tretí brat, lebo boli traja, ale tretieho nikto nemal za ich brata, pretože nebol taký múdry ako dvaja starší, a volali ho hlúpy Jano.

„Kam idete takí vystrojení?“ spýtal sa.

„Na kráľovský dvor vyrečniť si princeznú! Nepočul si, čo dali vybubnovať po celej krajine?“ A vyrozprávali mu to.

„Hi-hí, tak musím ísť aj ja!“ povedal hlúpy Jano. Ale bratia sa mu vysmiali a odcválali.

„Ňaňko, daj mi koňa!“ zavola hlúpy Jano. „Takú som dostal chuť na ženenie. Keď si ma zoberie, tak si ma zoberie! A keď si ma nezoberie, ja si ju zoberiem!“

„Netáraj!“ zahriakol ho otec. „Tebe koňa nedám, veď nevieš ústa otvoriť! Pravda, tvoji bratia sú onakvejší!“

„Keď nedostanem koňa,“ povedal hlúpy Jano, „tak si zoberiem capa. Je môj a unesie ma.“ Sadol si rozkročmo na capa, nohy spustil po bokoch a vyšiel na hradskú. Hahó, ako jazdil! „Už idem!“ kričal hlúpy Jano a spieval, až sa hory zelenali.

Ale bratia sa pred ním niesli celkom ticho. Slova neperiekli, museli si rozhútať všetky dobré myšlienky, s ktorými prídu, lebo všetko treba mať pripravené.

„Hahó!“ kričal hlúpy Jano. „Už idem! Pozrite, čo som našiel na ceste!“ a ukázal zdochnutú vranu.

„Hlupák!“ vraveli. „Načo ti bude?“

„Podarujem ju princeznej!“

„No, len ju podaruj!“ povedali so smiechom a cválali ďalej.

„Hahó! Už idem! Pozrite, čo som zas našiel, to sa veru nenájde každý deň na ceste!“

Bratia sa opäť obrátili, aby pozreli, čo má. „Hlupák!“ vraveli. „Veď to je starý drevák bez priehlavku. Aj ten dostane princezná?“

„Veruže dostane!“ povedal hlúpy Jano. Bratia sa smiali a odcválali na kus cesty pred neho.

Hahó! Už som tu!“ kričal hlúpy Jano. „Nuž, ale je to stále horšie a horšie! Hahó! To je ohromné!“ „Čo si našiel?“ spýtali sa bratia.

„O, ani vám nepoviem!“ rozplýval sa hlúpy Jano. „Princezná sa tomu poteší!“

„Hu!“ zamračili sa bratia. „Veď je to blato, práve vyhodené z priekopy!“ „Pravdaže!“ prisviedčal hlúpy Jano. „Najjemnejšie blato, ani sa neudrží medzi prstami!“ A napchal si ho do vrečka.

Bratia cválali, ako len vládali, a tak sa dostali o hodinu skôr pred bránu, kde nápadníci dostávali poradové čísla podľa toho, ako prišli, a postavili ich do šesťstupu tak nahusto, aby nemohli ani rukou pohnúť. Bolo to veľmi obozretné, lebo inak by si boli dolámali chrby len preto, že jedni stáli bližšie než druhí. Všetci ostatní obyvatelia krajiny obstali zámok až po obloky, aby videli, ako princezná prijíma nápadníkov. Ale ako nápadníci prichádzali do izby, všetci strácali reč.

„Neschopný!“ povedala princezná. „Preč!“

Práve predstúpil brat, ktorý vedel naspamäť latinský slovník, ale kým stál v rade, všetko mu z hlavy vypršchlo. Dlážka vŕzgala, povala bola zrkadlová, takže sa v nej videl stáť na hlave, pri každom obluku traja pisári a jeden cechmajster zapisovali všetko, čo sa povedalo, aby sa to hneď dostalo do novín a mohlo predávať na rohu za dva grajciare. Bolo to strašné. A v kachliach bolo tak zakúrené, až sa platňa rozžeravila. „Je tu strašne horúco!“ povedal nápadník.

„To preto, lebo otec dnes pečie kurčatá,“ odpovedala kráľovská dcéra. - Bú - stál ani obarený. Takúto reč nečakal. Nevedel prerieť ani slovo, a chcel povedať dačo veselé. Bú! „Neschopný!“ povedala princezná. „Preč!“ A musel odísť.

Potom predstúpil druhý brat. „Ako tu máte horúco!“ povedal. „Hej, dnes pečieme kurčatá!“ odvetila kráľovská dcéra.

„Čo pro... čo?!“ vyjachtal, a všetci pisári zapisali: Čo pro... čo! „Neschopný!“ povedala princezná. „Preč!“

Teraz prišiel na rad hlúpy Jano, priniesol sa na capovi rovno do izby. „Máte tu teplo na roztopenie!“ povedal.

„Hej, pretože pečieme kurčatá!“ odvetila kráľovská dcéra.

„To je znamenité!“ potešil sa hlúpy Jano. „Mohol by som si upiecť vranu?“

„Nech sa páči!“ dovolila princezná. „Ale máte ju v čom upiecť? Ja nemám ani hrniec, ani panvicu.“

„Pravdaže mám!“ odvetil hlúpy Jano. „Tu je pekáč s cínovou obrubou!“ Vytiahol starý drevák a položil naň vranu.

„To bude hostina!“ vravela princezná. „Ale kde vezmeme omáčku?“

Mám ju vo vrečku!“ ohlásil sa hlúpy Jano. „Mám jej toľko, že ju môžem rozhadzovať!“ A vyšpľachol trochu blata z vrečka.

„To sa mi páči!“ usmiala sa princezná. „Vieš odpovedať a vieš rozprávať, teba chcem za muža! Ale vieš, že každé slovo, čo povieme, sa zapisuje a dostane sa zajtra do novín? Pozri, pri každom obluku stoja traja pisári a jeden cechmajster, a cechmajster je zo všetkých najhorší, lebo ničomu nerozumie!“ Povedala to preto, aby ho nastrašila. A všetci pisári sa rozchichotali a urobili machuľu na dlážke.

„To je mi panstvo!“ povedal hlúpy Jano. „Teda dám cechmajstrovi to najlepšie!“ Potom si vyvrátil vrečku a hodil mu blato do tváre.

„To bola pekná robota!“ povedala princezná. „Ja by som to nedokázala! Ale sa to naučím!“

Tak sa stal hlúpy Jano kráľom, dostal princeznú i kráľovskú korunu a sedí na tróne. Máme to priamo z cechmajstrových novín. - a tým sa nikdy nedá veriť!

Polievka z klobásového drierka

1/ POLIEVKA Z KLOBÁSOVÉHO DRIE VKA

Stará myš rozprávala inej, ktorá sa na hostine nezúčastnila: „Bol to včera znamenitý obed! Sedela som na dvadsiatom prvom mieste od starého myšieho kráľa, a to nebolo miesto nijako podradné! Ak vám budem rozprávať o jednotlivých chodoch, boli veľmi vhodne zostavené. Plesnivý chlieb, kočka zo slaniny, lojová sviečka a klobása - a to isté zasa znova. Priam akoby sme jedli dva razy. Bola tam dobrá nálada a príjemný hovor ako v rodinnom kruhu. Nezostalo nič, iba drierka z klobásy. O nich sme sa potom zhovárali, až sme sa dostali k otázke, ako uvariť polievku z klobásového drierka. Každý už o nej počul, ale nik ešte takú polievku neochutnal, nie to, že by vedel, ako sa varí. Venovali sme pekný prípitok vynálezcovi, zaslúžil by si stať sa otcom chudobných! No nebolo to vtipné? Potom vstal starý myší kráľ a sľúbil, že tá mladá myš, ktorá uvarí najchutnejšiu polievku z klobásového drierka, stane sa jeho kráľovnou. Dal im na to lehotu rok a deň.“

„To by nebolo zlé,“ poznamenala druhá myš, „ale ako sa polievka varí?“

„Hej, ako sa varí? Na to sa pýtali všetky myši, mladé i staré. Všetky by chceli byť kráľovkami, ale bez námahy. Ani jednej sa nechce vypraviť do širého sveta, aby sa to naučila, no inak sa to nedá! Pravda, každý ani nemôže opustiť rodinu a staré diery. Vo svete sa nenarazí každý deň na korku syra a nezavonia kočka zo slaniny, kdežby, vo svete vládne hlad, ba možno tá aj zaživa zožerie mačka!“

Tieto myšlienky aj odradili väčšinu myší od cesty za vedomosťami. Na cestu sa vydali len štyri myši, mladé a statočné, ale chudobné. Každá sa chcela vypraviť do jedného zo štyroch kútov sveta, potom bude záležať iba na tom, ktorej bude šťastie žiť. Vzali si drierko z klobásy, aby pamätali, prečo sa vydali na cestu, a zároveň, aby im poslúžilo ako pútnická palica.

Do sveta šli v máji a v máji o rok neskôr sa vrátili, ale len tri, štvrtá sa nehlásila, ani nič neodkázala, hoci už nastal deň, keď sa malo rozhodnúť.

„Aj pri najlepšej zábave sa môže prihodiť niečo smutné!“ konštatoval myší kráľ, no dal príkaz, aby zvolali všetky myši z ďalekého a širokého okolia. Mali sa zhromaždiť v kuchyni. Tri myši – cestovateľky stáli v osobitnom rade. Na miesto štvrtej postavili drierko z klobásy zahalené čiernym flórom. Nikto si netrúfal povedať svoju mienku, pokiaľ tri pretekárky neprehovoria a pokiaľ myší kráľ nenaznačí, čo treba povedať.

A teraz čujme!

II. / ČO VIDELA A ČO SA NA CESTE NAUČILA PRVÁ MYŠKA

„Keď som sa vyberala na cestu do širého sveta,“ rozprávala myška, nazdala som sa - ako mnohé iné v mojom veku - že som zhltnúť všetku múdrosť sveta, ale kdeže, na to treba čakať celý rok a deň. Hneď som nastúpila na loď, ktorá zamierila na sever. Počula som, že na mori sa kuchár musí vynásť, lenže on sa ľahko vynájde, keď tam má plno bravčoviny, sudov so soleným mäsom a zatuchnutou múkou. Žijú si vyberane! Ale nenaučíš sa tam nič o tom, ako uvariť polievku z klobásového drierka. Plavili sme sa veľa nocí a dní, more nás hojvalo a zalievalo vodou. Keď sme sa dostali na miesto určenia, zišla som z plavidla. Bolo to veľmi ďaleko, na severe.

Je to zvláštne odísť z domu, zo svojej vlastnej diery, a nastúpiť na loď, kde sú tiež akési diery, a odrazu sa ocitnúť v cudzej krajine, stovky míľ ďaleko. Boli tam divé smrekové a brezové lesy, ktoré prenikavo voňajú. Ja to nemám rada! Divé rastliny páchli tak korenisto, až som sa rozkýchala a spomenula som si na klobásu. Rozkladali sa tam šire lesné jazerá, zblízka vyzerala voda jasná, ale zďaleka čierna ako atrament. Plávali na nej biele labute, ktoré som pokladala za penu, tak tíško na nej sedeli, no keď som ich videla letieť a chodiť, spoznala som ich. Patria do čeľade husí, keď na ne pozrieš, ako kráčajú, ani jedna nemôže zaprieť svoje príbuzenstvo! Ja som sa držala svojich a priplietla som sa medzi lesné a poľné myši, ktoré napokon majú strašne málo vedomostí, najmä o pohostinstve. Nuž ale práve preto som sa vybrala na cestu do cudziny. Myšlienka uvariť polievku z klobásového drierka sa im videla taká mimoriadna, že sa hneď rozšírila po celom lese, no že by sa táto myšlienka dala riešiť, pokladali za nemožnosť. A zo všetkých najmenej som s tým rátala ja, že návod na toto jedlo získam ešte tej noci a v tých končinách. Bolo to uprostred leta, preto les tak prenikavo vonia, vraveli, preto sú rastliny také korenisté, jazerá jasné, a predsa temné, keď na nich plávajú biele labute. Na okraji lesa, medzi tromi-štyrmi domami, postavili stĺp, vysoký ako lodný sťažeh, a z vrcholca mu viseli venčeky a stužky, bol to máj. Dievčatá a chlapci tancovali okolo neho a spievali opreky s hudcovými husľami. Veselo sa tam zabávali pri západe slnka a za mesačného svitu, ale ja som sa na ich zábave nezúčastnila, veď čo by malá myšička hľadala na lesnom bale? Sedela som v mäkkom machu a držala som svoje drierko z klobásy. Mesiac svietil práve na jedno miesto, kde stál strom obrastený machom, takým jemným, hej, trúfala by som si povedať, že bol jemný ako kožuštek myšieho kráľa, jeho zelená farba lahodila očiam. Odrazu ta pripochodovali utešené malé bytôstky, nie väčšie ako mne po kolená, vyzerali ako ľudia, ale mali krajšie postavy. Nazývali sa škriatkami a mali pekné šaty z lupienkov kvetov a mušie a komárie krídla, nuž veru pohľad na pohľadanie. Hneď sa mi zazdalo, že voľačo hľadajú, lenže som nevedela čo, no potom zopár z nich prišlo za mnou a najvznešenejší z nich ukázal na moje drierko z klobásy a povedal: „Práve čosi také potrebujem! Je to aj zahrotené, pristrúhané, to je znamenité!“ Čoraz väčšími sa nadchýnal, ako pozerol na moju pútnickú palicu. „Požičiam, ale nedám!“ povedala som.

„Vrátime!“ vraveli všetci, vzali drierko z klobásy, ktoré som im prepustila, a odtancovali s ním k miestiečku obrastému jemným machom. Tam uprostred zelene ho vztýčili. Aj oni chceli mať máj, a ten, čo mali teraz, bol pre nich ako stvorený. Hneď ho aj vyzdobili, a veru vyzeral prekrásne!

Malé pavúčky upriadli okolo neho zlaté vlákna a navešali naň závoje a zástavy, utkané tak jemne a v mesačnom svite také snehobiele, až ma z toho pálili oči. Z motýľích krídel vzali farby a pofrkali ich na biele plátno, na ktorom zažiarili kvety a diamanty, nemohla som poznať svoje drierko z klobásy. Bol z neho taký máj, akému nebolo páru na celom svete. A len teraz sa zišla naozaj veľká spoločnosť škriatkov, boli celkom bez šiat a nemohli byť krajší. Aj mňa pozvali, aby som pozerala na tú parádu, ale len z diaľky, lebo som bola priveľká.

Potom to začalo hrať! Priam akoby sa rozoznali tisíce sklenených zvončekov, naplno a mocne. Nazdala som sa, že to labute spievajú, ba prichodilo mi, že počujem kukučku a drozda, napokon akoby sa k tejto hudbe pridali celý les. Ozývali sa detské hlasy, zvonenie zvončekov a vtáčí spev, boli to najpôvabnejšie melódie. A všetky tie čarokrásne zvuky vychádzali z mája škriatkov, akoby to bola zvončeková hra, ale zaznievala z môjho klobásového drierka. Nikdy som neverila, že by sa z neho dalo vyčariť až toľko, no iste záleží na tom, do akých rúk sa dostane. Bola som naozaj dojatá. Od radosti a pohnutia som plakala, ako len môže plakať malá myšička.

Noc bola prikrátka! Ale tam na severe v tomto období nebýva dlhšia.

Na svitaní zavial mierny vánok, vodná hladina na lesnom jazierku sa zvlhla a všetky jemné, vznášajúce sa závoje a zástavy vzlietli do vzduchu. Rozhojdané letohrádky z pavučín, visuté mosty, balustrády a ako sa volá to, čo lístok po lístku uplietli, uleteli ako nič. Šesť škriatkov mi prinieslo moje drierko z klobásky a spýtali sa ma, či nemám dajaké želanie, ktoré by mi mohli splniť. Požiadala som ich, aby mi poradili, ako sa robí polievka z klobásového drierka.

„Nuž práve si videla/ zasmial sa najvznešenejší z nich, „ako to robíme my! Veď svoje drierko z klobásky si iste sotva poznala!“

„Ide o novú vec/ povedala som a hneď aj vyrozprávala, prečo som sa vydala na cestu a čo u nás doma odo mňa očakávajú. „Aký osov/ spýtala som sa, „bude mať myši kráľ a celé naše mocné kráľovstvo z toho, že som videla všetku tú krásu? Veď ju nemôžem vytriasť z klobásového drierka a povedať: Hľa, tuje drierko, hneď bude polievka! Treba vždy voľačo priniesť na stôl, ak sa chceme nasýtiť“

Tu si škriatok namočil svoj malý prstík do belasej fialky a povedal mi: „Daj pozor! Potriem ti tvoju pútnickú palicu, a keď sa vrátiš domov do zámku myšieho kráľa, dotkni sa palicou kráľovej teplej hrude. Na celej palici hneď vyrastú fialky, hoci by bola najtuhšia zima. Tak vidíš, tu máš pre svojich darček a ešte voľačo navyše!“ No kým myška povedala, o aké voľačo navyše ide, obrátila palicu ku kráľovej hrudi. A naozaj - vyrástla na nej utešená kytica kvetov, ktoré voňali tak prenikavo, že myši kráľ rozkázal myšiam pri komíne, aby hneď vopchali chvosty do ohňa, nech cítia spáleninu, lebo vôňa fialiek bola na nevydržanie, na týchto miestach nebola obľúbená.

„A aké voľačo navyše si to spomínala?“ spýtal sa myši kráľ.

„Nuž,“ odpovedala myška, „je to čosi, čo sa nazýva efekt!“ Potom drierko z klobásky obrátila a už na ňom nebolo vidieť kvety, držala len holé drierko a dvíhala ho ako taktovku.

„Fialky sú pre oči, vôňa a cit,“ povedal mi škriatok, „ale treba ešte uspokojiť aj sluch a chuť!“ A potom myška udávala takt. Nebola to tá istá hudba ako v lese pri slávnosti škriatkov, no taká, aká zaznieva v kuchyni. Ach, to bolo čosi! Prišlo to odrazu, akoby vietor zaskučal vo všetkých komínoch, v kotloch a hrncoch to začalo kypieť, lopatka bubnovala na mosadzný kotol a potom, práve tak náhle, nastalo ticho. Bolo počuť tlmený spev čajníka, taký zvláštny, že vôbec nebolo poznať, či sa začína, alebo sa končí. Malý hrnček vrel a veľký hrniec vrel, ten nedbal na onen, akoby nemali v hlave jedinej myšlienky. A malá myška mávala taktovkou čoraz vyššie, v hrncoch to penilo, bublalo a prekypovalo, vietor skučal, komín písal - hú, há! Bolo to také strašné, až malej myške vypadla taktovka.

„To bola hustá polievka!“ poznamenal starý myši kráľ. „Ale príde vôbec na stôl?“

„To bolo všetko!“ odvetila malá myška a uklonila sa.

„Všetko? No teda čujme, čo nám povie ďalšia!“ prikázal myši kráľ.

III / ČO ROZPRÁVALA DRUHÁ MYŠKA

„Narodila som sa v zámockej knižnici,“ začala druhá myška, ja ako aj mnohí moji príbuzní, sme nikdy nemali šťastie dostať sa do jedálne, a už vôbec nie do komory. Len keď som sa dnes vybrala sem, zazrela som kuchyňu. V knižnici sme často trpeli hladom. Ale získali sme veľa vedomostí. Tam ma zastihol aj chýr o kráľovskej cene za polievku z klobásového drierka, a tu moja stará mať vytiahla rukopis, ktorý nevedela prečítať, ale počula, ako ho čítali, a bolo v ňom napísane: Iba naozajstný básnik uvarí polievku z klobásového drierka. Spýtala sa ma, či som básnik. Cítila som, že tu moje vedomosti nestačia, preto mi povedala, že sa musím usilovať, aby som sa poetkou stala. Ale čo na to treba, pýtala som sa, lebo to bolo pre mňa priam také ťažké ako nájsť recept na varenie polievky. Stará mať však vypočula čítanie celého rukopisu a povedala, že nevyhnutné sú tri hlavné veci: „Rozum, fantázia a cit! Ak ich získaš, potom budeš básnikom, poradiš si aj s drierkom z klobásky.“

Potom som sa pobrala do širého sveta na západ, aby som sa stala poetkou.

Vedela som, že rozum je v každom prípade najdôležitejší, na druhých dvoch veciach už natoľko nezáleží. Preto som najprv hľadala rozum. Ale kde sídli? „Chod' za mravcami a uč sa múdrosti!“ povedal veľký kráľ Židovskej krajiny, ako som vedela z knižnice, a nezastavila som sa, pokým som neprišla k prvému veľkému mravenisku, a tam som striehla, aby som sa stala múdrou.

Mravce sú tvory úctyhodné, stelesnený rozum. U nich je všetko ako dobre vyrábaná počtová úloha, ktorá vychádza. Pracovať a znášať vajíčka, vravia, to je ako žiť dnes a pritom sa starať o budúcnosť. A tak to aj robia. Delia sa na mravce čisté a špinavé. Hodnosti si určujú číslami. Mravčia kráľovná ma číslo jeden a iba jej mienka je správna. Zhltna všetku múdrosť sveta a pre mňa to bolo dôležité vedieť. Nahovorila toľko múdrosti, až sa mi to zdalo hlúpe, povedala, že ich mravenisko je najvyššie na svete, ale hneď pri mravenisku stál strom oveľa vyšší, to sa nedalo poprieť, preto sa o tom nehovorilo. Raz večer ta ktorýsi mravec zabľúdl, liezol po kmeni, nedostal sa ani do koruny, no predsa sa len ocitol vyššie než hociktorý iný mravec, a keď sa vrátil a našiel svoj domov, rozprával v mravenisku o čomsi oveľa vyššom. Mravce to pokladali za urážku celej spoločnosti, a tak mravcovi nasadili náhubok a odsúdili ho na ustavičnú samotu. Onedlho sa však dostal k tomuto stromu iný mravec, a keď podnikol rovnakú cestu, spojenú s tým istým objavom, začal o tom rozprávať, ako sa vraví, s rozvahou a nezrozumiteľne, a keďže to bol vážený mravec, jeden z čistých, uverili mu a po smrti mu postavili na hrob vaječnú škruvinu ako pomník, lebo vedcov si ctili. Videla som,“ rozprávala malá myška, „že mravce jednoducho behajú so svojimi vajíčkami na chrbtoch. Jeden z nich stratil svoje vajíčko a veľmi sa namáhal, aby ho dostal zasa na chrbát, no nedarilo sa mu to. Tu pribehli dva iné mravce a zo všetkých sú mu pomáhali, div nestratili svoje

vajíčka, no potom mu prestali pomáhať, lebo vlastný záujem je na prvom mieste. A mravčia kráľovná na to povedala, že tu ukázali srdce i rozum. „Tieto dve veci nás mravce stavajú na najvyššie miesto medzi rozumnými tvormi. Rozum má a musí prevažovať, a ja mám najväčší rozum!“ Potom sa postavila na zadné nohy a bolo ju vidieť tak dobre, že som sa nemohla zmýliť a zhltnúť som ju. „Chod' k mravcom a uč sa múdrosti!“ Teraz som mala v sebe kráľovnú i s jej múdrosťou!

Potom som šla bližšie k spomínanému veľkému stromu, bol to dub z vysokým kmeňom a rozložitou korunou, veľmi starý. Vedela som, že tu prebýva živý tvor, dievčina - dryáda, ktorá sa spolu so stromom rodí aj umiera. Počula som o tom v knižnici. Teraz som videla taký strom a takú dubovú dievčinu. Vystrašene vykrikla, keď ma zazrela tak nablízku. Ako všetky ženy, veľmi sa bála myši, ale mala na to viac príčin než iné, lebo som mohla nahlodať strom, a od neho závisel jej život. Vlúdne a srdečne som sa jej prihovarila, posmelila som ju, až ma vzala do svojej jemnej rúčky,

a keď sa dozvedela, prečo som sa vypravila do širého sveta, sľúbila mi, že azda už v ten večer získam jeden z dvoch pokladov, ktoré ešte hľadám. Rozprávala mi o Fantasovi, svojom veľmi dobrom priateľovi, ktorý je taký krásny ako boh lásky a neraz odpočíval pod listnatými konármi stromu, ktorý potom ešte mohutnejšie šumel nad nimi. Vravela, že Fantasos ju nazýva svojou dryádou a strom svojím stromom. Hrčovitý, mohutný a krásny dub bol celkom podľa jeho vkusu. Korene má pevne, hlboko a široko zapustené do zeme, kmeň a koruna sa dvíhajú vysoko do sviežeho vzduchu a poznajú snehovú fujavicu, ostré vetry i horúce slnko. Hej, rozprávala takto: „Vtáci spievajú v korune a rozprávajú o cudzích krajoch! Na jedinej suchej haluzi si bocian postavil hniezdo, ktoré je peknou ozdobou, tak aspoň niečo počujeme o krajine pyramíd. To všetko sa Fantasovi páči, ale ani to mu nestačí, sama mu musím rozprávať o živote v lese od čias, keď som bola malá a strom útlý, takže ho mohla zakryť prhláva, až dosiaľ, keď je taký veľký a mocný. Sadni si teraz pod marinku a dávaj dobrý pozor, keď príde Fantasos, vystrihnem vhodnú chvíľku, aby som mu vytrhla pierko z krídla, a potom ti ho dám, lepší dar nemôže dostať nijaký básnik - to ti bude stačiť!“

Fantasos prišiel, dryáda mu pierko vytrhla a ja som ho chytila,“ rozprávala malá myška, „namáčala som ho vo vode, až zmäklo! Aj tak som ho veľmi ťažko trávila, hoci som ho dôkladne rozžula. Nie je vôbec ľahké prehryzť sa k básnictvu, veľa toho treba prehltnúť. Tak som už mala dve veci, rozum i fantáziu, a potom som si uvedomila, že tretiu vec nájdem v knižnici, lebo istý veľký muž povedal a napísal, že sú také romány, ktoré majú ľudí iba oslobodiť od zbytočných slz, teda sú to akési huby, ktoré do seba vstrebávajú city. Spomenula som si na dve takéto knihy, ktoré sa mi vždy videli veľmi chutné, toľko ich čítali a také boli zamastené, dozaista vstrebali do seba veľmi veľa citov.

Vrátila som sa domov do knižnice a hneď som zožrala takmer celý román, totiž mäkkú časť, podstatu, zato škrupinu, väzbu, som nechala nedotknutú. Keď som strávila túto knihu a ešte jednu, pocítila som už, ako sa to vo mne hýbe, zožrala som ešte časť tretej a potom som sa stala poetkou. Vravela som si to sebe a vraveli to aj iní. Bolela ma hlava i vnútornosti, už ani neviem, aké všakovaké bolesti som mala. Začala som rozmyšľať, aké príhody sa dajú vymyslieť v spojení s klobásovým drierkom, a tak mi v mysli vyvstali mnohé drierky. Mravčia kráľovná mala neobyčajný rozum. Spomenula som si na muža, ktorý si dal biele drierko do úst a stal sa neviditeľným. On i drierko. Spomenula som si na drevá, drierka i polená, na drierka, ktorými sa mieša staré pivo, na dieťa, čo kľučí na polienku, na drierka, ktorými zatĺkajú rakvy. Všetky moje myšlienky sa upínali k drierku! Ale o nich vie skladať príbehy len básnik, a ním som, prehryzla som sa k tomu! A tak vás každý deň v týždni môžem počastovať jedným príbehom o drierku - nuž to je moja polievka!“

„Čujme teraz tretiu!“ prikázal myši kráľ.

„Pí pí“ ozvalo sa v kuchynských dverách a malá myška, štvrtá, ktorú pokladali za mŕtvu, vbehla dnu. Prevrátila drierko z klobásy, ovinuté čiernym flórom. Bežala noc a deň, príležitostne sa odviezla nákladným vlakom, a predsa len-len že neprišla neskoro. Tisla sa dopredu, bola celá udychčaná a strapatá, stratila svoje klobásové drierko, ale nie reč, začala rozprávať hneď, akoby čakali len na ňu a len ju chceli počúvať, akoby sa všetko iné na svete sveta netýkalo. Spustila a dostala zo seba všetko, čo mala na srdci. Prišla tak nečakane a hovorila toľko, že nik nemal čas pozastaviť sa nad ňou a nad jej slovami. Nuž teda čujme!

IV/ ČO ROZPRÁVALA ŠTVRTÁ MYŠ, KTORÁ PREDBEHLA TRETIU

„Vybrala som sa rovno do najväčšieho mesta,“ začala, „na jeho meno si nespomínam, nemám dobrú pamäť na mená. Zo železnice som sa so skonfiškovaným tovarom dostala na radnicu a tam som bežala k žalárnikovi. Rozprával o svojich väznoch, najmä o jednom, ktorý povedal nerozvážne slová a o tých sa hovorilo znova a znova, čítalo a písalo. „To všetko je len polievka z klobásového drierka,“ povedal. „Ale tá polievka ho môže stáť hlavu!“ Hneď som sa začala o väzňa zaujímať,“ rozprávala myška, „využila som príležitosť a šuchla som sa k nemu do cely, lebo aj za zatvorené dvere vždy vedie myšia diera! Vyzeral bledý, mal dlhú bradu a veľké, žiarivé oči. Lampa čadila, ale múry si na to už zvykli, väčšmi už nemohli očernieť. Väzeň kreslil obrázky a písal verše čiernym na biele, ale tie som nečítala. Myslím, že sa nudil a bola som mu vítaným hosťom. Lákal ma omrvinkami chleba, písaním i láskavými slovami, tak sa zo mňa tešil. Mala som k nemu dôveru, a tak sme sa spriatelili. Delil sa so mnou o chlieb a vodu, dával mi syr a klobásu, bol to krásny život. No musím povedať, že ma tam zdržiavala práve jeho láskavosť. Dovolil mi behať po svojej dlani i zápästí až do rukáva, nechal ma liezť po svojej brade a nazýval ma svojou malou priateľkou. Celkom som si ho obľúbila, veď také čosi býva vždy vzájomné. Zabudla som na svoje poslanie v šírom svete. I svoje drierko od klobásy som zabudla v škáre dlážky, ešte tam leží. Chcela som zostať tam, veď keby som odišla, nemal by úbohý väzeň nikoho, a to je predsa len primálo na tomto svete! Ja som zostala, ale on tam nezostal! Posledný raz sa ku mne prihovárал tak žalostne, dal mi dvojnásobné množstvo chleba a korok zo syra, prstami mi poslal bozk, odišiel a už sa nevrátil. Nepoznám jeho príbeh. „Polievka z klobásového drierka!“ povedal žalárnik, a odišla som k nemu, ale nemala som mu veriť. Vzal ma pevne do ruky, no potom ma vopchal do kletky, do akéhosi šliapacieho mlyna, a to bolo strašné! Tam musíš len behať a behať, no nikam sa nedostaneš a každému si len na smiech!

Žalárnik mal vnúčka, utešeného chlapčeka so zlatými kučeravými vláskami, veselými očami a ústočkami, ktoré sa vždy usmievali. „Neborka myšička!“ povedal, pozrel do mojej mrzkej kletky a odtiahol z nej železný kolík - ja som hneď vyskočila a dolu podobločnicou som zbehla do žlabu. Som slobodná, slobodná! Myslela som iba na to, a nie na cieľ svojej cesty!

Bolo tma, blížila sa noc a našla som si prístrešie v starej veži. Tam býval hlásnik a sova. Neverila som ani jednému z nich, sove najmenej, lebo sa podobá mačke a má tú veľkú chybu, že žerie myši. Pravda, ľahko sa môžeme zmýliť, a zmýlila som sa aj ja. Bola to úctyhodná, nesmierne vzdelaná stará sova, vedela viac než hlásnik a práve toľko, čo ja. Sovie mláďatá kričali pre každú maličkosť. „Nerobte hneď polievku z klobásového drievka!“ napomenula ich, a to bolo najprísnejšie napomenutie, aké vyslovila, lebo veľmi lipla na svojej rodine. Pociťala som k nej takú dôveru, že som zapípla zo škáry, v ktorej som sedela. Táto dôvera sa jej zapáčila a ubezpečila ma, že budem pod jej ochranou. Nijaké zviera mi nesmie ublížiť, ba ani v zime, keď nebude dost' jedla.

Bola múdra vo všetkom. Dokázala mi, že hlásnik môže húkať iba na rohu, ktorý mu visí po boku. „Strašne si na tom zakladá, nazdáva sa, že je sovou vo veži! Má to byť čosi úžasné, ale je to len veľmi málo! Iba polievka z klobásového drievka!“ Požiadala som ju, aby mi dala na ňu recept, a potom som dostala takéto vysvetlenie: „Polievka z klobásového drievka je len ľudská povrávka, možno jej rozumieť tak i onak, a každý si myslí, že jeho vysvetlenie je správne. Ale to všetko vlastne neznamená vôbec nič!“

„Vôbec nič!“ opakovala som. Tu mi svitlo. Pravda nie je vždy príjemná, ale pravda je to najvyššie! To povedala aj stará sova. Zamyslela som sa nad tým a usúdila som, že keď prinesiem to najvyššie, potom prinesiem oveľa viac, ako je polievka z klobásového drievka. Preto som sa odtiaľ ponáhľala preč, aby som prišla zavčasu domov a priniesla to najvyššie a najlepšie: pravdu. Myši sú osvietené tvory a myší kráľ je nad nimi všetkými. Môže ma urobiť kráľovnou za pravdu.“

„Tvoja pravda je lož!“ vyhlásila myš, ktorá sa ešte nedostala k slovu. „Ja viem variť túto polievku a aj ju uvarím!“

V/AKO SA POLIEVKA VARÍ

„Ja som neodcestovala,“ rozprávala štvrtá myš, „zostala som vo vlasti, lebo tak je to správne! Netreba cestovať, všetko možno získať aj tu. Ja som zostala! Svoju umeniu som sa nenaučila od nadprirodzených bytostí, neprehrýzla som sa k nemu, ani som sa nezhovárala so sovami. Dopracovala som sa k nemu rozjímaním. Postavte kotol, až po vrch ho naplňte vodou a zapáľte pod ním! Nech pod ním horí, kým voda nezovrie a nesklokoce. Tak, a teraz do nej hodte drievko! Nuž a teraz prosím myšieho pána kráľa, nech ráči vopchať do nej svoj chvost a zamieša vriacu vodu! Čím dlhšie bude miešať, tým bude polievka výdatnejšia. Nebude nás to stáť vôbec nič! Netreba nijaké prísady, stačí len miešať!“

„Nemohol by to urobiť za mňa niekto iný?“ spýtal sa myší kráľ.

„Nie,“ nástojila myška, „takú silu má len chvost myšieho kráľa!“

Voda vrela klokotom, myší kráľ sa postavil celkom k nej - bolo to takmer nebezpečné - vystrčil chvost, ako to myši robia v komore, keď chcú zobrať z misky smotanu a potom si obliznúť chvost, ale myší kráľ natiahol chvost len do horúcej pary a potom hneď odskočil:

„Pravdaže, ty si moja kráľovná!“ zvolal. „S polievkou vyčkáme až do našej zlatej svadby, tak sa aspoň chudoba v mojom kráľovstve bude mať na čo tešiť, a táto radosť im vydrží na dlhé roky!“

Potom oslávili svadbu. Ale viaceré myši, keď prišli domov, vraveli: „Veď to nemožno nazvať polievkou z klobásového drievka, ale skôr polievkou z myšacieho chvosta!“ - Mnohé z rozprávania pokladali za správne, ale celok by mal vyzerať inak! „Ja by som to bola rozprávala tak a tak...!“

To boli hlasy kritiky, ktorá je vždy nesmierne múdra - keď je už po všetkom.

Táto rozprávka šla šírym svetom a mienky o nej boli také i onaké, ale rozprávka zostala celá. A to je najsprávnejšie. Lenže vďaka za ňu čakať nemôžeme!

Čosi

Najstarší z piatich bratov povedal: „Chcem byť čosi! Chcem byť svetu na osoh. Čo aké skromné postavenie získam, len nech si dobre zastanem svoju robotu, potom to bude čosi. Môžem robiť tehly, bez nich sa ľudia nezaobídu. Tak predsa urobím čosi!“ Lenže to je primálo!“ namietol druhý brat. „Čo urobíš, nie je takmer nič!“ To je len nádennícka robota, ktorú možno nahradiť strojom. Kdeže, lepšia je murárčina, to je predsa len čosi. Budem murárom, to už je stav! Pritom sa dostanem do cechu, stanem sa mešťanom, budem mať svoju zástavu a svoju krčmu. Ba veru, ak mi bude šťastie žiť, môžem mať tovarišov, budú ma volať majstrom a moju ženu majstrovou. To je čosi!“

„To nie je vôbec nič!“ mienil tretí brat. „To je postavenie mimo tried, ktorých je nad majstrom veľa. Môžeš byť dobrý človek, jednako ako majster budeš patriť medzi tých, ktorých volajú iba pospolitý ľud. Ba nie, viem čosi lepšie! Budem staviteľom, dám sa na umeleckú dráhu, pôjdem cestou mysliteľov a dostanem sa medzi najvyššie postavených v ríši ducha. Pravda, musím začať od piky, hej, poviem z mosta doprosta: musím začať ako tesársky učeň, nosiť čiapku, hoci som zvyknutý chodiť v hodvábnom klobúku, behať po pivo a pálenku obyčajným tovarišom, ktorí mi budú tykať - to je ponižujúce. No poviem si, že to všetko je len maškaráda, každý si môže slobodne zvoliť masku. Zajtra, to znamená, keď sa stanem tovarišom, pôjdem svojou cestou a na ostatných sa ani neobzriem! Pôjdem do akadémie, naučím sa kresliť a budú ma titulovať pán architekt - to je čosi! To je veľa! Môžem byť veľkomožný a urodzený, hej, dajaký titul pred menom i za menom, a budem stavať a stavať ako mnohí iní predomnou. To je rozhodne voľačo, na čo sa môžem spoľahnúť. Tomu sa už povie čosi!“

„Nuž to je čosi, čo by nevedelo zaujať mňa!“ vyhlásil štvrtý brat. „Nechcem kráčať v cudzích šľapajach, nechcem napodobňovať iných, budem génom, budem schopnejší než vy všetci! Vytvorím nový štýl, urobím projekt stavby vyhovujúcej podnebiu a materiálnym podmienkam nasej krajiny, našej národnosti aj vývinu nášho veku a napokon pridám jedno poschodie navyše ako plod vlastnej geniality!“

„No ak podnebie a materiál k sebe nepristanú,“ usúdil piaty brat, „Bude to zlé a neblaho sa to prejaví! Aj národnosť sa ľahko môže preceniť, takže sa stane afektovanou, a možnosti nášho veku ťa trebárs pomýlia, ako sa to mladým ľuďom často stáva. Vidím, že nikto z vás sa v skutočnosti ničím nestane, akokoľvek si to namýšľate! Nuž, robte si, čo sa vám zapáči, ja sa vám v ničom nechcem podobať, ale postavím sa pomimo a budem hodnotiť vaše výtvy. Na každej veci sa nájde voľajaká chyba, ktorú odhalím a budem rozoberať. To je čosi!“

Tak aj urobili a ľudia o piatom bratovi vraveli: „Rozhodne v ňom čosi je, hlavu má dobrú! Lenže nič nerobí!“ Nuž a stal sa čímisi.

Hľa, to je malý príbeh, a predsa mu niet konca, pokým svet svetom bude!

A či z tých piatich bratov už nič nebolo? To predsa nie je možné. Počúvajte, bude to celá rozprávka!

Najstarší brat, ktorý robil tehly, spoznal, že z každej dohotovenej tehly sa vykotúľa grošík, a hoci len medený, aj tak sa veľa medenákov pokope premení na lesklý toliar. A komu zaťuká toliarom - pekárovi, mäsiarovi, krajčírovi, áno, všade mu dvere otvoria a dostane, čo potrebuje. Toľko vynášali tehly. Niektoré pukli, alebo sa prelomili vo dvoje, ale ani tie nezostali ležať bez úžitku.

Povyše na hrádzi si matka Margaréta, chudobná žena, začala stavať domček. Od najstaršieho z piatich bratov dostala všetky polámané i zopár celých tehál, lebo mal dobré srdce, hoci bol iba tehliarom. Chudobná žena si domček sama postavila. Bol tesný, jediný oblôčik krivý, dvere nízke a slamená strecha mohla byť lepšia, no predsa poskytoval prístrešie aj výhľad ďaleko na more, ktoré sa v svojej mohutnosti rozbíjalo o hrádzu. Slané kvapky prskali na celý dom, ktorý stál ešte i v časoch, keď zomrel ten, čo naň robil tehly.

Druhý brat veru mohol teraz majstrovsky murovať, veď sa tomu vyučil. Keď zhotovil tovarišské dielo, zbalil si uzlík a zaspieval si vandrovnícku pieseň:

*Hneď za mladi nech poznám svet,
našský budem stavať všade,
nad moje remeslo krajšieho niet,
moje šťastie - letá mladé.
Keď skúsím diaľny kraj, vrátim sa zas
ta, kde milá verne čaká;
remeslo dá mi vždy a v každý čas
väčšiu radosť než kus zlata!*

Tak aj urobil. Keď sa vrátil, stal sa majstrom a staval v meste dom vedľa domu, až postavil celú ulicu. Ulica vyzerala pekne a dodala mestu vážnosti. Potom mu domy postavili malý domček, ktorý mal patriť len jemu. No ako môžu domy stavať? Spýtajte sa ich, ony vám neodpovedia, ale od ľudí počujete: „Isteže mu tá ulica postavila domček!“ Bol malý, s hlinenou dlážkou, no keď po nej tancoval so svojou ženou, zdala sa mu lesklá a hladká, ba na každej tehle v stene sa ukázal kvet, takže steny boli priam také krásne, akoby ich bol pokryl drahocennými tapetami. A v tomto utešenom domčeku bývali blažení manželia. Pred ním viala cechová zástava a tovariši s učňami volali: „Hurá!“ Hej, to bolo čosi. Napokon umrel, a aj to bolo čosi.

Teraz prichádza na rad architekt, tretí brat, ktorý bol najprv tesárskym učňom, nosil čiapku a robil poslíka, no keď vyštudoval akadémiu, postúpil na staviteľa, na „veľkomožného a urodzeného“. Ak domy v ulici postavili jeho bratovi murárovi domček, po architektovi pomenovali celú ulicu a patrilo mu v nej najkrajší dom. To bolo čosi a on bol čímisi - a to s dlhým titulom pred menom i za menom. Jeho deti boli panskými deťmi, a keď umrel, zostala po ňom urodzená vdova - to je čosi! Jeho meno zvečnili na rohu ulice a žilo v ústach ľudu - veru, to je čosi!

Ďalej tu máme génia, štvrtého brata, ktorý chcel vynásť niečo nové, akúsi zvláštnosť s jedným poschodím navyše. No zrútilo sa mu, takže spadol a zlomil si väz. Zato však mal honosný pohreb s cechovými zástavami a hudbou, s nekrológmi v novinách i s

kvetmi na uličných dlažbách. Nad hrobom mu odznali tri smútočné prejavy, jeden dlhší ako druhý, a to by ho bolo potešilo, lebo rád počúval, keď sa hovorilo o ňom. Na hrob mu postavili pomník, hoci len jednoposchodový, ale aj to bolo čosi!

Teraz už bol mŕtvy ako ostatní traja, no posledný brat, ten, čo kritizoval, prežil ich všetkých, a to bolo v poriadku, lebo potom mohol mať posledné slovo, ktoré pokladal za veľmi dôležité. „Má predsa dobrú hlavu,“ vraveli ľudia. Teraz i jemu udrcla posledná hodina, umrel a dostal sa k nebeskej bráne. K nej prichádzajú vždy po dvoch. Stál tam s inou dušou a aj tá sa chcela dostať dnu. Bola to práve stará matka Margaréta z domčeka na hrádzi.

„Iste len pre kontrast sem vchádzam vedno s tou úbohú dušou!“ pomyslel si kritik. „No, babka, ktože ste? Aj vám sa zachcelo dnu?“ spytoval sa.

A stará žena sa poklonila, ako len vedela, lebo sa nazdala, že sa jej prihovára sám svätý Peter. „Som len úbohá bedárka, nijakú rodinu nemá stará Margaréta z chalúčky na hrádzi!“ „No a čo ste vykonali tam dolu?“ „Ja som vlastne na tomto svete nič nevykonala. Nič, čo by mi tu mohlo otvoriť bránu. Bude to naozaj prejav milosrdenstva, ak mi dovoľia vojsť dnu.“ „Ako ste opustili svet?“ opýtal sa, len aby o niečom hovoril, lebo čakanie ho nudilo.

„Ach, ako som ho opustila, to ani neviem povedať. Chorľavela som a zle som sa cítila v posledných rokoch, nuž som ani nemohla vstať z postele do zimy a mrazu. Pritiahla tuhá zima, ale teraz ju už mám za sebou. Nastalo pár dní celkom tichých, no udreli treskúce mrazy, ako pán urodzený iste vedia. Ľady sa tiahli ďaleko do mora, pokiaľ sa len dalo dovidieť. Celé mesto si vyšlo na zamrznuté more. Korčuľovali sa, tak sa tomu tuším vraví, tancovali a hrala muzika, podávalo sa aj občerstvenie. Počula som to všetko, ako som ležala v svojej biednej chalúčke. Chýlilo sa k večeru, mesiac vyšiel, ale nebol ešte pri sile. Z postele som videla cez oblôčik ďaleko za pobrežie a práve tam, kde sa nebo stretalo so zemou, zjavil sa čudný biely mrak. Ako som ležala, videla som to a spozorovala som aj prostred mraku čierny bod, ktorý sa ustavične zväčšoval. V tej chvíli som si uvedomila, čo to znamená. Som už stará a skúsená, hoci tento úkaz nevidáť často. Pochopila som a striasla som sa od hrôzy. Dvakrát som už videla tento úkaz a bolo mi jasné, že príde víchrica s príbojom a zachváti úbohých ľudí na ľade, čo práve popíjajú, skákali a veselili sa. Boli tam starí aj mladí, celé mesto, a kto by ich varoval, keď nikto nevidel a nerozumel tomu, čo som ja spoznala? Naľakala som sa a tak som ožila, ako sa mi už za dlhé roky nestalo. Vyliezla som z postele a pritackala som sa k obloku, ďalej som už nevládala. Oblok som však predsa otvorila a zazrela ľudí, ako sa korčuľujú a skáču po ľade, videla som pestré zástavy a počula, ako chlapci volajú hurá a dievčence s mládenkami spievajú. Veselili sa, no biely mrak s čiernym vrecom vystupoval stále vyššie a vyššie. Volala som zo všetkých sú, lenže nikto ma nepočul, bola som príďaleko. Búrka už hrozila každú chvíľu, ľad sa odrazu rozpuká a všetci do jedného sa pod ním utopia. Počuť ma nemohli a zájsť k nim som nevládala. Kiežby som ich len mohla prilákať na pevnú zem! Tu mi Pán Boh vnukol myšlienku, aby som si zapálila slamník v posteli. Radšej nech mi celý dom vyhorí, než aby toľkí ľudia zahynuli. Zažala som sviečku, zazrela červený plameň - nuž podarilo sa mi ešte vyjsť von, ale tam som spadla a viac nevstala. Za mnou sa šírili plamene, šľahali cez oblok a vyskočili aj na strechu. Ľudia to videli a všetci, ako len vládali, bežali na pomoc starej úbožiačke, o ktorej sa nazdali, že je v plameňoch. Nenašiel sa jediný človek, čo by odtiaľ neodbehol. Počula som ich prichádzať, no začula som aj to, ako zrazu vo vzduchu zasvišťalo. Ozvali sa údery hromu, hotové výstrely z kanónov, príboj nadvihol ľady a lámal ich. Akiste som nevydržala tú zimu a zľaknutie, a tak sa stalo, že som tu, pri nebeskej bráne. Vraví sa, že tu otvorila aj takému bedárovi, ako som ja! Pravda, teraz už nemám ani chalúčku na hrádzi, ale to ešte neznamená, že mám do neba cestu otvorenú.“

Tu sa otvorila nebeská brána a anjel voviedol starú ženu dnu. Pred dverami jej zo šiat spadla slamka z tej, čo mala v posteli a ktorú zapálila, aby zachránila pred smrťou toľkých ľudí. Slamka sa hneď premenila na rýdze zlato, na zlato, ktoré sa rozrástlo a poskrúcalo do umeleckých foriem.

„Hľa, to priniesla tá úbohá žena!“ prehovoril anjel. „A čo prinášaš ty? Viem, že si nič nevykonala, neurobil si ani jednú tehlu. Keby si sa mohol vrátiť a aspoň tú tehlu priniesť! Z tvojich rúk by to istotne bol nepodarok, no keby si ju robil s dobrou vôľou, predsa len by to bolo čosi. Ale ty sa nemôžeš vrátiť a ja nemôžem pre teba nič urobiť!“

Tu sa za neho prihovarila chudobná žena z chalúčky na hrádzi: „Jeho brat urobil a dal mi všetky tehly a úlomky, z ktorých som si postavila svoju biednu chalúčku, a to bolo nesmierne veľa pre mňa, úbohú bedárku! Nemohli by teraz všetky tie úlomky a kúsočky platiť ako jedna tehla pre neho? To by bol prejav milosrdenstva! On ho teraz potrebuje, veď tu je domov milosti!“

„Tvoj brat, ktorého si nazýval najväčším úbožiačkom,“ povedal anjel, „ten, ktorého poctivou prácou si pohádal, dáva ti teraz svoj nebeský milodar. Nepošlem ťa preč, dovoľm ti pred bránou rozmýšľať, ako napraviš svoj život na zemi. Ale dnu sa nedostaneš, pokiaľ dobrým skutkom nevykonáš - čosi!“

„Ja by som to povedal lepšie!“ pomyslel si kritik, ale že to nepovedal nahlas, už to bolo čosi.

Bežci

Bola vypísaná cena, ba dve ceny, veľká a malá, za najväčšiu rýchlosť nie v jednom behu, ale za celoročný beh.

„Dostal som prvú cenu!“ povedal zajac. „Musí byť ešte na svete spravodlivosť, keď v rozhodcovskej komisii sedí moja rodina a priatelia. Ale ak slimák dostal druhú cenu to pokladám za svoju osobnú urážku.“

„Nieže tak,“ povedal kôl v plote, ktorý bol svedkom pri rozdeľovaní cien, „treba oceniť aj usilovnosť a dobrú vôľu, ako vraveli viaceré ctihodné osoby, a to i ja celkom chápem. Slimákovi trvalo pol roka, kým prešiel prah dverí, ale pri tej, na neho nadmernej rýchlosti, si aj zlomil stehennú kosť. Žil len svojmu behu a bežal i s celým domom! Toto všetko treba oceniť. Preto dostal druhú cenu.“

„I na mňa si mali spomenúť!“ povedala lastovička. „Myslím, že v lietaní a obratoch nie je nikto rýchlejší ako ja, a koľko krajín som už videla: štydri, štydri, štyri!“

„Hej, to je vaše nešťastie!“ povedal kôl v plote. „Ste veľmi prelietavá! Keď začne mrznúť, vždy z krajiny odletíte. Nemáte lásku k vlasti. S vami sa nedá rátať.“

„A keby som celú zimu preležala v machu,“ povedala lastovička, „keby som celý čas prespala, potom by sa so mnou rátalo?“

„Nech vám dá starý mach potvrdenie, že ste pol roka prespali vo vlasti, potom sa s vami bude rátať!“

„Rozhodne som si zaslúžil prvú cenu, a nie druhú!“ povedal slimák. „Viem, že zajac beží iba zo strachu, vždy keď si myslí, že mu hrozí nejaké nebezpečenstvo. Ja som si však urobil zo svojho behu životný cieľ a v službe som sa stal mrzákom! Ak si voľakto zaslúži prvú cenu, tak som to ja! Ale preto ešte nerobím krik, tým pohrdam.“

A potom si odpľul.

„Dokážem slovami i číslami, že každá cena bola udelená spravodlivo! Prispel k tomu aj môj hlas,“ ozvala sa z lesa stará zememeračská značka, ktorá bola členkou rozhodcovskej komisie. „Ja postupujem vždy po poriadku, po dobrej úvahe a výpočtoch. Sedemkrát som mala už tú česť, že som bola v rozhodcovskej komisii, ale len teraz sa mi podarilo presadiť svoju vôľu. Pri rozdeľovaní cien vychádzam z určitej zásady. Postupujem vždy podľa písmen pri udeľovaní druhej ceny a prvú cenu prenechávam prvému písmenu. A teraz dávajte pozor: Siedme písmeno v abecede je S, ak počítame odzadu a vynecháme také písmená ako Š alebo Ť, lebo to nie sú pôvodné písmená. Preto som na druhú cenu hlasovala pre slimáka. A prvým písmenom v abecede odzadu je Z, preto prvú cenu dostal zajac. Nabudúce postúpim zasa o písmeno ďalej. Vo všetkom musí byť voľajaký poriadok, niečoho sa treba pridŕžať.“

„Bola by som zvolila seba, keby som nebola medzi rozhodcami,“ povedala mulica, ktorá tiež bola v komisii. „Treba myslieť nielen na samotnú rýchlosť, ale aj iné vlastnosti, ako napríklad ťažnú silu. No tentoraz som sa nechcela pozastavovať pri tom, a ani pri zajacovej múdrosti v behu, pri jeho prešibanosti, s akou vie uskočiť nabok, aby prenasledovateľa naviedol na falošnú stopu od svojho úkrytu. Nie, tuje ešte iná vec, na ktorú mnohí dajú a ktorú nemožno obísť: to je to, čomu sa hovorí krása. Na to som hľadela a videla som zajacove krásne urastené uši, bol to priam pôžitok pozeráť, aké ich má dlhé! Nazdala som sa, že vidím samu seba, keď som bola malá, preto som hlasovala pre neho.“

„Na slovíčko,“ povedala mucha. „Nebudem dlho rozprávať, chcem iba niečo povedať. Ja viem, že som nejedného zajaca predbehla. Nedávno som jednému z najmladších zlomila nohy. Sedela som na rušni, čo ťahal vlak, často to robím, tam môžem najlepšie pozorovať vlastnú rýchlosť. Mladý zajac bežal predomnou, netušil, že som tam ja. Napokon musel odskočiť nabok, ale zlomil si zadné nohy o rušeň, lebo som na ňom sedela ja. Zajac zostal ležať a ja som šla ďalej. No nezvíťazila som nad ním? Ale ja na cene nenástojím.“

„Ja si zasa myslím“ uvážila divá ruža, ale nepovedala to, lebo to nemala vo zvyku, hoci by bolo dobre, keby to povedala, ja si zas myslím, že slnečný lúč mal dostať prvú čestnú cenu a s ňou i druhú. V jedinom okamihu preletí nesmiernu vzdialenosť od slnka k nám a príde s takou silou, že sa pritom zobudí celá príroda. Je taký krásny, že my divé ruže sa pri ňom všetky červenáme a voniame. Zdá sa však, že slávna rozhodcovská stolica si na slnečný lúč vôbec nespomenula. Keby som ja bola slnečným lúčom, každého by som potrestala úpalom, ale to by ich len nazlostilo a zlostili by sa tak či onak. Nie, nič nepoviem/ pomyslela si divá ruža. „Nech je pokoj v lese! Krásne je kvitnúť, voňať a osviežovať, žiť v povestiach a piesňach. Slnečný lúč nás všetkých prežije!“

„Čo je prvá cena?“ spýtala sa dáždovka, ktorá zaspala a prišla len teraz.

„Voľný vstup do kapustnej záhrady,“ povedala mulica. „To som navrhla ja. Najväčšmi si ju zaslúžil zajac, preto ako myslíaca a výkonná členka komisie som uvážila, čo by bolo preň najosožnejšie. Teraz je zaopatrený. Slimák môže sedieť na kamennom múriku, oblizovať mach a vyhrievať sa na slniečku. Potom ho prizveme ako jedného z prvých rozhodcov do bežeckej komisie. Dobré je mať odborníka v spolku, ktorý ľudia volajú výbor. Poviem vám, že veľa očakávam od budúcnosti, veď sme už urobili pekný kus práce.“

Dobrá nálada

Po otcovi som získal najlepšie dedičstvo, a to je dobrá nálada. No kto bol môj otec? Pravda, to sa nálady netýka! Bol bystrý a srdečný, tučný a zaoblený, jeho zovňajšok i vnútro boli azda v rozpore s úradom, ktorý zastával. A aký mal úrad, aké postavenie v spoločnosti? Nuž, keby sme to napísali a vytlačili hneď na začiatku rozprávky, potom by akiste viacerí, čo by si to prečítali, odložili knihu s poznámkou: Zdá sa mi taká nechutná, že o to nestojím. A predsa môj otec nebol ani šarha, ani kat, ba naopak, jeho úrad ho často vynášal do čela pred všetkými najpočetnejšími ľuďmi v meste, a to plným právom, podľa všetkých pravidiel. Jeho miesto bolo na samom predku, pred biskupom, pred princami od rodu - bol na samom predku, veď slúžil ako pohrebný kočiš!

Už je to vonku! A môžem povedať, že kto videl môjho otca sedieť vysoko vpredu na omnibuse Smrti, oblečeného do dlhého, širokého čierneho kabáta, s trojrohým klobúkom na hlave, zdobeným čiernymi strapcami, a pritom zazrel jeho tvár, živú ako namaľované slniečko, milú a usmievavú, nemohol myslieť na žiaľ a hrob. Táto tvár vravela: „Na tom nezáleží, všetko to vypáli oveľa lepšie, než by sa kto nazdal!“

Tak vidíte, po ňom som zdedil dobrú náladu a obyčaj často chodiť na cintorín. To je veľmi zábavné, keď ta človek prichádza v dobrej nálade. A okrem toho odoberám noviny Verejný oznamovateľ, ktoré aj otec odoberal.

Nie som už celkom mladý, nemám ženu a deti, ani knižnicu, ale ako som povedal, odoberám Verejného oznamovateľa. Ten mi stačí, pre mňa sú to najlepšie noviny, priam tak ako pre môjho otca. Verejný oznamovateľ je mi na osoh a viem z neho všetko, čo človek potrebuje vedieť: ktorí kňazi kážu v kostoloch a ktorí mudrci sa vyjadrujú v nových knihách! Kde možno nadobudnúť dom, služobníctvo, odev a pokrm, kde je licitácia a kto už sám vylicitoval svoj život. Navyše tu vidieť veľa dobročinnosti a množstvo nevinných veršikov, na ktorých nezáleží! O manželských ponukách a stretnutiach, na ktorých záleží alebo nezáleží, všetko je jednoduché a prirodzené! Veruže človek môže žiť šťastne a dať sa pochovať, keď odoberá Verejného oznamovateľa - a do smrti nazbiera takú hojnú hrbu papiera, že má z nej mäkkú podstielku, ak nerád líha na hoblinách.

Verejný oznamovateľ a cintorín, to vždy boli a naďalej zostávajú moje dve najlepšie podujatia, povzbudzujúce na duchu, moje najblaženejšie! zdroje dobrej nálady.

Každému je prístupný Verejný oznamovateľ. No na cintorín poďte so mnou, vojdime ta, keď slniečko svieti a stromy sa zelenajú, poprechádzajme sa medzi hrobmi! Každý z nich je ako zavretá kniha s nastaveným chrbtom, môžeme si prečítať titul, ktorý hovorí o obsahu knihy, a predsa nič nepovie. No ja viem všetko, viem to od otca i z vlastných skúseností. Mám to vo svojej Pohrebnej knihe, to je kniha, ktorú som sám vytvoril na osoh i potešenie; tam ležia všetci pochovaní, a ešte niečo navyše! Sme na cintoríne. Tu, za obieleným mrežovým plôtikom, kde kedysi rástla ruža - teraz je preč, ale pomedzi mreže prestrkuje dnu svoje zelené prsty brečtan zo susedovho hrobu, aby ho trochu prikrášlil - odpočíva veľmi nešťastný muž, no keď žil, predsa len sa mal dobre, ako sa hovorí. Mal slušný príjem a ešte niečo navyše, ale všetko ho ťažilo na srdci, totiž umenie. Keď večer sedel v divadle, aby sa z tej duše oddával pôžitku, bol celý bez seba, ak len osvetľovač priveľmi osvetlil každý rožtek mesiaca, alebo keď priehľadná záclona visela pred kulisou namiesto toho, aby bola za ňou, či keď sa zjavila palma na Amageri, kaktus v Tirolsku alebo buk ďaleko na nórskom severe! Vari na tom záleží, kto by na to pomyslel! Veď je to komédia, tam sa treba smiať. - Tu obecenstvo tleskalo priveľa, tu zasa primálo. „To je mokré palivo,“ povedal, „to dnes nechytí!“ Potom sa obrátil a pozeral, akí tam sedia ľudia, nato poznamenal, že sa smejú hlúpo, na tých miestach, kde by sa smiať nemali. To ho zlostilo a trápilo, bol z toho nešťastný a teraz leží v hrobe.

Tu odpočíva muž veľmi šťastný, to znamená vysokourodzený pán vznešeného pôvodu, a to bolo jeho šťastie, lebo ináč by z neho nikdy nič nebolo. No v prírode je všetko zariadené tak múdro, až radosť pomyslieť. Výšivky ho zdobili vpredu i vzadu, a žil v salóne, kde sa pridáva vzácna, perlami zdobená stuha ku zvončeku, na ktorý je vzadu priviazaná spoľahlivá, pevná šnúra, čo slúži veci. Aj on mal za sebou spoľahlivú šnúru - náhradníka, ktorý slúžil veci, a to za vyšívanou šnúrou pod zvončekom. Všetko je tak rozumné zariadené, že ľahko môžeme mať dobrú náladu.

Tam zase leží- nuž, to je veľmi žalostné...! Tam odpočíva človek, ktorý celých šesťdesiatšesť rokov uvažoval, že vysloví dobrú myšlienku. Žil iba preto, aby dobrú myšlienku objavil, a keď na ňu ozaj prišiel, podľa vlastného presvedčenia, tak sa rozradostnil, až z toho umrel, umrel od radosti nad dobrou myšlienkou, no nikto z nej nemal osoh, nikto ju nevypočul. Zdá sa mi, že ani v hrobe mu dobrá myšlienka nedá pokoja, lebo čo ak to bola myšlienka, ktorú treba povedať pri obede, keď má zapôsobiť, no on, ako mŕtvy, podľa všeobecnej mienky môže vystúpiť z hrobu iba o polnoci? Potom táto myšlienka nevyhovuje časovým podmienkam, nikto sa jej nezasmeje a on sa vráti do hrobu aj so svojou dobrou myšlienkou. To je veru žalostný hrob!

Tu odpočíva veľká skupáňa. Keď žila, v noci vždy vstala a mňaučala, aby si susedia mysleli, že má mačku. Taká bola skúpa!

Tuto leží istá slečna z dobrej rodiny. V spoločnosti sa vždy dala počuť, aký má hlas, a spievala s ostatnými:

Mi manca la voce!¹

To bola jediná pravda jej života!

Tamto odpočíva cnostná panna z inej fajty! Keď kanárik jej srdca začne vrieskať, rozum si vopchá prsty do uší. Kráska sa vznášala v sláve manželstva... To je všedný príbeh, ale pekne povedaný. Nech mŕtvi odpočívajú!

To leží vdova, ktorá mala labutí spev v hrdle, ale soviu žič v srdci. Chodievala do rodín na lúpežné výpravy za nedostatkami blížnych, ako za starých čias chodievali policajní donášači hľadať dlaždice, čo chýbali pred domom.

Tam je rodinný hrob. Všetci členovia tohto rodu si navzájom tak verili, že keby aj celý svet a noviny navyše tvrdili: „To je tak a tak...“, no malý synček by prišiel zo školy a tvrdil: „Ja som to počul inak...“, potom by jeho porozumenie muselo byť správne, lebo

¹ (Tal. Chýba mi hlas! - poznámka prekladateľa)

bol členom rodiny. A je nepochybné, že keby kohút na ich dvore zakikiríkal o polnoci, bolo by ráno, keby aj hlásnici a všetky hodiny v meste oznamovali polnoc.

Veľký Goethe končí svojho Fausta tým, že „príbeh môže pokračovať“, a to môže aj naša prechádzka po cintoríne. Sem chodievam často! Ak mi ten či onen z mojich priateľov alebo nie priateľov urobí voľačo naprotiveň, vyjdem si sem, vyhladáam prázdne miestečko porastené trávnikom a zasväťím ho jemu alebo jej, čo ich tam chcem mať pochovaných, hneď ich tam aj zakopem. Potom tam ležia mŕtvi a bezmocní, pokým sa nevrátia ako noví a lepší ľudia. Ich životné slasti a strasti si zo svojho hľadiska zaznamenávam do Pohrebnej knihy, a tak by sa mali správať všetci, nie sa hneď zloštiť, keď im niekto strpčuje život, ale ho pochovať, udržať si dobrú náladu a spoľahnúť sa na Verejného oznamovateľa, tieto noviny písané ľuďom, často rukou vedenou inými. Až príde čas, keď ma s kolobehom môjho života uložia do hrobu, nech je na ňom nápis:

DOBRÁ NÁLADA

To je môj príbeh.

Rozprávky slnečnej žiary

Teraz budem rozprávať ja!“ povedal vietor.

„No dovoľte,“ namietal dážď, „teraz som na rade ja! Už ste dosť dlho stáli na rohu ulice a skučali zo všetkých síl!“ „To je tá vďaka,“ ohradzoval sa vietor, „za to, že som na vašu počesť vyvrátil ne jeden dáždnik, ba aj zlomil, keď sa ľudia chceli pred vami skryť!“ „Rozprávať budem ja!“ povedala slnečná žiara. „Ticho!“ Prehovorila tak dôrazne a slávnostne, že vietor sa hneď upokojil, ale dážď zatriasol vetrom a zahundral: To by sme mali pripustiť? Veď tá pani žiara nám robí len samé ústrky. Nebudeme ju počúvať! Nestojí to za námahu!“

A slnečná žiara rozprávala:

„Nad prevažujúcimi sa morskými vlnami letela labuť a každé jej pierko sa trblietalo ako zlato. Jedno pierko spadlo na veľkú obchodnú loď, ktorá plávala po mori s plnými plachtami. Pierko padlo do kučeravých vlasov mladého muža, dozorcovi nad tovarom, nazývali ho supercargu. Pierko vtáka šťasteny sa dotklo jeho čela a zmenilo sa v jeho ruke na pero, takže sa čoskoro z neho stal bohatý kupec, ktorý si mohol kúpiť zlaté ostrohy a sud zlata premeniť na šľachtický erb. Ja som naň svietila!“ rozprávala slnečná žiara.

„Labuť letela ponad zelenú lúku, kde malý pastierik oviec, sedemročný chlapec, ležal v tóni jediného starého stromu. Letiaca labuť pobozkala jeden z lístočkov stromu, ktorý spadol chlapcovi do ruky, a jeden list sa zmenil na tri, na desať, až sa z neho stala celá kniha. A chlapec v nej čítal o zázrakoch prírody, o materčine, o viere a vede. Keď išiel spať, dal si knihu pod hlavu, aby nezabudol, čo čítal, a kniha ho priviedla do školských lavíc, ku stolu učnosti. Čítala som jeho meno medzi menami učencov!“ rozprávala slnečná žiara.

Labuť zalietla do lesnej samoty a odpočívala tam na tichých, temných jazierkach, kde kvitne lekno a dozrievajú divé lesné jabĺčka, kde kukučka a holub-plúžik majú svoj domov.

Chudobná žena zbierala raždie, opadané konáre, ktoré si potom naložila na chrbát, dieťaťko niesla na prsiach a šla domov. Videla zlatú labuť, labuť šťastia, ako sa vznáša z brehu porasteného trstím. Čo sa to tam trblie? Zlaté vajíčko! Uložila si ho na prsia, aby sa v ňom uchovalo teplo, veď vo vajci je iste život. Veru, spod škrupek sa ozývalo klopanie. Pociťovala to a nazdala sa, že to búši jej srdce.

Doma v chudobnej chalúpkke vytiahla zlaté vajce. „Tik-tak!“ ozývalo sa, akoby to boli vzácne zlaté hodinky, ale bolo to vajce so živou bytosťou. Vajce sa nakľúlo a vystrčilo z neho hlávku labutie mláďa, s páperím akoby z rýdzeho zlata. Okolo krku malo štyri prstienky, a keďže chudobná žena mala práve štyroch chlapcov, troch doma a so štvrtým bola v lese, hneď si uvedomila, že tu je pre každé dieťa jeden prsteň, a len čo to pochopila, zlatý vták ulietol. Každý prsteň pobozkala, dala aj každému dieťaťu pobozkať jeden z prsteňov, ktorý potom priložila dieťaťu na srdce a nastokla mu ho na prst.

„Videla som to,“ rozprávala slnečná žiara. „Videla som aj, čo nasledovalo potom!“

Jeden chlapec si sadol do jamy s hlinou, vzal kus hlíny do rúk a hnetol ju v prstoch, až vytvoril postavu Jazona, ktorý priniesol zlaté rúno.

Druhý chlapec hneď vybehol na lúku, kde kvitli kvety všakovakých farieb. Natrhal ich za hrst a tak ich tisol, že mu šťava z nich vystrekla do očí, zvlhčila prsteň, až pocítil svrbenie a šteklenie v hlave i v ruke, a do roka a do dňa hovorilo veľké mesto o veľkom maliarovi.

Tretí chlapec držal prsteň v ústach tak pevne, až z neho vyšiel tón, ozvena jeho srdca. City a myšlienky sa prejavovali v tónoch, vznášali sa ako spievajúce labute, ponárali sa ako labute do hlbokého jazera, do hlbokého jazera myšlienok. Stal sa majstrom tónov a každá krajina sa nazdávala: „Patrí mne!“

Štvrtý, najmenší, nuž to bol popolvár. Vraveli, že má pípeť a potreboval by namastiť ako choré kura! A tak ho mastili, to päťami, to palicou. Ale odo mňa dostal slnečný bozk,“ rozprávala slnečná žiara, „dostal desať bozkov za každý buchnút. Mal básnické nadanie, bitku striedali bozky. Ale mal prsteň šťastia od zlatej labute šťasteny. Jeho myšlienky vzlietali ako zlaté motýle, symbol nesmrteľnosti!“

„To bol dlhý príbeh!“ poznamenal vietor.

„A nudný,“ dodal dážď. „Zadajte na mňa, nech sa prebudím!“

Vietor zadul a slnečná žiara rozprávala:

„Labuť šťastia letela ponad hlbokú morskú zátoku, kde rybári prestierali siete. Najchudobnejší z nich myslel na ženie a aj sa oženil. Labuť mu priniesla kus jantáru. Jantár priťahuje, priťahoval do domu srdcia. Jantár je vynikajúce kadidlo. Vychádzala z neho vôňa ako z kostola, vychádzala z neho vôňa ako z nepoškvrnenej prírody. Rybár so ženou prežívali ozajstné šťastia rodinného života, šťastie a spokojnosť v skromnosti, a tak sa celý ich život stal príbehom slnečnej žiary.

„Nemali by sme končiť?“ spýtal sa vietor. „Slnečná žiara rozpráva už dosť dlho. Nudím sa.“

„Aj ja,“ pripojil sa k nemu dážď.

A čo povieme my ostatní, čo sme tieto príbehy počúvali?

Nuž povieme: Už sa skončili.

Motýľ

Motýľ si chcel nájsť milú, isteže, chcel si nájsť pôvabnú partnerku medzi kvetmi. Obzeral si ich. Každá z nich držala hlávku ticho a trpezlivo, ako sa patrí na pannu, ktorá ešte nie je zasnúbená. Bolo ich však veľa na výber a motýľovi to spôsobovalo nevýslovné ťažkosti, preto odletel k sedmokráske. Francúzi ju nazývajú margaréta, a veria, že je schopná predpovedať. A to je pravda, veď zaľúbenci trhajú z nej okvetia lupienok po lupienku a za každým si kladú otázku: „Veľmi ma ľúbi? - Len plané sľuby? - Zo srdca? - Z lásky? - Mám z nej len vrásky?“ či tak voľajako. Každý sa spytuje po svojom. Aj motýľ sa prišiel opýtať. Lupienky neotrhával, ale každúcky pobozkal v nádeji, že podobrom sa najďalej dostane.

„Drahá sedmokráska Margaréta!“ prihovoril sa jej. „Vy ste najmúdrejšia žena medzi kvetinami. Viete predpovedať. Nuž mi povedzte, dostanem tú, či onú? A ktorá to bude? Keď sa to dozviem, môžem letieť rovno za ňou a požiadať ju o ruku!“

Ale Margaréta neodpovedala. Nestrpela, aby ju nazýval ženou, veď bola panna. Pýtal sa druhý raz i po tretí, a keď z nej nedostal jediné slovo, stratil chuť na ďalšie otázky a odletel na pytačky.

Bola včasná jar, všade sa to hmýrilo snežienkami a prvosienkami. „Aké sú len utešené!“ povzdychol motýľ. „Pôvabné malé konfirmandky! No akési nezrelé.“ Ako všetci mladí muži, aj on sa obzeral radšej po starších dievčinách. Odletel k veterniciam, tie sa mu zdali kyslé, fialky zasa priveľmi rojčivé, narcisky samoľúbe a ľalie žiarlivé. Lipa mala kvietky malé v nedohľadnom množstve. Jablonoňové kvietky vyzerali ako ružičky, no dnes sa usmievali, zajtra opadnú, len čo vietor zaveje, to by bolo krátke manželstvo - nazdal sa. Kvet šošovičky sa mu najväčšmi pozdával, šošovička lákala príťažlivou farbou, jej kvietinky boli krehké a jemné, patrili medzi domáce dievčence, čo pekne vyzerajú a dobre sa uplatnia aj v kuchyni. Bezmála by ju už bol požiadal o ruku, ale vtom zazrel šošovičnú tuľajku s ovädnutým kvetom na konci. „Kto je to?“ opýtal sa. „To je moja staršia sestra,“ odpovedala šošovičná mladucha.

„Teda tak vyzeráte neskôr!“ Toho sa motýľ zľakol a odlietol. Zimozeleň visela ponad plot. Belaselo sa tam množstvo slečien s pretiahnutými tvármi, lenže modrú krásu v zeleni neobdivoval. Teda čo sa mu páčilo? Spýtaj sa ho!

Jar prešla, leto sa minulo a nastala jeseň. Prichádzali kvetiny v najkrajších rúchach, ale im sa už nedostávala svieža vôňa mladosti. -No srdce žiada vekom vždy viac vône, a tou neoplýva ani georgína, ani sirôtka. Preto motýľ vyhľadal matu.

„Kvietky vôbec nemá, ale veď celá je kvetinou, vonia od koreňa až k vrcholčeku, vôňa kvetu je v každom jej lístočku. S tou sa ožením!“

A tak konečne šiel na pytačky.

Mäta však meravo a mlčky stála, až napokon prehovorila: „Priateľstvo, ale nič viac! Ja som stará aj vy ste starý! Celkom pekne by sme mohli žiť jeden pre druhého, ale svadba - kdeže! Predsa sa nezosmiešnim v našom veku!“

A tak ostal motýľ bez ženy. Pridlho hľadal, a to sa nerobí. Z motýľa sa veru stal starý mládenec, ako sa hovorí.

Jeseň sa chýlila ku koncu, poprchalo, bolo sychravo. Chladivý vietor sa vozil starým vrbam po chrbtoch, až v nich vŕzgalo. Zle sa lietalo v letnom odeve. Nechoď do dažďa, keď máš len košeľu, ako sa vraví. No motýľ ani nelietal po vonku, náhodou vletel cez otvorené dvere, kde kúrili v kachliach, bolo tam teplo ako v lete, mohol žiť. „Ale holý život nestačí,“ povedal si, „treba mať slnečné lúče, voľnosť a malú kvetinku!“

Naletel na obločnú tablu, kde ho zazreli ľudia, najprv ho obdivovali, potom ho napichli na špendlík a vložili do zberateľskej skrinky. Viac preň nemohli urobiť.

„Teraz aj ja sedím na stonke ako kvietok!“ povzdychol motýľ: „No nie je to veľmi príjemné! Ale stačí byť ženatý, potom sa usadí!“ utešoval sa.

„To je zlá útecha!“ namietali kvetiny v kvetináči.

„Ech, črepníkovým kvetom sa nedá plne dôverovať,“ nazdal sa motýľ, „priveľmi sa stýkajú s ľuďmi.“

Dva kohúty

Boli raz dva kohúty: kohút na hnoji a kohút na streche. Pyšné boli obidva. Ale ktorý z nich vykonal viacej? Povedz, čo si myslíš - my si ponecháme svoj náhľad pre seba. Kurí dvor oddeľoval plot od iného dvora, kde bolo hnojisko a na ňom rástla veľká uhorka, ktorá si bola vedomá, že jej údelom je rásť na hnojisku.

„To je údel už od narodenia!“ vravelo jej vnútorné presvedčenie. „Nie každý sa narodí uhorkou, musia byť aj iné živé tvory. I kury, kačice a všetko obyvateľstvo susedného dvora sú živé stvorenia. Kohúta zo dvora vidím práve na plote, a to je veru iný pán ako kohút na streche, ktorý je tak vysoko, že nevie ani len zavrzgať, tým menej kikiríkať! Nemá ani kury, ani kuriatka, myslí iba na seba a potí sa zelenou medenkou. Ale kohút na dvore, to je kohút! Hľaď, ako si vykračuje, to je tanec! Počuj, ako kikiríka, to je hudba! Kam len príde, všade počuť, aký je spevák. Keby tak prišiel sem a nasýtil sa mojím lístím i stopkami, keby som sa tak dostala do jeho útrobov, to by bola blažená smrť!“ povedala uhorka.

Podvečer sa strhla strašná víchrica. Kury, kuriatka i kohút hľadali prístrešie. Vietor zrazil plot medzi dvormi, až sa s rachotom zrútil. Zo striech padali škridly, ale kohút na streche sedel pevne, ani len sa nezakrútil, lebo nemohol, bol predsa mladý, novouliaty, ale rozvážny a zanovitý. Narodil sa ako starý, nepodobný poletujúcim nebeským vtákom, ako sú vrabce a lastovičky, nimi pohrdal. „Spevavé vtáky sú malé a obyčajné.“ Holuby sú veľké, lesklé a ligotavé ako perleť, vyzerajú temer ako istý druh kohúta na streche, ale sú tučné a hlúpe, všetky ich myšlienky sa krúčia len okolo toho, ako si napchať hrvoľ, sú to nudní spoločníci, vravel kohút na streche. I sťahovavé vtáky ho navštevovali, rozprávali mu o cudzích krajoch, o vzdušných letkách a strašné príbehy o dravých vtákoch. Spočiatku to bolo zaujímavé, ale neskôr zistil, že sa opakujú, že rozprávajú stále to isté, a to ho znudilo. Sú nudné a všetko je nudné. S nikým sa nedá stýkať, každý je suchopárny a nezaujímavý.

„Svet je nanič!“ vravel. „Všetko je len podvod!“

Kohút na streche bol, ako sa hovorí, znudený, a to by ho iste urobilo zaujímavým v očiach uhorky, keby o tom bola vedela. Ale ona hľadala s úctou len na kohúta zo dvora, ktorý sa práve dostal k nej. Vietor zrazil plot, ale hromy a blesky sa už utišili. „Čo poviete na to zakikiríkatie?“ spýtal sa kohút zo dvora kúr a kuriatok. „Bolo trocha hrubé, chýbala tomu elegancia.“

Kury a kuriatka vošli na hnojisko, kohút ich viedol rytierskymi krokmi.

„Záhradná rastlina!“ povedal na uhorku, ktorá hneď pocítila celú jeho vzdelanosť a zabudla, že do nej dóbe a žerie ju.

„Blažená smrť!“

Pribehli kury a kuriatka, lebo keď jeden beží, všetci bežia za ním, kvokali a čipčali a obdivovali kohúta, boli na neho pyšné, lebo patrili k nim.

„Kikirikí!“ zakikiríkal. „Kuriatka sa hneď stanú veľkými kúrami, keď to poviem vo svetovom kuracom dvore.“

A kury i kuriatka kvokali a pišťali okolo neho.

Kohút im oznámil veľkú novinu:

„Kohút vie znášať vajcia! A viete, čo je v takom vajci? V ňom je bazilišok. Kto naň pozrie, každého usmrť! Ľudia to vedia a teraz viete i vy, čo sa vo mne skrýva, teraz viete, že som kohút nad všetky kohúty!“

Potom kohút zo dvora zatrepotal krídlami, dvíhol hrebienok a zasa zakikiríkal.

Všetky kury a kuriatka našuchorili perie a boli nevýslovné hrdé, že majú medzi sebou kohúta nad všetky kohúty. Kvokali a čipčali, až to musel počuť i kohút na streche, a veru to aj počul, ale sa ani nepohol.

„Všetko je len podvod!“ povedal si kohút na streche. „Kohút na streche nikdy neznesie vajce, a aj tak sa mi nechce. Keby sa mi chcelo, zniesol by som záprdok! Ale svet nestojí za záprdok! Všetko je len podvod! - Ani sedieť sa mi už nechce!“

Kohút na streche sa odlomil, ale kohúta na dvore nezabil, „hoci to mal tak vyráťané!“ vraveli kury.

A aké z toho plynie poučenie?

Lepšie je kikiríkať, než sa zo samej nudy pominúť.

Ruža z Homérovho hrobu

Vo všetkých spevoch Orientu sa ozýva slávikova láska k ruži; za tichých hviezdnatých nocí prilietajú ku svojej voňavej kráske so serenádou.

Kúsok od Smyrny, pod vysokými platanmi, kde kupec poháňa svoje ťažko naložené dromedáre, čo hrdo dvíhajú dlhé krky a nemotorne kráčajú po zemi, ktorá je svätá, videl som rozkvitnutý ružový ker, medzi konármi vysokých stromov poletovali divé holuby, a keď sa im slnečný lúč preniesol ponad krídla, zatrblietali sa, akoby boli z perlete.

Na kríku kvitla ruža spomedzi všetkých najkrajšia. Jej spieval slávik a svojej bolestnej láske, no ruža mlčala, nepreliala na svoje lupienky ani kvapku rosy ako slzu súcitu, iba jej konár sa skláňal nad niekoľkými veľkými skalami.

„Tu odpočíva najväčší pevec sveta!“ povzdychla ruža. „Nad jeho hrobom budem voňať, naň rozsypem svoje lupienky, keď ich víchrica otrhá. Pevec Iliady sa zmenil na prach v tejto zemi, z ktorej ja vyrastám! Ja, ruža z Homérovho hrobu, som taká svätá, že nemôžem rozkvitať pre úbohého slávika!“ A slávik sa uspieval na smrť.

Pohonič dromedárov prišiel so svojimi obťažkanými zvieratami a čiernymi otrokmi. Jeho malý chlapček našiel mŕtveho vtáčika a pochoval malého speváčika do hrobu veľkého Homéra. Ruža sa zachvievala vo vetre. Nastal večer, ruža zavrela svoje lupene a snívala, že je krásny slnečný deň. Prišla skupina cudzincov z krajiny Frankov, konali púť k Homérovmu hrobu. Medzi cudzincami bol i básnik zo severu, z domova hmiel a polárnej žiary. Odtrhol ružu, zavrel ju do knihy a takto si ju odniesol na iný svetadiel, do svojej ďalekej otčiny. Ruža zvädla v zavretej knihe, ktorú cudzinec potom otvoril vo svojej vlasti a povedal: „Tu je ruža z Homérovho hrobu.“

Tak snívala ruža, potom sa zobudila a roztriasla sa vo vetre. Kvapka rosy vypadla jej z lupienkov na básnikov hrob, vyšlo slnko a ruža sa rozhorela väčšou krásou než predtým. Nastal horúci deň v tropickej Ázii. Tu sa ozvali cudzinci, Frankovia, ktorých ruža videla vo sne, a medzi nimi bol básnik zo severu, ktorý ružu odtrhol, pobozkal ju na sviežych lupenoch a odniesol si ju do vlasti hmiel a polárnej žiary.

Mŕtva ruža odpočívala ako múmia v jeho Iliade a ako v snách počuje, že básnik otvára knihu a hovorí: „Tu je ruža z Homérovho hrobu!“

Pero a kalamár

Keď istému návštevníkovi v spisovateľovej pracovni padol zrak na kalamár na stole, poznamenal: „Aké pozoruhodné diela vznikajú z tohto kalamára! Aké bude nasledujúce? Hm, naozaj pozoruhodné!“ „Veď práve,“ súhlasil kalamár. „Vždy to vravím,“ povedal pero a všetkým na stole, čo ho mohli začuť. „Všetko, čo je zo mňa, je pozoruhodné, ba takmer neuveriteľné! Sám neviem, čo vznikne, keď môj pán začína zo mňa čerpať. Jediná moja kvapka však stačí popísať pol strany papiera, nehovoriac, čo všetko sa na ňu dostane! Naozaj som pozoruhodný! Zo mňa sú všetky spisovateľove diela! I ľudia, o ktorých si čitatelia myslia, že ich poznajú, i vrúčne city, dobrá nálada, ba aj pôvabné opisy prírody. Nerozumiem tomu, veď prírodu vôbec nepoznám, no zrejme to vo mne je! Zo mňa sú tie krdle ľahkonohých pôvabných dievčat, udatní rytieri na erdžiacich tátošoch, dievčatko so zápalkami alebo snehová kráľovná. Veru sám neviem, kde sa vo mne berú! Ubezpečujem vás, že nikdy na také veci ani nepomyslím.“

„V tom máte pravdu,“ ozvalo sa pero. „Nemyslíte ani troška, lebo keby ste mysleli, tak by ste pochopili, že vy dávate len šťavu, obyčajnú tekutinu, aby som ja mohlo vyjadriť a napísať na papier to, čo je vo mne. Iba ten, čo píše, teda pero, je súčiasťou tvorivého procesu! O tom nepochybuje nijaký človek, a väčšina ľudí poézii rozumie priam tak ako starý kalamár.“

„Máte málo skúseností!“ namietol kalamár. „V službe ste sotva týždeň, a už ste napoly obdreté. Namýšľate si, že máte básnické nadanie, a pritom ste len sluha. Podobných ako vy som už mal veľa, husacie i z anglickej továrne! Mnohé už boli v mojich službách a mnohé ešte budem mať, keď vás človek vezme do ruky a napíše, čo mu poskytne moje vnútro. Rád by som poznal prvé slová.“

„Atramentový sud!“ zašomralo pero.

Neskoro večer sa spisovateľ vrátil domov z koncertu vynikajúceho huslistu zaujatý a uchvátený jeho znamenitou hrou. Maestro vylúdlil z nástroja prekvapivú záplavu tónov. Chvíľu sťa perla o perlu cvendžali vodné kvapky, vzápätí stáby švitoril zbor vtákov, či víchrica svišťala lesom. Zdalo sa mu, že počuje plač vlastného srdca, no taký, aký vyčarí len podmanivý ženský hlas. Akoby neznali len struny, ale i hmatník a telo huslí! Bolo to výnimočné! Náročná, namáhavá skladba, a pritom sa zdalo, že je to pre hudobníka len detská hra, stáby sláčik po strunách iba sem-tam pobiehal a každý ho môže poľahky napodobniť. Husle zneli akoby samy od seba, sláčik hral akoby sám od seba, stáby to všetko vyludzovali ony samy, takže poslucháč zabúdal na majstra, ktorý to všetko viedol a dodával hre život a dušu. Básnik si však na neho spomenul, napísal si jeho meno a k menu pripojil myšlienku:

„Bolo by veľmi poctivé, keby sa hudbou chceli vystatovať husle a sláčik! No často sme takí my ľudia - spisovateľ, maliar, vedec, maršal: pýšime sa, hoci všetci sme len nástroje, na ktorých hrá Pán Boh! Iba jemu buď sláva, my sa nemáme čím vystatovať!“

Áno, takto to básnik napísal a podobnosť nazval Majster a nástroje.

„Ale ste to dostali, pecúch vychvaľovačný!“ povedalo pero kalamáru, keď zasa osameli. „Veď viete, čo som napísalo!“

„Prírodzene viem, čo som vám dal napísať,“ opravil ho kalamár. „To je odplata za vašu samolúbošť. Nepochopili ste ani len to, že terčom posmechu ste vy! Trafil som do vás rád a z úprimného srdca!“

„Čiernidlo!“ zaškrípalo pero.

„Drievko na škrabanie!“ zaprskal kalamár.

Obaja sa nazdali, že boli duchaplní, a to je príjemné, lebo s takým vedomím možno spokojne spať a ony naozaj spali spokojne. No básnik nespál. Myšlienky sa naňho valili sťa tóny huslí, cvendžali ako perly, svišťali ako víchrica v lese, splývali s tlkotom jeho vlastného srdca a v tom všetkom cítil lesk Večného Majstra.

Len Jemu buď sláva!

Slimák a ružový ker

Kríky liesky tvorili plot okolo záhrady. Za ním sa tiahlo pole i lúka s kravami a ovcami. Uprostred záhrady kvitol ružový ker, pod ktorým sedel slimák. V tom slimákovi bolo niečo neobyčajné, totiž on sám. „Počkajte, len nech príde môj čas!“ vravel. „Vykonám čosi viacej, ako by som len zakvitol ružami ako ker, rodil lieskovce ako lieska a dával mlieko ako kravy a ovce.“

„Nesmierne veľa očakávam od vás,“ odpovedal ružový ker. „Dovoľte mi otázku, kedy to bude?“

„Ja si dožičím času,“ povedal slimák. „Vy máte veľmi naponáhlo! To nedáva radostné vzrušenie z očakávania.“

O rok ležal slimák približne na tom istom mieste. Ležal v slnečných lúčoch, pod ružovým krom, z ktorého vyrážali púpätá a rozvíjali sa ruže, vždy nové a svieže. Slimák vyliezol napoly z domčeka, vytŕčal tykadlá a zasa ich sťahoval.

„Všetko vyzerá tak ako vlni. Nič nepokročilo: ružový ker má stále iba ruže, ďalej sa nedostal!“

Minulo sa leto a prišla jeseň, ružový ker stále kvitol a pučal, pokým neprišiel sneh a škaredé vlhké počasie. Ružový ker sa sklonil k zemi, slimák zaliezol do zeme.

Znovu sa začal nový rok a zase sa ukázali ruže, a slimák tiež vyliezol.

„Teraz je už z vás staré ohreblo,“ povedal slimák kru. „Mali by ste myslieť na odchod z tohoto sveta. Dali ste mu všetko, čo ste mali. Či to voľačo znamená, neviem. Nemal som čas nad tým uvažovať. Je však jasné, že ste neurobili ani najmenej pre svoj duševný, vývoj, inak by ste to boli ďalej dotiahli. Vedeli by ste za to zodpovedať? Čoskoro z vás bude len suchý prút! Rozumiete mi, čo vravím?“

„Ľakáte ma,“ povedal ružový ker. „Nad tým som nikdy nerozmýšľal.“

„Pravdaže, myšlienkami ste sa nikdy priveľa nezaoberali! Či ste si vôbec niekedy odpovedali na otázku, prečo kvitnete a ako sa to deje? Prečo je to tak, a nie inak?“

„Nie!“ povedal ružový ker. „Kvitol som v radosti, lebo inak som nemohol. Slnko bolo teplé a vzduch svieži, pil som jasnú rosu a sýty dážd. Dýchal som, žil som! Zo zeme do mňa vchádzala sila, aj zhora som dostával silu. Cítil som šťastie, vždy nové a nesmierne, preto som vždy musel kvitnúť. To bol môj život, nemohol som inak žiť!“

„Žili ste pohodlne,“ povedal slimák.

„Isteže! Dostal som všetko!“ prisvedčil ružový ker. „Ale vy ste dosiahli ešte viac. Ste jednou z mysliacich, hlbavých pováh, vysoko nadaný, a ohúrite raz svet.“

„To mi ani na um nepríde,“ povedal slimák. „Svet sa ma netýka! Čo ma je do sveta? Vlastná osobnosť ma plno zaujíma.“

„Ale nemali by sme všetci na svete dávať to najlepšie iným? Splodiť všetko, čo môžeme?“ pýtal sa ružový ker. „Nuž, ja som dával iba ruže -ale vy? Vy, ktorý ste dostali tak veľa, čo ste dali svetu? Čo mu dáte?“

„Čo som mu dal? Čo mu dám? Kašlem na svet! Nestojí za nič! Svet sa ma netýka. Dávajte ruže, viacej nemôžete! Lieska nech dáva lieskovce! Kravy a ovce nech dávajú mlieko! Všetci majú svojich obdivovateľov a ja mám seba! Vojdem do seba a tam zostanem. Svet sa ma netýka.“

Potom slimák zaliezol do svojho domčeka a zalepil ho.

„Ach, aký žiaľ!“ povedal ružový ker. „Pri najlepšej vôli nemôžem vliezť do seba, stále musím pučať a kvitnúť. Listy mi opadávajú a lietajú vo vetre! Ale predsa som jednu zo svojich ruží videl v spevníku gazdinej, inú zasa si mladé krásne dievča zastoklo za ěadrá. A jednu pobozkali detské ústa v spokojnej radosti. Tak mi to dobre padlo, bola to naozajstná vďačnosť. To je moja spomienka, môj život.“

Ružový ker rozkvital v nevinnosti, a slimák hlivel vo svojom domčeku, svet sa ho netýkal.

Roky sa míňali.

Slimák sa obrátil v prach, i ružový ker sa obrátil v prach. A v prach sa obrátila i ruža, uložená na pamiatku v spevníku. - V záhrade naďalej kvitli nové ružové kry a rástli nové slimáky; zaliezali do svojich domčekov a kašľali na svet - svet sa ich netýkal.

Máme rozprávku čítať znovu? - Nezmenila by sa.

Majstri v skoku

Bľšiak, ľúčny koník a skákadlo - hračka vyrobená z husacej kosti - chceli ukázať, kto z nich vyskočí najvyššie, preto pozvali celý svet a každého, kto bol zvedavý na toto predstavenie. Veruže to boli riadni majstri v skoku, keď sa zišli v sieni.

„Slávnostne vyhlasujem, že dám svoju dcéru tomu, kto vyskočí najvyššie!“ oznámil kráľ. „Veď by to naozaj bola hanba, keby takí majstri museli skákať pre nič za nič!“

Bľšiak prišiel na rad prvý a vedel sa spôsobne správať, pozdravoval na všetky strany, veď mal v sebe krv urodzenej slečny a ustavične sa stýkal iba s ľuďmi, na tom predovšetkým záleží.

Potom sa ukázal koník, ktorý bol síce oveľa ťažší, no vedel celkom dobre vystupovať a mal zelenú rovnošatu, ktorú nosil už od narodenia. Navyše tento majster vrazil, že má veľmi staré príbuzenstvo v egyptskej krajine a že si ho tam vysoko vážia, veď ho vzali priamo z ľúky a ubytovali v trojposchodovom domčeku z karát, na ktorých boli samí králi, obrátení maľovanou stranou dovnútra. Boli tam dvere i obloky vystrihnuté zo srdca srdcovej dámy. „Spievam tak,“ povedal, „že keď ma počulo šestnásť tunajších svrčkov, ktoré cvrlikajú už od malička, a predsa nedostali domček z karát, od zlosti schudlo ešte väčšmi!“

Obaja, bľšiak i koník, náležite vysvetlili, kto sú a čo sú, a boli presvedčení, že sa môžu oženiť s princeznou.

Skákadlo nepovedalo nič, no povrávalo sa o ňom, že o to viac myslí, a keď ho dvorný pes oňuchal, vyhlasoval, že skákadlo je z dobrej rodiny. Starý radca, ktorý dostal tri rady preto, aby čušal, uisťoval, že vie, akou prorockou silou je skákadlo obdarené, na jeho chrbte vidieť, či bude mierna alebo tuhá zima, a to nemožno vidieť ani na chrbte samého zostavovateľa kalendára.

„Nuž, ja nevravím ani tak, ani onak,“ prehovoril starý kráľ, „ale vždy si myslím svoje!“

A teraz bolo treba skákať. Bľšiak vyskočil tak vysoko, že ho vôbec nebolo vidieť, a potom všetci tvrdili, že ani neskákal, ale to bola podlosť!

Koník vyskočil iba do polovičnej výšky ako bľšiak, ale dopadol rovno do tváre kráľovi, a ten vyhlásil, že to bolo odporné. Skákadlo dlho stálo ticho a rozvažovalo. Diváci si napokon mysleli, že vôbec nevie skákať.

„Ktohovie, či mu nie je zle!“ poznamenal dvorný pes a znova ho oňuchal. A tu hop! A skákadlo šikmo poskočilo priamo do lona princeznej, ktorá sedela na nízkom zlatom stolčeku.

Tu vyhlásil kráľ: najvyšším skokom je vyskočiť až k mojej dcére, lebo to je vznešený cieľ, ale na to môže prísť iba bystrá hlava, a skákadlo preukázalo, že bystrú hlavu má. Veruže má za ušami!“

A tak princeznú dostalo skákadlo.

„Ja som vyskočil najvyššie!“ povedal bľšiak. „Ale na tom nezáleží, nech si len princezná má tú hračku z husacej kosti s drevkom a smolou! Najvyššie som vyskočil ja, no na tomto svete treba mať telo, aby ťa videli!“

Potom bľšiak vstúpil do cudzích vojenských služieb, kde - ako sa vraví - padol na poli cti a slávy.

Koník si sadol do trávy v priekope a rozvážoval, ako to vo svete chodí, a pritom povedal: „Treba mať na to telo! Treba mať na to telo!“ Potom zanôtil svoju smutnú pieseň a z nej pochádza tento príbeh, ktorý je možno celý vyluháň, hoci vyšiel v tlačí.

Čo robí starký, to je vždy správne

Teraz ti poviem rozprávku, ktorú som počul, keď som bol ešte malý, a vždy, keď si na ňu spomeniem, zdá sa mi krajšia! a krajšia. S rozprávkami je to ako s mnohými ľuďmi, že s vekom im aj krásy pribúda, a to je príjemné. Všetkým si už bol na vidieku? Videl si tam naozaj starý sedliacky dom so slamenou strechou, na ktorej rastie mach a bylinky samy od seba. Na kalenici je bocianie hniezdo, lebo bocian tam nesmie chýbať. Steny sú krivé, obloky nízke, ba len jeden jediný oblôčik sa dá otvoriť. Pec zo steny vytrča ani richtárovo brucho, baza sa nakláňa cez plot, pri ktorom je kaluž vody s jednou kačicou alebo s káčatkami, rovno pod uzlovitou vrúbou. No a potom je tam pes na reťazi, ktorý breše na každého.

Práve taký sedliacky domček bol na vidieku a bývali v ňom dvaja ľudia, gazda a gazdiná. Čo ako málo mali, mohli mať ešte o niečo menej, a to o koňa, ktorý sa pásol v priekope pri ceste. Gazda na ňom jazdil do mesta, susedia si ho vypožičovali a za službu sa odvdáčovali službou, no jednako by im bolo na osoh, keby koňa predali alebo vymenili za voľačo potrebnejšie.

Ale za čo?

„Tomu ty, starký, najlepšie rozumieš!“ povedala žena. „Dnes je v meste jarmok, sadni na koňa a dobre ho tam predaj alebo vymeň. Ako urobíš, tak bude najlepšie. Choď na jarmok!“

Uviazala mu šatku okolo krku, lebo to predsa vedela lepšie. Urobila mu dvojité uzol, tak to vyzerá strojenejšie, dlaňou mu očistila klobúk, pobozkala ho na teplé ústa, potom starký nasadol na koňa, ktorého mal predaj alebo vymeniť. Veru, starký sa v tom vyznal! Slnko páliło, na oblohe nebol ani mráčik. Na ceste sa prášilo, bolo tam veľa jarmočníkov, na vozoch, na koňoch i peši. A v tej horúčave nebolo na ceste kúska tône. Po ceste hnal voľakto kravu, takú peknú, aká len krava môže byť. „Iste dáva znamenité mlieko!“ pomyslel si gazda, keby ju dostal, bola by to dobrá výmena. „Hej, ty s tou kravou!“ zavolať. „Nože sa zastav na slovíčko! Pozri, myslím si, že kôň stojí viac ako krava, ale na tom nezáleží. Z kravy by som mal väčší úžitok. Vymeníme?“

„Vďačne!“ pristal chlap s kravou, a vymenili.

Teraz sa mohol gazda vrátiť domov, veď urobil, čo chcel urobiť, ale keď sa raz rozhodol, že pôjde na jarmok, tak išiel ďalej, aby sa na jarmok aspoň pozrel. A tak šiel i s kravou.

Šiel chytro i krava šla chytro a čoskoro dohonil Človeka, čo viedol ovcu. Bola to pekná ovca, dobre živená, s hustou vlnou.

„Tú by som chcel!“ povedal gazda. „V priekope pred domom by mala paše bárskoľko a v zime by sme ju mohli vziať do izby. Pre nás by vlastne bolo rozumnejšie chovať ovcu, a nie kravu. Vymeníme? Chlap s ovcou pristal a výmena bola hotová. Teraz si gazda vykračoval s ovcou po hradskej. Pred bránkou stál chlap s veľkou husou pod pazuchou.

„Akú má peknú hus!“ povedal gazda. „Je na nej masti i peria! Tá by si plávala v našej kaluži! To by bolo niečo pre moju starkú, aspoň by jej zbierala šupy! Vždy hovorí: „Keby sme tak mali hus!“ A teraz ju bude mať, veruže bude! Vymeníš? Dám ti za hus ovcu a ešte ti aj poďakujem!“

Chlap ochotne pristal na výmenu, a tak dostal gazda hus. Bol už pri meste, na ceste bol stále väčší stisk ľudí i dobytká. Tisli sa na hradskej i v priekope až k mýtnikovému zemiakom, kde mal priviazanú kuru, aby mu od strachu neutiekla. Bola to kura s krátkym chvostom, jedným okom žmurkala, no bola to kura, ako sa patrí. „Koko!“ ohlásila sa. Čo si pri tom myslela, neviem povedať, ale gazda si pomyslel: „To je najkrajšia kura, akú som kedy videl, krajšia než farárova kvočka, musím ju mať! Kura si vždycky nájde zrno, stará sa takmer sama o seba, myslím si, že by to bola dobrá výmena, keby som ju dostal za hus.“

„Vymeníme?“ opýtal sa. „Vymeniť?“ povedal druhý, „nuž, to by nebolo zlé!“

A tak vymenili. Mýtnik dostal hus, sedliak kuru.

Veľkú robotu vykonal cestou do mesta a aj sa unavil. Kalište a voľačo pod zub nezaškodí. Bol pred krčmou a chcel vojsť dnu. Ale paholok z krčmy chcel ísť von a gazda sa s ním stretol práve vo dverách, na pleci mal veľikánske vrece.

„Čo to nesieš?“ spýtal sa gazda.

„Zhnité jablká!“ odpovedal paholok. „Plné vrece pre svine.“

„To je priveľa! Moja starká by to mala vidieť. Vlani sme mali len jediné jabĺčko na starej jabloni pri rašelinovej búde. Jabĺčko sme odložili a stálo na truhlici, až zvráskavelo. Jabĺčka, to je blahobyť, hovorí moja starká, a tu by veru videla blahobyť! Veru by som jej ho dožičil!“

„A čo dáte?“ spýtal sa paholok.

„Čo dám? Vymením ti ich za kuru.“ Tak mu dal kuru, dostal jablká a šiel do krčmy, rovno k pultu. Jablká položil celkom ku kachliam a nevšimol si, že je v nich naložené. Bolo tu veľa hostí, priekupníci s koňmi i dobytkom a dvaja Angličania. Tí sú takí bohatí, že sa im vrecká trhajú od zlatých dukátov. A ako sa vedia stavať, no veď počuješ! -S-s-s-sí! S-s-s-sí! - čo to syčí pri kachliach? Jablká sa začali piecť. „Čo to?“ Nuž, hneď sa to dozvedeli. Celý príbeh o koňovi, ktorého starký vymenil za kravu, a tak ďalej až po zhnité jablká.

„No, keď prídeš domov, ty dostaneš od ženy, čo sa do teba zmestí!“ povedali.

„Dostanem, ale bozk!“ odpovedal gazda. „Moja starká povie: Čo robí starký, to je vždy správne!“ „Stavme sa!“ povedali. „O zlaté dukáty na sudy! Sto funtov je jeden lodný funt!“

„Stačí, keď mi dáte plnú mericu!“ povedal gazda. „Ja sa môžem stavať len o mericu zhnitých jabĺk a o seba so starkou, ale to je viac ako rovná miera, to je miera vrchovatá!“

„Prijmáme!“ povedali a stávka bola uzavretá.

Pred krčmou ich už čakal krčmárov voz, Angličania naň nasadli, gazda si nasadol s nimi a naložil aj vrece zhnitých jabĺk a odviezli sa do gazdovho domu.

„Dobrý večer, starká!“

„Dobrý večer, starký!“

„Tak už som vymenil.“

„Dobre, ty sa v tom vyznáš!“ povedala žena, objala ho a zabudla na vrece i na hostí.

„Vymenil som koňa za kravu.“

„Chvalabohu, za mlieko!“ povedala žena. „Teraz budeme mať na stole mlieko, maslo i tvaroh, dobre si vymenil.“

„Ale kravu som vymenil za ovcu!“

„Veď ovca je aj lepšia!“ potešila sa žena. „Vždy si to dobre rozmyslia: pre ovcu máme paše bárskoľko. Teraz budeme mať ovčie mlieko, ovčí syr aj vlnené pančuchy, ba ešte aj nočnú košeľu z vlny! To by sme od kravy nemali, tej len srst' vyplízne. Si veru rozvážny človek!“

„Ale ovcu som vymenil za hus!“

„Naozaj budeme mať tento rok martinskú hus, otecko? Vždy myslíš len na mňa, aby si ma potešil! Hus dáme do krmníka a do Martina nám stučnie ešte väčšmi.“

„Ak hus som vymenil za kuru,“ pokračoval muž.

„Za kuru! To je dobrá výmena,“ pochválila ho žena. „Kura znesie vajcia, vysedí ich a budeme mať kurčatá. Nič iné som si neželala!“

„Ale kuru som vymenil za vrece zhnitých jabĺk!“

„Teraz ťa pobozkám!“ zvolala žena. „Ďakujem ti, drahý mužiček! O tom ti musím voľačo povedať. Keď si bol preč, chcela som ti pripraviť ozaj dobrú večeru: vajcia s pórom. Vajcia som mala, ale pórik mi chýbal. Zašla som teda k učiteľovcom. Viem, že majú pór, ale učiteľova žena, tá dora hlúpa, je lakomnica! Poprosila som ju, aby mi požičala. „Požičať?“ odsekla mi. „V našej záhrade nič nerastie, ani len zhnité jablká! Ani tie by som nemohla požičať!“ A ja jej ich teraz môžem požičať desať, ba celé vrece! To sa ti podarilo, starký!“ A pobozkala ho rovno na ústa.

„To sa nám páči!“ povedali Angličania. „Stále dolu vodou a stále rovnako veselo. To stojí za tie peniaze!“ A tak vyplatili lodný funt zlatých dukátov gazdovi, čo nedostal bitku, ale bozk.

Veru, vyplatí sa, keď je žena uznanlivá a povie, že muž je múdrejší, a čo on robí, to je vždy správne.

Hľa, taká to bola rozprávka. Počul som ju ako malý chlapec a teraz si ju počul i ty a vieš, že čo robí starký, to je vždy správne.

Bábkar

Na parolodi cestoval obštný muž s tvárou takou spokojnou že ak jej výraz neklamal, musel to byť najšťastnejší človek na svete. A aj bol, ako sám vravel, počul som to priamo z jeho úst. Bol to Dán, môj krajan, riaditeľ cestujúcej divadelnej spoločnosti. Celý súbor mal uložený vo veľkej debne, bol to bábkar. Vravel, že jeho vrodennú veselú myseľ v ňom ešte zušľachtí istý absolvent vysokej školy technickej a po tomto pokuse sa stal dokonale šťastným. Spočiatku som mu nerozumel, ale potom mi celý príbeh vyrozprával, a tu ho máme.

„Bolo to v Slagelse,“ rozprával, „tam som usporiadal predstavenie v budove poštového úradu, vo skvelom dome a so skvelým obecenstvom s výnimkou niekoľkých starých dám, naskrze ešte v detskom veku. Potom ta prišiel čierno oblečený mládenec, ktorý vyzeral ako študent, sadol si, smial sa a tleskal vždy vtedy, keď to bolo treba. Bol to naozaj nezvyčajný divák. Nedalo mi, aby som sa neprezvedel, kto to je, a dopyčul som sa, že je absolventom vysokej školy technickej. Poslali ho na vidiek, aby ľud poučal o technických objavoch. Moje predstavenie sa skončilo o ôsmej, veď deti musia ísť spať zavčasu a treba myslieť aj na pohodlie obecenstva. O deviatej začal absolvent so svojou prednáškou a pokusmi, teraz som bol ja jeho poslucháčom. Bolo to zvláštne počuť ho a vidieť. Na väčšinu z toho môj rozum nestačil, ako sa vraví, ale tu som si pomyslel: Nemohli by sme my ľudia vynájsť voľačo, aby sme vydržali tu na zemi dlhšie? Muž ukazoval len malé zázraky, všetko jednoduché veci, odpozorované z prírody. Za starých čias by takéhoto absolventa techniky boli pokladali za mudrca, a v stredoveku by ho boli upálili. Celú noc som nespál, a keď som nasledujúci večer usporiadal predstavenie a kandidát prišiel zasa, vtedy som dostal správnu náladu. Istý herec mi rozprával, že v úlohách milovníka myslí len na jedinú osobu v hľadisku, hrá iba pre ňu a na všetkých ostatných zabudne. Takouto osobou bol pre mňa tento absolvent techniky, bol mojím jediným divákom, pre ktorého som hral. Keď sa predstavenie skončilo, všetky bábky privolali ešte potleskom na scénu a potom ma absolvent pozval k sebe na pohár vína. On rozprával o mojej hre a ja zasa o jeho vede, myslím, že sme sa rovnako tešili z toho i onoho, ale hlavné slovo som mal ja, lebo v jeho vede bolo toho veľa, čomu som nerozumel. Napríklad, keď kus železa prejde špirálou, zmagnetizuje sa. Nuž a čo je to: Vtelí sa doň duch. Ale skadiaľ? Tak je to aj s ľudmi nazdávam sa. Preletia cez špirálu času, vtelí sa do nich duch a už stojí pred nami dajaký Napoleon či Luther alebo niekto podobný. 'Celý svet je reťaz záhad/ odvetil technik, 'ale už sme si na ne tak privykli, že ich nazývame všednými vecami.' Rozprával a vysvetľoval, až napokon akoby mi otvoril hlavu, a ja som sa čestne priznal, že keby som nebol už starý chlap, hneď by som išiel na techniku, aby som poznal taje sveta, hoci som jeden z najšťastnejších ľudí. 'Jeden z najšťastnejších,' povedal, akoby to vychutnával. 'Ste šťastný?' spýtal sa. 'Áno,' odpovedal som, 'som šťastný a vítajú ma v každom meste, kam prídem so svojou spoločnosťou. Pravda, mám jedno želanie, občas ma tlačí ako mora a kazí mi dobrú náladu: Chcel by som sa stať riaditeľom divadelného súboru naozajstných ľudí!' „Želáte si, aby vaše bábky ožili, želáte si, aby sa stali naozajstnými hercami,“ vravel. „Myslíte si, že keby ste boli ich riaditeľom, budete dokonale šťastný?“ On tomu neveril, ale ja som tomu veril. Zhovárali sme sa o tom tak i onak, zbližili sme sa v náhľadoch, a pritom štrngali pohárkami. Víno bolo veľmi dobré, no muselo v ňom byť skryté akési čaro. Bol som triezvy, pritom som však pociťoval akési opojenie. V izbe akoby svietilo slniečko, vychádzalo z tváre absolventa techniky, a ja som si spomenul na večne mladých bohov z dávnej minulosti. To som mu aj povedal, on sa na to usmial a bol by som prisahal, že to je jeden z preoblečených bohov alebo aspoň príbuzný - a to aj bol. - Moje najväčšie želanie sa malo splniť, bábky mali ožiť a ja som mal byť riaditeľom živého divadelného súboru. Pripili sme si na to. Všetky moje bábky zabalil do drevenej debny, priviazal mi ju na chrbát a potom ma spustil dolu špirálou, ešte teraz počujem, ako to buchlo, keď som sa ocitol na dlážke - to je pravda pravdúca. Celá herecká spoločnosť naskutku povyskakovala z debničky, všetci ožili, zo všetkých bábok sa stali vynikajúci herci, aspoň to sami tvrdili, a ja som bol riaditeľom. Všetko bolo pripravené na prvé predstavenie. Chcel sa so mnou zhovárať celý súbor a aj obecenstvo. Tanečnica povedala, že keby nestála na jednej nohe, celé divadlo by sa zrútilo, ona je najdôležitejšia zo všetkých a žiada, aby sa s ňou podlá toho aj zaobchádzalo. Bábka, ktorá hrala cisárovnú, nástojila, aby sa k nej správali ako k cisárovnaj aj mimo scény, lebo inak vyjde z formy. Sluha, čo prinášal listy, sa cítil rovnako dôležitý ako prvý milovník, lebo v umeleckom celku sú malé úlohy rovnako dôležité ako veľké, hovoril. Hrdina si zasa žiadal úlohu skrátiť. Hovoriť bude len závery replík, lebo tým sa tleska. Primadona chcela hrať iba pri červenom osvetlení, pretože to jej pristane - všetko belasé odmieta. Bolo ich ako múch vo fľaške a ja, ich riaditeľ, som sa ocitol uprostred nej. Hlava mi šla odpadnúť, cítil som sa taký zubožený, ako len človek môže byť. Dostal som sa do novej spoločnosti a ženal som si, aby som ich mal zasa všetkých v debne a aby som už nikdy nebol riaditeľom. Povedal som im z mosta doprosta, že všetci sú vlastne iba bábky, a potom ma zabili.

Prebral som sa na posteli vo svojej izbe, ale ako som sa ta od absolventa techniky dostal, to vie len on, ja to neviem. Mesiac mi svietil na dlážku, kde ležala debna s bábkami prevrátená a všetky bábky boli povyhadzované, veľké i malé, celý súbor. No ja som nelenil, vyskočil som z postele a pohádzal som ich všetky, hlava-nehlava do debny, vrchnák som pribuchol a sadol som si naň. Obrázok na vymalovanie. Vidím ho pred sebou, vidíte ho aj vy? 'A teraz zostanete tu,' povedal som, 'a nikdy si už nebudem želať, aby ste boli z mäsa a krvi!' Bolo mi ľahko na mysli, bol som najšťastnejší človek. Absolvent techniky ma zušľachtí a zakalil. Plný blaženosti som zaspal na debne, a ráno - bolo to vlastne až napoludnie, lebo to ráno som spal napodiv dlho - ráno som tam sedel ešte, šťastný, lebo som sa poučil, že moje dovtedajšie jediné želanie bolo hlúpe. Pýtal som sa na absolventa techniky, ale bol preč, zmizol ako grécki a rímski bohovia. A odvtedy som najšťastnejší človek. Som šťastným riaditeľom, môj súbor sa nebúri, a ani obecenstvo, ktoré sa zo srdca zabáva. Sám si môžem slobodne vytvárať všetky svoje hry. Zo všetkých komédií si vyberám tie, ktoré sa mi najlepšie páčia, a nikto sa preto na mňa nezlostí. Hry, ktorými teraz vo veľkých divadlách pohádzajú, ale na ktoré sa pred tridsiatimi rokmi obecenstvo hrmulo a vzdychalo pri nich, tie teraz vyberám ja. Hráv ich deťom, ktoré pri nich vzdychajú tak ako kedysi ich otec a mať. Hrávam Johannu Montfauconovú a Dyveke, ale skrátene, lebo deti nemajú rady dlhé citové prejavy, môže to byť hoci i nešťastný príbeh, ale musí mať spád. Precestoval som Dánsko krížom-krážom, poznám všetkých a všetci poznajú mňa. Teraz som sa vybral do Švédska, a ak tam budem mať úspech a dobre zarobím, stanem sa už škandinávcom, iba ak budem mať úspech, inak nie, to vravím vám, krajanovi!“

A ja, krajan, to hneď rozprávam ďalej, len aby som niečo rozprával.

Sedmokráska

Teraz počúvaj! - Vonku pri ceste stál záhradný domec. Iste si už taký videl! Vpredu mal záhradu s kvetmi a plot natretý farbou. V priekope, blízko plota, uprostred najkrajšej zelenej trávy, rástla malá sedmokráska. Slnko na ňu svietilo tak teplo a príjemne ako na veľké, bohaté ozdobné kvety v záhrade. Preto rástla každou hodinou. Jedného rána bola celkom rozkvitnutá; malé jagavé biele lístky sa rozbiehali ako lúče okolo malého žltého slniečka. Vôbec nemyslela na to, že tu v tráve ju nijaký človek nevidí a že je úbohým kvetom. Bola veľmi spokojná, obracala sa k teplému slniečku, pozerala doň a počúvala, ako v povetrí spieva škovránok.

Malá sedmokráska bola taká šťastná, ako keby bol veľký sviatok, a zatiaľ bol iba pondelok. Všetky deti boli v škole. Kým deti sedeli v laviciach a učili sa, sedmokráska sedela na svojej zelenej byľke. Aj ona sa učila od teplého slniečka a od všetkého dookola, kde Pán Boh kraľuje. Zdalo sa jej, že malý škovránok spieva jasne a krásne o všetkom, čo ona v tichosti pociťuje. A sedmokráska vzhliadla s úctou k šťastlivému vtáčikovi, ktorý môže spievať a lietať. Nijako ju nermútilo, že sama to nedokáže. „Ja predsa vidím a počujem!“ pomyslela si. „Slniečko na mňa žiari a vetrík ma bozkáva! Ach, ako som len obdarená!“

Za plotom bolo veľa pyšných vznešených kvetov. Čím menej voňali, tým väčšími sa vyvyšovali. Pivónie sa nadúvali, aby boli väčšie než ruže. Tulipány hýrili najkrajšími farbami, a pretože to vedeli, držali sa vzpriamene, aby ich bolo lepšie vidieť. Ani si nevšimli sedmokrásku za plotom; ale zato ona pozerala na ne tým viac a myslela si: „Aké sú bohaté a krásne! Veru, k nim iste zlietne ten nádherný vtáčik na návštevu. Chvalabohu, že som tak blízko, predsa aspoň niečo uvidím z tej nádhery!“ A práve ako jej to zišlo na um, „čiri-ri!“ priletel škovránok, ale nie k pivóniám a tulipánom, kdežby. Priletel do trávy k úbohej sedmokráske, ktorá sa od samej radosti tak nalákala, že nevedela, čo si má myslieť.

Malý vtáčik tancoval dookola a pospevoval: „Aká mäkučká je tráva! A ľaľa, aký roztomilý kvietok so zlatým srdiečkom a so striebrom na sukienke!“ Žltý krúžok v kvietku naozaj vyzeral ako zo zlata a malé lístočky dookola sa belostné jagali.

Veru nikto nepochopí, aká šťastná bola sedmokráska! Vtáčik ju pobozkal, zaspieval jej a potom zasa vyletel do belasých výšok. Iste trvalo celú štvrtú hodinu, kým sa spamätala. Trocha hanblivo, ale veľmi spokojná, pozrela na kvety v záhrade. Veď videli tú poctu a šťastie, čo ju postretlo; museli predsa chápať, aká to bola radosť! Ale tulipány sa ešte väčšími vypínali ako predtým, tvár im zhranatela a očervenela, lebo sa hnevali. Pivónie sa vzdorovito vytŕčali. Dobré, že nevedeli hovoriť, inak by bola sedmokráska všeličo počula! Úbohý kvietček videl, že nemajú dobrú náladu, a úprimne ho to mrzelo. Vtom prišlo do záhrady dievča s veľkým ostrým nožom. Podľa rovno medzi tulipány, začalo odrezávať kvet za kvetom. „Ach!“ zavzdychala sedmokráska. „To je strašné, teraz je už s nimi koniec!“ Potom dievča s tulipánmi odišlo. Sedmokráska bola rada, že je za plotom a že je len malým, chudobným kvietkom: bola za to naozaj vďačná. Keď slnko zapadlo, zaspala a celú noc sa jej snívalo o slniečku a vtáčikovi.

Druhý deň ráno, keď sedmokráska zasa šťastná vystrela biele lístky ani ruky do svetla, poznala hlas vtáčika. Jeho pieseň bola veľmi smutná. Úbohý škovránok mal prečo žiaľovať, v noci ho chytili a dali do kletky pri otvorenom okne. Spieval o slobodnom a šťastnom lete vo voľnom povetrí. Spieval o mladom zelenom obilí na poli a o nádhernej modrej oblohe. Úbohý vtáčik bol smutný, sedel zavretý v kletke.

Malá sedmokráska by mu tak rada pomohla - ale ako? Veru, bolo to ťažké vyhútať. Celkom zabudla, aké je vôkol nej všetko pekné, ako slniečko hreje. Myslela iba na chyteného vtáčika, pre ktorého však nemohla vôbec nič urobiť.

Vtom vyšli zo záhrady dvaja malí chlapci. Jeden z nich mal v ruke nôž, veľký a ostrý ako ten, ktorým dievča odrezávalo tulipány. Šli rovno k sedmokráske, ktorá netušila, čo zamýšľajú.

„Tu môžeme vyrezať pekný trávnik pre škovránka!“ povedal jeden chlapec a začal dohlboka vyrezávať štvoruholník okolo sedmokrásky, takže bola práve uprostred.

„Vytrhni ten kvietok!“ povedal druhý chlapec a sedmokráska sa zatriasla strachom, lebo keď ju vytrhnú zo zeme, to znamená, že príde o život. A teraz by tak rada žila, i keď by sa dostala s trávnikom do kletky k chytenému škovránkovi!

„Nie, nechajme ho tam!“ povedal ďalší chlapec. „Je to pekná ozdoba! Sedmokráska tam zostala a tak prišla do kletky k chytenému škovránkovi. Ale úbohý vtáčik len žalostne nariekal nad stratenou slobodou a bil krídelkami do železných drôtov na kletke. Malá sedmokráska nevedela hovoriť, nemohla ho potešiť, hoci si to veľmi želala. Tak prešlo celé predpoludnie.

„Nie je tu voda!“ nariekal chytený škovránok. „Všetci sú preč a zabudli mi dať čo len kvapku na pitie! Hrdlo mi vyschlo a páli ma v ňom! V tele akoby som mal oheň, a vzduch je taký ťažký! Ach, musím zomrieť, opustiť teplé slniečko, sviežu zeleň, všetku nádhru, čo Pán Boh stvoril!“ Položil zobáček do chladnej trávy, aby sa aspoň takto trochu osviežil. Tu zazrel sedmokrásku, kývol jej, pobozkal ju a povedal: „Aj ty musíš zvädnúť, úbohý kvietok! Teba a tento kúsok zeleného trávniku mi dali za celý svet čo som mal vonku! Každá byľka trávy má byť pre mňa zeleným stromom, každý z tvojich bielych lístčikov voňajúcim kvetom! Ach pripomínate mi len, koľko som stratil!“

Čo by ho len mohlo potešiť? Myslela si sedmokráska, ale nevedela sa ani pohnúť. Avšak vôňa, ktorá vychádzala z jej jemných lístčikov, bola oveľa silnejšia, než obyčajne býva z tohto kvetu. Aj vtáčik to spozoroval, a hoci umieral od smädu a v mukách odšklbával zelené byľky trávy, kvietka sa ani nedotkol.

Bol večer, a nikto ešte neprišiel, aby priniesol vtáčikovi vodu. Vtáčik vystrel pekné krídelká, kríčovito nimi zatrepal a jeho spev sa zlomil v bolestné pípkanie. Hlavička mu klesla ku kvietku a srdce mu puklo žiaľom a túžbou. Sedmokráska už nemohla zavinúť svoje lístky a usnúť ako minulý večer. Len žalostne zvesila hlávku k zemi.

Chlapci prišli až ráno, a keď videli, že vtáčik zomrel, plakali. Vyplakali preň veľa slz, vykopali mu pekný hrobček a ozdobili ho lístkami z kvetov. Vtáčikovu mŕtvolu dali do krásnej červenej škatuľky - kráľovský chceli pochovať to úbohé vtáča!

Pokým žilo a spievalo, zabudli naň, nechali ho v kletke sedieť o smäde, ale teraz samu dostalo všetkej nádhery s hojnými slzami. Kúsok trávniku so sedmokráskou vyhodili na cestu do prachu. Nikto nepomyslel na ňu, ktorá najväčšími cítila s malým vtáčikom a tak rada by ho bola potešila.

Hrdlo fľašky

V úzkej, krivolakej ulici medzi viacerými chudobnými domami stál celkom úzky a veľmi vysoký murovaný dom s drevenými hradami, a začínal sa celý rozpadávať. Bývali tu chudobní a najbiednejšie to vyzeralo v podkroví kde pred malým oblôčikom na slnku visela stará, pokrútená klietka na vtáky, v ktorej nebola ani poriadna miska na vodu, ale len obrátené hrdlo fľašky, zazátkované zdola a naplnené vodou. Pri otvorení obloku stála stará slečna a práve vyzdobila divými klincami klietku, v ktorej z bielej na biele poskakoval malý čížik a spieval, až sa to ozývalo.

„Hej, ty si môžeš spievať!“ povedalo hrdlo fľašky, pravda, nepovedalo to tak, ako by sme to povedali my, lebo hrdlo fľašky nevie rozprávať, ale myslelo si to, ako keď sa my ľudia sami v sebe rozprávame. „Hej, ty si môžeš spievať! Ty, čo máš všetky údy celé. Mal by si skúsiť to čo ja, čo som prišla o pol tela a mám iba hrdlo a ústa, navyše zapchaté zátkou. Hej, keby si bol na tom tak ako ja, veruže by si nespieval. Ale dobre, že aspoň niekto je spokojný! Ja nemám prečo spievať a ani to neviem! Vedela som to vtedy, keď som bola celou fľaškou a štekli ma zátkou. Nazývali ma naozajstným škovránkom! A vtedy, keď som bola s kožušníkovcami v lese a ich dcéra sa zasnúbila - pamätám sa na to, akoby to bolo včera. Zažila som veľa, keď tak o tom rozmýšľam. Bola som v ohni i vode, dostala som sa pod čiernu zem i vyššie než mnohí iní a teraz sa vznášam vo vtáčej klietke vo vzduchu a na slniečku! Veru by stálo za to vypočuť môj príbeh, ale nerozprávam o tom nahlas, lebo to nedokážem.“ Potom si hrdlo fľašky rozprávalo iba pre seba alebo hádam len myslelo svoju rozprávku, ktorá bola zvláštna, a malý vtáčik veselo spieval svoju pesničku, kým po ulici sa vozili i chodili ľudia. Každý si myslel svoje alebo si nemyslel vôbec nič, no hrdlo fľašky myslelo.

Spomínalo na rozpálenú pec v továrni, kde do fľašky vdýchli život. Spomínalo si ešte, že bolo celkom horúce, hľadelo do rozplamenenej pece, na svoje rodisko a malo chuť znova do nej skočiť. No ako sa ochladzovalo, začínalo sa cítiť celkom dobre tam, kde bolo. Nová fľaška stála v rade medzi bratmi a sestrami, všetci sa zrodili v tej istej peci, ibaže niektoré vyfúkli to tvaru na šampanské víno, iné na pivo, a to je rozdiel! Potom, keď sa dostanú do sveta, môžu do pivnej fľašky naliať najvzácnejšie víno Lacrimae Christi, a do fľašky na šampanské atrament. Ale na čo sa kto zrodil, to mu vidieť už na postave. A šľachta zostane šľachtou, hoci je znútra čierna od atramentu.

Všetky fľašky onedlho zabalili a našu fľašku s nimi. Vtedy si nepomyslela, že skončí ako hrdlo fľašky a bude slúžiť ako miska pre vtáčika, veď aj to je statočný život, aj to je niečo. Denné svetlo znova uzrela, až keď ju spolu s ostatnými kamarátkami vybaľovali v pivnici obchodníka s vínom a po prvý raz ju vypláchli. Bol to smiešny pocit. Ležala tam prázdna a bez zátky, cítila sa čudne a čosi jej chýbalo, ale nevedela čo. Potom ju naplnili dobrým, znamenitým vínom, zazátkovali, zapečatili a dali na ňu nálepku: „Najlepšia akosť!“ Bolo to, akoby zložila skúšku na jednotku, ale dobré bolo víno i fľaška. Nuž za mladi je každý básnikom! Spievalo a cengalo to v nej o veciach, ktoré vôbec nepoznala: o zelených, slnkom prežiarených pahorkoch, na ktorých rastie vinič kde ihravé dievčence a veselí mládenci spievajú a bozkávajú sa. Hej, život je krásny! O tom všetkom to spievalo a veršovalo vo vnútri fľašky tak, ako v mladých básnikoch, ktorí často sami o tom nič nevedia.

Raz ráno ju predali. Kožušníkov učeň mal priniesť fľašku vína najlepšej akosti. Potom sa dostala do koša s jedlom, k šunke, syru a klobásam. Bolo tam aj výborné maslo a najjemnejší chlieb. Kožušníkov dcéra, taká mladá a pekná, to všetko sama balila. Hnedé oči sa jej smiali, okolo úst mala úsmev, ktorý hovoril priam toľko ako oči. Mala jemné, mäkké ruky, celé biele, no hrdlo a hrud' boli ešte belšie. Hneď bolo vidieť, že to je jedno z najkrajších dievčat v meste, a predsa nebola ešte zasnúbená.

Kôš s jedlom držala na lone, keď sa s rodinou viezla do lesa. Hrdlo fľašky vytŕčalo pomedzi cípy bieleho obrusa, na zátku bol červený pečatný vosk, ktorý pozeral dievčaťu do tváre a na mladého kormidelníka vedľa nej. Bol to jej kamarát z detstva, syn maliara obrazov. Nedávno úspešne zložil kormidelníčku skúšku a zajtra mal odplávať loďou ďaleko do cudzích krajín. Pri balení sa o tom veľa rozprávalo, no pri týchto rečiach nebolo vidieť veľa radosti a spokojnosti v očiach a na ústach peknej kožušníkovej dcéry. Dvaja mladí šli spolu do zeleného lesa a zhovárali sa. O čom? Nuž, to fľaška nepočula, lebo zostala v koši s jedlom. Trvalo to nezvyčajne dlho, kým ju vytiahli, no keď sa to stalo, svet vyzeral hneď krajšie, oči všetkých sa rozosmiali, aj kožušníkov dcéra sa smiala, ale hovorila menej a líca jej horeli ako dve červené ruže.

Otec vzal plnú fľašku a vývrtku. Hej, je to zvláštny pocit, keď vás po prvý raz otvorí. Hrdlo fľašky nemohlo jakživ zabudnúť na túto slávnostnú chvíľu, náležité to v nej zasyčalo a buchlo, a potom to klokotalo, keď víno tieklo do pohárikov.

„Na zdravie snúbencom!“ pripil im otec a všetci vypili do dna, mladý kormidelník pobozkal svoju snúbenicu.

„Šťastie a požehnanie!“ vraveli obaja rodičia. Mladý muž naliať ešte raz do pohárikov: „Na šťastný návrat a svadbu o rok!“ zvolal, a keď pohárik vyprázdnil, vzal fľašku a zdvihol ju do výšky: „Videla si najkrajší deň môjho života, preto už nikomu nesmieš poslušiti!“

Vyhodil fľašku vysoko do vzduchu. Kožušníkovej dcéry ani na um nezišlo, že ešte voľakedy uvidí túto fľašku letieť, a predsa sa tak malo stať. Teraz fľaška spadla do hustého trstia pri malom lesnom jazierku. Hrdlo fľašky si ešte živo spomínalo, ako tam ležalo a uvažovalo: „Ja som im dala víno, a oni mi dávajú močiarnu vodu, ale myslia to dobre!“ Fľaška už nevidela snúbenca ani natešených rodičov, no dlho ich ešte počula, ako spievajú a oslavujú. Potom prišli dvaja malí sedliacki chlapci, pozreli do trstia, zbadali fľašku a vzali ju. Nuž bola zasa zaopatrená.

Doma, v lesnom domčeku, ich včera navštívil najstarší brat. Bol námorníkom, a prišiel sa rozlúčiť, lebo mal nastúpiť na dlhú cestu. Matka mu teraz balila na cestu to i ono a otec to mal večer odniesť do mesta, aby sa so synom ešte pred odchodom stretol a odovzdal mu svoj i matkin pozdrav. V balíku už bola malá fľaštička s bylinnou pálenkou, no teraz chlapci priniesli väčšiu, lepšiu fľašku. Do nej sa vojde viac než do malej, a bola to výborná pálenka na chorý žalúdok. Pridali do nej ľubovník. Do fľašky sa už nedostalo červené víno ako predtým, naliali do nej trpké kvapky, ale aj tie sú dobré - na žalúdok. Najstaršieho syna mala sprevádzať táto nová fľaška, a nie tá malá. Tak fľaška putovala zasa, dostala sa na loď k Petrovi Jensenovi, a bola to práve tá istá loď, na ktorej slúžil aj mladý kormidelník, ale on fľašku nevidel, a keby ju aj bol videl, nespoznal by ju a ani by si nepomyslel: To je tá, z ktorej sme pripíjali na zasnúbenie a na šťastný návrat. Víno v nej už síce nebolo, ale bolo v nej čosi priam také dobré. A vždy, keď ju Peter

Jensen vytiahol, kamaráti ju volali „lekárnička“. Nalieval z nej dobrú medicínu, ktorá pomáhala na chorý žalúdok. A liečila, pokým v nej zvýšila čo len jediná kvapka. Boli to krásne časy a fľaška spievala, keď ju pohladili zátkou, preto dostala prezývku „Škovránok Petra Jensena“.

Dlho potom stála prázdna v kúte, až sa to stalo - nuž, či to bolo na ceste z vlasti alebo do vlasti, to fľaška celkom naisto nevedela, lebo na breh sa nedostala. Vtedy sa strhla búrka, prevaľovali sa veľké vlny, čierne a ťažké dvíhali loď a hádzali ňou. Sťažnosť sa zlomil a mohutná vlna vyrazila dosku z výdrevy na kýle, takže už nepomáhala ani pumpovanie, nastala čierna noc. Loď sa začala potápať, ale v poslednej chvíli napísal mladý kormidelník na kus papiera: „V mene Božom, potápame sa!“ Pripísal k tomu meno svojej nevesty, svoje meno i meno lode. Strčil papierik do prázdnej fľašky, zapchal ju zátkou a hodil do rozbúreného mora. Nevedel, že to je fľaška, z ktorej si nalievali na prípitok radosti a nádeje jemu a jej. Fľaška sa hojdala na vlnách s pozdravom a zvestou o smrti. Loď sa potopila, posádka zahynula a fľaška letela ako vták, veď mala srdce, ľúbostný list vo svojom vnútri. Slnko vyšlo a zase zapadlo, fľaške to prichodilo, akoby bola videla červený blíciaci oheň v peci, kde sa zrodila. Túžila ta vletieť zasa. Zažila bezvetrie i nové búrky, nenarazila na útes, nezhlto ju žralok. Vyše roka plávala po mori, hneď na sever, hneď na juh, ako ju hnali prúdy. Napokon, bola svojou paňou, ale aj to ju omrzelo.

Popísaný list, posledný –S Bohom – ženícha neveste, priniesol by len žiaľ; keby sa raz dostal do rúk adresátky. Ale kde boli tie ruky, ktoré sa tak beleli, keď prestierali obrus vo sviežej trávě v zelenom lese v deň zasnúbenia? Kde bola kožušníkova dcéra? Hej, kde je tá krajina a ku ktorej krajine má najbližšie? To fľaška nevedela. Plávala a plávala, až ju napokon omrzelo dať sa unášať prúdom, na to ani nebola stvorená. Jednako len plávala, až sa napokon dostala k pobrežiu cudzej krajiny. Nerozumela ani slovo z toho, čo si tu vraveli, nebola to reč, ktorej načúvala predtým, a kto nerozumie reči, príde o veľa.

Fľašku vzali a poprezerali. Videli aj lístoček v nej, vytiahli ho a obracali na všetky strany, ale nerozumeli, čo je na ňom napísané. Pochopili síce, že fľašku voľakto vyhodil z lode a že je o tom voľáčik napísané na papieriku, ale čo tam bolo, to zostalo záhadou. Nuž teda vložili lístok zasa do fľašky a postavili ju do veľkej skrine vo veľkej miestnosti veľkého domu.

Kedykoľvek prišiel do domu na návštevu dajaký hosť, lístoček vytiahli a obracali na všetky strany, takže nápis na ňom, napísaný iba ceruzkou, bol čoraz nečitateľnejší. Naostatok už nik nevidel, že sú tam dajaké písmená. Fľaška stála ešte rok v skrini, potom sa dostala na povahu a tam na ňu sadal prach a pavučiny. V tomto kúte spomínala na lepšie časy, keď nalievala červené víno vo sviežom lese a keď sa hojdala na vlnách, prinášajúc tajomstvo, list, pozdrav na rozlúčku.

Tak stála na povale celých dvadsať rokov. Mohla tam stáť ešte dlhšie, keby neprestavovali dom. Strechu strhli, zazreli fľašku a hovorili o nej, ale fľaška ich reči nerozumela. Nenaučí sa reči ten, kto stojí na povale, hoci aj dvadsať rokov. Keby som bola zostala v izbe, mienila celkom správne, iste by som sa ich reči bola naučila.

Teraz ju poumývali a vypláchlili, veď to už aj potrebovala. Cítila, aká je čistá a priezračná, na starosť zasa omladla, no lístoček z nej vyplavili pri umývaní.

Fľašku naplnili semenami, ale to bol tovar pre ňu neznámy. Zapchali ju a zabalili, takže nevidela svetlo, slnko alebo mesiac už vôbec nie. Lenže kto cestuje, ten by mal niečo vidieť, myslela si fľaška. Jednako nevidela nič. Splnila však svoje poslanie - pricestovala na určené miesto a tam ju vybalili.

„Akú si s tým v cudzine dali prácu!“ povedal ktosi. „A napokon bude rozbitá!“ Ale rozbitá nebola. Fľaška rozumela každé slovo, čo povedali. Hovorili tou istou rečou, ktorú počula pri taviacej peci a u obchodníka s vínom i v lese a na lodi, bola to jediná pravá, dobrá stará reč. Dostala sa domov, do svojej vlasti, a ňou ju privítali. Od samej radosti by im bola skoro vyskočila z rúk, ledva si všimla, že ju odzátkovali, vysypali z nej obsah a dali ju do pivnice, tam ju schovali a zabudli na ňu. Nuž všade dobre, doma najlepšie, hoci aj v pivnici! Ani na um jej nežišlo rátať, ako dlho tam leží. Ležalo sa jej tam dobre, až napokon po rokoch ľudia zišli dolu, pobrali fľašky a s nimi aj ju.

V záhrade pripravili veľkú slávnosť. V girlandách viseli zažaté lampy, lampióny viseli ako veľké tulipány. Bol to aj krásny večer, tiché a jasné počasie, hviezdy jasne svietili

a zaligotal sa i mesačný nov, svietil ako belaso sivá guľa so zlatým okrajom, bol to pekný pohľad pre toho, kto mal dobré oči. Aj na postranných chodníkoch bolo isté osvetlenie, aspoň natoľko, aby bolo vidieť na cestu. Medzi kríkmi boli postavené fľašky a v každej zastoknutá sviečka. Stála tam aj fľaška, ktorú poznáme a ktorá raz bude slúžiť ako mištička pre vtáčika. V tejto chvíli sa jej tu zdalo všetko nevýslovne krásne. Znova sa dostala do zelene, znova sa zúčastnila na radostnej oslave, počúvala spev a hudbu, šum a zvuky mnohých ľudských hlasov, najmä z tej strany záhrady, kde svietili lampy a farebné lampióny. Sama síce stála na bočnom chodníčku, ale práve to jej dávalo možnosť rozmýšľať. Stála tu so svetlom, bola na osoh a potešenie, a tak je to správne. V takejto chvíli sa nám vytratí z hlavy dvadsať rokov strávených na povale -a to je dobre. Celkom pri nej prechádzal osamotený párik. Držali sa pod pazuchy, ako snúbenci kedysi v lese: kormidelník a kožušníkova dcéra. Fľaške to prichodilo, akoby celý tento príbeh zasa ožil. Po záhrade chodili hostia i ľudia, ktorí chceli vidieť hostí i celú parádu. Medzi nimi bola aj stará dievka, bez príbuzných, ale nie bez priateľov, a myslela práve na to isté ako fľaška, myslela na zelený les a na pár mladých snúbencov, ktorý jej bol taký blízky, veď bola jeho polovicou. Bola to najšťastnejšia chvíľa jej života, a na tú sa nezabúda nikdy, ani keď sa z nej stala stará panna. Ona však fľašku nepoznala a fľaška nepoznala ju. Tak to vo svete chodí. - Pokým sa nestretli zase, a veruže sa stretli, lebo sa dostali do toho istého mesta. Zo záhrady sa dostala fľaška k obchodníkovi s vínom, tam ju zasa naplnili vínom a predali letcovi, ktorý mal na budúcu nedeľu vzlietnuť v balóne. Bol tam veľký stisk ľudí, čo prišli pozerať, hrala tam vojenská hudba a všade bolo veľa príprav. Fľaška to videla z koša, kde ležala vedľa živého králik, ktorý bol celý vystrašený, lebo vedel, že vzlietne nahor a potom ho spustia padákom. Fľaška nevedela o ceste nahor ani nadol! Videla len, že balón sa nadúva, až je čoraz väčší, a keď sa už nemohol naduť väčšmi, začal sa dvíhať vyššie a vyššie, nedal si pokoj, až laná ktoré ho držali, presekli, a on sa vznášal s letcom, košom, fľaškou i králikom. Hudba hrala a všetci ľudia volali: Sláva!

To je smiešne vystúpiť takto do vzduchu! pomyslela si fľaška. To je nový druh plavby. Ibaže hore nemožno do ničoho naraziť!

Tisíce ľudí hľadali na balón, pozerala naň aj stará slečna. Stála pri svojom otvorenom podkrovnom oblôčiku, kde visela klieťka s malým čižikom, ktorý vtedy nemal mištičku na vodu a musel sa uspokojiť s hrnčekom. V obloku bol myrtový krík, ktorý stará slečna odsunula nabok, aby ho nezhodila, keď sa vykláňala z obloka. A zreteľne videla v balóne letca, ktorý spustil králika padákom, potom pripil všetkým divákovi na zdravie a fľašku vyhodil vysoko do vzduchu. Nepomyslela na to, že práve túto fľašku videla vyletieť vozvysok za mladi v zelenom lese v deň, ktorý bol radostný pre ňu a jej priateľa.

Fľaška nemala kedy rozmýšľať, bolo to naskrze nečakané, keď odrazu dosiahla vrchol svojho života. Veže a strechy sa krčili hlboko pod ňou, ľudia vyzerali celkom maličkí.

Potom začala klesať, a to oveľa rýchlejšie než králik. Robila vo vzduchu kotrmelce, cítila sa mladá a celkom sa rozjarila, veď v nej bolo ešte dopoly vína, ale nie nadtlo. Ach, aká cesta! Slnko svietilo na fľašku, všetci ľudia na ňu hľadeli, balón bol už ďaleko a o chvíľu sa stratila aj fľaška, dopadla na jednu zo striech a rozbila sa, ale v črepoch zostalo ešte toľko pohybu, že nemohli zostať ležať. Vyskakovali a kotúľali sa, až dopadli kdesi do dvora a rozbili sa na ešte menšie kúsky. Len hrdlo fľašky vydržalo, akoby ho sklenár odrezal diamantom.

Dalo by sa celkom dobre použiť ako pohárik do klieťky pre vtáka, pomyslel si človek, čo býval v pivnici, ale sám nemal ani vtáka ani klieťku. Boli by to priveľké náklady, keby si ich zadovážil iba preto, že má hrdlo fľašky, ktoré sa dá použiť ako mištička. Mohlo by sa pridať starej slečne v podkroví, a tak sa dostalo hrdlo fľašky ta, zazátkovali ho, a čo mávala fľaška predtým hore, to sa dostalo teraz dolu, ako to často býva pri takýchto zmenách. Naliali doň čerstvej vody a zavesili pred klieťkou malého vtáčika, ktorý spieval, až sa to rozliehalo.

„Hej, tebe sa to spieva!“ vravelo hrdlo fľašky. Ale bolo pozoruhodné, veď letelo v balóne! Viac z jeho životného príbehu nik nevedel. Teraz viselo ako mištička pre vtáka, počulo ľudí, ako štrkocú a buchocú na ulici, počulo rozprávať starú slečnu v komôrke. Práve k nej prišla na návštevu rovnako stará priateľka a zhovárali sa spolu -nie o hrdle fľašky, ale o myrte v obloku. Načo by si vyhadzovala dva toliare na svadobnú kyticu pre svoju dcéru?“ povedala stará slečna. „Ja ti dám celkom peknú, plnú kvetov! Pozri, aká je pekná táto myrta! Hej, je to výhonok z tej myrty, ktorú si mi dala v deň po mojom zasnúbení a z ktorej som si mala po roku urobiť svadobnú kyticu, ale ten deň neprišiel. Oči, ktoré mi mali svietiť pre radosť a požehnanie, sa navždy zavreli. Sladko spí na dne mora ten drahý mládenec! - Myrtový krík zostarel, no ja som ešte staršia, a keď myrta začala schnúť, vzala som poslednú sviežu vetvičku, zapichla ju do zeme a z konárika vyrástol tento veľký stromček. Napokon sa predsa len dostane na svadbu, bude svadobnou kyticou pre tvoju dcéru!“

Stará slečna mala slzy v očiach. Rozprávala o priateľovi z mladosti a o zasnúbení v lese. Myslela na prípitok, myslela na prvý bozk - ale o tom nerozprávala, veď bola stará slečna. Myslela na všeličo, ale to jej vôbec nezišlo na um, že priamo pred oknom má ešte jednu pamiatku z tých čias: hrdlo fľašky, z ktorého to buchlo, keď vytiahli zátku na prípitok. Ale ani hrdlo fľašky ju nepoznalo, lebo nepočúvalo, čo rozpráva - iste len preto, že myslelo iba na seba.

Všetko na pravé miesto

Už celé storočie prešlo od tých čias.

Pri veľkom jazere za lesom sa vypínal starý kaštieľ, obklopený hlbokými priekopami, kde rástla páľka, sitana a trstie. Celkom pri moste, ktorý viedol k bráne kaštieľa, skláňala sa stará vrbá. Z úvozu obďaleč zazneli rohy a dupot koní, preto sa malá husiarka ponáhľala zahnať husi z mosta. Veď poľovnícka spoločnosť sa hnala cvalom. Prileteli tak divo, že musela vyskočiť na kamennú obrubu, aby ju nezrazili. Bola takmer ešte dieťa, útlá a nežná, s dobrotivými jasnými očami, ktoré jej tvári dodávali ušľachtilý výraz. Lenže pán veľkomožný z kaštieľa to nevidel. Ako sa hnal popri nej, obrátil v ruke bič a zo samopaše ju násadou sotil do prs, až spadla horeznačky.

„Všetko na pravé miesto!“ zvolal. „Do blata s tebou!“ Potom sa rozosmial, lebo to mal byť žart, a ostatní sa smiali s ním. Celá spoločnosť revala a hulákala, poľovnícki psi brechali, lebo veď:

Veľkí vtáci s veľkým vetrom prilietajú!

Ktohovie, koľko mu vtedy ešte z bohatstva zvyšovalo!

Úbohá husiarka pri páde vystrela ruku a zachytila sa o ovisnutú vrbovú vetvičku. Tak sa udržala nad blatom. Len čo sa páni stratili za bránou kaštieľa, usilovala sa vyškriabať, lenže vrbová vetvička sa zlomila. Husiarka sťažka padla do trstia. V tej chvíli ju však zhora vytiahla mocná ruka. Bol to potulný pančuchár, ktorý sa na všetko prizeral z diaľky a potom jej chytrý šiel pomôcť.

„Všetko na pravé miesto,“ zažartoval podľa pána z kaštieľa a vytiahol ju na suchú zem. Odlomený vrbový prútik chcel dať na pôvodné miesto, ale všetko nejde „na pravé miesto“. Nuž zastrčil prútik do mäkkej zeme: „Rásť si, ak môžeš, nech z teba vyrastie pekná píšťalka, čo zahrá pánom z kaštieľa do skoku,“ povedal, lebo zo srdca žičil pánu veľkomožnému a jeho rodine vykrúcačku, z ktorej sa nespamätá. Potom šiel do kaštieľa, ale nie do panskej dvorany, na to bol priskromný. Šiel do čeladinca medzi služobníctvo, ktoré si jeho tovar prezeralo a kupovalo. Zhora od hodovného stola sa však ozýval krik a rev, mal to byť spev, no na viac sa nezmohli. Bolo počuť spev a zavýjanie psov, hodovalo sa a hýrilo vo veľkom. Staré víno a jaré pivo sa penilo v pohároch i v krčahoch, napchávali sa všetci, ani na poľovníckych psov nezabúdali. Nejednu z tých beštií páni pobožkali, keď jej najprv dlhými ušami poutierali ňufák. Dali zavolať nahor i pančuchára s jeho tovarom, ale len preto, aby ho vyviedli na posmech. Víno im stúplo do hlavy a rozum sa z nej vytratil. Naliali mu piva do pančuchy, aby sa napil s nimi, ale chytrý! Bolo to od nich mimoriadne láskavé a vtipné! Celé čriedy statku, prenájmy a gazdovstva stavali na jednu kartu, a prehrávali.

„Všetko na správne miesto!“ povedal pančuchár, keď sa dostal z tej Sodomy a Gomory, ako to sám nazval. „Široká cesta, to je moje pravé miesto, tam hore som sa veru necítil vo svojej koži!“ A malá mäsiarka mu prikývla od plota.

Prešli dni a týždne, a odlomený vrbový prútik, čo pančuchár zastokol do zeme pri priekope, bol stále svieži a zelený, ba vyrástli na ňom aj nové výhonky. Malá husiarka videla, že zapustil korene, a veľmi sa tomu tešila, lebo sa jej zdalo, že je to jej strom.

Vrba sa rozrastala, zato panstvo od ustavičného hýrenia a kartovania upadalo. To sú dve kolieska, na ktorých sa zle stojí. Neprešlo ani šesť rokov - a pán odišiel s batôžkom a s palicou ako chudobný človek. Kaštieľ kúpil bohatý pančuchár, práve ten, ktorému kedysi na posmech a hanbu naliali piva do pančuchy. Nuž statočnosť a usilovnosť sú dobrí pomocníci, a teraz bol -pančuchár v kaštieli pánom. Ale odvtedy sa tu karty nikdy nezjavili. To je zlé čítanie,“ povedal, „to čert, keď uvidel Bibliu, chcel ju zosmiešniť nuž vymyslel karty!“

Nový pán kaštieľa sa oženil. A s kým? S tou malou husiarkou, ktorá bola vždy šľachetná, zbožná a dobrá. A v nových šatách vyzerala taká vznešená a pôvabná, stáby sa už bola narodila ako urodzená slečna. Ako sa to stalo? Ech, to by bola pridlhá história v našich časoch večného zhonu, ale stalo sa, a to najdôležitejšie prišlo len potom.

Šťastne a dobre žili v starom kaštieli, sama pani sa starala o domácnosť a pán o hospodárstvo. Akoby požehnanie bolo hosťom v tomto dome, a kde je požehnanie, tam je i blahobyt. Starý kaštieľ dali opraviť a vymaľovať, priekopy vyčistili a nasadili ovocné stromy. Bolo tu príjemne a útulne, dlážky sa leskli čistotou ako jedálenský stôl. Za zimných večerov pani so všetkými slúžkami vo dvorane priadla vlnu a ľan. A každú nedeľu večer sa čítalo nahlas z Biblie. Čítal sám pán súdny radca, lebo pančuchár sa stal súdnym radcom, ale až ako starý pán. Deti im vyrástli - veď mali aj deti - a všetkým sa dostalo dobrého vzdelania, no nie všetky mali rovnako bystré hlavy, ako to už býva v každej rodine.

Z vrbového prútika vonku vyrástol krásny strom, ktorý voľne a nedotknutý vystieral konáre. „To je náš rodový strom!“ vraveli starí manželia. „Ten strom majte v úcte a vážnosti!“ napomínali svoje deti, i tie, čo nemali bystré hlavy.

Tak prešlo sto rokov.

Sme v dnešných časoch. Jazero sa zmenilo na močiar, a starý kaštieľ akoby sa pod zem prepadol. Z bývalých hlbokých priekop zostal iba pás stojatej vody s malým kamenným múrikom na strane. Ale stál tu ešte krásny strom s ovisnutými konármi, rodový strom, na ktorom bolo vidieť, do akej krásy sa vrba rozvinie, keď si môže voľne rásť. Pravda, kmeň sa už rozčesol od koreňa až ku korune, búrky ho trochu pokrútili, ale strom tu ešte stál. Vo všetkých škárach a puklinách, do ktorých vietor navial hlinu, rástla tráva a kvety. Najmä hore, kde sa veľké haluze rozvetvovali, vznikla celá visutá záhradka s malinovými výhonkami a hviezdicou. Ba ešte aj malá jarabinka tu zapustila korene. Štíhla a pekná sa vypínala uprostred starej vrby, ktorá sa zrkadlila v čiernej vode, keď vietor odviaľ žaburinku z nej do kúta. Celkom pri nej viedol úzky chodníček na panské pole.

Povyše, na pahorku, pri lese s krásnym výhľadom, vypínal sa nový kaštieľ. Bol veľký a honosný, so sklenými oknami takými čistými, že sa zdalo, akoby v nich sklo vôbec nebolo. Veľké schodište pri bráne vyzeralo, akoby na ňom bola klenba s ružami a veľkolístymi rastlinami. Trávník: sa tak pekne zelenel, stáby každé stebielko ošetrovali ráno i večer. Vo dvorane viseli vzácne obrazy, zapíňali ju hodváhom a zamatom obťahnuté pohovky a kreslá, ktoré bezmála samy chodili, stoly s lesklými mramorovými platňami, knihy viazané v safiáne a so zlatorezom... veru hej, bývali tu naozaj bohatí ľudia, vznešené panstvo, tu sídlili baróni!

Podľa toho to aj muselo vyzeráť. „Všetko na pravé miesto!“ vraveli aj oni. Preto všetky obrazy, ktoré kedysi na čestnom mieste zdobili starý kaštieľ, vyvesili teraz na chodbu do čeladinca. Veď sú to len haraburdy, najmä tie dva portréty muža s parochňou v

ružovom fraku a dámy s napudrovanými vlasmi s uzlom a červenou ružou v ruke, oba vo veľkom venci z vrbového prútia. Tieto dva obrazy sa hmýrili okrúhlymi dierkami, lebo malí barónici do nich vždy strieľali lukmi. Bol to súdny radca so ženou, zakladatelia celého rodu.

„Veď tí už ani nepatria do našej rodiny!“ vyhlásil jeden z malých barónikov. „On bol pančuchár a ona husiarka. Neboli takí ako otecko a mamička!“

Tie obrazy sú len haraburdy, a keďže sa raz povedalo „Všetko na pravé miesto!“ - dostal sa praotec s pramatkou na chodbu do čeladince. V kaštieli bol učiteľom farársky syn. Keď si raz vyšiel na prechádzku s barónčatami a ich najstaršou sestrou, ktorá mala práve po konfirmácii, prešli po chodníku k starej vrbe. Ako sa prechádzali, nazbierala kyticu poľných kvetov. „Všetko na pravé miesto“ - bola to dokonalá krása. Pritom však pozorne počúvala všetko, čo sa rozprávalo, a tešilo ju, keď farársky syn hovoril o prírode a o slávnych historických osobnostiach. Mala zdravú, ušľachtilú povahu, vznešenú dušu i myseľ, srdce otvorené každému tvorovi.

Zastali pri starej vrbe. Najmenšie barónčiatko chcelo pišťalku, dosť ich už malo z iných vrb, a farársky syn mu odlomil prútik. „Joj, nie!“ ozvala sa mladá baronesa, ale už sa stalo. „Veď to je náš starý slávny strom! Veľmi som si ho obľúbila. Doma sa mi pre to posmievajú, ale na tom nezáleží. O tomto strome je povest...“

A potom vyrozprávala všetko, čo sme už počuli o strome a o starom kaštieli, o husiarke a pančuchárovi, ktorí sa tu stretli a boli prarodičmi vznešeného rodu i mladej baronesy.

„Nechceli sa dať povýšiť na šľachticov, tí starí poctivci!“ povedala. „Mali príslovie: Všetko na pravé miesto! Nuž nazdali sa, že by nebolo všetko na pravom mieste, keby sa dali povýšiť za peniaze. Až ich syn, môj starý otec, sa stal barónom. Bol veľmi učený a vážili si ho princovia i princezné, veď sa zúčastnil na všetkých ich slávnostiach. Jeho majú v našej rodine najradšej, ale neviem prečo, mňa srdce vždy tiahne k tým starým manželom. Ako krásne, ako starosvetsky sa žilo v starom kaštieli, kde pani domu priadla so všetkými slúžkami a starý pán nahlas čítal z Biblie!“

„Boli to skvelí, rozumní ľudia,“ povedal farársky syn. Tak sa rozhovorili o šľachte a meštianstve a zdalo sa, že farársky syn ani nepatrí k meštianstvu, tak sa vyjadroval o šľachte. „Je šťastie patriť k rodu, čo sa vyznamená. Krásne je mať rodové meno, vizitku do domov najpoprednejších rodín. Šľachtictvo znamená šľachetnosť, je to zlatá minca, na ktorej je pečať jej skutočnej hodnoty. Podľa najnovšej módy, a mnohí básnici sa jej, pravdaže, prispôsobujú, všetko šľachtické musí byť zlé a hlúpe, zato však chudobný, čím hlbšie k nemu zostúpiš, tým väčší sa trbliece. Isteže to nie je môj názor, lebo je naskrze pomýlený a celkom chybný. U vyšších stavov nájdeme veľa dojímavých a krásnych črt. O jednej z nich mi rozprávala moja matka a mohol by som uviesť viaceré. Bola na návšteve vo vznešenom dome v meste, myslím, že moja stará mama tam bola dojkou milostivej panej. Matka bola v izbe so starým urodzeným pánom. Odrazu vidí, ako prišla do dvora starena o barlách. Každú nedeľu sem prichádzala a dostala dáky groš. ‚To je tá neborka,‘ povedal starý pán, ‚tak ťažko sa jej chodí!‘ A matka sa ani nenazdala, vyšiel zo dverí a ponáhlal sa dolu schodmi, on, sedemdesiatpäťročný pán, excelencia, zišiel za chudobnou ženou, aby jej ušetril namáhavú cestu za almužnou. Je to len skromná povahová črta, ale vyznieva z hĺbky srdca, je to ozvena ľudskej povahy. A na to by mal básnik poukázať, práve v našich časoch by mal spievať o tom, čo sa robí dobre, čo zmierňuje a zmieruje. Ale taký, čo len preto, že má modrú kry a rodokmeň ako arabský kôň, stavia sa na zadné nohy a erdží na ulici a zasa doma vraví: ‚Boli tu ľudia z ulice keď príde voľakto z meštianskeho stavu, to je šľachtic na úpadku, šľachtictvo je pre neho maskou, akú mal Thespis. Taký si zaslúži len posmech a satirické zosmiešnenie.‘“ Farársky syn hovoril trochu dlho, no zatiaľ vyrezal pišťalku.

V kaštieli sa zišla veľká spoločnosť, veľa hostí z okolia i z hlavného mesta. Dámy boli oblečené vkusne i nevkusne. Veľká dvorana bola plná ľudí. Kňazi z okolia sa úctivo postavili do kúta. Vyzeralo to tu ako na pohrebe, hoci mala byť zábava, no zábava sa zatiaľ ešte nezačala.

Ohlásili veľký koncert, preto si malý barónik priniesol svoju vrbovú pišťalôčku, ale nepodarilo sa mu na nej zapísať a nepodarilo sa to ani jeho oteckovi, skrátka, pišťalka nestála za nič.

Hrala tu hudba, vystupovali speváci, a to bolo najpríjemnejšie pre tých, čo svoje umenie sami predvádzali. Napokon, ušľachtilá zábava.

„Aj vy ste virtuózi!“ povedal oteckov synáček domácomu učiteľovi. „Hráte na flaute, ktorú ste si vyrezali. Génus predsa svetom vládne a udáva tón. I ja kráčam s dobou, tak treba! Všetkým nás nadchnete týmto malým nástrojčekom?“ Podal mu pišťalku vyrezanú z vrby pri vodnej priekope a slávnostne všetkým oznámil, že domáci učiteľ bude mať sólo na flaute.

Ľahko bolo uhádnuť, že má robiť šaša, preto domáci učiteľ písať nechcel, hoci by vedel. Ostatní však naliehali a nútili ho, takže napokon pišťalku vzal a priložil si ju k ústam.

Bola to zvláštna pišťalka! Ozvalo sa zapískame, také prenikavé ako z parného rušňa, ba oveľa mocnejšie. Rozliehalo sa po celom kaštieli, záhrade a lese, na celú míľu po širom kraji a s pískaním sa prihnal víchor a zaskučal: „Všetko na pravé miesto!“ Pán kaštieľa, akoby vo vetre, vyletel z dvorany rovno do pastierovej chyže, a pastier vyletel -nie do dvorany, ta sa dostať nemohol - ale do siene pre služobníctvo, medzi panských sluhov, čo chodili v hodvábných pančuchách. Pyšní vlokaji dostali z toho lámku, keď sa taký úbožiak opovážil sadnúť si s nimi za jeden stôl.

A zasa mladá baronesa preletela za vrchstôl, kde bolo pre ňu primerané miesto. Farárskemu synovi sa ušlo miesto vedľa nej a sedeli tu spolu sťa mladomanželia. Starý gróf z najvznešenejšieho rodu v krajine zostal sedieť na svojom čestnom mieste, lebo pišťalka bola spravodlivá, ako sa patrí. Gavalier-posmešník, oteckov synáček, ktorý bol všetkému na príčine, odletel dolu hlavou rovno medzi kury, ale nie iba on.

Hlas pišťalky sa rozliehal po kraji na celú míľu. Bohatého veľkoobchodníka s rodinou vyfúkla pišťalka z koča, ktorý ťahal štvorzáprah, a nedostal sa ani len na bak. Dvoh bohatých sedliakov, ktorí v dnešných časoch prerástli vlastné gazdovstvá, sfúkla do blata v

priekope. Bola to nebezpečná píšťalka! Veľké šťastie, že pukla pri prvom zapísknutí, a to je dobre, lebo potom sa dostala zasa do vrecka: „Všetko na pravé miesto!“

Na druhý deň sa o tejto udalosti nehovorilo. Tak vznikla povrávka: „Schovaj píšťalku do vrecka!“ Všetko bolo zasa podľa starého poriadku, iba dva staré obrazy - pančuchár a husiarka - zostali visieť na stene vo dvorane, kam ich píšťalka zaviala. A keď raz naozajstný znalec umenia zistil, že ich maľoval veľký majster, ponechali ich tam natrvalo a dali ich opraviť, lebo prv nevedeli, že sú cenné, nuž a ako to aj mohli vedieť? Teraz viseli na čestnom mieste.

Všetko na pravé miesto!

A tak to i bude!

Večnosť je dlhá, dlhšia než tento príbeh.

Pradedo

Pradedo bol taký dôstojný, múdry a dobrý, že sme všetci naňho hľadeli s úctou. Pokiaľ mi pamäť siaha, volali sme ho starý otec, ale keď do našej rodiny pribudol synček môjho brata Frederika, postúpil na pradedo. Väčšej slávy sa už nemohol dožiť! Všetkých nás veľmi ľúbil, no zdalo sa, že nové časy nijakovsky nemá rád: „Staré časy - dobré časy!“ vravieval. „Boli rozvážne, spoľahlivé! Teraz je všade iba zhon, celý svet je hore nohami. Hlavné slovo majú mladí a tí aj o samých kráľoch hovoria, akoby im boli roveň. Hociktorý uličník môže nabrýzgať na statočného človeka!“

Pri takýchto slovách pradedo zvyčajne očervenel, no o chvíľu sa na jeho tvári zasa zjavil úsmev a vravel: „Pravda, možno sa trochu mýlim. Mám korene v starých časoch, v nových sa nijakovsky neviem udomáčniť. Raz sa nevyznám, ako ich Pán Boh vedie a diriguje!“

Keď pradedo rozprával o starých časoch, akoby sa vrátil ku mne. V predstavách som sa prevážal na zlatom koči s fulajtármi, pred zrakom sa mi vynáral sprievod s cechovými štítmi, kapelou a trepotajúcimi zástavami, celý šťastný som pobiehal po starodávnych vianočných izbách, zúčastňoval sa na dávnych obradoch a zdieľal vtedajšiu sviatočnú náladu. Pravda, aj v tých časoch bolo veľa zlého a strašného, ľudia lámali na kolesách, prelievala sa krv, ale všetka tá hrôza mala v sebe aj čosi lákavé a príťažlivé. Tieto predstavy vo mne vzbudzovali veľa krásneho, vyfantazíroval som si dánskeho šľachtica, ktorý dal sedliakovi slobodu, korunného princa, čo zrušil obchod s otrokmi.

Milo sa počúvalo, ako o tom pradedo rozpráva, ako spomína na mladosť. Najúchvatnejšie však boli časy ešte staršie, toľko krásy a mohutnosti sa v nich skrývalo.

„Bola to krutá doba, chvalabohu, že je už dávno za nami!“ povedal brat Frederik pradedovi do očí... To sa nepatrilo, no predsa som si Frederika veľmi vážil. Bol to môj najstarší brat a vravel, že by mi mohol byť otcom. A vôbec, rozprával veľa smiešnych vecí... Zmaturoval s najlepším prospechom a v otcovej kancelárii sa uplatnil tak dobre, že čoskoro mohol byť jeho spoločníkom. S ním sa pradedo zhováral najviac, no vždy sa dostali do sporu. Títo dvaja si nerozumejú a ani si nikdy rozumieť nebudú, vravela celá rodina, no čo aký malý som bol, čoskoro som pobádal, že sa nevedia bez seba zaobiť.

Keď Frederik rozprával alebo čítal o vedeckom pokroku, o objavoch prírodných zákonov a o všetkých zvláštnostiach a novotách našich čias, pradedo počúval s rozžiarenými očami.

„Ľudia sú síce múdrejší, ale nie lepší!“ tvrdil. „Vynaliezajú najstrašnejšie ničivé zbrane, aby sa navzájom kántrili!“

„Tým rýchlejšie sa vojna skončí!“ namietol Frederik. „Nebude treba čakať sedem rokov na požehnanie mieru. Svet je prekrvený, preto si musí dať občas seknúť žilu!“

Raz mu Frederik rozprával skutočnú udalosť z istého malého štátu. Od nepamäti udávali čas obyvateľom jedného mesta veľké radničné hodiny. Hoci ho neukazovali správne, celé mesto sa správalo podľa nich. Nedávno však i v tejto krajine zaviedli železnice a nadviazali spojenie s inými krajinami, preto sa mesto muselo riadiť podľa správneho času, aby nedošlo k zrážke vlakov.

Železnica dostala svoje hodiny, ktoré ukazovali správny slnečný čas, a tak sa teraz všetci obyvatelia mesta začali orientovať podľa nich. Smial som sa, lebo som to pokladal za veselý príbeh, no pradedo bol celkom vážny.

„Pri tvojom rozprávaní mi všeličo prichádza na myseľ,“ vravel, „a pochopil som aj, čo tým chceš naznačiť. Tvoj bornholmský príbeh o hodinách skrýva poučenie. Spomínam si pritom na iné, staré rodičovské bornholmské kyvadlové hodiny. Odmeriavali čas i mne. Celkom iste neboli presné, ale šli. Pozerali sme na ich ručičky s dôverou, ani na um nám nezišlo, že vnútri majú kolieska. Tak to vtedy bolo aj so štátnym aparátom, každý naň hľadel bezpečne a s dôverou. Teraz sa však zo štátneho aparátu stali akési priehľadné hodiny, každý môže nazrieť priamo do mechanizmu, vidieť, ako sa jednotlivé kolieska krútia a tikajú, pritom sa však nevyhne obávam o tamten čap či hento koliesko... Aká potom bude presnosť a dochvilnosť, pomyslí si, a moja detská viera je preč. To je choroba dnešných čias!“

Tak rozprával pradedo, až sa celkom rozhorčil. On a Frederik si nevedeli porozumieť, ale nevedeli sa ani rozísť „ako staré a nové časy“! Pociťili to obidvaja i celá rodina, keď sa Frederik z rodinných dôvodov chystal na ďalekú plavbu do Ameriky. Pre pradedo to bolo ťažké lúčenie, veď išlo o ďalekú zaoceánsku cestu, až na druhý koniec sveta.

„Každých štrnásť dní ti budem písať!“ sľuboval Frederik. „A ešte rýchlejšie ako list ti budú prichádzať telegrafické správy. Dni sa zmenia na hodiny a hodiny na minúty!“

Prvý telegrafický pozdrav sme od Frederika dostali z anglického prístavu, kde nastupoval na loď. Rýchlejšie než letiace oblaky prišiel pozdrav z americkej pevniny; dostali sme ho už o niekoľko hodín.

„Nové časy nás obohatili o naozaj vynikajúci vynález!“ vzdychol si pradedo. „Priam požehnanie pre ľudstvo!“

„A objavili to v našej vlasti, tak mi povedal Frederik,“ povedal som.

„Áno,“ prisvedčil pradedo, pobozkal ma a ja som pritom videl, že tie známe, milé oči po prvý raz túto prírodnú silu pochopili a ocenili. Boli to čisté detské oči, celkom ako tvoje! A ja som mu stisol ruku. Vtedy ma zasa pobozkal.

Prešlo niečo vyše mesiaca, keď sme od Frederika dostali list, v ktorom oznamuje, že sa zasnúbil s mladou, pôvabnou dievčinou, a verí, že sa tomu poteší celá rodina. Poslal aj jej fotografiu, ktorú sme si obzerali nielen voľným okom, ale aj pod zväčšovacím sklom, lebo tie obrázky sa vyznačujú zvláštnosťou, že pod lupou podoba ešte vynikne. To sa nepodarilo ani najväčším maliarom dávnych čias.

„Keby tak už vtedy boli poznali tento vynález,“ poznamenal pradedo, „potom by sa nám dodnes zachovali podobizne všetkých dobrodincov a veľikánov sveta! .^o dievča vyzerá milé a pekné!“ hovoril ďalej a pozorne hľadel do zväčšovacieho skla. „Spoznám ju, len čo vojde do dverí!“ Ale málo chýbalo a nebolo by sa to stalo. Našťastie sme sa o tej nebezpečnej príhode dozvedeli, až keď ju mali za sebou.

Mladí novomanželia sa šťastní a spokojní vylodili v Anglicku, kde nastúpili na parník do Kodane. Už videli dánske pobrežie, biele piesočné duny západného Jutska. Tu sa strhla búrka, loď narazila na plytčinu, uviazla a narážajúce obrovské vlny začali skazu.

Záchranný člň sa nedal spustiť, nastala noc, ale v najčernejšej tme vystrelili z pobrežia na stroškotajúcu loď žiarivú raketu s lanom. Tak vzniklo spojenie medzi loďou a pevninou a v záchrannom koši cez ťažké, prevaľujúce sa vlny čoskoro ťahali mladú, peknú ženu - živú a zdravú. Jej šťastie bolo dokonalé, keď o chvíľu pri nej zastal i mladý manžel. Prv než sa rozvidnelo, boli všetci stroškotanci na súši.

My v Kodani sme zatiaľ sladko spali a na žiaľ či nebezpečenstvo sme ani nepomysleli. Telegrafická správa o stroškotaní anglického parníka pri západnom pobreží nás zastihla pri rannej káve. Veľmi sme sa preľakli, ale ešte v tú hodinu prišiel telegram od Frederika a jeho mladej ženy, že žijú a čoskoro prídu.

Všetci plakali a ja som plakal s nimi. Aj pradedo plakal, spíňal ruky a - som si tým istý - žehnal novým časom.

V ten deň dal pradedo dvesto toliarov na pomník veľkého vynálezcu Hansa Christiana Olrsteda.

Keď Frederik so svojou mladou ženou prišiel domov a počul to, povedal: „To je správne, milý pradedo! A teraz ti prečítam, čo napísal Olrsted o starých a našich časoch už pred mnohými rokmi!“

„Však zmýšľal ako ty?“ spýtal sa pradedo.

„Áno, na to sa môžeš spoľahnúť!“ prisvedčil Frederik. „A ty zmýšľaš rovnako ako aj my, keď si prispel na jeho pomník!“